

Олег Слюсар

**ПОЛЬСЬКА
МОВА**

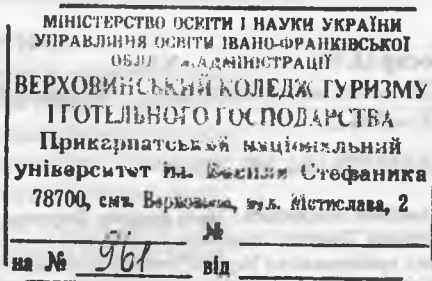

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Олег Слюсар

ПОЛЬСЬКА МОВА

Навчальний посібник

Чернівці
"Букрек"
2009

ББК 81.415.3

С 49

УДК 811.162.1

*Рекомендовано до друку Вченою радою Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича, 28.05.2009 р.*

ПОЛЬСЬКА МОВА

Слюсар О. Ф.

С 49 Польська мова: Підручник. – Чернівці: Видавничий дім „Букрек”,
2009. – 304 с.

ISBN 978-966-399-213-6

Посібник складається з трьох розділів: Фонетика і Граматика; Розмовні теми; Теми для читання. Тематику останнього розділу, крім того, зведено у підгрупи: країнознавство Польщі, країнознавство України, українсько-польські стосунки, європейська інтеграція.

Розрахований на студентів і викладачів вузів, навчальних закладів іншого типу, практичних працівників, а також усіх тих, хто хоче вивчати польську мову, цікавиться історією, сучасним станом та майбутнім українсько-польських відносин.

ББК 81.415.3

УДК 811.162.1

ISBN 978-966-399-213-6

© О. Ф. Слюсар, 2009

© Видавничий дім „Букрек”, 2009

Зміст

ВСТУП	7
--------------------	---

ФОНЕТИЧНІ НОРМИ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ	8
---	---

ОСНОВИ ГРАМАТИКИ

ЧАСТИНИ МОВИ (CZĘŚCI MOWY)

ІМЕННИК (RZECZOWNIK)	17
-----------------------------------	----

Відміна іменників (Deklinacje rzeczowników)	17
---	----

Відміна іменників чоловічого роду (Deklinacja rzeczowników rodzaju męskiego)	18
---	----

Відміна іменників середнього роду (Deklinacja rzeczowników rodzaju nijakiego)	20
--	----

Відміна іменників жіночого роду (Deklinacja rzeczowników rodzaju żeńskiego)	23
--	----

Мішана відміна іменників (Deklinacja mieszana rzeczowników)	25
--	----

Іменники, які вживаються тільки в множині (Pluralia tantum)	27
--	----

ПРИКМЕТНИК (PRZYMIOTNIK)	29
---------------------------------------	----

Відмінювання прикметників чоловічого роду (Deklinacja przymiotników rodzaju męskiego)	29
--	----

Відмінювання прикметників середнього роду (Deklinacja przymiotników rodzaju nijakiego)	31
---	----

Відмінювання прикметників жіночого роду (Deklinacja przymiotników rodzaju żeńskiego)	32
---	----

Утворення ступенів порівняння прикметників (Stopniowanie przymiotników)	34
--	----

ДІЄСЛОВО (ZASOWNIK)	37
----------------------------------	----

Дієвідмінювання дієслів (Koniugacje czasowników)	37
--	----

Минулий час (Czas przeszły)	54
-----------------------------------	----

Майбутній час (Czas przyszły)	57
-------------------------------------	----

Умовний спосіб (Tryb przypuszczający)	59
---	----

Наказовий спосіб (Tryb rozkazujący)	61
---	----

ЗАЙМІВНИК (ZAJMEK)	66
Відмінювання особових займенників (Deklinacja zaimków osobowych)	67
Відмінювання зворотного займенника (Deklinacja zaimka zwrotnego)	67
Відмінювання вказівних займенників (Deklinacja zaimków wskazujących)	68
Відмінювання присвійних займенників (Deklinacja zaimków dzierzawczych)	69
ЧИСЛІВНИК (LICZEBNIK)	72
Кількісні числівники (Liczebniki główne)	72
Порядкові числівники (Liczebniki porządkowe)	75
Дробові числівники (Liczebniki ułamkowe)	78
Збірні числівники (Liczebniki zbiorowe)	79
ПРИСЛІВНИК (PRZYSŁÓWEK)	81
ПРИЙМЕННИК (PRZYIMEK)	84
СПОЛУЧНИК (SPÓJNIK)	86

РОЗМОВНІ ТЕМИ

1. Знайомство. Етикет (Zawieranie znajomości. Etykieta)	88
2. Моя сім'я (Moja rodzina)	89
3. Моє помешкання (Moje mieszkanie)	91
4. Моє місто (Moje miasto)	92
5. Україна (Ukraina)	94
6. Автобіографія (Zyciorys (Curriculum vitae))	95
7. Життєдіяльність людини (Tryb życia człowieka)	97
8. Пори року. Календар (Pory roku. Kalendarz)	98
9. Мій вільний час (Mój czas wolny)	100
10. Погода і клімат (Pogoda i klimat)	101
11. У магазині (W sklepie)	102
12. На залізничному вокзалі (Na dworcu kolejowym)	108
13. Моя майбутня професія (Mój przyszły zawód)	109
14. У музеї (W muzeum)	111
15. Спорт (Sport)	112
16. На заняттях з польської мови (Na zajęciach języka polskiego)	114
17. Годинник (Zegarek)	115

18. Geograficzna mapa świata (Geograficzna mapa świata)	116
19. У лікаря (U lekarza)	118
20. В міському транспорті (W środkach komunikacji miejskiej)	119

ТЕКСТИ ДЛЯ ДОМАШНЬОГО ЧИТАННЯ

I. Geneza, cele i członkostwo unii Europejskiej	121
1. 1. Geneza unii	121
1. 2. Cele unii i środki ich realizacji	129
1. 3. Członkostwo unii	134
2. Dzieje Ukrainy	143
3. Polska	175
4. Parlamentaryzm polski w XV i XVI w.	185

ТЕКСТИ ДЛЯ ЧИТАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ

1. Warszawa	189
2. Kto to jest?	193
3. Jacek choruje	194
4. Jak mieszka pan Nowak?	196
5. Gdzie mieszka pan Nowak?	199
6. Kim jest ten pan?	201
7. Rodzina	203
8. Stare fotografie	205
9. Pani Kowalska robi zakupy	207
10. Pani Kowalska jest dobrą gospodynią	208
11. Jurek ma dziewczynę	209
12. Drugi list Jurka	212
13. Jedziemy na wycieczkę	213
14. U lekarza	215
15. Żaba	217
16. W restauracji	219
17. Sąsiad i sąsiadka	220
18. Chcę być jedynaczką	221
19. Dzień pana Adama	222
20. Czy boisz się myszy?	224
21. Tak czy nie?	226
22. Czegoś nie rozumiem	228
23. Chcieć to móc	230

24. Szczęśliwe dzieciństwo Janka	232
25. Dobra wróżka	234
26. Gdyby miał się cud	236
27. Zróbnmy to!	238
28. List sentymentalny	240
29. Trudno się zdecydować	242
30. Mów sobie, co chcesz!	244
31. Pojadę jeszcze dalej	246
32. Lubię być	248
33. Zawód jak każdy inny	250
34. Wystarczy popatrzeć	252
35. Kogo Ci przypominam?	254
36. Wciągający zawód	256
37. Dlaczego zapominamy?	258

ФАХОВІ ТЕКСТИ

1. Pojęcie „zimnej wojny”	260
2. Powstanie dwóch państw niemieckich, ich miejsce na politycznej mapie świata po II wojnie światowej	262
3. Wojna koreańska – zaostrenie sytuacji międzynarodowej	265
4. Powstanie NATO – struktury wewnętrzne i znaczenie dla rozwoju stosunków międzynarodowych	267
5. Totalitaryzm	270
6. Normy prawne a normy moralne	272
7. Immunitet dyplomatyczny	274
8. Instytucja azylu politycznego i dyplomatycznego	276
9. Immunitet parlamentarny	278
10. Konfederacja	281
11. Ekstradycja	282
12. Policja	283
13. Demokracja bezpośrednia i pośrednia oraz jej instytucje	286
14. Sejm	288
15. Senat	297

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА 302

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА 303

Вступ

Автор запропонованого посібника протягом п'яти років навчає польської мови студентів, які здобувають спеціальності з напряму Міжнародні відносини (*Країнознавство, Міжнародна інформація*). Студенти, окрім основних міжнародних мов, обирають для вивчення мови, які ми називаємо європейськими регіональними. До них, власне, належить і польська мова. Ці студенти опановують протягом другого і третього років навчання в обсязі 280 годин. Після другого курсу вони проходять тритижневу Літню школу польської мови та культури в університеті Польщі.

У посібнику висвітлено фонетику польської мови та основи граматики (морфологію). Граматичний розділ містить вправи для засвоєння розмовного і текстового матеріалу. Наступний другий розділ включає розмовні теми у формі діалогу: сюди компактно включені теми, починаючи від знайомства, розповідей про родину, помешкання, рідне місто, державу, а далі – про життя і діяльність, вільний час, про поведінку в тій чи іншій ситуації, про майбутню професію та інші, важливі для будь-якої освіченої особистості, речі.

Третій розділ, найбільший за обсягом, стосується питань, з якими повинен бути ознайомлений майбутній фахівець-міжнародник, котрий взявся за вивчення історії і сьогодення Польщі державною мовою цієї країни. Це, здебільшого, тексти для читання, вибрані з оригінальних польських документальних, дослідницьких і навчальних видань, що стосуються країнознавства, історії, політики, права, міжнародних відносин, зокрема європейської інтеграції. Вони, відповідно до тематики, розподілені на підгрупи: країнознавство Польщі; країнознавство України; структура і характер діяльності органів влади Польщі; історія, сучасність та перспективи українсько-польських стосунків; інтеграційні процеси в сучасній Європі, участь у них Польщі, перспективи для України; міжнародні відносини, їх історія. Кожна з тем супроводжується невеликим словничком ключових слів.

Запропонований посібник є вдосконаленою версією посібника Юрія Макара, Віталія Макара, Олега Слюсара та Владислава Струтинського *Польська мова, Чернівці: Рута 2005*, опрацьованого в Чернівецькому університеті. Автор-упорядник розраховує на те, що нинішній посібник допоможе оволодіти студентами та іншими зацікавленими особами польською мовою і одночасним засвоєнням початкових знань із основних проблем історії та політики Польщі, її стосунків з державами-сусідами (передусім, з Україною), процесу входження цієї країни до євроструктур тощо.

ФОНЕТИЧНІ НОРМИ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ

Польська мова належить до західнослов'янської мовної групи, тому, як і інші мови цієї групи, користується латинським алфавітом. Польський алфавіт складається з 32 букв:

ПОЛЬСЬКИЙ АЛФАВІТ (ALFABET POLSKI)

A,	a;	<i>A,</i>	<i>a</i>	[a]**	M,	m;	<i>M,</i>	<i>m</i>	[m]
	ą;		<i>ą</i>	[oʷ]	N,	n;	<i>N,</i>	<i>n</i>	[n]
B,	b;	<i>B,</i>	<i>b</i>	[b]		ń;		<i>ń</i>	[нʲ]
C,	c;	<i>C,</i>	<i>c</i>	[c]	O,	o;	<i>O,</i>	<i>o</i>	[o]
Ć,	ć;	<i>Ć,</i>	<i>ć</i>	[чʲ]		ó;		<i>ó</i>	[y]
D,	d;	<i>D,</i>	<i>d</i>	[d]	P,	p;	<i>P,</i>	<i>p</i>	[p]
E,	e;	<i>E,</i>	<i>e</i>	[e]	R,	r;	<i>R,</i>	<i>r</i>	[r]
	ę;		<i>ę</i>	[eʷ]	S,	s;	<i>S,</i>	<i>s</i>	[s]
F,	f;	<i>F,</i>	<i>f</i>	[f]	Ś,	ś;	<i>Ś,</i>	<i>ś</i>	[шʲ]
G,	g;	<i>G,</i>	<i>g</i>	[g]	T,	t;	<i>T,</i>	<i>t</i>	[t]
H,	h;	<i>H,</i>	<i>h</i>	[x]	U,	u;	<i>U,</i>	<i>u</i>	[y]
I,	i;	<i>I,</i>	<i>i</i>	[i]	W,	w;	<i>W,</i>	<i>w</i>	[w]
J,	j;	<i>J,</i>	<i>j</i>	[й]	Y,	y;	<i>Y,</i>	<i>y</i>	[и]
K,	k;	<i>K,</i>	<i>k</i>	[k]	Z,	z;	<i>Z,</i>	<i>z</i>	[z]
L,	l;	<i>L,</i>	<i>l</i>	[лʲ]	Ź,	ź;	<i>Ź,</i>	<i>ź</i>	[жʲ]
Ł,	ł;	<i>Ł,</i>	<i>ł</i>	[л,уʷ]	Ż,	ż;	<i>Ż,</i>	<i>ż</i>	[ж]

*Літери латинського алфавіту Q, V та X не належать до польського, тому в польському словотворі немає потреби їх вживання. З'являються вони тільки в іншомовних словах, тобто запозиченнях.

** У дужках позначено вимову.

Крім цього, для позначення окремих звуків використовуються сполучення букв (*діграфи* – дві букви, які позначають один звук):

Ch, ch;	Ch, ch	[x]	Cz, cz;	Cz, cz	[ч]
Dz, dz;	Dz, dz	[дз]	Dź, dź;	Dź, dź	[дж']
Dż, dż;	Dz, dż	[дж]	Rz, rz;	Rz, rz	[ж]
Sz, sz;	Sz, sz	[ш]	Szcz, szcz;	Szcz, szcz	[щ]

Вправи для читання*

za	[за]	na	[на]
po	[по]	dwa	[два]
dom	[дом]	sto	[сто]
ja	[я]	my	[ми]
ty	[ти]	wy	[ви]
on	[он]	oni	[он'і]
ona	[она]	one	[оне]
ono	[оно]	kos	[кос]
ser	[сер]	syn	[син]
brat	[брат]	poeta	[поета]
mama	[мама]	matka	[матка]
tata	[тата]	tort	[торт]
krem	[крем]	kawa	[кава]
woda	[вода]	wino	[в'іно]
temat	[тема]	trawa	[трава]
kompot	[компот]	kurtka	[куртка]
granica	[гран'іца]	fizyka	[ф'ізика]
konferencja	[конференц'я]	organizacja	[організац'я]
demokracja	[демокрац'я]	koalicja	[коаліц'я]

* Наголос у польській мові є фіксованим і падає, у переважній більшості слів, на передостанній склад.

ch – h

Дві букви **ch** та **h** позначають один звук [x]. Часто польській літері **ch** відповідає українськи **х** (напр. *ucho* – *вухо*), а літері **h** – українська **г** (напр. *hymn* – *гімн*).

<i>ucho</i>	[ухо]	<i>hotel</i>	[хотел']
<i>mucha</i>	[муха]	<i>hymn</i>	[химн]
<i>chleb</i>	[хл'єб]	<i>humor</i>	[хумор]
<i>chata</i>	[хата]	<i>historia</i>	[х'істор'я]
<i>choroba</i>	[хороба]	<i>herbata</i>	[хербата]
<i>Chiny</i>	[хіни]	<i>Holandia</i>	[холянд'я]

rz – ż

Дві букви **rz** та **ż** позначають один звук [ж]. Часто польській літері **rz** відповідає українська **р** (напр. *rzeka* – *ріка*), а літері **ż** – українська **ж** (напр. *żółty* – *жовтий*).

<i>rzepak</i>	[жепак]	<i>żołnierz</i>	[жоу"н'єж]
<i>talerz</i>	[тал'єж]	<i>żaba</i>	[жаба]
<i>rzecz</i>	[жеч]	<i>póź</i>	[нуж]

u – ó

Дві букви **u** та **ó** позначають один звук [у]. Часто польській літері **u** відповідає українська **у** (напр. *mucha* – *муха*), а літері **ó** – українська **і, о** або **е** (напр. *stół* – *стіл*, *góra* – *гора*, *miód* – *мед*).

<i>duch</i>	[дух]	<i>królik</i>	[крул'ік]
<i>biuro</i>	[б'уро]	<i>góra</i>	[гура]
<i>mur</i>	[мур]	<i>mój</i>	[муї]
<i>cukier</i>	[цук'єр]	<i>chór</i>	[хур]
<i>trudny</i>	[трудни]	<i>półka</i>	[пуу"ка]
<i>thusty</i>	[ту"усти]	<i>miód</i>	[м'уд]

ci – ć

ci [чі], ć [чъ]

ciasto	[ч'асто]	ćma	[ч'ма]
kapcie	[капч'е]	pić	[п'іч']
bocian	[боч'ан]	mieć	[м'еч']
mycie	[мич'е]	myć	[мич']
ciemno	[ч'емно]	ciemnieć	[ч'емн'еч']
paznokcie	[пазнокч'е]	paznokieć	[пазнок'еч']

ni – ñ

ni [ні], ñ [нь]

niebo	[н'ебо]	koń	[кон']
konie	[кон'е]	kamień	[кам'ен']
kamienie	[кам'ен'е]	słoń	[су"он']
pani	[пан'і]	słońce	[су"он'це]
dłonie	[ду"он'е]	dłoń	[ду"он']
promienie	[пром'ен'е]	promień	[пром'ен']

si – ś

si [ші], ś [шь]

siedem	[ш'едем]	sroda	[ш'рода]
kosić	[кош'іч']	kość	[кош'ч']
prosić	[прош'іч']	gość	[гош'ч']
wisieć	[в'іш'еч']	śmiech	[ш'м'ех]
siostra	[ш'остра]	wieść	[в'еш'ч']
Zosia	[зош'а]	Białoruś	[б'ау"оруш']

zi – ź

zi [жі], ź [жь]

poziom	[пож'ом]	złe	[ж'л'е]
zima	[ж'іма]	koźle	[кож'л'е]
podziemie	[подж'ем'е]	groźny	[грож'ни]
wozić	[вож'іч']	woźny	[вож'ни]
kozi	[кож'і]	kuźnia	[куж'н'а]
ziarno	[ж'арно]	róźno	[пуж'но]

dz – dż – dzi

dz [дз], dż [джь], dzi [джи]

dzwon [дзвон]	dżwig [дж'в'іг]	dzień [дж'ен']
jeszcze [дзич'є]	dżwignia [дж'в'ігн'а]	kadzidło [кадж'іду"о]
dżbunek [дзбанек]	chodź [ходж']	chodźcie [ходж'іч']

l – ł

l – вимовляємо твердіше, ніж [ль]; natomiast ł – відповідає діалектному українському [л] і вимовляємо [у"], наприклад як слові вовк [воу"к]:

dla [дл'а]*	zła [зу"а]
lato [л'ато]	łusy [у"иси]
lampa [л'ампа]	łapa [у"апа]
polski [пол'ск'і]	słownik [су"овн'ік]
Polak [пол'ак]	sałata [сау"ата]
problem [пробл'ем]	złoto [зу"ото]

drz – dż

Буквосполучення drz та dż вимовляються однаково [дж]

drzwi [джв'і]	dzungla [джунгл'а]
drzewo [джево]	dżynsy [дж'інси]
modrzewie [моджев'є]	drożdże [дрождже]

brz – grz

brz [бж], grz [гж]

brzoskwinia [бжоскв'ін'а]	grzyb [гжиб]
brzeg [бжер]	grzech [гжех]
olbrzym [ол'бжим]	igrzyska [ігжиска]

* Після м'яких приголосних голосні вимовляються з легкою апострофізацією.

wrz – zrz

wrz [вж], zrz [зж]

wrzos	[вжос]	zrzut	[зжут]
wrzeseń	[вжеш'ен']	zrzeseńie	[зжешен'е]
owrzodzenie	[овжодзен'е]	zrzeczenie	[зжечен'е]

krz – prz

krz [кш]*, prz [пш]

krzesło	[кшесло]	przykład	[пшиклад]
krzyk	[кшик]	przyjaciel	[пшияч'ель]
pokrzywa	[покшива]	przystanek	[пшистанек]

trz – cz

trz [тш], cz [ч] – вимовляються твердо.

trzask	[тшаск]	cztery	[чтери]
potrzeba	[потшеба]	czas	[час]
wietrzny	[в'етшни]	wieczny	[в'ечни]

cz

cz – вимовляємо як тверде [ч].

czarny	[чарни]	czytać	[читач']
wnuczka	[внучка]	mecz	[меч]
beczka	[бечка]	czapka	[чапка]

sz

sz [ш]

szosa	[шоса]	paszport	[пашпорт]
szyszka	[шишка]	poduszka	[подушка]
pietruszka	[п'етрушка]	Warszawa	[варшава]

* Після глухих приголосних (напр.: *k, p, t*) дзвінкий діграф *rz* вимовляємо як глухе *sz* укр. *ш* (асиміляція приголосних звуків).

SZCZ

szcz [щ] – вимовляється твердо

szczupak	[щупак]	szczęście	[щеш'ч'є]
szczotka	[щотка]	deszcz	[деш]
szczelina	[щел'іна]	barszcz	[барщ]

ą

ą – [o'], [o"] чи [o"']. Вимова починається з [o] та поступово переходить в звук [y], напр. у кінці слова; або вимова починається з [o] та поступово переходить в звук [n] напр. перед приголосними **t, d, c, dz, cz**; або вимова починається з [o] та поступово переходить в звук [m], напр. перед приголосними **b, p**:

piśzą	[п'ішо']	piątek	[п'о"тек]
karpać	[ко"пач']	gorący	[горо"ци]
ząb	[зо"б]	miesiąc	[м'еш'о"ц]

ę

ę – [e"'], [e"] чи [e]. Вимова починається з [e] поступово переходить в звук [n], напр. перед приголосними **t, d, c, dz, cz**; або вимова починається з [o] та поступово переходить в звук [m], напр. перед приголосними **b, p**; або в кінці слова голосна ę втрачає свою носовість та вимовляється як [e]:

zęby	[зе"би]	piętro	[п'е"тро]
tępy	[те"пи]	pędzić	[пе"дж'іч']
kęka	[ре"ка]	piśzę	[п'іше]

М'якість приголосних у польській мові позначається:

1. Знаком мінуси (**ś, ź, ć, ń, dź**) в кінці слова: *prosić, chodź, ogień*; перед іншими приголосними: *gość, środa, radość*.
2. За допомогою голосної **i**, яка не читається, перед голосною: *dziadek, siedem, kosiarka*.
3. Польська літера **l** не потребує **i** для позначення м'якості перед голосною: *kolano, lody, lceźć*.

! Вивчіть напам'ять слова та словосполучення:

Miesiące roku [м'еш'о"це року] – місяці року

styczeń [стичен'] – січень	luty [л'ути] – лютий
marzec [мажец] – березень	kwiecień [кв'еч'ен'] – квітень
maj [май] – травень	czerwiec [черв'ец] – червень
lipiec [л'іп'ец] – липень	sierpień [ш'ерп'ен'] – серпень
wrzesień [вжеш'ен'] – вересень	październik [паж'дж'ерн'ік] – жовтень
listopad [л'істопад] – листопад	grudzień [грудж'ен'] – грудень

Pory roku [пори року] – пори року

wiosna [в'осна] – весна	lato [л'ато] – літо
jesień [йеш'ен'] – осінь	zima [ж'іма] – зима

Dzień tygodnia (tydzień) [дж'ен' тигодн'а (тидж'ен')] –
день тижня (тиждень)

poniedziałek [пон'едж'ае'ек] – понеділок
wtorek [вторек] – вівторок
środa [ш'рода] – середа
czwartek [чвартек] – четвер
piątek [п'о"тек] – п'ятниця
sobota [sobota] – субота
niedziela [н'едж'ел'а] – неділя

przedwczoraj [пшедвчорай] – позавчора
wczoraj [вчорай] – вчора
dzisiaj [дж'іш'ай] – сьогодні
jutro [ютро] – завтра
pojutrze [поютше] – післязавтра

Zdania [здан'а] – речення

Dzisiaj jest ... (czwartek, piątek, sobota). – Сьогодні ... (четвер, п'ятниця, субота).

Wczoraj (Przedwczoraj) był (-a) ... (poniedziałek, wtorek, środa). – Вчора (Позавчора) був (була) ... (понеділок, вівторок, середа).

Jutro (Pojutrze) będzie ... (sobota, niedziela). – Завтра (післязавтра) буде... (субота, неділя).

Co to jest? – To **jest** mój (-a, -e) ... (zeszyt, książka, podręcznik, długopis, pióro, ołówek, komputer, stół, krzesło, fotel). To **są** ... (samochody, autobusy, rowery, tramwaje, pociągi).

Kto to jest? – To **jest** ... (student, dziewczyna, chłopak, kobieta, mężczyzna, kolega, babcia, dziadek, matka, ojciec, siostra, brat, wujek, ciocia). To **są** ... (studenci, rodzice, dziadkowie, wykładowcy, koledzy).

Dzień dobry. – Добрий день.

Cześć. – Привіт (пока).

Dobry wieczór. – Добрий вечір.

Dowidzenia. – До побачення.

Dobranoc. – Добраніч.

Smacznego. – Смачного.

Dziękuję bardzo (serdecznie). – Дуже дякую.

Jak się masz? – Як справи?

Przepraszam (za spóźnienie, za mój błąd). – Вибачте (за спізнення, за мою помилку).

ОСНОВИ ГРАМАТИКИ

ЧАСТИНИ МОВИ

(CZĘŚCI MOWY)

ІМЕННИК

(RZECZOWNIK)

Граматичні категорії

Рід /rodzaj/:	чоловічий	“męski”
	жіночий	“żeński”
	середній	“nijaki”
Число /liczba/:	однина	“pojedyncza”
	множина	“mnoga”

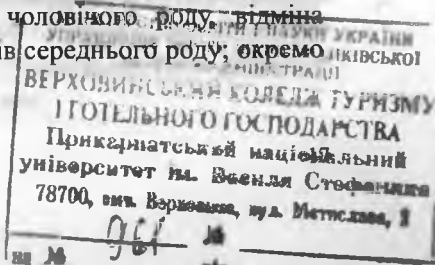
Відмінок (przypadek)

Називний	“Mianownik”	(M)	Kto? Co?
Родовий	“Dopełniacz”	(D)	Kogo? Czego?
Давальний	“Celownik”	(C)	Komu? Czemu?
Знахідний	“Biernik”	(B)	Kogo? Co?
Орудний	“Narzędnik”	(N)	Kim? Czym?
Місцевий	“Miejscownik”	(Ms)	(o, na, w) Kim? Czym?
Кличний	“Wołacz”		

Відміни іменників

(Deklinacja rzeczowników)

Традиційний поділ на відміни іменників у польській мові здійснюється за родами: відміна іменників чоловічого роду, відміна іменників жіночого роду і відміна іменників середнього роду; окремо стоїть так звана мішана відміна іменників.

Відміна іменників чоловічого роду (Deklinacja rzeczowników rodzaju męskiego)

При відмінюванні іменників цієї відмини враховується лексико-граматична категорія істот та неістот, а також береться до уваги твердість чи м'якість (історична м'якість) кінцевої приголосної основи слова.

Іменники на означення істот у знахідному відмінку (Bierniku) мають закінчення родового відмінка, а іменники на означення неістот – закінчення називного відмінка (Mianownika).

Тверда група (неістоту)

	L.p.	L.m.	L.p.	L.m.
M.	zeszyt	zeszyty	sad	sady
D.	zeszyta	zeszytów	sadu	sadów
C.	zeszytowi	zeszytom	sadowi	sadom
B.	zeszyt	zeszyty	sad	sady
N.	zeszytem	zeszytami	sadem	sadami
Ms.(o)	zeszycie	zeszytach	sadzie	sadach
W.	zeszycie!	zeszyty!	sadzie!	sady!

Тверда група (істоту)

	L.p.	L.m.	L.p.	L.m.
M.	agent	agenci	pracownik	pracownicy
D.	agenta	agentów	pracownika	pracowników
C.	agentowi	agentom	pracownikowi	pracownikom
B.	agenta	agentów	pracownika	pracowników
N.	agentem	agentami	pracownikiem	pracownikami
Ms.(o)	agencie	agentach	pracowniku	pracownikach
W.	agencie!	agenci!	pracowniku!	pracownicy!

При відмінюванні іменників твердої групи у множині слід враховувати їх тип відмінювання – **чоловічо-особовий** чи **нечоловічо-особовий**. До першого типу належать іменники, які називають осіб чоловічої статі, до другого – всі інші.

У родовому відмінку однини в деяких іменників чоловічого роду, основа яких закінчується на твердий приголосний, виступає закінчення **-u**. Звичайно, таке закінчення буває частіше в іменників іншомовного походження (**teatru**), в абстрактних (**bólu**) і збірних (**lasu**) іменниках та деяких інших. У давальному відмінку однини тільки зрідка виступає закінчення **-u**, здебільшого в односкладових назвах живих істот. У місцевому відмінку однини закінчення **-u** виступає після піднятоязикових приголосних, а також після деяких інших приголосних у небагатых іменниках.

Іменники чоловічо-особового типу мають у називному відмінку (**Mianownik**) множини переважно закінчення **-i**, перед яким кінцевий приголосний основи слова пом'якшується, а приголосні **t, d, ch** імінуються на **c, dz, s** (**student – studenci, sąsiad – sąsiedzi, Czech – Czesi**); рідше – **u**, перед яким виступають приголосні **c, dz, rz**, що походять від приголосних **k, g, r** (**pracownik – pracownicy, biolog – biolodzy, doktor – doktorzy**).

М'яка група

До цієї групи зараховуємо іменники, основи яких закінчуються на м'який приголосний (**ś, ć, ź, dz, ŋ, l**), або історично м'який приголосний (**Ń, sz, z, cz, rz, c, dz**).

Істоти

Неістоти

	L.p.	L.m.	L.p.	L.m.
M.	koń	konie	kraj	kraje
D.	konia	koni	kraju	krajów
C.	koniowi	koniom	krajowi	krajom
B.	konia	konie	kraj	kraje
N.	koniem	koniami	krajem	krajami
Ms.(o)	koni	koniach	kraju	krajach
W.	koni!	konie!	kraju!	kraje!

Іменники на означення спорідненості, назв високих чинів, а також власні назви (прізвища, прізвиська) мають у називному відмінку множини закінчення **-owie**: **pan – panowie, wuj – wujowie, syn – synowie, Fredro – Fredrowie, Kościuszko – Kościuszkowie**.

Ćwiczenia*:

I. Провідмініайте за числами та відмінками іменники чоловічого роду: obrus, student, przyjaciel, kogut, pakt, system, tydzień.

II. Розкрийте дужки, застосовуючи відповідні форми чоловічого роду іменників:

1. Nie widzę na parkingu tego ... (samochód).
2. W sklepie mój ojciec nie kupił ani ... (banany), ani ... (orzechy).
3. Andrzej bardzo lubi ... (pierogi) z mięsem.
4. Z tym ... (komputer) ciągle jest jakiś problem.
5. Agnieszka zapomniała swoje ... (podręcznik) w bibliotece.
6. Włodzimierz, chcesz kanapkę z ... (paszтет)?
7. Jutro do nas przyjdą ... (prezes) tych firm.
8. Mamo, gdzie są moje ... (klucz)?
9. Przedwczoraj widziałem tego ... (chłopak) na dyskoteci z twoją koleżanką.
10. Marek ćwiczył codziennie w ... (park).

III. Заповніть за допомогою словника таблицьку:

країна	національність	країна	національність
Ukraina	Ukrainiec	Włochy	
Polska		Anglia	
Niemcy		Macedonia	
Francja		Hiszpania	
Rumunia		Japonia	

Відміна іменників середнього роду (Deklinacja rzeczowników rodzaju nijakiego)

Іменники середнього роду поділяються на чотири групи:

I – іменники із закінченням на -o (з основою на твердий приголосний):
słowo, miasto, jabłko, rondo;

* Пол. *ćwiczenie/-a* – укр. *вправи/-и*.

- II – іменники із закінченням на **-e** (з основою на м'який або історично м'який приголосний): łoże, pole, serce, zboże.
- III – іменники із закінченням на **-ę** (з основою на м'який або історично м'який приголосний): plemię, brzemię, ramię, imię, kozłę, dziewczę.
- IV – іменники із закінченням на **-um** (запозичення з латинської мови): muzeum, liceum, audytorium.

Тверда група (із закінченням на -o)

	L.p.	L.m.	L.p.	L.m.
M.W.	słowo	słowa	miasto	miasta
D.	słowa	słów*	miasta	miast
C.	słowu	słowom	miastu	miastom
B.	słowo	słowa	miasto	miasta
N.	słowem	słowami	miastem	miastami
Ms.(o)	słowie	słowach	miescie	miastach

Серед іменників твердої групи із закінченням на **-o**, трапляються приклади з нерегулярним відмінюванням: dziecko, ucho, oko.

	L.p.	L.m.	L.p.	L.m.
M.W.	dziecko	dzieci	oko	oczy
D.	dziecka	dzieci	oka	oczu
C.	dziecku	dzieciom	oku	oczom
B.	dziecko	dzieci	oko	oczy
N.	dzieckiem	dziecmi	okiem	oczami
Ms.(o)	dziecku	dzieciach	oku	oczach

Тверда група (із закінченням на -e)

	L.p.	L.m.	L.p.	L.m.
M.W.	łoże	łóża	serce	serca
D.	łóża	łóż	serca	serc
C.	łóżu	łóżom	sercu	sercom
B.	łoże	łóża	serce	serca
N.	łożem	łożami	sercem	sercami
Ms.(o)	łożu	łożach	sercu	sercach

* У відкритому складі, тобто який закінчується на голосну, живаємо **o**, а в закритому, який закінчується на приголосну, – **ó**.

М'яка група (із закінченням на -ę)

	L.p.	L.m.	L.p.	L.m.
M.W.	imię	imiona	dziewczę	dziewczęta
D.	imienia	imion	dziewczęcia	dziewczęt
C.	imieniu	imionom	dziewczęciu	dziewczętom
B.	imię	imiona	dziewczę	dziewczęta
N.	imieniem	imionami	dziewczęciem	dziewczętami
Ms.(o)	imieniu	imionach	dziewczęciu	dziewczętach

При відмінюванні цих іменників, так як і в українській мові, з'являються суфікси **-en-, -on-, -ęc-, -ęt (ąt)-**.

Іменники із закінченням на -um

	L.p.	L.m.	L.p.	L.m.
M.W.	muzeum	muzea	audytorium	audytoria
D.	muzeum	muzeów	audytorium	audytoriów
C.	muzeum	muzeom	audytorium	audytoriom
B.	muzeum	muzea	audytorium	audytoria
N.	muzeum	muzeami	audytorium	audytoriami
Ms.(o)	muzeum	muzeach	audytorium	audytoriach

Іменники цієї групи змінюють свої закінчення лише в множині.

Ćwiczenia:

I. Провідмініайте за відмінками наступні іменники середнього роду: mleko, zboże, kurczę, jezioro, liceum, jabłko, danie.

II. Утворіть називний відмінок множини від поданих іменників середнього роду:

mrowisko, zboże, kurczę, dziecko, liceum, ziarno, okno.

III. Розкрийте дужки, застосовуючи відповідні форми середнього роду іменників:

1. Witold nie lubi ... (mleko).
2. Czyje to są ... (dziecko)?
3. Przesuń te ... (krzesło) pod okno.

4. Może pójdziemy jutro do ... (kino).
5. To są słowiańskie ... (plemie).
6. Deweloperzy handlowali ... (mieszkanie) w naszym bloku.
7. Kup w sklepie kilogram ... (masło), pięć ... (jajko) oraz dwa kilogramy ... (jabłko).
8. Nie podzielę się z tymi ... (dziewczę) i ... (chłopczę).
9. Moją babcię bardzo bolały ... (ramię).
10. Na sali wykładowej nie znalazłem żadnego wolnego ... (miejsce).

Відміна іменників жіночого роду (Deklinacja rzeczowników rodzaju żeńskiego)

Іменники жіночого роду поділяються на три групи:

- I – іменники із закінченням на **-a** (з основою на твердий приголосний, м'який або історично м'який приголосний): *sowa, kobieta, kreda*;
- II – іменники із закінченням на **-i** (з основою на м'який або історично м'який приголосний): *pani, sprzedawczyni, gospodyni*;
- III – іменники з нульовим закінченням та основою на м'який або історично м'який приголосний: *rzecz, noc, wieś, dłoń*.

Тверда група (із закінченням на -a)

	L.p.	L.m.	L.p.	L.m.
M.W.	kobieta	kobiety	książka	książki
D.	kobiety	kobiet	książki	książek
C.	kobiecie	kobietom	książce	książkom
B.	kobietę	kobiety	książkę	książki
N.	kobietą	kobietami	książką	książkami
Ms.(o)	kobiecie	kobietach	książce	książkach

Перед закінченням **-e** тверді приголосні основи слова пом'якшуються, а деякі з них змінюють свою якість: **d – dź** (*kreda – kredzie*), **r – rz** (*dziura – dziurze*), **k – c** (*książka – książce*), **t – ć** (*gazeta – gazetecie*), **ch – sz** (*mucha – musze*), **g – dz** (*noga – nodze*).

М'яка група (із закінченням на -a)

	L.p.	L.m.	L.p.	L.m.
M.W	szyja	szyje	fala	fale
D.	szyi	szyj	fali	fal
C.	szyi	szyjom	fali	falom
B.	szyję	szyje	fale	fale
N.	szyją	szyjami	fala	falami
Ms.(o)	szyi	szyjach	fali	falach

Після м'яких основи в родовому, давальному і місцевому відмінках маємо закінчення **-i**, а після історично м'яких приголосних – **-y**.

М'яка група (із закінченням на -i)

	L.p.	L.m.	L.p.	L.m.
M.W.	pani	panie	gospodyni	gospodynie
D.	pani	pań	gospodyni	gospodyń
C.	pani	paniom	gospodyni	gospodyniom
B.	panią	panie	gospodynię	gospodynie
N.	panią	paniami	gospodynią	gospodyniami
Ms.(o)	pani	paniach	gospodyni	gospodyniach

Іменники жіночого роду з нульовим закінченням

	L.p.	L.m.	L.p.	L.m.
M.W.	rzecz	rzecze	dłoń	dłonie
D.	rzeczy	rzeczy	dłoni	dłoni
C.	rzeczy	rzeczom	dłoni	dłoniom
B.	rzecz	rzecze	dłoń	dłonie
N.	rzeczą	rzeczami	dłonią	dłoniami
Ms.(o)	rzeczy	rzeczach	dłoni	dłoniach

Ćwiczenia:

I. Провідмініайте за числами та відмінками наступні іменники жіночого роду:

kreda, sprzedawczyni, noc, tapeta, wieś, konstytucja.

II. Доберіть до іменників чоловічого роду відповідник жіночого роду (напр.: pan – pani):

student, mężczyzna, chłopak, uczeń, nauczyciel, asystent, dyrektor, sekretarz, kolega, wykładowca, konduktor, sprzedawca.

III. На місці пропусків вживте іменники жіночого роду, відповідно до призка:

To jest **nauczycielka**. Pani Ania jest **nauczycielką**.

To jest piosenkarka. Ta pani jest ...

To jest Ukraina. Jestem ...

To jest Rumunia. Ta pani jest ...

To jest gospodyni. Ona jest ... tego domu.

To jest emerytka. Moja babcia jest ...

To jest twoja **siostra**. Wczoraj widziałem twoją **siostrę**.

To jest moja łyżka. Podaj mi moją ...

To jest twoja koszula. Oddam ci pojutrze twoją ...

To jest spodniczka Anastazji. Ona ubierze jutro swoją ładną ...

To jest jej książka. Zwroc jej tę ...

To jest tablica. Widzę brudną ...

To jest **biblioteka**. Na tej wsi nigdy nie było **biblioteki**.

To jest dziewczyna. Tu nie ma żadnej ...

To jest ładna kobieta. Mikołaj nie zna tej ...

To jest noc. Nigdy nie widziałem tak pięknej ...

To jest kreda. Wykładowca nie miał ...

To jest kanapa. W tym mieszkaniu nie było ...

Мішана відміна іменників (Deklinacja mieszana rzeczowników)

До цієї групи належать іменники чоловічого роду із закінченням на **-a**, а також прізвиська чоловічого роду на **-o**, оскільки вони в однині відмінюються за жіночою відміною, а в множині – за чоловічою.

	L.p.	L.m.	L.p.	L.m.
M.	specjalista	specjaliści	Kościuszko	Kościuszkowie
D.	specjalisty	specjalistów	Kościuszki	Kościuszków
C.	specjaliście	specjalistom	Kościuszcze	Kościuszkom

B.	specjalistę	specjalistów	Kościuszkę	Kościuszków
N.	specjalistą	specjalistami	Kościuszką	Kościuszkami
Ms.(o)	specjaliście	specjalistach	Kościuszcze	Kościuszkach
W.	specjalisto!	specjaliści!	Kościuszeko!	Kościuszkowie!

До цієї відміни також належать іменники типу sedzia, hrabia та прізвища іншомовного походження на -e: Linde

	L.p.	L.m.	L.p.	L.m.
M.	hrabia	hrabiowie	Linde	Lindowie
D.	hrabiego	hrabiów	Lindego	Lindów
C.	hrabiemu	hrabiom	Lindemu	Lindom
B.	hrabiego	hrabiów	Lindego	Lindów
N.	hrabią	hrabiami	Lindem	Lindami
Ms.(o)	hrabi	hrabiach	Lindem	Lindach
W.	hrabio!	hrabiowie!	Linde!	Lindowie!

Cwiczenia:

I. Провідмініайте за числами та відмінками іменники чоловічого роду: artysta, sędzia, demokrata, poeta, komunista, wykładowca, programista (porównaj architekt, adwokat).

II. На місці пропусків вжйте іменники чоловічого роду мішаної відміни, відповідно до зразка:

To jest **artysta**. Ten pan jest **artystą**.

To jest poeta. Adam jest ...

To jest kierowca autobusu. Pan Artur jest ... autobusu.

To jest socjalista. Pan Wojciech jest ...

To jest adwentysta. Ten pan jest ...

To jest mój znajomy dentysta. Pan Marek jest ...

To jest **demokrata**. Znam tego **demokratę**.

To jest mężczyzna. Znam tego przystojnego ...

To jest sprzedawca. Kto widział tego ... ?

To jest dozorca. Znam waszego ...

To jest twój kolega. Wczoraj widziałego twego ...

To jest aktywista. Nikt z nas nie zna tego ...

To jest nasz kierowca. To są nasi kierowcy.

To jest mój kolega. To są nasi ...

To jest komunista. To są ...

To jest mężczyzna. To są ...

To jest okulista. To są ...

To jest artysta. To są ...

Іменники, які вживаються тільки в множині (pluralia tantum)

grabie, spodnie, skrzypce, drzwi, okulary

M.W.	drzwi	skrzypce	spodnie	okulary
D.	drzwi	skrzypiec	spodni	okularów
C.	drzwiom	skrzypcom	spodniom	okularom
B.	drzwi	skrzypce	spodnie	okulary
N.	drzwiami	skrzypcami	spodniami	okularami
Ms.(o)	drzwiach	skrzypcach	spodniach	okularach

Імена та прізвища чоловічого роду типу Antoni, Batory, Jerzy.
Ім'я Jan відмінюються за прикметниковим типом.

Ćwiczenia:

I. Поділіть подані іменники на три групи, відповідно до граматичних

komputer, miejsce, legitymacja, piskłę, dzik, telefon, linijka, kobieta,
drzewo, książka, dywan, łóżko, narodowość, obywatelstwo, paszport, wiza,
nazwisko.

II. Провідмініайте за числами та відмінками наступні іменники:
sanie, tydzień, sędzia, przyjaciel.

III. Розкрийте дужки, застосовуючи відповідні форми іменника:

1. Palenie ... (papieros) szkodzi naszemu ... (zdrowie).
2. Tego ... (turysta) nie było na liście ... (uczestnik).
3. Te ... (kobieta) bardzo mnie denerwują.
4. Ile pozostało ci ... (czas) do ukończenia ... (studia)?

5. Z tą ... (szafa) bardzo się namęczyłem.
6. Tych ... (komputer) jutro już nie będzie w ... (sklep).
7. Za oknem jest bardzo ładna ... (pogoda), ale ... (słońce) wkrótce już nie będzie widać.
8. Na której ... (uczelnia) Pan studiuje?
9. W sklepie nie było ... (pralka, l.m.).
10. Ci ze ... (student), którzy nie nauczą się ... (język) polskiego, nie pojadą latem na ... (praktyka) do Polski.
11. Tego ... (zdanie) nie było w ... (ćwiczenie).
12. Ten Pan jest ... (demokrata).
13. Naszemu ... (kierowca) cały czas chciało się spać.
14. Obudziłem się, wypilem ... (herbata) i zjadłem ... (ciastko).
15. Uprawiam regularnie sport na ... (sala) sportowa.
16. Twój ... (zegarek) spóźnia się o dwadzieścia ... (minuta).
17. Każdego ... (student) na egzaminie czeka niespodzianka.
18. Nikt z naszej ... (rodzina) nie lubi takiej ... (muzyka).
19. Która ... (godzina)?
20. Zamknij za sobą ... (drzwi), jest przeciąg.
21. Wczoraj wykąpałem się w ... (jezioro), a następnie poszedłem na ... (obiad) do ... (babcia).
22. Katarzyna czytała ... (nowela) z okresu pozytywizmu.
23. Wczoraj zrana nie słyszałem ... (budzik).
24. Ona pachniała francuskimi ... (perfumy).
25. Nie pij tak dużo ... (woda) i tak to ci nie pomoże.
26. Pojutrze drużyna piłkarska z ... (Polska) zagra z ukraińską ... (drużyna).
27. Tuż za naszym ... (pole) płynie rzeka Prut.
28. Kupiłem tanio nowe ... (opona).
29. Nie miałem interesujących ... (książka).
30. Wczoraj poszedłem do ... (knajpa) razem z moją ... (koleżanka) ... (Agnieszka).

ПРИКМЕТНИК (PRZYMIOTNIK)

Прикметники польської мови відмінюються за родами, числами та відмінками. В однині вони мають три форми роду: чоловічу, жіночу та середню. Прикметники чоловічого роду, основа слова яких закінчується на твердий приголосний, мають у називному відмінку однини закінчення -у (напр.: *tepu, dobry, młody*), а з основами на м'який приголосний та на k, g – закінчення -i (напр.: *niski, ostatni, tegi*). Прикметники жіночого роду мають у називному відмінку однини закінчення -a (напр.: *tepa, dobra, mloda*), а прикметники середнього роду – закінчення -e (напр.: *tepe, dobre, mlode*).

У множині прикметники мають тільки дві форми: **чоловічо-особову**, яка узгоджується з іменниками чоловічого роду назвами осіб (напр. *młodzi wykładowcy, niscy studenci*) та **нечоловічо-особову**, яка узгоджується з рештою іменників (напр. *młode panie, niskie ploty*).

Відмінювання прикметників чоловічого роду

Чоловічо-особова форма

	L.p. r.m.		L.m. r.m.-os.	
M.W.	niski	student	niscy	studenci
D.	niskiego	studenta	niskich	studentów
C.	niskiemu	studentowi	niskim	studentom
B.	niskiego	studenta	niskich	studentów
N.	niskim	studentem	niskimi	studentami
Ms.(o)	niskim	studencie	niskich	studentach

	L.p. r.m.		L.m. r.m.-os.	
M.W.	młody	wykładowca	młodzi	wykładowcy
D.	młodego	wykładowcy	młodych	wykładowców
C.	młodemu	wykładowcy	młodym	wykładowcom
B.	młodego	wykładowcę	młodych	wykładowców
N.	młodym	wykładowcą	młodymi	wykładowcami
Ms.(o)	młodym	wykładowcy	młodych	wykładowcach

При утворенні прикметників чоловічо-особової форми називного відмінка множини відбувається чергування приголосних:

d – dź:	młody – młodzi	g – dz:	tęgi – tędzy
t – ć:	tlusty – tłusci	ch – ś:	głuchy – głusi
r – rz:	stary – starzy	k – c:	niski – niscy

Нечоловічо-особова форма

	L.p. r.m.		L.m. r. nm.-os.	
M.W.	nowy	zeszyt	nowe	zeszyty
D.	nowego	zeszyta	nowych	zeszytów
C.	nowemu	zeszytowi	nowym	zeszytom
B.	nowy	zeszyt	nowe	zeszyty
N.	nowym	zeszytem	nowymi	zeszytami
Ms.(o)	nowym	zeszycie	nowych	zeszytach

Cwiczenia:

I. Утворіть від іменника прикметник чоловічого роду:

Francja	francuski
Algeria	
Gruzja	
Chiny	
Polska	
Ukraina	
Mołdawia	
Rumunia	
Bułgaria	
Czechy	

II. Провідмініайте словосполучення:

mądry mężczyzna, mały chłopak, duży słoń, korzystny produkt, nowy artykuł.

Відмінювання прикметників жіночого роду

	L.p. r.ż.		L.m. r. nm.-os.	
M.W.	nowa	książka	nowe	książki
D.	nowej	książki	nowych	książek
C.	nowej	książce	nowym	książkom
B.	nową	książkę	nowe	książki
N.	nową	książką	nowymi	książkami
Ms.(o)	nowej	książce	nowych	książkach

! Вивчіть напам'ять прикметники

Kolory – кольори

beżowy – бежевий	niebieski – голубий
biały – білий	pomarańczowy – помаранчевий
brązowy – коричневий	różowy – рожевий
czarny – чорний	siny – синій
czzerwony – червоний	szary – сірий
fioletowy – фіолетовий	zielony – зелений
granatowy – темно-синій	żółty – жовтий

Antonimy – антоніми

bogaty – багатий	biedny – бідний
ciemny – темний	jasny – світлий
ciężki – важкий	łatwy/lekki – легкий
długi – довгий	krótki – короткий
głodny – голодний	syty – ситий
głupi – дурний	mądry – мудрий
nudny – нудний	interesujący/ciekawy – цікавий
pełny – повний	pusty – пустий
piękny/ładny – гарний	brzydki/nieładny – огидний/негарний
stary – старий	młody – молодий
szczyły – худий	gruby – товстий
szeroki – широкий	wąski – вузький
szybki – швидкий	powolny – повільний

Ćwiczenia:

I. Утворіть від поданого прикметника чоловічого роду прикметник жіночого роду:

lewy	
siromy	
międzynarodowy	
ostatni	
polski	
ukraiński	
mocny	
wysoki	
wygodny	
lekki	

II. Провідмінняйте за числами та відмінками наступні словосполучення:

stary stół, piękna wykładowczyni, czyste niebo, mądry pan, lewa noga, warszawskie boisko.

III. Вжійте прикметник та іменник у відповідній формі:

1. To są ... (ciemny kolor).
2. W tym sklepie nigdy nie było ... (zdrowa żywność).
3. Ten pan jest ... (dobry mężczyzna).
4. Rozmawialiśmy o ... (obecna sytuacja).
5. O tych ... (piękne miejsce) opowiadał mi przyjaciel.
6. Rozmawiałem z ... (rozważny chłopak).
7. Na ... (zielona łąka) pasło się mnóstwo krow.
8. Dzisiaj już nie będzie ... (pośpieszny pociąg) do Wrocławia.
9. To są ... (mądra dziewczyna).
10. Naszemu ... (grzeczny kierownik) troszeczkę brakuje czasu.
11. Basia ma ... (nowa zabawka).
12. To są ... (ładne zdjęcie).
13. Waszym ... (złote pole) brakuje ... (dobry zarządca).

14. Kto pił z tego ... (czerwony kubek)?
15. Ile kosztuje ten ... (szary płaszcz)?
16. Proszę zapakować kilogram ... (różowy pomidor).
17. Życzę ... (szeroka droga).
18. Moja koleżanka poszła do tego ... (okropny dentysta).
19. Na parkingu stało mnóstwo ... (nowy samochód).
20. Pod ... (zielona choinka) dziecko znalazło swoje prezenty.

Утворення ступенів порівняння прикметників (Stopniowanie przymiotników)

У польській мові, як і в українській, прикметники мають три прості та три складені ступені порівняння.

Прості ступені порівняння:

- *звичайний (równy)*: miły, przyjemny
- *вищий (wyższy)*: miłszy, przyjemniejszy
- *найвищий (najwyższy)*: najmiłszy, najprzyjemniejszy.

Прості форми *вищого* ступеня утворюються в результаті додавання до основи прикметника суфіксів *-szy* або *-ejszy*: miły – miłszy, przyjemny – przyjemniejszy.

Прості форми *найвищого* ступеня утворюються від форм вищого ступеня внаслідок додавання префікса *naj-*: najmiłszy, najprzyjemniejszy.

Складені ступені порівняння:

- *звичайний (równy)*: miły, przyjemny
- *вищий (wyższy)*: bardziej miły, bardziej przyjemny
- *найвищий (najwyższy)*: najbardziej miły, najbardziej przyjemny.

Складені форми *вищого* ступеня утворюються в результаті додавання до звичайного ступеня прикметника слів *bardziej* або *mniej*: miły – bardziej miły, przyjemny – bardziej przyjemny.

Складені форми *найвищого* ступеня утворюються від форм вищого ступеня внаслідок додавання префікса *naj-*: najbardziej miły, najbardziej przyjemny.

Деякі прикметники утворюють тільки суплетивні форми вищого ступеня: dobry – lepszy, zły – gorszy, duży – większy, mały – mniejszy.

я найвищого – за допомогою префікса **пaj-** до форми вищого ступеня:
najbardziej, **пajwiększy**.

Cwiczenia:

I. Проступенюйте наступні прикметники:

rozsądny, długa, soczyste, stary, piękna, czyste, mądry, lewa, krótkie.

II. (a) Утворіть вищий ступінь прикметника:

1. Ta dziewczyna jest ... (dobra) od tamtej.
2. Ten chłopak jest ... (grzeczny) niż jego brat.
3. Nasze dziecko będzie miało ... (duża) piaskownicę.
4. Ten pies ma ... (krótki) ogon.
5. Twoja koleżanka jest jeszcze ... (leniwa) niż ja.
6. Im człowiek jest ... (bogaty), tym ... (skąpy).
7. Ten ogórek jest ... (kwaśny) od temtego.
8. Witalij ma ... (jasna) marynarkę.
9. Im jesteś ... (stary), tym ... (rozsądny).
10. Ta droga będzie ... (długa), niż wczorajsza.

(б) Утворіть найвищий ступінь прикметника:

1. To jest ... (zły) miejsce w naszym mieście.
2. Rysy są ... (wysoki) szczytem polskich gór.
3. Ile Pan ma tych ... (krótki) śrubokrętów?
4. W Czerniowcach ... (długa) ulicą jest ulica Hołowna.
5. To jest ... (ciekawa) książka w tej księgarni.
6. Mój kolega ma ... (duża) bibliotekę w naszym mieście.
7. Pan Włodzimierz jest ... (mądry) wykładowcą na naszej katedrze.
8. Jestem ... (młody) w rodzinie.
9. Ona jest ... (miła) wśród nas.
10. To jest ... (piękne) zrebię z tych, których widziałem w swoim życiu.

III. Провідмініайте за відмінками наступні прикметники:

nowoczesny, długa, soczyste, stary, piękna, czyste, mądry, lewa, szerokie.

IV. Доберіть до поданих прикметників антоніми:

biedny – wysoka –

krótkie – ładna –

otwarta – mały –
stary – piękna –
czyste – leniwa –

V. На місці пропусків уживте словосполучення у відповідних числі та відмінку:

1. Koło tego ... (wysoki budynek) jest apteka.
2. Wczoraj kapałem się w tym ... (duże jezioro).
3. Na tym ... (zielony dywan) stało biurko.
4. Z naszymi przyjaciółkami poszli ci ... (starszy pan).
5. Porozmawialiśmy o tej ... (miła sąsiadka).
6. Wczoraj słyszałem dowcip o ... (mądra blondynka).
7. Każdy student powinien wiedzieć o ... (dyplomatyczna etykieta).
8. Wreszcie kupiła sobie ... (porządny słownik).
9. Nie mam w domu tej ... (interesująca książka).
10. Nasze ... (niebieskie jezioro) podobają się trusytom.
11. Dawno nie widziałem takiego ... (ładne niebo).
12. To są ... (dobry człowiek).
13. Na tym ... (forum gospodarcze) był nasz premier.
14. Takiego ... (nowoczesne kino) nie ma żadne miasto Ukrainy.
15. O ... (najnowsza polityka) zagranicznej Polski opowiadał wczoraj wieczorem ambasador Nowakowski.

ДІЄСЛОВО CZASOWNIK

Граматичні категорії дієслова

Вид “aspekt”: доконаний “dokonany” та недоконаний “niedokonyany”

Час “czas”: теперішній “teraźniejszy”, минулий “przeszły” та майбутній “przyszły”.

Спосіб “tryb”: дійсний “oznajmujący”, наказовий “rozkazujący” та умовний “przypuszczający”.

Число “liczba”: однина “pojedyncza” та множина “mnoga”.

Особа “osoba”: 1 – pierwsza, 2 – druga, 3 – trzecia.

Неозначена форма дієслова – інфінітив (bezokolicznik) закінчується в польській мові на приголосний -ć (після приголосних та після ś, ź): czytać, pisać, nieść, gryźć або -c: (теж після голосних): biec, piec, móc.

Дієвідмінювання дієслів (Konjugacje czasowników)

У польській мові в теперішньому часі розрізняємо 4 дієвідміни:

1. До першої дієвідміни належать дієслова, які в 1-й особі однини теперішнього часу мають закінчення -ę, а в 2-й особі -esz: pisać – piszesz (pisać), maluje – malujesz (malować).

pachnąć

	L.p.		L.m.
1. (ja)	pachnę	(my)	pachniemy
2. (ty)	pachniesz	(wy)	pachniecicie
3. (on, ona, ono)	pachnie	(oni, one)	pachną

pakować

	L.p.		L.m.
1. (ja)	pakuje	(my)	pakujemy
2. (ty)	pakujesz	(wy)	pakujecie
3. (on, ona, ono)	pakuje	(oni, one)	pakuja

До першої дієвідміни зараховуємо дієслова, відповідники яких в українській мові належать до першої дієвідміни, крім тих, які в 1-й особі однини теперішнього часу мають закінчення -аю: вітаю, читаю.

! Вивчіть напам'ять дієслова недоконаного виду, які належать до I дієвідміни

Czasowniki niedokonane (ndk)

akceptować – одобряти
analizować – аналізувати
angażować się – брати участь
apulować – анулювати
bić – бити
biegnąć – бігти
brać – брати
brać – брести
budować – будувати
całować – цілувати
charakteryzować – характеризувати
chcieć – хотіти
chorować – хворіти
ciąć – тяти
cieć – текти
czesać – розчісувати
częstować (się) – частувати (-ся)
czuć (się) – почувати (-ся)
dawać – давати
debiutować – дебютувати
decydować (się) – вирішувати (-ся)
definiować – визначати
denerwować (się) – дратувати (-ся)
deptać – топтати
dobudowywać – добудовувати
dokonywać – вчиняти
dopisywać – дописувати,
dowiadzać się – дізнаватися
drzeć – дерти (рвати)
drzeć – тремтіти
dymisjonować – подавати у відставку
dyrgować – диригувати

Czasowniki dokonane (dk)

zaakceptować – одобрити
przeanalizować – проаналізувати
zaangażować się – взяти участь
pobić – побити
pobiegnać – побігти
wziąć – взяти
wybrać – вибрати
zbudować – збудувати
pocałować – поцілувати
scharakteryzować – охарактеризувати
zechcieć – захотіти
zachorować – захворіти
pociąć – потяти
wycieć – витекти
uczesać – розчесати
poczęstować (się) – почастувати (-ся)
poczuć (się) – почути (-ся)
dać – дати
zadebiutować – задебютувати
zdecydować (się) – вирішити (-ся)
zdefiniować – визначити
zdenerwować (się) – роздратувати (-ся)
rozdeptać – розтоптати
dobudować – добудувати
dokonać – вчинити
dopisać – дописати
dowiedzieć się – дізнатися
podrzeć – подерти (порвати)
zadrzeć – затремтіти
zdymisjonować – відсторонити від справ
podyrgować – подиригувати

obkutować – обговорювати
zysponować – мати у наявності
dziękować – дякувати
wyeliminować – вилучати, відбирати
sformułować – формулювати
zafundować – заснувати
zagłosować – голосувати
nagotować – варити
ugryźć – гризти
poinformować – повідомляти
pójść – йти
wykupić (się) – купати (-ся)
skierować – направляти, управляти
kontynuować – продовжувати
skonstruować – конструювати
skontrolować – контролювати
kosztować – коштувати, пробувати
ukradnąć – красти
ukształtować (się) – формувати (-ся)
kupić – купувати
zakwestionować – піддавати сумнівам
wylegitymować (się) – перевіряти особу
zlikwidować – ліквідувати
ulożać – розміщати
pomalować – малювати
zamarznąć – мерзнути
wymaszerować – крокувати
wymóc – могти
umyć (się) – мити (-ся)
nadać (się) – надавати (-ся)
nagrywać – записувати
nastąpić – наступати
nasledować – наслідувати
nawiązywać – нав'язувати
objąć – охоплювати, займати
oblizywać (się) – облизувати (-ся)
zobowiązywać – зобов'язувати
zobserwować – спостерігати
obsłużyć – обслуговувати

przedyskutować – обговорити
rozdysonować – розмістити
podziękować – подякувати
wyeliminować – вилучити, відібрати
sformułować – сформулювати
zafundować – заснувати
zagłosować – проголосувати
nagotować – наварити
ugryźć – вкусити
poinformować – повідомити
pójść – піти
wykupić (się) – скупати (-ся)
skierować – направити
skonstruować – сконструювати
skontrolować – проконтролювати
skosztować – спробувати
ukradnąć – вкрасти
ukształtować (się) – сформувати (-ся)
kupić – купити
zakwestionować – піддати сумнівам
wylegitymować – перевірити документи
zlikwidować – ліквідувати
ulożać – розмістити
pomalować – помалювати
zamarznąć – замерзнути
wymaszerować – прокрокувати
wymóc – вимогти
umyć (się) – вмити (-ся)
nadać (się) – надати (-ся)
nagrać – записати
nastąpić – наступити
nawiązać – нав'язати
objąć – зайняти
oblizać (się) – облизати (-ся)
zobserwować – спостерігти
obsłużyć – обслужити

oczekiwać – очікувати	odpisać – відписати
odpisywać – відписувати	odpocząć – відпочити
odpoczywać – відпочивати	odstąpić – відступити
odstępować – відступати	odwołać (się) – відкликати
odwoływać (się) – відкликати	okazać (się) – виявити (-ся)
okazywać (się) – виявляти (-ся)	opanować (się) – опанувати (-ся)
opanowywać (się) – опановувати (-ся)	opisać – описати
opiekować się – опікувати (-ся)	opłakać – оплакати
opisywać – описувати	opracować – опрацювати
opłakiwać – оплакувати	otrzymać – отримати
opracowywać – опрацювувати	zapachnąć – запахнути
otrzymywać – отримувати	opanować – опанувати
pachnąć – пахнути	sparafrazować – спарафразувати
panować – панувати	sparodiować – спародіювати
parafrazować – парафразувати	wypić – випити
parodiować – пародіювати	wypiec – спекти
pić – пити	napisać – написати
piec – пекти	zaplanować – запланувати
pisac – писати	popłynąć – попливти
planować – планувати	podpisać (się) – підписати (-ся)
plynać – пливати	podporządkować (się) –
podpisywać (się) – підписувати (-ся)	підпорядкувати (-ся)
podporządkowywać (się) –	napodrożować się – наподорожувати (-ся)
підпорядковувати (-ся)	podsluchać – підслухати
podróżować – подорожувати	pokazać – показати
podsluchiwać – підслухувати	pokonać – здолати
pokazywać – показувати	porównać – порівняти
pokonywać – долати	posłużyć (się) – скористатися
porównywać – порівнювати	postąpić – поступити
posługiwać (się) – користуватися	
postępować – поступати	spowodować – спричинити
potrzebować – потребувати	powstać – утворитися
powodować – спричиняти	wygrać – випрати
powstawać – утворюватись	wypracować – випрацювати
prać – прати	zapragnąć – запрагнути
pracować – працювати	wyprodukować – виробити
pragnąć – прагнути	zapropnować – запропонувати
produkować – виробляти	
propnować – пропонувати	

protestować – протестувати	zaprotestować – запротестувати
przejmować (się) – переймати (-ся)	przejąć (się) – перейняти (-ся)
przekazywać – передавати	przekazać – передати
przekonywać (się) – переконувати (-ся)	przekonać (się) – переконати (-ся)
przelamywać (się) – переламувати (-ся)	przełamać (się) – переламати (-ся)
reperytować – переписувати	przepisać – переписати
przewidywać – передбачувати	przewidzieć – передбачити
przygotowywać (się) – готуватися	przygotować (się) – приготуватися
przylatywać – прилітати	przylecieć – прилетіти
psuć (się) – псувати (-ся)	zepsuć (się) – зіпсувати (-ся)
publikować – публікувати	opublikować – опублікувати
reagować – реагувати	zareagować – відреагувати
realizować (się) – реалізовувати (-ся)	zrealizować (się) – зреалізувати (-ся)
regulować – регулювати	uregulować – врегулювати
reklamować – рекламувати	rozreklamować – розрекламувати
reprezentować – представляти	zareprezentować – представити
rozglądać – розглядати	rozpatrzyć – розглянути
rozpytywać – розпитувати	rozpytać – розпитати
rozwiązywać – розв'язувати	rozwiązać – розв'язати
malować – малювати	namalować – намалювати
ryzykować – ризикувати	zaryzykować – ризикнути
zasądzać – засуджувати	skazać – засудити
skręcać (się) – скручувати (-ся)	skręcić (się) – скрутити (-ся)
masztować – мастити	posmarować – помастити
spacerować – гуляти	pospacerować – погуляти
sponsorować – спонсорувати	prosponsorować – проспонсорувати
przedszkoliwać (się) – продавати (-ся)	sprzedać (się) – продати (-ся)
stawiać (się) – ставати (-ся)	stać (się) – стати (-ся)
sterować – управляти	
stosować (się) – стосувати (-ся)	
ostrzec (się) – стерегти (-ся)	ustrzec (się) – остерегти (-ся)
zaproponować – пропонувати	zasugerować – запропонувати
śmiać się – сміятися	roześmiać się – розсміятися
zatelefonować – телефонувати	zatelefonować – зателефонувати
tonąć – тонути	utonąć – потонути
tanąć – танути	stopnieć – розтанути
traktować – трактувати	potraktować – потрактувати
wpisywać (się) – вписувати (-ся)	wpisać (się) – вписати (-ся)
wskazywać – вказувати	wskazać – вказати

wycofywać – вилучати	wycofać – вилучити
wycofywać się – відходити (назад)	wycofać się – відійти (назад)
wyjmować – виймати	wyjąć – вийняти
wykonywać – виконувати	wykonać – виконати
wykorzystywać – використовувати	wykorzystać – використати
wynajmować – знімати (наймати)	wynająć – зняти (винайняти)
występować – виступати	wystąpić – виступити
wywoływać – викликати	wywołać – викликати
zachowywać (się) – поводити (-ся)	zachować (się) – повести (-ся)
zajmować (się) – займати (-ся)	zająć (się) – зайняти (-ся)
zapamiętywać – запам'ятовувати	zapamiętać – запам'ятати
zapisywać – записувати	zapisać – записати
zapoznawać (się) – знайомити (-ся)	zapoznać (się) – познайомити (-ся)
zastępować – заміняти	zastąpić – замінити
zatrzymać (się) – зупиняти (-ся)	zatrzymać (się) – зупинити (-ся)
zdejmuwać – знімати	zdejmąć – зняти
zdobywać – здобувати	zdożyć – здобути
znajdować (się) – знаходити (-ся)	znaleźć (się) – опинитися
zostawać (się) – залишати (-ся)	zostać (się) – залишити (-ся)
żyć – жити	wyżyć – вижити

Cwiczenia:

I. Перекладіть польською мовою та провідмінійте в теперішньому часі за числами та особами дієслова:

малювати, запам'ятовувати, телефонувати, підписувати, мити, писати.

II. Розкрийте дужки, застосовуючи відповідні форми теперішнього часу та перекладіть українською мовою речення:

1. Ja ... (podpisywać) te dokumenty!
2. Mama ... (czesać) ci włosy.
3. Codziennie (my) ... (kupować) świeże ciasteczka.
4. Marek ... (sprzedawać) telefony komórkowe.
5. To ty, tata, ... (budować) ten wieżowiec?
6. Wy ... (analizować) ten materiał?
7. (Ja) ... (biegnąć) przez łąkę.
8. Ona ... (musieć) jutro przyjść do mnie!

9. Oni ... (dziękować) nam za dzisiejszy wieczór.
10. My nie ... (żyć) w takich warunkach.
- III. Перекладіть польською мовою речення:
1. Пона хворіє ще з минулого тижня.
 2. Дуже дякую.
 3. Ми голосуємо за цю партію.
 4. Миши гризуть горішки?
 5. Ви купаетесь у цій брудній річці?
 6. Скільки коштує цей автомобіль?
 7. Це дитя дуже мерзне.
 8. Я не можу тобі цього сказати!
 9. Подій мис свій автомобіль.
 10. Петре, ти ідеш у кіно?
 11. Уряд ліквідує цю заборгованість.
 12. Я ніколи нічого не краду.
 13. Ця жінка не дуже добре себе почуває.
 14. Зараз я дізнаюся про події з Інтернету.
 15. Ми разом малюємо цю картину.
 16. Ви крокуєте зараз цією вулицею?
 17. Цей чоловік будує для мене багатоповерхівку.
 18. Наша сім'я купує тільки у цій крамниці.
 19. Щось вони дуже довго йдуть до нас.
 20. Його поведінка характеризує його з найкращої сторони.
- II. До другої дієвідміни належать дієслова, які в 1-й особі однини теперішнього часу мають закінчення **-ę**, а в 2-й особі **-isz** або **-ysz**:

chodzić

	L.p.		L.m.
1. (ja)	chodzę	(my)	chodzimy
2. (ty)	chodzisz	(wy)	chodzicie
3. (on, ona, ono)	chodzi	(oni, one)	chodzą

burzyć

	L.p.		L.m.
1. (ja)	burzę	(my)	burzymy
2. (ty)	burzysz	(wy)	burzycie
3. (on, ona, ono)	burzy	(oni, one)	burzą

До другої дієвідміни зараховуємо дієслова, відповідники які в українській мові належать до другої дієвідміни: плачу – платиш (płaczę – płacisz), кошу – косиш (koszę – kosisz).

! Вивчіть напам'ять дієслова недоконаного виду, які належать до II дієвідміни:

Czasowniki niedokonane (ndk)

bac się – боятися
bawić się – бавитися, гратися
boleć – боліти
burzyć (się) – руйнувати (-ся)
chłodzić – охолоджувати
chodzić – ходити
chylić się – хилитися
cieszyć się – тішитися
czynić – чинити, робити
czyścić – чистити
ćwiczyć – тренуватися
dążyć – прагнути, наближатися (до мети)
doskonalić – вдосконалювати
dowozić – довозити
dusić (się) – душити (-ся)
dzielić (się) – ділити (-ся)
dziwić (się) – дивувати (-ся)
dzwonić – дзвонити
gapić się – витрішатися
gardzić – нехтувати, зневажати
gasić – гасити
golić (się) – голити (-ся)
gubić (się) – губити (-ся)
jeździć – їздити
kaleczyć (się) – калічити (-ся)
kojarzyć (się) – асоціювати (-ся)
kończyć (się) – закінчувати (-ся)
krążyć – кружляти
kurczyć (się) – скорочувати (-ся)
lekceważyć – занедбувати, нехтувати
lubić – любити
łączyć – єднати

Czasowniki dokonane (dk)

pobawić się – побавитися, погратися
rozboleć się – розболітися
zburzyć (się) – зруйнуватися (-ся)
schłodzić się – охолодити
podejść – підійти
pochylić się – похилитися
ucieszyć się – втішитися
uczynić – вчинити
wyczyścić – вичистити
wyćwiczyć – витренувати
zdążyć – встигнути
udoskonalic – вдосконалити
dowieźć – довести
udusić (się) – задушити (-ся)
podzielić (się) – поділити (-ся)
zdziwić (się) – здивувати (-ся)
zadzwonić – подзвонити
zagapić się – задивитися
wzgardzić – знехтувати, зневажити
zagasić – погасити
ogolić (się) – поголити (-ся)
zgubić (się) – загубити (-ся)
wyjeździć – виїздити
skałeczyc (się) – покалічити (-ся)
skończyć (się) – закінчити (-ся)
pokrążyć – покружляти
skurczyć (się) – скоротити (-ся)
zlekceważyć – занедбати, знехтувати
polubić – полюбити
połączyć – поєднати

zabrać (się) – переймати (-ся)	zmartwić (się) – перейняти (-ся)
zaburzać (się) –	zmęczyć (się) – стомити (-ся)
zaburzać (się) – розміщувати (-ся)	zmieścić (się) – розмістити (-ся)
zabłagać (się) – молити (-ся)	pomodlić (się) – помолити (-ся)
zabłyszczać – поговорити	powiedzieć – сказати
zabłyszczać – мусити	
zabłyśnięcie – помилятися	pomylić się – помилитися
zabłyśnięcie – мислити	pomyśleć – помислити
zabłyśnięcie – нищити	zniszczyć – знищити
zabłyśnięcie (się) – носити (-ся)	ponosić – поносити
zabłyśnięcie – нудитися	znudzić się – надоїсти
zabłyśnić (się) – обходити (-ся)	obejść (się) – обійти (-ся)
zabłyśnić – відходити	odejść – відійти
zabłyśnić (się) – відносити (-ся)	odnieść (się) – віднести (-ся)
zabłyśnić – відвозити	odwieźć – відвезти
zabłyśnić – илатити	zapłacić – заплатити
zabłyśnić – піднімати	podnieść – підняти
zabłyśnić się – вставати	podnieść się – встати
zabłyśnić – підвозити	podwieźć – підвезти
zabłyśnić – зазнавати	ponieść – зазнати
zabłyśnić (się) – просити (-ся)	potrafić – спромогтися
zabłyśnić – вести	poprosić (się) – попросити (-ся)
zabłyśnić – приходити	zaprowadzić – завести
zabłyśnić – приносити	przyjść – прийти
zabłyśnić (się) – радити (-ся)	przynieść – принести
zabłyśnić – робити	poradzić (się) – порадитися
zabłyśnić (się) – родити (-ся)	zrobić – зробити
zabłyśnić – різьбити	urodzić (się) – народити (-ся)
zabłyśnić – судити, думати	wyrzeźbić – вирізьбити
zabłyśnić – сходити	osądzić – засудити
zabłyśnić – сидіти	zejść – зійти
zabłyśnić – служити	wysiedzieć – висидіти
zabłyśnić (się) – смажити (-ся)	usłużyć – вислужити
zabłyśnić (się) – засмучувати (-ся)	usmażyć (się) – засмажити (-ся)
zabłyśnić – шкодити	zasmucić (się) – засмутити (-ся)
zabłyśnić (się) – снити (-ся)	zaszkodzić – зашкодити
zabłyśnić (się) – поспішати	przysnąć (się) – приснити (-ся)
	pospieszyć (się) – поспішити

świadczyć – свідчити	zaswiadczyć – засвідчити
świecić (się) – світити (-ся)	zaswiecić (się) – засвітити (-ся)
tańczyć – танцювати	zatanńczyć – потанцювати
tęsknić – тужити	zateęsknić – затужити
tkwić – застрягати	utkwić – застрягнути
tłumaczyć – пояснювати, перекладати	wytłumaczyć – пояснити, перекласти
tracić – втрачати	stracić – втратити
troszczyć się – піклуватися	zatoszczyć się – попідкуватися
trudnić się – займатися	zatrudnić – взяти на роботу
uczestniczyć – брати участь	
uczyć (się) – вчити (-ся)	nauczyć (się) – навчити (-ся)
walczyć – боротися	wywalczyć – вибороти
widzieć – бачити	zobaczyć – побачити
wiercić – свердлити, бурити (отвір)	rozwiercić – розсвердлити, вибурити
wierzyć – вірити	uwierzyć – повірити
wiszieć – висіти	powiszieć – повисіти
wnosić – вносити	wnieść – внести
wozić – возити	zawozić – завозити
wschodzić – сходити	wzejść – зійти
wychodzić – виходити	wyjść – вийти
zanosić – заносити	zanieść – занести
znosić – зносити, переносити	znieść – знести, перенести
zyczyć – зичити, бажати	pożyczyć – позичити

Ćwiczenia:

I. Перекладіть польською мовою та провідмініайте в теперішньому часі за числами та особами дієслова:

бачити, ділитися, просити, любити, кружляти, бажати.

II. Розкрийте дужки, застосовуючи відповідні форми теперішнього часу та перекладіть українською мовою речення:

1. Oni ... (myśleć) nad tym.
2. Ja ... (życzyć) Państwu szerokiej drogi.
3. Liliana ... (patrzeć) i nic nie ... (widzieć).
4. My ... (budzić) się, pijemy kawę i jedziemy dalej.
5. Choinka ... (świecić) się bardzo pięknie.
6. Nie ... (wierzyć – ty) mi?

9. Wszyscy razem ... (prosić) o to Pana kierownika!

8. (Ja) ... (sądzić), że wszystko się uda.

9. (Ja) nie ... (znosić) tej wścipskiej kobiety.

10. Dziewczyny ... (mówić) mu o tym.

III. Перекладіть польською мовою речення:

1. У неї болить зуб.

2. Ми ділимося з ним усім, що маємо.

3. Вони перекладають дипломатичні тексти.

4. Я ходжу на всі пари.

5. Ця студентка втрачає багато часу на непотрібні речі.

6. Її сестра із зятем танцюють танго.

7. Я тобі не вірю.

8. Цей працівник нічого не робить.

9. Ви всі добре говорите російською.

10. Я вчу тебе польської мови.

III. До третьої дієвідміни належать дієслова, які в 1-й особі однини теперішнього часу мають закінчення **-am**, а в 2-й особі **-asz**: **witam** – вітаю, **rozmawiam** – розмовляю.

pytać

	L.p.		L.m.
1. (ja)	pytam	(my)	pytamy
2. (ty)	pytasz	(wy)	pytacie
3. (on, ona, ono)	pyta	(oni, one)	pytają

До третьої дієвідміни зараховуємо дієслова, відповідники яких в українській мові належать до першої дієвідміни, а в 1-й особі однини теперішнього часу мають закінчення **-аю**: **witaю** – вітаєш (**witam** – вітаю), **читаю** – читаєш (**czytam** – czytasz).

Вивчіть напам'ять дієслова недоконаного виду, які належать до III дієвідміни:

czasowniki niedokonane (ndk)

Czasowniki dokonane (dk)

badac – досліджувати

zbadać – дослідити

biegac – бігати

pobiegać – побігати

bywac – бувати

chowac (się) – ховати (-ся)

schowac (się) – сховати (-ся)

cofać (się) – відступати назад	cofnąć (się) – відступити назад
czekać – чекати	zaczekać – зачекати
czesać (się) – розчісувати (-ся)	uczesać (się) – розчесати (-ся)
dbać – дбати	zadbać – подбати
deptać (się) – топтати (-ся)	podeptać (się) – потоптати (-ся)
doceniać – оцінювати	docenić – оцінити
docierać – доходити	dotrzeć – дійти
dogrywać – догравати	dograć – дограти
dolegać – турбувати	
dołączać (się) – приєднувати (-ся)	dołączyć (się) – приєднати (-ся)
domagać się – домагатися	
dopuszczać – допускати	dopuszczyć – допустити
doradzać – давати поради	doradzić – порадити
dosięgać – досягати	dosięgnąć – досягти
dotykać – доторкатися	dotknąć – доторкнутися
drgać – дрижати	drgnąć – здригнутися
działać – діяти	zdziałać – задіяти
dźwigać – волочити, тягти	wydzwigać – виволочити
grać – грати	zagrać – зіграти
gwizdać – свистіти	gwizdnąć – свиснути
kichać – чихати	kichnąć – чихнути
kochać (się) – кохати (-ся)	pokochać (się) – покохати (-ся)
korzystać – користуватися	skorzystać – скористатися
kłamać – брехати	skłamać – збрехати
latać – літати	polatać – політати
łatać – латати	załatać – залатати
mieć – мати	
mieszkać – мешкати	zamieszkać – оселитися
mrugać – моргати	mrugnąć – моргнути
nabierać – набирати	nabrać – набрати
naciskać – натискати	nacisnąć – натиснути
nadawać (się) – надавати (-ся)	nadać (się) – надати (-ся) (стати в нагоді)
naprywać – записувати	napisać – записати
najadać się – наїдатися	najeść się – наїстися
napadać – нападати	napaść – напасти
naprawiać – ремонтувати	naprawić – відремонтувати
naradzać (się) – радити (-ся)	naradzić (się) – порадити (-ся)
narzekać – нарікати	ponarzekać – понарікати
nawracać (się) – повертати (-ся)	nawrócić (się) – повернути (-ся)

називати (-ся)	nazwać (się) – назвати (-ся)
підрізати	obetnać – підрізати
пояснювати	objaśnić – пояснити
підрасувати	obliczyć – підрасувати
оголювати	obnożyć – оголити
обертати (-ся)	obrócić (się) – обернути (-ся)
врятувати	ocalić – врятувати
оцінювати	ocenić – оцінити
відбирати	odebrać – відібрати
відрізати	odetnać – відрізати
дихати	odetchnąć – зітхнути
розкручувати	odkręcić – розкрутити
пилососити	odkurzyć – пропилососити
відмовляти	odmówić – відмовити
відпрацьовувати	odrobić – відпрацювати
відкинути	odrzuć – відкинути
оглядати	obejrzeć – оглянути
осуджувати	osądzić – осудити
досягати	osiągnąć – досягти
оскаржувати	oskarżyć – оскаржити
застерігати	ostrzec – застерігти
заощаджувати	zaoszczędzić – заощадити
відкривати	otworzyć – відкрити
повідомляти	oznajmić – повідомити
падати	spaść – впасти
пам'ятати	zapamiętać – пам'ятати
плавати	popływać – поплавати
допомагати	pomóc – допомогти
присвячувати	poświęcić – присвятити
осуджувати	potępić – осудити
повертатися	powrócić – повернутися
повторювати	powtórzyć – повторити
позбавляти	pozbawić – позбавити
вітати	pozdrowić – привітати
дозволяти	pozwolić – дозволити
позичати	pożyczyć – позичити
вибачати	przebaczyć – вибачити
прекшталцати (ся)	przekształcić (się) –
трансформувати (-ся)	трансформувати (-ся)

przejeżdżać – переїжджати
przeliczać – перераховувати
przepraszać – вибачатися
przerabiać – переробляти
przerywać (się) – переривати (-ся)
przesyłać – пересилати
przetwarzać – перетворювати
przewracać (się) – перевертати (-ся)
przeżywać – переживати
przypominać – згадувати
przypuszczać – припускати
pukać – стукати
pytać (się) – запитувати
rozmyślać – роздумувати
ruszać się – пересувати (-ся)
rzucać (się) – кидати (-ся)
sięgać – сягати
kłócić (się) – сварити (-ся)
skracać (się) – скорочувати (-ся)
skręcać (się) – скручувати (-ся)
słuchać (się) – слухати (-ся)
spadać – падати
spalać (się) – спалювати (-ся)
spędzać – проводити
spotykać – зустрічати
sprawdzać – перевіряти
sprzątać – прибирати
starać się – старатися
strzelać – стріляти
stwarzać – створювати
stykać się – стикатися
szukać – шукати
trwać – тривати
trzymać (się) – тримати (-ся)
ubierać (się) – вдягати (-ся)
uciekać – втікати
uderzać – вдаряти
udoskonalać – вдосконалювати
udzielać – надавати
ulegać – підлягати

przejechać – переїхати
przeliczyć – перерахувати
przeprosić – вибачитися
przerobić – переробити
przerwać (się) – перервати (-ся)
przesłać – переслати
przetworzyć – перетворити
przewrócić (się) – перевернути (-ся)
przeżyć – пережити
przypomnieć – згадати
przypuścić – припустити
zapukać – постукати
zapytać (się) – запитати (-ся)

ruszyć się – пересунути (-ся)
rzucić (się) – кинути (-ся)
sięgnąć – сягнути
pokłócić (się) – посватити (-ся)
skrócić (się) – скоротити (-ся)
skręcić (się) – скрутити (-ся)
posłuchać (się) – послухати (-ся)
spaść – впасти
spalić (się) – спалити (-ся)
spędzić – провести
spotkać – зустріти
sprawdzić – перевірити
wysprzątać – поприбирати
postarać się – постаратися
strzelić – стрільнути
stworzyć – створити
zetknąć się – зіткнутися
odszukać – відшукати
przetrwać – витривати
potrzymać (się) – потримати (-ся)
ubrać (się) – вдягнути (-ся)
uciec – втікти
uderzyć – вдарити
udoskonalicь – вдосконалити
udzielicь – надати
ulec – підлягти

ówić (się) – домовити (-ся)
niknąć – уникнути
łożyć – вкласти
kroczyć – вдертися
rócić – повернутися
owycierać (się) – повитирати (-ся)
ujechać – виїхати
ukorzenieć – викорінити
umienić – перерахувати, поміняти
ułożyć (się) – обрати (-ся)
umierzyć – виміряти
uniknąć – виникнути
upaść – випасти
urożyczyć – позичити
urzucić – викинути
usiaść – вийти
ustarczyć – вистачити
usłać – вислати
zabronić – заборонити
zacząć (się) – почати (-ся)
złożyć (się) – побитися об заклад
zmówić – замовити
zmknąć (się) – зачинити (-ся)
zomnieć – забути
zowiedzieć – провістити
zprosić (się) – запросити (-ся)
zprzeczyć – заперечити
zrobić – заробити
zwrzeć – укласти
zgodzić – погодитися
zewpać – позіхнути

та провідніайте в теперішньому

, мешкати, пам'ятати.

II. Розкрийте дужки, застосовуючи відповідні форми теперішнього часу та перекладіть українською мовою речення:

1. Oni ... (wycierać) się jednym ręcznikiem?
2. Sprzedawca ... (zamykać) codziennie sklep o północy.
3. Moja mama ... (bywać) tam bardzo często.
4. Moja firma ... (zarabiać) sporo pieniędzy.
5. Włodek ... (latać) do Paryża tanimi liniami lotniczymi.
6. (My) ... (domagać) się zwrotu inwestycji.
7. Zadłużenie tego kraju ... (sięgać) kilkuset miliardów dolarów.
8. (Ja) ... (przypominać) sobie tę sytuację.
9. (Wy) nie ... (pamiętać) tego wieczoru?
10. Palenie papierosów ... (skracać) życie!

III. Перекладіть польською мовою речення:

1. Ця речовина містить багато кальцію.
2. Ми не дихали декілька секунд.
3. Щастя стукає у твої двері.
4. Викладач сама заробляє на себе.
5. Ми часто плаваємо у цьому озері.
6. Марта проводить свій вільний час на цій дискотеці.
7. Вони не викидають сміття прямо у річку.
8. Мій брат витирає дошку.
9. Я вважаю, що це неправильно.
10. Довжина кита сягає дванадцяти метрів.

IV. До четвертої дієвідміни належать дієслова, які в 1-й особі онини теперішнього часу мають різні парадигми, але однакові закінчення **-em**, а в 2-й особі **-esz**: **wiem** – **wiesz** (wiedzieć – знати)*, **jem** – **jesz** (jeść – їсти), **rozumie**m – **rozumiesz** (rozumieć – розуміти), **umi**em **umiesz** (umieć – вміти), **śmie**m – **śmiesz** (śmieć – сміти, наважуватися

wiedzieć – знати

	L.p.		L.m.
1. (ja)	wiem	(my)	wiemy
2. (ty)	wiesz	(wy)	wiecie
3. (on, ona, ono)	wie	(oni, one)	wiedzą

* Порівняй майбутній час *powiem* – *powiesz* (*powiedzieć* – сказати).

umieć – вміти

	L.p.		L.m.
1. (я)	umiem	(my)	umiemy
2. (ty)	umiesz	(wy)	umiecie
3. (on, ona, ono)	umie	(oni, one)	umieją

До четвертої дієвідміни належить також дієслово *бути*, яке відмінюється наступним чином:

być – бути

	L.p.		L.m.
1. (я)	jestem	(my)	jesteśmy
2. (ty)	jesteś	(wy)	jesteście
3. (on, ona, ono)	jest	(oni, one)	są

Ćwiczenia:

I. Перекладіть польською мовою речення:

1. Я студент другого курсу.
2. Ми цього не розуміємо.
3. Ви про це знаєте?
4. Вони – наші друзі.
5. Ти вмієш варити капустак?
6. Я люблю смачно попоїсти!
7. Щороку взимку я відпочиваю в горах.
8. Вони вважають, що це важливо знати.
9. Мої подруги забули про це.
10. Ваше здоров'я залежить тільки від вас.

II. Розкрийте дужки, застосовуючи відповідні форми теперішнього часу

III. Перекладіть українською мовою речення:

1. Studenci ... (spiewać) wesołe piosenki.
2. W tym kiosku ... (sprzedawać) tylko gazety, a ja chciałem kupić gazetę gazowaną.
3. Dziewczyny ... (stać) przy oknie i cicho ... (rozmawiać).
4. Codziennie (ja) ... (budzić) się o godzinie szóstej, (jeść) śniadanie i (iść) na zajęcia.

5. (On) często ... (pić) zieloną herbatę bez cukru i ... (jeść) pierniki lukrem.

6. Sportowcy ... (podchodzić) do hali sportowej.

7. (Ja) ... (czekać) na nią już dwadzieścia minut.

8. Czy często (wy) ... (spacerować) przez miasto?

9. (My) ... (spotykać) ich bardzo często w barze przy dworcu kolejowym.

10. Gdzie (ty) ... (mieszkać) i ... (studiować)?

11. Mikołaj ... (pić) co dzień trzy filiżanki kawy ze śmietanką.

12. I wy ... (przynosić) to do nas?

13. (Ja) ... (uprawiać) sport.

14. Dzisiaj wieczorem (my) ... (czytać) razem podręcznik z psychologii?

15. Wieczorem razem z dziadkami ... (oglądać) ten program.

16. To ... (być) zdolny student.

17. Andrzej ... (wracać) z dyskoteki bardzo późno.

18. (Ja) ... (powiedzieć) mu to jutro.

19. Ile (ty) ... (mieć) lat?

20. Kiedy (wy) ... (jechać) nad morze?

21. (My) ... (pokazać) im pojutrze te zdjęcia!

22. (Ja) ... (zdawać) teraz egzamin z języka polskiego.

23. Moja ciocia ... (zapraszać) nas na kolację.

24. (Boleć) mnie głowa, źle się (ja) ... (czuć).

25. Gdzie (ty) ... (iść) dzisiaj wieczorem?

26. My ... (musieć) zaprosić tych wykładowców na wykład.

27. Na poczcie (oni) ... (kupować) koperty i znaczki.

28. One ... (być) bardzo grzeczne.

29. Lepiej (my) ... (mówić) po polsku niż po ukraińsku.

30. Mój ojciec w tej chwili ... (sprzątać) w garażu.

Минулий час

(Czas przeszły)

Дієслова минулого часу утворюються від основ доконаного і недоконаного виду і мають рід, число та особу. У множині розрізняємо дві форми: чоловічо-особову та нечоловічо-особову. Дієслова минулого часу утворюємо від основ інфінітива, відкидаючи суфікс **-ć** та додаючи до основи дієслова суфікси **-ł** або **-ł** і особові закінчення.

mówić – говорити

L.p.

	r. m	r. ż	r. n
1. (ja)	mówiłem	mówiłam	–
2. (ty)	mówiłeś	mówiłaś	–
3. (on, ona, ono)	mówił	mówiła	mówiło

L.m.

	r. m-os.	r. nm-os.
1. (my)	mówiliśmy	mówiłyśmy
2. (wy)	mówiliście	mówiłyście
3. (oni, one)	mówili	mówiły

lecieć – летіти

L.p.

	r. m	r. ż	r. n
1. (ja)	leciałem	leciałam	–
2. (ty)	leciałeś	leciałaś	–
3. (on, ona, ono)	leciał	leciała	leciało

L.m.

	r. m-os.	r. nm-os.
1. (my)	lecieliśmy	leciałyśmy
2. (wy)	lecieliście	leciałyście
3. (oni, one)	lecieli	leciały

Ćwiczenia:

I. Перекладіть польською мовою та провідмініайте в минулому часі

числами, особами та родами дієслова:

досліджувати, читати, розуміти, підписувати, ходити, подорожувати.

II. Розкрийте дужки, застосовуючи відповідні форми минулого часу

і перекладіть українською мовою речення:

1. Moi koledzy w tym czasie ... (czytać) książkę.

2. A Marek ... (zapomnieć).

3. Ja ... (chcieć) to zrobić, lecz nie ... (mieć) czasu.

4. My z kolegami ... (lecieć) samolotem do Rzymu.

5. Ty też ... (lecieć)?

6. W ubiegłym roku wy z rodzicami ... (być) w Tunezji?
7. Oni ... (kapać się) w tym brudnym jeziorze.
8. Ty, Andrzej, ... (chodzić) ze mną do klasy?
9. One ... (rozmawiać) o nas z tobą.
10. Pierwszoklasiści ... (czytać) opowiadanie.
11. Dziadek mnie nie ... (rozumieć).
12. Wczoraj ty, Agnieszko, ... (stać) w kolejce?
13. My z ojcem nie ... (znaleźć) tego śrubokręta.
14. Wcale nie ... (musieć – my, r.m-os.) iść z tej dyskoteki.
15. Moja mama świetnie ... (uszykować) kolację.
16. One szybko ... (wyzdrowieć).
17. My z kolegami nie ... (bać się) ani tego wilka, ani tygrysa.
18. Kuzynka ... (spać) całą dzień i całą noc.
19. Ja nigdy nie ... (palić, r.ż.) papierosów.
20. Wykładowczyni ... (potrzebować) kwalifikowanej pomocy lekarskiej.

III. Перекладіть польською мовою за допомогою словника речення:

1. Позавчора на заняттях ми розмовляли про демократію у Румунії.
2. Вона дуже уважно мене слухала.
3. Студент забув удома конспект лекцій.
4. Ми летіли над Балтійським морем.
5. Вони приїхали з Англії.
6. Ви поприбирали у своїй кімнаті?
7. Брат Стефана повернувся з війська.
8. Я зачинив двері нашого помешкання та пішов у бібліотеку.
9. Вона була типовою американською феміністкою.
10. Ти написала цю вправу?
11. Ми збудували цей гарний будинок.
12. Я не розумів його.
13. Мої подрузи бачили його позавчора на озері.
14. Петре, ти прочитав цю книгу?
15. Сестричка намалювала для мене гарну листівку.
16. Мій батько розповів тобі про це?
17. Глядачі знову побачили його на сцені театру.
18. Опозиція відкинула їх пропозицію.
19. Мій товариш захворів грипом.
20. Ви запам'ятали те, що я сказав?

Майбутній час (Czas przyszły)

Дієслова майбутнього часу мають дві форми: просту та складену. Дієслова доконаного виду утворюють просту форму та відмінюються за формами теперішнього часу:

pisać – napisać (писати – написати)

	L.p.		L.m.
1 (ja)	napiszę	(my)	napiszemy
2 (ty)	napiszesz	(wy)	napiszeście
3 (on, ona, ono)	napisze	(oni, one)	napiszą

pytać – zapytać (запитувати – запитати)

	L.p.		L.m.
1 (ja)	zapytam	(my)	zapytamy
2 (ty)	zapytasz	(wy)	zapytacie
3 (on, ona, ono)	zapyta	(oni, one)	zapytają

Особливу форму майбутнього часу має дієслово – być (бути):

być

	L.p.		L.m.
1 (ja)	będę	(my)	będziemy
2 (ty)	będziesz	(wy)	będziecie
3 (on, ona, ono)	będzie	(oni, one)	będą

Дієслова недоконаного* виду утворюють складену форму майбутнього часу. Утворюються вони внаслідок додавання до особових форм дієслова być особи (однини або множини) відповідного дієслова минулого часу:

mówić

	r.m.	L.p.	r.ż	r.n.
1.(ja)	będę mówił	będę mówiła	–	–
2.(ty)	będziesz mówił	będziesz mówiła	–	–
3.(on, ona, ono)	będzie mówił	będzie mówiła	będzie mówiło	–

* Дієслова недоконаного виду означають незавершену дію.

L.m.

r. m-os.

r. nm-os.

1. (my)	będziemy mówili	będziemy mówiły
2. (wy)	będziecie mówili	będziecie mówiły
3. (oni, one)	będą mówili	będą mówiły

Ćwiczenia:

I. Перекладіть польською мовою та провідмінійте в **майбутньому часі** за числами, особами й родами дієслова:

читати, досліджувати, розуміти, підписувати, єднати, подорожувати, організувати.

II. На місці пропусків вжійте дієслово у відповідній формі майбутнього часу та перекладіть українською мовою речення:

1. Pojutrze (ja) ... (zapytać) naszego przewodniczącego o którą godzinę rozpocznie się to spotkanie.

2. Wkrótce Zosia ... (zrozumieć) to.

3. One ... (powiedzieć), że te ćwiczenia są bardzo dobre.

4. Katarzyna ... (mieć) jeszcze jedną okazję dla zrealizowania swoich marzeń.

5. Ci wykładowcy ... (mówić) o wydarzeniach politycznych z Polski.

6. Dziewczyny ... (zapytać) ile kosztuje ten kobiecy magazyn.

7. Jutro (my) ... (przyjechać) do was na kolację.

8. Chłopcy ... (oglądać) mecz w telewizji.

9. Studenci ... (wykonać) polecenie podczas zajęć.

10. Kierownik ... (podpisać) umowę popołudniu.

11. Moja teściowa ... (zorganizować) występy naszego zespołu!

12. Jutro przez cały dzień (on) ... (ćwiczyć) wymowę nosówek.

13. U mnie w ogródku ... (rosnąć) i ... (pachnieć) kwiaty i drzewka owocowe.

14. Moja żona ... (pójść) do lekarza, lecz on znów ... (być) bardzo zajęty.

15. W tej lodówce nasze warzywa na pewno się ... (zepsować).

16. Wieczorem ... (być) bardzo piękna pogoda.

17. Ten pies nie ... (ugryźć) żadnego z policjantów.

18. Z taką margaryną (my) ... (upiec) dobre ciasto.

19. W przyszłym semestrze (my, r.m.-os.) ... (badać) nie tylko ten kwestie, lecz również wiele innych.

20. (Ja) ... (schować) te pieniądze do lepszych czasów.

Умовний спосіб (Tryb przypuszczający)

Форми умовного способу утворюємо внаслідок додавання до відповідної форми роду 3 особи однини (або множини) минулого часу суфіксів *-by* та особових закінчень дієслів минулого часу:

mówić – mówił (3 ос. однини минулого часу)

L.p.

r. m

r. ż

r. n

1 (m) mówił**by**m

mówiła**by**m

–

2 (ty) mówił**by**s

mówiła**by**s

–

3 (on, ona, ono) mówił**by**

mówiła**by**

mówiła**by**

L.m.

r. m-os.

r. nm-os.

1 (my) mówił**iby**śmy

mówiła**iby**śmy

2 (wy) mówił**iby**ście

mówiła**iby**ście

3 (oni, one) mówił**iby**

mówiła**iby**

dyskutować – dyskutował (3 ос. однини минулого часу)

L.p.

r. m

r. ż

r. n

1 (m) dyskutował**by**m

dyskutowała**by**m

–

2 (ty) dyskutował**by**s

dyskutowała**by**s

–

3 (on, ona, ono) dyskutował**by**

dyskutowała**by**

dyskutowała**by**

L.m.

r. m-os.

r. nm-os.

1 (my) dyskutował**iby**śmy

dyskutowały**iby**śmy

2 (wy) dyskutował**iby**ście

dyskutowały**iby**ście

3 (oni, one) dyskutował**iby**

dyskutowały**iby**

Ćwiczenia:

1. Перекладіть польською мовою та провідмініяйте в умовному способі числами, особами та родами дієслова:

вносити, читати, збудувати, розмовляти, відкривати, сперечатися, писати.

II. Розкрийте дужки, застосовуючи відповідні форми дієслів умовного способу та перекладіть українською мовою речення:

1. Oni ... (chcieć) przyjdź jutro do nas na kolację.
2. Chętnie (ja, r.ż.) ... (rozmawiać) z tobą do samego rana.
3. (Ty, r.m.) ... (móc) zrobić mi kawę ze śmietanką?
4. (Wy, r.m.-os.) ... (zastanowić się) nad tą sprawą.
5. Nigdy nie ... (poznać) tego chłopaka.
6. On chętnie ... (wyjechać) na zawsze do Stanów Zjednoczonych.
7. (Ja, r.ż.) ... (chcieć) pójść do kina.
8. One ... (powracać) do tego kraju co roku, lecz nie mają taką możliwośći.
9. Konrad ... (zostać) moim sługą.
10. Mój brat ... (wysprzatać) w mieszkaniu, gdyby miał więcej czasu.
11. Herbata ... (smakować) nam jeszcze bardziej, gdybyśmy wiedzieli że jest to herbata z kaktusa.
12. Dziewczynki ... (bawić się) chętniej, gdyby miały więcej czasu.
13. (My, r.m.-os.) ... (poświęcać) więcej czasu, gdybyśmy mieli bibliotekę w naszym akademiku.
14. Komputery ... (pracować) sprawniej, gdyby nie było wirusów.
15. Gdybym miał ładowarkę, nie ... (pożyczać) jej od dziekana.
16. Oni ... (napisać) to ćwiczenie, gdyby mieli więcej czasu.
17. Marek ... (opracować) te pytania, gdyby miał z czego.
18. Nie (ty, r.ż.) ... (prosić) ją o to, gdybyś miała lepszą pamięć.
19. (Ja, r.m.) ... (wiedzieć) to, gdybym chodził na wszystkie wykłady.
20. To lekarstwo ... (pomóc) tym szczurom, gdyby nie było już późno.

III. Перекладіть польською мовою речення:

1. Якщо б я сьогодні прийшов на заняття з німецької мови, то б відпрацьовував би їх у суботу.
2. Краще б ви менше говорили, а більше робили!
3. Твій син міг би принести мені з магазину кілограм цукру?
4. Ти мав би більше клієнтів, якщо б дав рекламу по радіо.
5. Цей викладач зрадив би, якщо б йому запропонували поїхати на стажування в Латинську Америку.
6. Якщо би на дворі не йшов дощ, то ми могли б погуляти в парку.

7 Якщо б мама розповіла мені про це вчора, то я б відреагував на відповідним чином.

8 Якщо б вона не була брехливою жінкою, то все було б на багато

9 Нонні поїхали б на практику до Польщі, якби прикладали більше уваги вивченню польської мови.

10 На наступному тижні ми могли б відвідати етнографічний

11 Шкода, але Оскар міг би стати чудовим актором.

12 Якщо б наше підприємство раціональніше витратило кошти, ми б досягли значну суму.

13 Я дав би йому декілька тижнів відпочинку (відпустки), але ким його замінити?

14 Ви переклали б цей текст без словника, якби вчили більше слів польською мовою та прикладали більше зусиль.

15 Ми ніколи не позичали б йому книжки, якби знали, що він відповідальна людина.

Наказовий спосіб (Tryb rozkazujący)

Дієслова наказового способу утворюються від основ дієслів теперішнього часу:

Як і в українській мові, 1 особи однини в польській мові немає.

2 особу однини утворюємо для дієслів I та II дієвідмін шляхом відкидання від форми дієслова 2 особи однини особового закінчення **-isz, -ysz: gysujesz – gysuj! mówisz – mów! liczysz – licz!**, а для дієслів III та IV дієвідмін – від основ 3 особи множини: **pytają -- pytaj! rozumieją – rozumiej!**

3 особу однини та множини утворюємо внаслідок додавання до формки **niech** форми відповідного дієслова 3 особи теперішнього часу: **niech liczy! niech opowiada! niech chodzi! / niech liczą! niech opowiadają! niech chodzą!**

1 та 2 особи множини – до 2 особи однини додаємо особові закінчення 1 та 2 осіб множини теперішнього часу **-my, -cie: liczmy! pytajmy! / liczcie! pytajcie!**

prosić – prosisz

	L.p.		L.m.
1. (ja)	–	(my)	prośmy!
2. (ty)	proś!	(wy)	proście!
3. (on, ona,ono)	niech prosi!	(oni, one)	niech proszą

czytać – czytają

	L.p.		L.m.
1. (ja)	–	(my)	czytajmy!
2. (ty)	czytaj!	(wy)	czytajcie!
3. (on, ona,ono)	niech czyta!	(oni, one)	niech czytają

* Дієслова, основа яких закінчується на -n- (напр.: zapomnieć, ciągnąć) у наказовому способі в 2 особі однини та 1–2 особах множини матимуть закінчення -ij- або -yj-:

ciągnąć – тягти

	L.p.		L.m.
1. (ja)	–	(my)	ciągnijmy!
2. (ty)	ciągnij!	(wy)	ciągnijcie!
3. (on, ona,ono)	niech ciągnie!	(oni, one)	niech ciągną

** Закінчення -ij- / -yj- матимуть також дієслова з приголосними групами в основі слова (напр.: dać (dme), ciąć (tne), rwać, trzeć, tkwić):

trzeć – терти

	L.p.		L.m.
1. (ja)	–	(my)	trzyjmy!
2. (ty)	trzyj!	(wy)	trzyjcie!
3. (on, ona,ono)	niech trze!	(oni, one)	niech trą!

*** Дієслова *chcieć, dać, dawać, mieć, stawać*, а також дієслова що закінчуються на -znawać (*poznawać, uznawać, przyznawać*) у наказовому способі 2 особи однини та 1–2 осіб множини утворюватимуться від основи інфінітива шляхом додавання закінчення -j-:

chcieć – хотіти

	L.p.		L.m.
1 (m)	–	(my)	chcemy!
2 (f)	chciej!	(wy)	chciejcie!
3 (m, ona, ono)	niech chce!	(oni, one)	niech chcą!

Ćwiczenia:

I. Перекладіть польською мовою та провідмініайте в наказовому
формі за числами та особами дієслова:

говорити, вносити, досліджувати, організувати, слухати, рахувати.

II. Перекладіть польською мовою речення:

1. Андрию, подивись котра година!
2. Нехай говорять докладніше!
3. Читайте уважніше!
4. Нехай малює гарніше!
5. Принеси, будь ласка, стілець!
6. Пишімо швидше та ходімо додому!
7. Розкажи детальніше про цю історію.
8. Нехай ростуть на здоров'я!
9. Не спи за кермом!
10. Студенте, посади дерево!
11. Послухай свого батька!
12. Заспіваймо цю пісню!
13. Їж швидше, нам не вистачає часу!
14. Купіть мені баночку меду!
15. Ти заплатиш за це!

III. Утворіть від інфінітива дієслово минулого часу I особи однини
жіночого роду:

powtarzać	
mówić	
akceptować	
wracać	

przeszkadzać	
zarabiać	
pisać	
zapraszać	
walczyć	
rozmawiać	

IV. Перекладіть польською мовою та провідмінійте в умовно-спосібі за числами та особами дієслова:

сумніватися, співпрацювати, читати, організувати, переносити, дивитися.

V. Утворіть від поданого інфінітива дієслово майбутнього часу (проста форма, II особу однини):

zwołać	
wyćwiczyć	
zaakceptować	
zapłacić	
poprzeszkadzać	
zarabiać	
napisać	
zapraszać	
wywalczyć	
potwierdzać	

VI. Перекладіть польською мовою речення з дієсловами дійсного умовного та наказового способів:

1. Учора ми підписали рамкову угоду з Люблінським університетом.
2. У майбутньому я напевно стану дипломатом або журналістом.
3. А зараз він тобі все розповість.
4. Ми запросили б вас на вечерю, присвячену приїзду польського посла, але в нас не було такої нагоди.
5. Наш ректор є досвідченим фахівцем у галузі фізики.

6. Завтра я порозмовляю з нею на цю тему.
7. Забудь про це!
8. Він написав би мені листа, якби мав більше часу.
9. Я не знаю чому ця людина не хоче зі мною розмовляти.
10. Борімося з ворогом!
11. У минулому році ви були на практиці в Польщі?
12. Я розповім йому, як завтра ми приготуємо цю страву.
13. Ти знаєш скільки часу минуло з моменту останньої нашої зустрічі.
14. Шановні студенти, приходіть сьогодні на відкриття Центру мистецтв і медіа-студій!
15. Я дуже люблю дивитись ввечері телевізор.
16. Як Ви вважаєте, котра з політичних партій отримає більшість голосів на наступних парламентських виборах?
17. Йди звідси!
18. Я хотів би прийти до Вас завтра ввечері, але в цей час я мушу бути в іншому місці.
19. Ти прилетиш літаком чи припливеш на кораблі?
20. Спочатку ми ознайомимося з творами Баха, а трохи пізніше – з Моцарта.

ЗАЙМЕННИК ZAIMIEK

Розряд займенників за значенням	Займенники іменникового типу*	Займенники прикметникового типу**
особові (osobowe)	ja, ty, my, wy, on, ona, ono, oni, one	
зворотний (zwrotny)	się	
присвійні (dzierzwcze)		mój (moja, moje), twój (twoja, twoje), swój (swoja, swoje), nasz (nasza, nasze), wasz (wasza, wasze)
вказівні (wskazujące)		ten (ta, to), ów (owa, owe), tamten (tamta, tamto), taki (taka, takie), inny (inna, inne), ten sam (ta sama, to samo), taki sam (taka sama, takie samo)
питальні (pytające)	kto, co, któz, cóz	jaki (jaka, jakie), który (która, które), czyj (czyja, czyje), który (-a, -e) z rządu
відносні (względne)		
неозначені (nieokreślone)	ktos, coś, ktokolwiek, cokolwiek	jakiś (jakaś, jakieś), któryś (któraś, któreś), niektórzy (niektóre), pewien (pewna, pewne), wszyscy (wszystkie), wszystko, jakikolwiek (jakakolwiek, jakiegokolwiek), którykolwiek (którakolwiek, któreckolwiek)
заперечні (przeczące) та інші	nikt, nic	zaden (żadna, żadne), każdy (każda, każde), niczyj (niczyja, niczyje)

* Займенники цього типу відмінюються за родами, числами та відмінками як іменники.

** Займенники цього типу відмінюються за родами, числами та відмінками прикметники.

Відмінювання особових займенників (Deklinacja zaimków osobowych)

	L.p.	L.m.	L.p.	L.m.	
Я	ja	my	ty	wy	
Т	mnie	nas	ciebie, cię	was	
В	mnie, mi	nam	tobie, ci	wam	
Н	mnie, mię	nas	ciebie, cię	was	
М	mną	nami	tobą	wami	
М _н (о)	mnie	nas	tobie	was	
		L.p.		L.m.	
	r.m.	r.n.	r.ż.	r.m.-os.	r.nm.-os.
Я	on	ono	ona	oni	one
Т	jego, go, niego		jej, niej	ich, nich	
В	jemu, mu, niemu		jej, niej	im, nim	
Н	jego, go, niego	je, nie	ją, nią	ich, nich	je, niej
М	nim	nią	nimi		
М _н (о)	nim	niej	nich		

Прикладові речення:

1. Мені не було на останніх заняттях.
2. Подай мені дзюпис!
3. Задзвоні до мене попоўдні!
4. Порозмавай зь меня!
5. Онi размавалi о мене.
6. Не вiдзiаў я ця на тым спатканы.
7. Шыбко паслала до нiх.
8. Мовiў о неej.
9. Цябе прэпросiў, а мене не.
10. То сá пертрактэцы тылкo i вылúчны межды нiмi.

Відмінювання зворотного займенника (Deklinacja zaimka zwrotnego)

Зворотний займенник виступає тільки в одній формі для всіх родів чисел та має наступні форми:

M.		
D.		siebie, się
C.		sobie
B.		siebie, się
N.		sobą
Ms. (o)		sobie

Питальні займенники **kto, co** і відповідні до них заперечні **nikt, nic** та неозначені **ktos, coś** не мають категорії роду та числа. Відмінюють вони тільки за відмінками.

Przykładowe zdania:

1. Kupiliśmy sobie te stroje kąpielowe.
2. Ona powiedziała to do samej siebie.
3. Byliśmy rozczarowane sobą.
4. Opowiedz lepiej o sobie.
5. Patrz lepiej na siebie!
6. Marek posliznął się i złamał sobie rękę.
7. W jego komórce rozładowała się bateria.
8. Powiedzmy sobie, że jest tak, a nie inaczej.
9. Marek ożenił się z Marią.
10. Nie mam przy sobie legitymacji studenckiej.

Відмінювання вказівних займенників (Deklinacja zaimków wskazujących)

Вказівні займенники **ten, ta, to** та **taki, taka, takie** відмінюються наступним чином:

	L.p.			L.m.	
	r.m.	r.n.	r.ż.	r.m.-os.	r. nm.-o
M.	ten	to	ta	ci	te
D.	tego		tej		tych
C.	temu		tej		tym
B.	tego, ten	to	tę	tych	te
N.	tym		tą		tymi
Ms.(o)	tym		tej		tych

Іменники **tamten, tamta, tamto** та **jaki, jaka, jakie** відмінюються аналогічно.

	L.p.			L.m.	
	r.m.	r.n.	r.ż.	r.m.-os.	r. nm.-os.
M.	taki	take	taka	tacy	take
D.	takiego		takej	takich	
C.	takiemu		takej	takim	
B.	takiego, taki	take	taką	takich	take
N.	takim		taką	takimi	
Ms.(o)	takim		takej	takich	

Прикладові речення:

1. Takiego samochodu jeszcze nie widziałem.
2. O takich przypadkach opowiadał mi mój stary znajomy.
3. Z takimi silnikami zawsze będzie problem.
4. Widzisz te dziewczyny?
5. Koło tej kobiety siedział przystojny mężczyzna.
6. Porozmawiaj z tą nauczycielką!
7. Ci studenci cały czas nic nie robią.
8. To dziecko jest bardzo wycieńczone.
9. O takiej przyjaciółce zawsze marzyłem!
10. Za oknem jest taka ładna pogoda.

Відмінювання присвійних займенників (Deklinacja zaimków dzierżawczych)

Присвійні займенники **mój, moja, moje** відмінюються так:

	L.p.			L.m.	
	r.m.	r.n.	r.ż.	r.m.-os.	r. nm.-os.
M.	mój	moje	moja	moi	moje
D.	mojego		mojej	moich	
C.	mojemu		mojej	moim	
B.	mojego, mój	moje	moją	moją	moich moje
N.	moim		moją	moimi	
Ms.(o)	moim		mojej	moich	

Займенники swój, swoja, swoje; twój, twoja, twoje; nasz, nasza, nasze та wasz, wasza, wasze відмінюються аналогічно.

Przykładowe zdania:

1. Waszej klasie brakuje sprytnych uczniów.
2. Razem z moją siostrą studiuję twój kolega Wilhelm.
3. Widziałeś mój piórnik?
4. Nasz uczestnik jest zwycięzcą.
5. To są moje rzeczy!
6. Wzięłaś swój ręcznik?
7. Moja koleżanka lubi opowiadać dowcipy.
8. Ktoś z twoich przyjaciół jednak nie przyszedł na spotkanie.
9. A teraz znajdź moją żółtą sukienkę.
10. O waszych wyczynach już wie cała wieś.

Ćwiczenia:

I. Перекладіть польською мовою та провідмінійте за числами, родами відмінками наступні займенники:

той, своя, наш, твоє, чий, чиясь.

II. Вжійте займенник у відповідній формі та перекладіть речення українською:

1. Obok ... (nasz) wiezowca otworzyli nowy sklep.
2. Od ... (ta) dziewczyny nie spodziewałem się dostać taki ładny prezent.
3. Koło ... (ty) leży moja wczorajsza gazeta.
4. ... (Jakie) jezior nie ma na tej mapie?
5. Podaj mi ... (ta) łyżkę!
6. Każdy z ... (oni) ma swoje własne zdanie na ten temat.
7. ... (Moi) rodziców nie będzie w domu przez najbliższe dwa tygodnie.
8. O ... (oni) opowiadał mi ojciec.
9. ... (Taki) komputera jeszcze nie miałem.
10. O ... (wy) wczoraj mówili na zebraniu wędkarzy.
11. Opowiedz mi o ... (to) wydarzeniu.

12. Do ... (ta) chwili byłem pewien, że nie będzie padało.
13. Trzeba będzie przywieźć ... (one) prezenty z Włoch od wujka
14. Pożyczę ... (ty) pieniądze, ale będziesz musiał zwrócić ... (ja) ...
za tydzień.
15. Przyjdź jutro do ... (ona) ze ... (swoj) kolegą.

III. Перекладіть польською мовою речення:

1. Це моя майбутня дружина.
2. Біля цього будинку вчора трапилася аварія.
3. Котра година?
4. У мене немає такої інформації.
5. Я ніколи раніше тебе не бачив.
6. Чиє це авто?
7. Це новий автомобіль нашої викладачки.
8. Скільки коштує цей піджак?
9. Ніхто не буде мені перечити!
10. Про мого товариша Петра вчора розповідала мені твоя подруга.
11. Цей чай надзвичайно сподобався моїм колегам.
12. Хтось може допомогти виконати мені цю справу?
13. Вони люблять читати Фрейда.
14. Твоє місце на конференції вчора було зайняте.
15. Це якась невідома планета!
16. Такі гарні студентки навчаються тільки на нашому факультеті.
17. Це свято відзначають тільки на заході Африки.
18. Мої друзі беруть активну участь у політичному житті нашої
держави.
19. З такими запасами питної води нам не загрожує жодна посуха.
20. Чий велосипед стоїть біля нашої вантажівки?

ЧИСЛІВНИК (LICZEBNIK)

Числівники поділяємо на групи:

1. **Кількісні** числівники (liczebniki główne) визначають кількість предметів: jeden, dwa, trzy, sto, tysiąc, milion.

2. **Порядкові** числівники (liczebniki porządkowe) визначає місце по порядку, яке займає даний предмет: pierwszy, drugi, trzeci, setny, tysięczny, milionowy.

3. **Дробові** числівники (liczebniki ułamkowe) означають кількість предметів у нецілих числах: jedna trzecia, półtora, dwie piąte.

4. **Збірні** числівники (liczebniki zbiorowe) означають кількість предметів (осіб різної статі, недорослих осіб): dwoje, troje, czterdzieścioro.

Кількісні числівники (Liczebniki główne)

		<u>jeden</u>			
	L.p.	L.m.			
	r.m.	r.n.	r.ż.	r.m.-os.	r.nm.
M.	jeden	jedno	jedna	jedni	jedne
D.	jednego	jednej		jednych	
C.	jednemu	jednej		jednym	
B.	jednego, jeden, jedno	jedną	jednych	jedne	
N.	jednym	jedną		jednymi	
Ms.(o)	jednym	jednej		jednych	

		<u>dwa</u>		
	r.m.-os.	r.nm.-os.	r.ż.	
M.	dwaj uczniowie, dwóch uczniów	dwa		dwie
D.		dwóch		dwóch
C.		dwóm		dwóm
B.	dwóch		dwa	dwie
N.		dwoma		dwoma
Ms.(o)		dwóch		dwóch

trzy

	r.m.-os.	r. nm.-os.
M.	trzej uczniowie, trzech uczniów	trzy
D.	trzech	
C.	trzem	
B.	trzech	trzy
N.	trzema	
Ms.(o)	trzech	

Числівник **cztery** відмінюється як числівник **trzy**.

Решта кількісних числівників відмінюються як числівник **pięć**. У числівниках, які складаються з двох чи більше членів, відмінюються всі члени.

pięć

	r.m.-os.	r. nm.-os.
M.	pięciu	pięć
D.	pięciu	
C.	pięciu	
B.	pięciu	pięć
N.	pięcioma	
Ms.(o)	pięciu	

Числівники **tysiąc**, **milion**, **miliard** відмінюються як іменники та виступають з іменниками у формі родового відмінка (**tysiąc domów**, **miliard dziewczyn**):

	L.p.	L.m.	L.p.	L.m.
M.	tysiąc	tysiące	milion	miliony
D.	tysiąca	tysięcy	miliona	milionów
C.	tysiącowi	tysiącom	milionowi	milionom
B.	tysiąc	tysiące	milion	miliony
N.	tysiącem	tysiącami	milionem	milionami
Ms.(o)	tysiącu	tysiącach	milionie	milionach

	L.p.	L.m.
M.	miliard	miliardy
D.	miliarda	miliardów
C.	miliardowi	miliardom
B.	miliard	miliardy
N.	miliardem	miliardami
Ms.(o)	miliardzie	miliardach

Cwiczenia:

I. Перекладіть польською мовою та провідмініайте за числами відмінками наступні словосполучення:

двадцять вісім стовпчиків, дві тисячі чотирнадцять телят, три документи, вісімдесят дівчат, сто двадцять три параграфи.

II. Перекладіть польською мовою речення:

1. Однієї вправи буде мало для опанування цього матеріалу.
2. Він розмовляв з трьома чоловіками.
3. У нашому бюджеті бракує декількох мільярдів доларів.
4. Близько двох тисяч арабів загинуло під час останньої війни Ізраїлем.
5. Шести електриків з нашої зміни не було у п'ятницю на роботі.
6. В їдальні сидів тільки один солдат.
7. Три тисячі двісті євро коштує метр квадратний житла в Лондоні.
8. Дванадцять срібних нагород привезли наші спортсмени з Китаю.
9. Посли двадцяти трьох держав взяли участь у цій урочистій вечері.
10. Викладач обговорював зі студентом його сорок чотири помилки в попередньому домашньому завданні.

III. На місці пропусків уживте відповідний числівник та перекладіть українською мовою речення:

1. Temu ... (miliard) brakuje dobrego gospodarza.
2. O tych ... (trzy) desydentach opowiadał kilka dni temu nasz nauczyciel.
3. Ponad sto ... (tysiąc) mieszkańców naszego miasta wzięło udział w strajku generalnym.

4. Na pożeґnanym spotkaniu nie było tylko ... (dwie) dziewczyn.
5. O ... (piętnaście) procentach podwyżki do pensji wspominał nasz ... , lecz w związku z kryzysem gospodaczym podwyżki nie będą.
6. Widziałeś tych ... (dwa) chłopców?
7. Około ... (szesnaście) ... (tysiąc) gospodarstw pozostało bez prądu ... wyniku wczorajszej burzy.
8. Samochód leciał z prędkością ... (dwieście) ... (pięćdziesiąt) kilometrów na godzinę.
9. Liczba Koreańczyków w naszym kraju w ubiegłym roku zwiększyła się o ... (siedemset) osób.
10. Razem z ... (milion) uchodźców z Kenii przybyło jeszcze około ... (dwieście) ... (tysiąc) obywateli Tanzanii.

Порядкові числівники (Liczebniki porządkowe)

Порядкові числівники утворюються від кількісних числівників, хоча з них мають суґлетивні форми: *jeden – pierwszy, dwa – drugi*. Відмінюються вони як прикметники, тому в однині мають чоловічий, жіночий та середній роди, а в множині – чоловічо-особовий та жіночо-особовий. У складених порядкових числівниках відмінюються тільки два останні члени (одиниці та десятки): *sto dwadziecia trzy – sto dwudziesty trzeci, pięć tysięcy osiemnaście – pięć tysięcy osiemnasty*.

<i>Kількісні числівники (Liczebniki główne)</i>	<i>Порядкові числівники (Liczebniki porządkowe)</i>
---	---

0 – zero	zerowy (-a, -e)
1 – jeden (-a, -o)	pierwszy (-a, -e)
2 – dwa	drugi
3 – trzy	trzeci
4 – cztery	czwarty
5 – pięć	piąty
6 – sześć	szósty
7 – siedem	siódmy
8 – osiem	ósmý
9 – dziewięć	dziewiąty
10 – dziesięć	dziesiąty

- 11 -
- 12 -
- 13 -
- 14 -
- 15 -
- 16 -
- 17 -
- 18 -
- 19 -
- 20 -
- 21 -
- 30 -
- 40 -
- 50 -
- 60 -
- 70 -
- 80 -
- 90 -
- 100 -
- 200 -
- 300 -
- 400 -
- 500 -
- 600 -
- 700 -
- 800 -
- 900 -
- 1.000 -
- 100.000 -
- 1.000.000 -
- 1.000.000.000 -

jedenaste	jedenasty
dwanaście	dwunasty
trzynaście	trzynasty
czternaście	czternasty
piętnaście	piętnasty
szesnaście	szesnasty
siedemnaście	siedemnasty
osiemnaście	osiemnasty
dziewnaście	dziewnasty
dwadzieścia	dwudziesty
dwadzieścia jeden...	dwudziesty pierwszy.
trzydzieści	trzydziesty
czterdzieści	czterdziesty
pięćdziesiąt	pięćdziesiąty
sześćdziesiąt	sześćdziesiąty
siedemdziesiąt	siedemdziesiąty
osiemdziesiąt	osiemdziesiąty
dzieńdziesiąt	dzieńdziesiąty
sto	setny
dwieście	dwusetny
trzysta	trzechsetny
czteryście	czterechsetny
pięćset	pięćsetny
sześćset	sześćsetny
siedemset	siedemsetny
osiemset	osiemsetny
dzieńset	dzieńsetny
tysiąc	tysięczny
sto tysięcy	stutysięczny
milion	milionowy
miliard	miliardowy

Cwiczenia:

I. Напишіть числа та утворіть від них порядкові числівники:

7, 22, 178, 954, 5555, 40600, 90000.

II. Перекладіть польською мовою речення:

1. Кожен п'ятитисячний гравець автоматично отримує приз.
2. Мій батько народився у тисяча дев'ятсот п'ятдесят п'ятому році.
3. Я запитав не цього, а того, третього, студента.
4. Зимовий семестр у цьому навчальному році розпочнеться п'ятнадцятого лютого.
5. Перший, зі студентів що хворіли, вже з'явився на заняттях.
6. Він став сорок третім лауреатом Нобелівської премії у галузі фізики.
7. Про цю восьму плавчуху розповідав мені тренер.
8. Розпочався третій раунд їх бою.
9. Це був сто тридцять третій день року.
10. Це звірятко стало тридцять четвертою мавпочкою у нашому зоопарку.

III. На місці пропусків уживте відповідний числівник та перекладіть українською мовою речення:

1. Kierownik mówił o budowie kolejnej ... (dwudziesta trzecia) stacji kolejowej.
2. ... (Dwudziesty trzeci) kwietnia będziemy obchodzili w tym roku Wielkanoc.
3. Ci studenci byli ... (czwarty).
4. Tej drużynie brakowało ... (jedenasty) zawodnika.
5. To była ... (dziewięćdziesiąta piąta) piosenka z twojej płyty.
6. Konsul dyskutował z ... (piąty) numerami z listy.
7. Na wieszaku nie ... (trzydziesty trzeci) numerka.
8. W tej rywalizacji ci studenci będą ... (pierwszy).
9. Za stołem wiligijnym ... (dwudziesty czwarty) grudnia będzie cała moja rodzina.
10. Na ... (trzynasty) kilometrze trasy krajowej A1 doszło do czołowego zderzenia dwóch tirów.

Дробові числівники (Liczebniki ułamkowe)

Дробові числівники складаються з двох частин: у чисельнику записуємо кількісний числівник, а в знаменнику – порядковий:

$1/2$ – jedna druga (poł)	1,5 – półtora
$2/3$ – dwie trzecie	$3/5$ – trzy piąte
0,2 – dwie dziesiąte	0,06 – sześć setnych

Відмінюються вони за родами, числами та відмінками, як прикметники.

Ćwiczenia:

I. Напишіть прописом числа та утворіть від них порядкові числівники: 0,07; 0,22; $4/5$; $8/9$; 0,555; 0,68; $6/7$.

II. Перекладіть польською мовою речення:

1. До однієї другої фіналу вийшли команди Аргентини та Бразилії.
2. Похибка в підрахунках виносила три сотих міліметра.
3. Відлий три четвертих відра води.
4. Півтори сотні гривень зараз коштує хороший англійсько-український словник.
5. Він зорав сім восьмих свого поля.
6. Поділи навпіл це яблуко.
7. Дві третіх студентів добре приготувалися до іспиту.
8. Їй не вистачило три десятих бала.
9. Судді сперечалися про дві сотих метра.
10. До фінішу залишалась одна третя дистанції.

Збірні числівники (Liczebniki zbiorowe)

Збірні числівники відмінюються як і іменники середнього роду:

dwoje	czworo	siedmioro	dziewiętnaścioro (dzieci, kurcząt)
dwojga	czworga	siedmiorga	dziewiętnaściorga
dwojgu	czworgu	siedmiorgu	dziewiętnaściorgu
dwoje	czworo	siedmioro	dziewiętnaścioro
dwojgiem	czworgiem	siedmiorgiem	dziewiętnaściorgiem
(o) dwojgu	czworgu	siedmiorgu	dziewiętnaściorgu

Cwiczenia:

I. Перекладіть польською мовою та провідмінійте за числами і відмінками наступні словосполучення:

двадцять країн, дві тисячі четвертий рік, троє студентів, вісімнадцять дівчат, сто двадцять третій параграф, шестеро послів.

II. Напишіть числа словами та утворіть від них порядкові числівники:

9, 76, 104, 954, 8888, 10200, 345820.

III. Перекладіть польською мовою речення:

1. Шестеро студентів з цієї групи взяли участь у конкурсі.

2. Викладач фізкультури розмовляв із сімнадцятьма студентами.

3. Про чотирьох злочинців, які втекли з в'язниці, повідомили у новинах.

4. Я бачу двяцяти трьох учителів.

5. Це двацяттеро моїх телят.

6. То двоє її знайомих.

7. Бюджет було збільшено на півтора відсотка.

8. Чергова, третя, позика Всесвітнього банку реконструкції та розвитку у розмірі двадцяти мільярдів доларів буде спрямована на будову Афганістану.

9. Вчора був чотирнадцятий день місяця.

10. Скільки коштують цих троє поросят?

IV. Перекладіть українською мовою прислів'я та афоризми:

1. Na pochyłe drzewo każda koza skacze.
2. O wilku mowa, a wilk tuż.
3. Pasuje jak wół do karety.
4. Pies psu ogona nie odgryzie.
5. Nie kupuj kota w worku.
6. Obiecanki, cacanki, a głupiemu radość.
7. Pańskie oko konia tuczy.
8. Niegdy nie odkładaj na jutro tego, co możesz zrobić dzisiaj.
9. Odważnym szczęście sprzyja.
10. Nie pal mostów za sobą.

ПРИСЛІВНИК (PRZYSŁÓWEK)

Основні прислівники, які не походять від інших частин мов, вирізняють:

1. **коли** (відповідають на питання *коли?*) – *dzisiaj (dziś), wczoraj, jutro, dziś, zora, pojutrze; teraz, zawsze, zaraz, wkrótce, wtedy, potem, nigdy, kiedy, wreszcie, poprzednio, następane; kiedy?, odkąd?*;

2. **де** (відповідають на питання *де?*) – *tutaj (tu), tam, gdzieś, gdzie, indziej, gdziekolwiek, wszędzie, nigdzie, gdzie?; odkąd?; daleko, blisko, wysoko, nisko;*

3. **напрямок** – *stąd, stamtąd, skądś, skądinąd, skądkolwiek, zewsząd, dokąd, skąd?, odkąd?; dotąd, dokądś, dokądkolwiek, do nikąd, dokąd?; tamtędy, którędy, którędy indziej, którędykolwiek, którędy?;*

4. **причину** – *dlatego?;*

5. **кількість** – *tyle, kilka, ile?, dużo, mało, trochę, pełno, nieco;*

6. **настрій** – *powoli, prędko, cicho, głośno, ciagle, smutno, wesoło, chętnie.*

Основна частина найбільш вживаних прислівників у польській мові утворюються переважно від прикметників за допомогою суфіксів *-o, -u*:

I. За допомогою суфікса *-e* утворюємо прислівники від прикметників, основа слова яких закінчується на тверду приголосну крім *p, b, ł, d, g, c, ch, s*, які незакінчуються на *-ski, -cki*: *współczesny – współczesnie, różnobarwna – różnobarwnie, dobry – dobrze, odważny – odważnie;*

II. За допомогою суфікса *-o* утворюємо прислівники від прикметників, основа слова яких закінчується на м'яку або історично (функціонально) м'яку приголосну: *długi – długo, ostatni – ostatnio, obcy – obco, hoży – hożo*; на одну з твердих приголосних – *p, b, s, d, k, g, l, ch*: *gruba – grubo, mały – mało, wąski – wąsko, cichy – cicho;*

III. Суфікс *-u* додаємо до основ прикметників, які закінчуються на *-ki, -cki*: *ukraiński – po ukraińsku, grecki – po grecku, polski – po polsku, szkocki – po szkocku.*

Регулярне ступенювання прислівників відбувається за допомогою суфікса *-ej* (для форм вищого ступеня) та префікса *naj-* (для форм

найвищого ступеня): **tanio – taniej – najtaniej**, **ciemno – ciemniej – najciemniej**.

Описове ступенювання: **bardziej/mniej** (для вищого ступеня) – **najbardziej/najmniej** (для найвищого ступеня): **tanio – bardziej tanio – najbardziej tanio**, **wąsko – mniej wąsko – najmniej wąsko**.

Нерегулярне ступенювання прислівників відбувається за допомогою суплетивних форм: **mało – mniej – najmniej**, **dużo – więcej – najwięcej**, **dobrze – lepiej – najlepiej**, **złe – gorzej – najgorzej**.

Ćwiczenia:

I. Перекладіть польською мовою речення:

1. Краще було б взагалі йому нічого не говорити.
2. Ми дуже дешево купили цю квартиру.
3. Після того, як наша бабуся це побачила, їй стало погано.
4. Вона довго приховувала від нас цю правду.
5. Мій товариш привіз із Болгарії багато подарунків.
6. Ти зробив усе правильно?
7. Гірше буває тільки у країнах третього світу!
8. Володимир поступив відважно та заперечив цій пихатій колезі.
9. Сьогодні потяг прибув дуже швидко.
10. Цей чоловік добре говорить іспанською.

II. Перекладіть українською мовою прислів'я та афоризми:

1. Kto pod kim dołki kopie, sam w nie wpada.
2. Lepszy rydz, niż nic.
3. Mądrzej głowie dość dwie słowie.
4. Na dwoje babka wróżyła.
5. Kto pyta, nie błądzi.
6. Luty – załóż ciepłe buty.
7. Modli się pod figurą, a diabła ma za skórą.
8. Najciemniej jest pod latarnią.
9. Kto późno przychodzi, sam sobie szkodzi.
10. Lepiej późno, niż wcale.

III. Утворіть у реченнях прислівники від поданих прикметників:

1. To jest *małe* podwórko. – Jest w nim po prostu ... miejsca.
2. Witold jest bardzo *skąpy*, zresztą taki, jak każdy Niemiec. – On tylko wydaje zarobione pieniądze.
3. To jest *groźny* pies? – Nie, on tylko wygląda ...
4. Twoje dziecko jest bardzo *głośne*. – Ono śpiewa zbyt ...
5. Moja mama kupiła sobie *drogie* futro. – Jej koleżanka uważa, że jest zbyt ...
6. To jest *częsty* gość twojej restauracji? – Tak, on przychodzi dość ...
7. Miała *czerwony* kapelusz, płaszcz i trzewiki. – Była ubrana na ...
8. Jesiotr jest *rzadką* rybą w tych wodach. – Jesiotr zdarza się tu ...
9. Dzisiaj jest *upalny* dzień. – Wczoraj też było ...
10. Ta gra jest moją *ostatnią* szansą. – ... też przegrałem, więc nigdy w życiu nie będę już grał.

IV. Застосуйте прислівники у вищому (а) та найвищому (б) ступенях:

1. a) Te drzwi były otwarte ... (szeroko) niż tamte.
b) A tamte drzwi były ... (szeroko) otwarte.
2. a) Zawsze będę pracował ... (ciężko) niż ty.
b) Ale moi rodzice pracowali ... (ciężko).
3. a) Teraz będę cię spotykał ... (rzadko).
b) ... (rzadko) widuje Marka.
4. a) Wczoraj było ... (zimno) niż przedwczoraj.
b) A jutro będzie ... (zimno).
5. a) Babcia czuła się ... (dobrze).
b) Ale ... (dobrze) czuł się pradziadek.
6. a) W pokoju Agnieszki jest (czysto).
b) Ale w pokoju Anny jest ... (czysto).
7. a) Twoja żona wygląda coraz ... (ładnie).
b) Ale moja ... (ładnie).
8. a) Twoja koleżanka gotuje ... (smacznie).
b) A w tej restauracji gotują ... (smacznie).
9. a) Na czwartym roku było mu ... (łatwo).
b) A na piątym będzie ... (łatwo).
10. a) Ta studentka zna ... (źle) ode mnie język angielski.
b) A tamta zna go ... (źle).

ПРИЙМЕННИК (PRZYIMEK)

За будовою розрізняють дві групи прийменників: проті (na, do, w, u, od, po, przez, przy, bez, za) та складні (zza, znad, spośród, spoza, stamtąd). Прийменники також поділяються на групи, залежно від функції слів, з якими вони сполучаються: прийменники місця (na dworze, w szkole, przez las, dla uczelni) та прийменники часу (długo, w wtorek, w październiku, po obiedzie, za miesiąc, sprzed lekcji).

Ćwiczenia:

I. Перекладіть польською мовою речення:

1. Після вечері вони повернулися на корабель.
2. Через декілька днів закінчиться навчальний рік.
3. Звідси не видно міста!
4. Нарешті в дитячому садку її дитину навчили рахувати.
5. Біля цієї блондинки він ніяковів, як дитина.
6. Після десяти років спільного життя він утік від своєї дружини.
7. У нашій справі не треба поспішати.
8. Перед заняттями студент повторив домашнє заняття.
9. Без України Європейський Союз не зможе функціонувати на належному рівні.
10. Скільки наших знайомих користуються стільниковим зв'язком цього оператора.

II. Перекладіть українською мовою прислів'я та афоризми:

1. Czym skorupka za młodu nasiąknie, tym na starość trąci.
2. Starość nie radość, śmierć nie wesele.
3. W starym piecu diabeł pali.
4. Stara miłość nie rdzewieje.
5. Baba w progi, cisza w nogi.
6. Bez Boga ani do proga.
7. Bez pracy nie ma kołaczy.
8. Bęben dlatego tak głośny, bo próżny.

9. Bądź oszczędny, abys mógł być szczodry.
10. Bogu świeczkę, a diabłu ogarek.

III. На місце пропусків вставте відповідний прийменник:

1. Przywiozłem sporo pamiątek ... Włoch.
2. ... Węgrzech mieszka moja ciocia Katarzyna.
3. Albatrosy latały nisko ... morzem.
4. Słyszeliśmy wrzaski dochodzące ... Wisły.
5. Rodzice spóźnili się na samolot ... mnie.
6. ... kolacji położyli się spać.
7. Pojedziemy jutro ... Karpaty?
8. Ona patrzyła ... mnie.
9. Zaplanowałem to zrobić ... wrześnieu.
10. ... ciebie tego nie da się zrobić.
11. Ile pozostało ci ... końca studiów?
12. Dziecko musiało iść ... zakupy ... marketu.
13. Pochodzimy ... Czerniowiec.
14. Te prezenty dostałem ... wujka.
15. ... lasu prowadziła bradzo kręta ściezka.

СПОЛУЧНИК (SPÓJNIK)

Сполучники, залежно від функції, яку вони виконують в реченні, поділяються на дві групи: сурядності та підрядності. До першої групи належать сполучники **i, a, albo/lub, oraz, ale/lecz, więc, czy**, які сполучають однорідні члени речення, або дві сурядні частини речення (напр.: *Jacek i Małgosia idą do przedszkola*). До другої групи: **że, iż, gdyby, jak, żeby, kiedy, jeżeli, bo, bowiem, ponieważ, natomiast, dlatego, wprawdzie, zanim, zarówno ... jak, zatem** та ін., які сполучають два або більше підрядних речень (напр.: *Zołnierze starali się trzymać dziecko w środku samochodu bojąc się, że może ono się przeziębic*).

Cwiczenia:

- I. Перекладіть польською мовою речення:
 1. Скільки разів я тобі про це казав, а ти мені не вірив?
 2. Петро та Павло – це мої давні друзі.
 3. Вона сказала мені, що все буде добре.
 4. Ти бачив його в лісі?
 5. Викладачка прийшла, і всі здивувалися.
 6. Щоби добре опанувати польську мову, необхідно вкласти у це багато зусиль.
 7. Тато читає книжку, а мама дивиться телевізор.
 8. Дідусь шкодував про це, але вже було пізно.
 9. Але ти впертий!
 10. Директор здогадався, що працівники не виконали завдання.
- II. Перекладіть українською мовою прислів'я та афоризми:
 1. Co dwie głowy, to nie jedna.
 2. Dla chcącego, nic trudnego.
 3. Fortuna kołem się toczy.
 4. Dziesiąta na zegarze, idą spać gospodarze.
 5. Człowiek strzela, Pan Bóg kule nosi.
 6. Do trzech razy sztuka.

7. Gdy kota nie ma, myszy harcują.
8. Honor droższy nad pieniądze.
9. Co wolno wojewodzie, to nie tobie, smrodzie.
10. Kłamstwem daleko się nie zajdzie.

III. На місце пропусків вставте відповідний сполучник:

1. On dobrze wiedział, ... trzeba przyjść.
2. Codziennie kłócili się, ... na następny dzień wszystko było już na swoim miejscu.
3. Marek nie znosił, ... go ośmieszano.
4. Dyrektor przyszedł zbyt późno, ... nikogo nie zastał w pracy.
5. Zdam egzamin, ... uczyłem się dniami i nocami.
6. Miała sporo nieprzyjaciół, ... któż ich nie ma!
7. ... wszystko się wyjaśni, minie sporo czasu.
8. ... dzisiaj jest zimno!
9. Przynieś mi ten ... tamten środek.
10. Za oknem latało dużo pszczoł ... os.
11. ... on jest pijany, ... jest chory.
12. ... boli cię głowa, idź do domu.
13. Spóźnił się, ... zaspał.
14. ... dobrze zaliczyć ten przedmiot, trzeba napisać wszystkie zadania.
15. Ciemniało, ... postanowiła wrócić.

РОЗМОВНІ ТЕМИ

1. ЗНАЙОМСТВО. ЕТИКЕТ (ZAWIERANIE ZNAJOMOŚĆ ETYKIETA)

1. Jak się pan (pani) nazywa?
– Nazywam się Jan Kowalski.
Jak ma pan (pani) na imię?
– Mam na imię Jan.
2. Ile ma pan lat? Ile masz lat?
– Mam osiemnaście (dziewiętnaście) lat.
3. Czy jest pan żonaty?
– Jestem żonaty (kawalerem, nieżonaty).
Czy jest pani mężatką?
– Tak, jestem mężatką. Nie jestem mężatką. Jestem niezamężna.
4. Kim jest pan (pani)?
– Jestem studentem (studentką), drugiego roku stosunków międzynarodowych (informacji międzynarodowej), Instytutu historii, politologii i stosunków międzynarodowych, Narodowego Uniwersytetu imienia Jur Fed'kowycza w Czerniowcach na Ukrainie.
5. Jaki ma pan zawód? Jaki w przyszłości będzie miał pan zawód?
– Jestem dyplomatą. Za kilka lat zostanę dyplomatą lub wybitnym tłumaczem z języka niemieckiego na język ukraiński.
6. Jakie ma pan zainteresowania?
– Interesuję się sportem, literaturą, informatyką, filmem oraz historią.
7. Jakiej narodowości jest pan?
– Jestem Ukraincem – Ukrainką (Rosjaninem – Rosjanką, Rumunem – Rumunką, Polakiem – Polką).

8. Jaki pan posiada obywatelstwo?

– Posiadam ukraińskie (polskie, rumuńskie) obywatelstwo.

9. Gdzie pan mieszka?

– Mieszkam na Ukrainie.

10. Jaki jest adres stałego miejsca zamieszkania (zameldowania)?

– Mieszkam (jestem zameldowany) w Czerniowcach, przy ulicy Ruskiej
numer 36 (trzydzieści sześć), mieszkanie 75 (siedemdziesiąt pięć).

Словничок (Słowniczek)

nazwisko – прізвище

називати ся – зватися, називатися

жити – жити

літо – роки, літа

мати – мати

жонатий – жонатий

професія – професія

дипломат – дипломат

національність – національність

прописка – прописка

imię – ім'я

rok – рік

ile – скільки

kawaler – неodrжаний, холостяк

mężatka – заміжня жінка

przyszłość – майбутнє

zainteresowanie – зацікавлення

obywatelstwo – громадянство

stały – постійний

posiadać – мати в наявності

2. МОЯ СІМ'Я (MOJA RODZINA)

1. Czy ma pan dużą rodzinę?

– Tak, mam dużą rodzinę.

2. Ile jest osób w pańskiej rodzinie?

– W mojej rodzinie jest siedem osób: babcia, dziadek, ojciec, matka,
brat, siostra i ja.

3. Czy ma pan rodzeństwo?

– Mam siostrę i brata. Siostra chodzi do przedszkola, a brat do pierwszej szkoły podstawowej.

4. Gdzie pracują rodzice pana?

– Mój ojciec jest dyrektorem firmy „Elektron”, a matka – lekarzem szpitalu wojewódzkim.

5. Czy lubi pan swoich rodziców?

– Tak, oczywiście, że lubię.

6. Jak spędzacie czas wolny?

– Oglądamy razem telewizję, chodzimy na spacer, gramy w szachy (warcaby, piłkę nożną).

7. Czy ma pan krewnych (dalszą rodzinę)?

– Mam wujka, ciotkę, kuzyna, kuzynkę.

8. Gdzie mieszkają krewni pana?

– Moi krewni mieszkają w Śniatynie (w obwodzie Iwanofrankowskim).

9. Czy często oni was odwiedzają?

– Nie bardzo często, przeważnie raz na pół roku.

10. Czego pan życzy dla swojej rodziny?

– Życzę mojej rodzinie dużo szczęścia, zdrowia i wszelkich pomyślności.

Словничок (Słowniczek)

rodzina – сім'я

dziadek – дідусь

rodzeństwo – брати та сестри (рідні)

pół – пів

szkola podstawowa – основна (середня) школа

bardzo – дуже

lekarz – лікар

województwo – область

spędzać – проводити

warcaby – шашки

duża – велика

ojciec – батько

przedszkole – дитячий садок

pracować – працювати

wszelkich pomyślności – всього найкращого

oczywiście – звичайно

spacer – прогулянка

piłka nożna – футбол

kuzyn – двоюрідний брат

odwiedzać – відвідувати

дідусько - дядько
родичі - родители

przeważnie – переважно
szpital – лікарня

3. МОЄ ПОМЕШКАННЯ (МОЈЕ МІЄШКАНІЄ)

1. Gdzie pan mieszka? W jakim budynku?

Mieszkam w wieżowcu (wielopiętrowym budynku).

2. Jaki wygląd ma ten budynek?

Nasz budynek jest bardzo piękny (brzydki).

3. Na którym piętrze pan mieszka?

Mieszkam na parterze (pierwszym, drugim, trzecim piętrze).

4. Jakie mieszkanie ma pan?

Mam dwupokojowe mieszkanie.

5. Co jest w pańskim przedpokoju?

– W przedpokoju mam wieszak na ubrania, szafkę na obuwie, lustro.

6. Co znajduje się u pana na kuchni?

– Tam jest lodówka, stół kuchenny, kuchenka gazowa, kuchenka mikrofalowa (mikrofalówka), szafki kuchenne, zmywarka do naczyń.

7. Co ma pan w łazience?

– Mam duże lustro, prysznic, umywalkę, grzejnik.

8. Jaki wygląd ma pański pokój?

– W moim pokoju stoi komputer, telewizor, szafa z książkami, dywan belgijski, wersalka, dwa krzesła rozkładane.

9. Co znajduje się w pokoju wypoczynkowym?

– Tam jest wygodna kanapa, mnóstwo doniczek z kwiatami, szafa z drzwiami ozdobionymi, telewizor, wieża hi-fi, akwarium z rybkami, stół i krzesła.

10. Czy chciałby pan coś jeszcze kupić dla swojego mieszkania?

– Nie, wystarczy mi tego, co już mam w moim mieszkaniu.

Словничок (Słowniczek)

mieszkanie – помешкання

wieżowiec – багатоповерховий будинок

piękny – гарний

piętro – поверх

pokój – кімната

wieszak – вішалка

lustro – дзеркало

dywan – килим

krzesło – крісло

drzwi – двері

budynek – будинок

wygląd – вигляд

brzydki – негарний

parter – перший поверх

przedpokój – коридор

ubranie – одяг

łazienka – ванна кімната

wersalka – диван

doniczki – вазонки

kupić – купити

4. MOJE MIASTO (MOJE MIASTO)

1. Skąd pan jest?

– Jestem z Czerniowiec.

2. Gdzie się pan urodził?

– Urodziłem się w Storożyni, ale jeszcze jak byłem mały przeprowadziliśmy się z rodzicami do Czerniowiec.

3. Czy jest to miasto duże i piękne?

– Tak, Czerniowce są dużym i pięknym miastem.

4. Jaka liczbę mieszkańców mają Czerniowce?

– Obecnie tu mieszka około 250 (dwustu pięćdziesięciu) tysięcy mieszkańców.

7. Ilu dzielnic składa się miasto?

Miasto składa się z trzech dużych dzielnic: Sadagóra, Szewczeniwska i Perszotrównowa dzielnica.

8. Czy w waszym mieście jest dużo zieleni?

W okolicach miasta jest sporo bukowych lasów, właśnie dlatego nasz miasto nazywa się Bukowina. A w samym mieście mamy dziewiętnastowieczny ogród botaniczny, przy każdej ulicy rosną drzewka.

9. Jaki architekt zaprojektował najpiękniejsze ulice, budynki miasta?

Najpiękniejsze ulice i budynki miasta zaprojektował czeski architekt Jan Hlavka.

10. Czy są w Czerniowcach uczelnie wyższe?

Mamy trzy uczelnie państwowe: Uniwersytet Narodowy imienia J. Mikołajczyka, Uniwersytet Medyczny oraz Wyższą Szkołę Handlową. Poza tym jest tu sporo prywatnych szkół i filii uczelni z innych miast naszego państwa.

11. Czy są w tym mieście jakieś miejsca dla rozrywki?

Mamy wiele takich miejsc: muzea, teatry, dyskoteki, puby.

12. Czego brakuje w waszym mieście?

Uważam, że w naszym mieście niema wystarczającej ilości bibliotek, klubów czy galerii obrazów, akwaparku.

Словничок (Słowniczek)

miasto – місто

wrodzić się – народитися

wobecnie – на даний момент

sporo – багато

architekta – архітектор

państwowy – державний

księgarnia – книжковий магазин

galeria obrazów – картинна галерея

skąd – звідки

mieszkaniec – житель

dzielnica – дільниця, частина міста

ogród botaniczny – ботанічний сад

dlatego – тому

właśnie – власне (кажучи)

rozrywka – забава, відпочинок

uczelnia wyższa – вищий навчальний заклад

5. УКРАЇНА (UKRAINA)

1. Gdzie znajduje się Ukraina?
– Ukraina znajduje się w Europie Środkowo-Wschodniej.
2. Jaki ustrój państwowy ma Ukraina?
– Ukraina jest państwem unitarnym.
3. Jaką przestrzeń zajmuje Ukraina?
– Ukraina ma 603,7 tys. (sześćset trzy tysiąca siedemset) kilometrów kwadratowych.
4. Z jakimi krajami bezpośrednio graniczy?
– Sąsiadami Ukrainy są: Polska, Białoruś, Rosja, Mołdawia, Rumunia, Węgry i Słowacja.
5. Jaką jest flaga i godło Ukrainy?
– Ukraina ma żółtoniebieską flagę, a godło – tryzub.
6. Jakie narodowości zamieszkują teren Ukrainy?
– Na Ukrainie mieszkają Ukraińcy, Rosjanie, Polacy, Żydzi, Bułgari, Rumuni.
7. Jaki jest klimat na Ukrainie?
– Na Ukrainie klimat jest umiarkowany.
8. Jaką jest sytuacja gospodarcza w tym kraju?
– Klimat gospodarczy jest sprzyjający inwestycjom zagranicznym. Wzrost gospodarczy Ukrainy w ubiegłym roku stanowił około 7 (siedmiu) procent.
9. Z ilu izb składa się ukraiński parlament?
– Ukraiński parlament jest jednoizbowy i nazywa się Werchowna Rada.
10. Jakie są największe miasta, rzeki na Ukrainie?
– Największymi miastami na Ukrainie są Kijów, który jest stolicą państwa, Charków, Dniepropietrowsk, Odessa, Lwów. Największą rzeką jest Dniepr, na drugim miejscu – Dniestr.

Словничок (Słowniczek)

znajduje się – знаходиться

środkowo-wschodnia –

середньо-східна

bezpośrednio – безпосередньо

rzeka – ріка

graniczyć – межувати

flaga – прапор

teren – територія, терен

ustrój państwowy – державний устрій

śasiad – сусід

godło – герб

sytuacja gospodarcza – економічна ситуація

wzrost – приріст

izba – палата

największe – найбільше

6. AUTOBIOGRAFIA ŻYCIORYS (CURRICULUM VITAE)

1. Kiedy się urodził pan?

– Urodziłem się 20 (dwudziestego) VII (lipca) 1984 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątego czwartego) roku w Czerniowcach na Zachodniej Ukrainie.

2. Proszę podać imiona rodziców?

– Matka ma na imię Anna, ojciec – Piotr.

3. Czy uczęszczał pan jako dziecko do przedszkola?

– Tak, uczęszczałem do przedszkola numer 24 (dwadzieścia cztery).

4. Jakie wykształcenie ma pan?

– Ukończyłem szkołę podstawową numer 18 (osiemnaście), a następnie liceum numer 1 (jeden) w Czerniowcach.

5. Czy ma pan prawo jazdy?

– Tak, w ubiegłym roku po zdaniu egzaminów końcowych otrzymałem prawo jazdy.

6. Czy jest pan żonaty?

– Jestem żonaty (kawalerem, nieżonaty).

7. Co obecnie pan robi?

– Obecnie jestem studentem trzeciego (drugiego) roku stosunków międzynarodowych Narodowego Uniwersytetu Czerniowieckiego im. Fedkowycza.

8. Dlaczego pan zdecydował się studiować na tym kierunku?

– Ponieważ interesują mnie współczesne stosunki ukraińsko-polskie.

9. Jaki dyplom otrzyma pan po ukończeniu tej uczelni?

– Po ukończeniu uniwersytetu otrzymam dyplom magistra oraz dyplom tłumacza.

10. Kim w przyszłości chciałby pan zostać?

– W przyszłości chciałbym zostać ambasadorem (konsulem) Ukrainy w Polsce.

Словничок (Słowniczek)

życiorys – автобіографія

wykształcenie – освіта

liceum – ліцей

ubiegły – минулий

otrzymywać – отримувати

stosunki międzynarodowe –

міжнародні відносини

zdecydować – вирішити

zachodnia – західна

następnie – потім

prawo jazdy – посвідчення водія

egzamin końcowy – випускний іспит

tłumacz – перекладач

narodowy – національний

przyszłość – майбутнє

studiować – навчатися у ВНЗ

7. ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ЛЮДИНИ (ТРИБ ЖІЦІА СЗЛОВІЕКА)

1. Czy prowadzi pan aktywny tryb życia?

Tak, prowadzę dość aktywny tryb życia.

2. O której godzinie pan zrana wstaje?

Codziennie wstaję o 6 (szóstej) godzinie, wykonuję ćwiczenia fizyczne, otwieram lufcik, ścielę łóżko.

3. Czy je pan śniadanie?

Przed wyjściem na zajęcia jem kilka kanapek z herbatą.

4. O której godzinie rozpoczynają się wykłady i ćwiczenia na wykładzie?

Zajęcia rozpoczynają się codziennie o 8.20 (o ósmej dwadzieścia).

5. Czy je pan obiady na stołówce uczelnianej?

Najczęściej jem obiady domowe, przygotowane przez moją matkę. Czasami też jem na stołówce np. (na przykład) kiedy nie mam czasu na to żeby pójść do domu na obiad.

6. Czy ma pan dobry apetyt?

Lubię smacznie zjeść. Czasami sam gotuję sobie obiady. „Kto nie gotuje, temu dobrze smakuje”.

7. Jaką kuchnię najbardziej pan lubi?

Najbardziej lubię chińszczyznę.

8. Czy uprawia pan sport?

Gram zawodowo w koszykówkę, amatorsko – w piłkę nożną, siatkówkę, szachy.

9. Co pan robi wieczorem?

– Wieczorem idę do biblioteki, żeby przygotować referaty na następny dzień. Następnie z kolegami idziemy na dyskotekę albo na halę sportową zagrać w koszykówkę.

10. O której godzinie pan kładzie się spać?

– Zwykle idę spać ok. (około) 23 (dwudziestej trzeciej, jedenastej wieczorem).

Словничок (Słowniczek)

tryb życia – життєдіяльність

zwykle – зазвичай

codziennie – кожного дня

lufcik – квартира

zajęcia – заняття

stolówka – столова

chłnszczyzna – страви китайської кухні

koszykówka – баскетбол

prowadzić – вести спосіб життя

ćwiczenie – вправа

śniadanie – сніданок

wykłady – лекції

smacznie – смачно

zawodowo – професійно

siatkówka – волейбол

wieczór – вечір

8. ПОРИ РОКУ. КАЛЕНДАРЬ (PORY ROKU. KALENDARZ)

1. Ile mamy pór roku?

– Mamy cztery pory roku: zimę, wiosnę, lato i jesień.

2. Jaką porę roku najbardziej pan lubi?

– Najbardziej lubię lato.

3. Dlaczego?

Dlatego, że jest ciepło, można się opalać na słońcu. Również dlatego, tym roku pojedziemy na praktyki do Polski.

4 Co nie podoba się panu wiosną?

Wiosną mi się nie podoba przede wszystkim pogoda: jest chłodno, pada deszcz albo jest mrzawka, słońce rzadko wygląda zza chmur.

5 A zima, przecież jest cudowną porą roku?

W czasie tych trzech miesięcy jest bardzo zimno, u nas temperatura często przekracza -30°C (minus trzydzieści stopni Celsjusza).

6 Czy złota jesień nie jest pełnią kolorów?

Ta pora roku jest również piękna, ale lubię lato.

7 Który z miesięcy roku pan najbardziej lubi?

Urodziłem się w lipcu i właśnie dlatego najbardziej lubię ten miesiąc.

8 Który z dni tygodnia odpowiada panu najbardziej?

Najbardziej mi odpowiadają sobota i niedziela, ponieważ mogę odpocząć po tygodniu pracy.

9 A pora dnia?

Zrzuca jest ciężko wstawać, przez cały dzień jestem na zajęciach, dlatego lubię wieczór kiedy to można odprężyć się.

10 Jak pan uważa, zgodnie z jakim kalendarzem Juliańskim czy Gregoryjańskim mamy świętować przyjście Nowego roku kalendarzowego?

Dla mnie to nie ma żadnego znaczenia.

Словничок (Słowniczek)

kalendur – календар

wiosna – весна

jesień – осінь

ciepło – тепло

deszcz – дощ

słońce – сонце

również – також

odprężyć się – відпочити

zima – зима

lato – літо

najbardziej – найбільше

opalać się – загорати

mrzawka – мряка

ciągle – весь час

tydzień – тиждень

kalendur – календар

9. МІЙ ВІЛЬНИЙ ЧАС (MÓJ CZAS WOLNY)

1. Czy ma pan dużo wolnego czasu?
– Nie mam zbyt dużo czasu wolnego.
2. Czym się pan zajmuje w wolne od pracy, studiowania godziny?
– Idę z przyjaciółmi na dyskotekę lub po prostu odpoczywam w swoim domu.
3. Czy lubi pan oglądać telewizję?
– Lubię oglądać programy rozrywkowe i wszelkiego rodzaju reality show.
4. Jaki sport uprawia pan najchętniej?
– Najchętniej gram w siatkówkę i koszykówkę.
5. Czy słucha pan muzykę?
– Podczas przygotowywania się do zajęć słucham radia.
6. Jaką muzykę lubi pan słuchać?
– Słucham współczesną muzykę.
7. Czy czerpie pan przyjemność ze studiowania na uniwersytecie?
– Bardzo mi się podoba studiowanie na wydziale historii.
8. Jaką literaturę pan lubi czytać?
– Czytam specjalistyczną literaturę powiązaną z kierunkiem moich studiów.
9. Czy lubi pan podróżować?
– Najczęściej podróżuje na wakacjach latem.
10. Czy pomaga pan rodzicom w czasie wolnym?
– Wieczorem, po zajęciach, chętnie pomagam rodzicom.

Słowniczok (Słowniczek)

wolny – вільний

wybitnie – особливо

wglądać – дивитись

uchać – слухати

przygotowywania – приготування

próczesna – сучасна

dużo – багато

prostu – просто

rozrywkowy – розважальний

przyjemność – приємність

kierunek – напрямok

podróżować – подорожувати

10. ПОГОДА I КЛИМАТ (POGODA I KLIMAT)

1. Jaki jest klimat na Ukrainie?

– Na Ukrainie klimat jest umiarkowany.

2. Jaka średniodobowa temperatura panuje latem?

– Latem średnia temperatura sięga +25°C (plus dwadzieścia pięć stopni Celsjusza, plus dwadzieścia pięć stopni powyżej zera).

3. Czy jesienią często pada deszcz?

– Musimy prawie codziennie (często) brać z sobą parasol lub kurtkę przeciwdeszczową.

4. Czy zimą bywają śnieżne zawieje?

– W górach zimą bywają silne opady śniegu, ale w mieście to się zdarza bardzo rzadko.

5. Jaka pogoda sprzyja panu dla podróżowania?

– Lubię podróżować latem w pogodny, niezbyt upalny dzień.

6. Jak pan uważa, gdzie najlepiej można odpocząć?

– Żeby dobrze odpocząć nie musimy daleko wyjeżdżać, przecież blisko każdego miasta mamy świetne ośrodki wypoczynkowe.

7. Czy lubi pan opalać się?

– Latem lubię opalać się (pogrzezać się) na słońcu, natomiast nie lubię opalać się na solarium.

8. Co pan lubi (woły) bardziej góry czy morze?

– Zimą lubię jeździć na nartach w górach, a latem kąpię się w ciepłym (gorącym) morzu.

9. Jaka pogoda wcale nie odpowiada panu?

– Nie odpowiadają mi ulewne deszcze i temperatura -2, -5 stopni, kiedy to można się przeziębic i zachorować na kilka tygodni.

10. Czy odpowiadają panu ogólne warunki klimatyczne na Ukrainie?

– Klimat Ukrainy całkowicie mi odpowiada.

Słowniczok (Słowniczek)

średniodobowa – середньодобова

Celsjusz – Цельсій

często – часто

zawieje – віхоли

sprzyja – сприяє

ośrodki wypoczynkowe – бази

відпочинку

morze – море

zachorować – захворіти

stopień – градус

powyżej – вище

parasol – парасоля

rzadko – рідко

upalny – жаркий

góry – гори

przeziębic się – простудитися

warunki – умови

11. У МАГАЗИНИ (W SKLEPIE)

1. Jakie stoiska są w sklepie spożywczym?

– W sklepie spożywczym są następujące stoiska: nabiałowe, piekarnicze, mięsne i monopolowe.

2. Co możemy kupić na stoisku nabiałowym?

Na stoisku nabiałowym są wszelkiego rodzaju kefiry, mleko, masło, jajka.

1. Czy duży wybór wyrobów mięsnych jest w sklepach?

Zazwyczaj w sklepach mamy wędliny, parówki, kiełbasy, mięsa.

4. Co pan kupuje w dziale monopolowym?

W dziale monopolowym są napoje alkoholowe i bezalkoholowe. Kupuję tam sok jabłkowy, czasami piwo bezalkoholowe i dla siostry napój bezalkoholowy.

3. Jakie stoiska są w sklepie odzieżowym?

W sklepie odzieżowym są działy: męski, kobiecy, dziecięcy oraz obok znajdziemy sklep AGD (artykuły gospodarstwa domowego).

6. Co zwykle sprzedają w dziale dla mężczyzn?

W dziale dla mężczyzn sprzedają przeważnie ubrania dla mężczyzn: koszulę, garnitury, buty, kapelusze, krawaty. Czasami też perfumy dla mężczyzn, kremy do golenia i płyny po goleniu.

7. Dlaczego kobiety najwięcej czasu spędzają w dziale kobiecym?

Kobiety i dziewczyny wybierają tam przeróżne sukienki, bluzki, koszulki i inne rzeczy.

8. A co ciekawego jest w dziale dziecięcym?

Przede wszystkim jest w nim mnóstwo zabawek i ubrań dla dzieci.

9. Kogo interesuje najbardziej dział AGD?

Ten dział interesuje najbardziej mężczyzn, ponieważ są w nim przede wszystkim artykuły techniczne: telewizory, kamery wideo, żelazka, żelazki parowe i elektryczne, lodówki.

10. Ile czasu tygodniowo spędza pan w sklepach?

Nie bardzo lubię chodzić po sklepach, dlatego spędzam tam około godziny.

Словничок (Słowniczek)

sklep – магазин

produkcja – продуктовый

сыр – сир

stoiska – відділ

mięsne – м'ясні

wybór – вибір

wędliny – копчені м'ясні вироби

napój – напій

przemysłowy – промисловий

garnitur – костюм

sukienka – сукня

żelazko – праска

spędzać – проводити

parówka – сосиска

brzoskwinia – персик

koszula – сорочка

krawat – галстук

zabawki – іграшка

lodówka – холодильник

mężczyzna – чоловік

! Вивчіть слова, словосполучення та речення напам'ять

Закупу – покупки

1. Gdzie jest (znajduje się) najbliższy (-a) ... (sklep spożywczy, monopolowy, fotograficzny, papierniczy, owocowo-warzywny, kosmetykami, mięsny; targ, apteka, stołówka, restauracja, antykwariat, księgarnia, kiosk z prasą)? – Де є (знаходиться) найближчий (-а) ... (продовольчий, лікєро-горілчаний, фото-, канцелярських товарів, фруктовий та овочевий, парфумерний, м'ясний магазин; базар, аптека, столова, ресторан, антикваріат, книгарня, кіоск з пресою)?

2. Najbliższy sklep znajduje się na skrzyżowaniu ulic ... a ..., za rogiem przy rondzie, koło tego wieżowca. – Найближчий магазин знаходиться на перехресті вулиць ... та ..., за роєм, біля кільця (дорожнього), біля цієї багатоповерхівки.

3. Ten sklep jest otwarty dwadzieścia cztery godziny na dobę (całodobowy), zawsze zamknięty o tej porze. – Цей магазин відчинений двадцять чотири години на добу (цілодобовий), завжди зачинений цієї порі.

4. Od której jest czynny ten (ta, to) ...? – Коли відчиняється цей (ця) ...?

5. Gdzie tu mogę kupić drogie (tanie) ubranie (obuwie)? – Де я можу купити дорогий (дешевий) одяг (взуття)?

6. Czy(m) mogę Panu (-i) pomóc? – Чи(м) я можу Вам допомогти?

7. Nie, dziękuję, tylko oglądam. – Ні, дякую, я тільки дивлюся.

8. Chcę kupić ... Proszę pokazać ... – Я хочу купити ... Покажіть, будь-ласка, ...

9. Proszę o ... (czekoladę, gumę do żucia, paczkę papierosów, filiżankę kawy, butelkę wody, kilogram rzodkiewki). – Дайте мені будь-ласка ... (шоколад, жувальну гумку, пачку цигарок, філіжанку кави, пляшку води, кілограм редьки).

10. Ile kosztuje ... ? – Скільки коштує ... ?

11. Proszę zapakować ten (tę, to) ... szlafrok (koszulę, kwaterko). – Запакуйте будь-ласка цей (цю, це) ... халат (сорочку, соркальце).

12. Weź wózek (koszyk)! – Візьми візок (кошик)!

13. Jaka jest cena hurtowa (detaliczna) tego towaru? – Яка гуртова (роздрібна) ціна цього товару?

14. Czy mógłbym (mogłabym) przymierzyć tę sukienkę? – Чи міг (могла) би я приміряти цю сукню?

15. Idę (jadę) na zakupy. – Я іду (їду) за покупками.

Owoce – фрукти

ananas – ананас

pomarańcza – помаранч

arbuż – гарбуз

cytryna – лимон

banan – банан

brzoskwinia – персик

czereśnia – черешня

orzech – горіх

gruszka – грушка

melon – диня

jabłko – яблуко

śliwka – сливка

morela – абрикос

grejfrut – грейфрукт

winogrono – виноград

wisnia – вишня

Warzywa – овочі

bakłażan – баклажан

kapusta – капуста

burak – буряк

koper – кріп

czoszczyk – зелена цибулька

cebula – цибуля

goroch – горох

czosnek – часник

okrośnik – квасоля

kukurydza – кукурудза

kabaczek – кабачок

ziemniaki – картопля

morek – морква

ogórek – огірок

tomidor – помідор

pieprz – перець чорний

papryka – паприка

Ryby – риба

karp – короп
śledź – оселедець
dorsz – тріска
sum – сом
pstrąg – пструг
kawior – ікра

szczupak – щука
karaś – карась
leszcz – лящ
ostrzyga – устриця
krab – краб
rak – рак

Mięso – м'ясо

baranina – баранина
kiełbasa – ковбаса
drob – птиця
cielęcina – телятина
tłuszcz – жир

indyk – індик
kura – курка
wieprzowina – свинина
królik – кролик
smalec – смалець

Odzież – одяг

dzinsy – джинси
futro – хутро, шуба
kurtka – куртка
marynarka – піджак
podkoszulek (T-shirt) – майка
rajstopy – колготи
slipy (majtki) – труси
spodenki – шорти
spodnie – штани
stanik (biustonosz) – бюстгальтер
czapka – шапка

koszula – сорочка
bluza – блуза
płaszcz – плащ
garnitur – костюм
sweter – светр
skarpety – шкарпетки
strój kąpielowy – купальний костюм
spódnica – спідниця
kozuch – кожух
sukienka – сукня
rękawice – рукавиці

Tkaniny – тканини

bawełna – бавовна
len – льон
skóra – шкіра

wełna – вовна
jedwab – шовк
zamsza – замш

Obuwie – взуття

buty – черевики
klapki – шльопанці
wznurowadła – шнурки

sandały – сандалі
trampki – кеди
kozaki – ботфорти

Bizuteria – біжутерія

pierścień – перстень
kolczyki – сережки
klipsy – кліпси
medalion – медальйон
obrączka – обручка

zegarek – годинник
bransoleta – браслет
łańcuszek – ланцюжок
naszyjnik – кол'є
krzyżyk – хрестик

Komputer – комп'ютер

klawiatura – клавіатура
monitor – монітор
procesor – процесор

mysz – мишка
drukarka – принтер
stacja dysków – дисковод

Kwiaty – квіти

ostrzy – айстри
róże – троянди
rumianki – ромашки
bukiet – букет

goździki – гвоздики
narcyzy – нарциси
tulipany – тюльпани
koszyk – кошик

Pościel – постіль

kołdra – ковдра
poszewka – наволочка
ręcznik – рушник

poduszka – подушка
prześcieradło – простирадло
piżama – піжама

AGD (artykuły gospodarstwa domowego) – побутові товари

czajnik – чайник
latarka – ліхтарик
radio – радіо
przedłużacz – подовжувач
suszarka – фен
telewizor – телевізор
żarówka – лампочка

lodówka – холодильник
pralka – пральна машина
kalkulator – калькулятор
mikrofalówka – мікрохвильова піч
odkurzacz – пилотяг
magnetofon – магнетофон
żelazko – праска

12. НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ВОКЗАЛІ (НА DWORCU KOLEJOWYM)

1. Jakie są rodzaje dworców?

– Są dwa rodzaje dworców: kolejowe i autobusowe.

2. Na jakim dworcu obecnie pan się znajduje?

– Obecnie znajdują się na dworcu kolejowym, chociaż bardziej lubię podróżować autobusami bądź swoim samochodem.

3. Gdzie może pan otrzymać (uzyskać) informację o rozkładzie jazdy pociągów?

– Informację o rozkładzie jazdy pociągów możemy uzyskać bezpośrednio przy okienku z napisem „Informacja” lub przy każdym peronie.

4. A jak znaleźć informację o rozkładzie jazdy pociągów na peronie?

– Przy każdym peronie (w dużych miastach) jest wywieszony rozkład jazdy pociągów – na żółtym tle są odjazdy, nabiąłym – przyjazd pociągów.

5. O której godzinie odjeżdża pociąg relacji Przemysł – Szczecin?

– Żeby sprawdzić o której godzinie odjeżdża pociąg relacji Przemysł – Szczecin należy spojrzeć na rozkład jazdy, na żółtym tle należy znaleźć miasto – Szczecin, następnie w rubryce „Odjazdy” znajdujemy godzinę odjazdu.

6. A ile kosztuje bilet do Szczecina?

– Tę informację możemy uzyskać bezpośrednio w kasach biletowych.

7. Proszę pani ile kosztuje bilet do Szczecina?

– Bilet drugiej klasy kosztuje 78 (siedemdziesiąt osiem) złotych 90 (dziewięćdziesiąt) groszy.

8. A ile godzin jedzie ten pociąg do Szczecina?

– To jest pociąg pospieszny, on jedzie do Szczecina 11 (jedenastą) godzin 34 (trzydzieści cztery) minuty.

9. Czy wygodnie się podróżuje pociągami w Polsce?

– W Polsce bardzo wygodnie się podróżuje pociągami: siedzenia są miękkie, wagony są ogrzewane, jest w nich także wentylacja – krótko mówiąc są wszystkie warunki do podróżowania.

10. Jakimi środkami lokomocji najbardziej lubi pan podróżować?

– Najbardziej lubię podróżować autobusami.

Słowniczek (Słowniczek)

kolejowy – залізничний

autobusowy – автобусний

bezpośrednio – безпосередньо

wienko – віконце

wjazd – відправлення

miękki – м'який

podróżować – подорожувати

dworzec – вокзал

ociąg – потяг

lub – чи

znajdujemy – знаходимо

siedzenia – сидіння

lokomocja – пересування

13. МОЯ МАЙБУТНЯ ПРОФЕСІЯ (MÓJ PRZYSZŁY ZAWÓD)

1. Kim w przyszłości pan chce zostać?

– W przyszłości chcę zostać urzędnikiem.

2. Dlaczego akurat urzędnikiem, a nie taksówkarzem lub
inżynierem?

– Zawsze zachwyciałem się pracą urzędników.

3. Gdzie chciałby pan pracować?

– Chciałbym pracować w Urzędzie Miejskim lub w Urzędzie Marszałkowskim.

4. Kim są rodzice pana?

– Matka jest nauczycielką, a ojciec – pracownikiem Urzędu Marszałkowskiego.

5. Czy po ukończeniu studiów wyższych otrzyma pan odpowiednie wykształcenie?

– Ukończenie studiów na moim kierunku daje mi możliwość podjęcia pracy w tym zawodzie.

6. Czy ma pan doświadczenie w tej dziedzinie?

– Po każdym roku studiów odbywamy trzecztygodniowe praktyki w urzędach, jak w kraju tak i zagranicą.

7. Ile trwają studia na wybranym przez pana kierunku?

– Na wybranym przeze mnie kierunku studia trwają pięć lat, to są studia magisterskie.

8. Jak pan uważa, jakie wynagrodzenie będzie pan dostawał?

– Myślę, że będę dostawał wystarczające wynagrodzenie.

9. Czy ma pan zapasowy wariant zawodu?

– Jeśli nie zostanę urzędnikiem, to zostanę kierowcą lub malarzem.

10. W jakim wieku chciałbyś wyjść na emeryturę?

– W wieku, kiedy już naprawdę nie będę mógł pracować.

Словничок (Słowniczek)

zawód – професія

akurat – саме

nauczyciel – вчитель

odpowiednie – відповідне

dziedzina – галузь

zagraniczny – закордонний

kierowca – водій

emerytura – пенсія

naprawdę – справді

urzędnik – урядник, працівник установи

taksówkarz – таксист

Urząd Marszałkowski – Обласна Рада

doświadczenie – досвід

wybrany – обраний

wynagrodzenie – заробітня плата

malarz – художник

14. У МУЗЕЇ (W MUZEUM)

1. Czy lubi pan chodzić do muzeum?
– Chętnie chodzę do muzeum, oczywiście jeśli mam na to czas.
2. Do jakiego muzeum zagląda pan najczęściej?
– Najczęściej chodzę do muzeum etnograficznego.
3. Dlaczego akurat tam?
– Ponieważ on jest najbardziej związany z kierunkiem moich studiów – historią.
4. Co jest w waszym muzeum etnograficznym?
– Są tam dziewiętnastowieczne wiatraki, osiemnastowieczne chaty chłopskie i pańskie.
5. Co znajduje się w środku tych chat?
– W środku tych chat są stare pieniądze (bilon, banknoty), ubrania kobiece i męskie, narzędzia pracy.
6. Czym charakteryzuje się chata bukowińska?
– Chata bukowińska charakteryzuje się specyficznym rozmieszczeniem spichlerzy i innych pomieszczeń gospodarczych.
7. Z czego była znana kiedyś Bukowina?
– Bukowina była znana dzięki eksportowi mięsa (zajmowała pierwsze miejsce na początku dwudziestego wieku) oraz rolnictwa.
8. Jak opowiada przewodnik w muzeum?
– Przewodnik w muzeum etnograficznym opowiada bardzo interesująco.
9. Czy dużo jest zwiedzających w tym muzeum?
– Zwiedzających nie jest tam zbyt dużo. Przeważnie są to wycieczki ze szkół oraz osoby zwiedzające z innym miast naszego kraju lub z zagranicy.

10. Co należy zmienić w muzeum etnograficznym?
– Uważam, że trzeba przeprowadzić dokładną renowację zabytków.

Словничок (Słowniczek)

muzeum – музей

jeśli – якщо

związany – пов'язаний

chłopski – селянський

spichlerz – комора

rolnictwo – сільське господарство

renowacja – відновлення

wycieczka – екскурсія

chętnie – охоче

ponieważ – тому що

wiatrak – вітряк

rozmieszczenie – розміщення

pomieszczenie – приміщення

przewodnik – екскурсовод

zwiedzający – відвідувач

zabytkowy – старовинний

15. СПОРТ (SPORT)

1. Jaki sport najchętniej pan uprawia?
– Najchętniej gram w piłkę nożną.
2. Jakie jeszcze rodzaje sportu pan uprawia?
– Gram również w siatkówkę, koszykówkę.
3. Czy ma pan na uczelni wychowanie fizyczne?
– Mamy raz w tygodniu zajęcia z wychowania fizycznego.

4. Co robicie na tych zajęciach?
 – Biegamy, robimy pompki, gramy w siatkówkę oraz wykonujemy inne ćwiczenia fizyczne.
5. Jakie warunki trzeba spełniać, żeby brać udział w zajęciach?
 – Żeby brać aktywny udział w zajęciach trzeba mieć dobre zdrowie.
6. Czy macie na uczelni basen, stadion czy duże hale sportowe?
 – Tak, na uczelni mamy do dyspozycji basen, stadion i kilka hal sportowych.
7. Jak pan uważa, na którym roku mają odbywać się zajęcia z wychowania fizycznego?
 – Uważam, że zajęcia z wychowania fizycznego mają odbywać się na pierwszym i drugim roku studiów wyższych, tak jak w państwach Europy Zachodniej.
8. Czy ogląda pan w telewizji programy sportowe?
 – Czasami oglądam programy sportowe na kanale Eurosport.
9. Jak pan uważa, czy wystarczająco propagują sport w środkach masowego przekazu?
 – Obecnie dużo w środkach masowego przekazu mówi się o sporcie, żeby skierować młodzież w dobrym kierunku. Reklamowany jest zdrowy tryb życia przez znanych sportowców, to są przede wszystkim kampanie antytytoniowe.
10. Dlaczego jest potrzebny człowiekowi (ludziom) sport?
 – Sport jest potrzebny nam, żeby być zawsze zdrowym.

Sловничок (Słowniczek)

uprawiać – займатися

wychowanie fizyczne – фізичне виховання

pompki – віджимання

udział – участь

rok – рік, курс

środki masowego przekazu – масмедія

przede wszystkim – перед усім

jeszcze – ще

biegać – бігати

spełniać – виконувати

do dyspozycji – у наявності

wystarczać – вистачати

wystarczać – вистачати

skierować – направити

człowiek – людина

16. НА ЗАНЯТТЯХ З ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ (НА ЗАЙЄСІАХ JĘZYKA POLSKIEGO)

1. Dzień dobry, szanowni studenci!
– Dzień dobry, panu.
2. Szanowni studenci, kto ma dzisiaj dyżur?
– Dyżur dzisiaj mają Antoni i Mariana.
3. Kto jest dzisiaj nieobecny na zajęciach?
– Na zajęciach niema Aleksandra, ponieważ jest chory, i Oksany – pojechała na studencką konferencję do Warszawy.
4. Włodzimierzu, jaka była dzisiaj zrana pogoda?
– Zrana, jak szliśmy na zajęcia, była jeszcze dość chłodna wiosenna pogoda.
5. Aniu, czy podobają się tobie takie warunki atmosferyczne?
– Nie, podobają mi się bardziej słoneczna pogoda.
6. Jak myślisz, Andrzej, czy po południu będzie świeciło słońce?
– Myślę, że po południu będzie padał deszcz i będzie zimno.
7. Czy wszyscy dzisiaj odrobili zadanie domowe?
– Tak, wszyscy napisaliśmy wypracowania na temat Polski.
8. Dobrze, Olu, powiedz jaką przestrzeń obejmuje Polska?
– Polska ma 312 (trzysta dwaście) tysięcy kilometrów kwadratowych.
9. Jak nazywa się stolica Polski?
– Stolicą Polski jest Warszawa, chociaż pierwszą stolicą było Gniezno, następnie Kraków, a teraz Warszawa.
10. Witalij, czy byłeś kiedyś w Polsce?
– Tak, byłem dwukrotnie w Polsce (na Mazurach i na Podhalu).

Словничок (Słowniczek)

zajęcia – заняття

nieobecny – відсутній

dzisiaj – сьогодні

ponieważ – тому що

згана – зранку

sloneczna – сонячна

wlgrabiać – виконувати, відпрацьовувати

wajmuje – займає

następnie – потім

dwukrotnie – двічі

dość – досить

myślisz – думаєш

przestrzeń – простір, територія

choć – хоча

kiedyś – колись

17. ГОДИННИК (ZEGAREK)

1. Proszę pana, która jest godzina?
– Teraz jest za piętnaście dwunasta.
2. Jak inaczej możemy to powiedzieć?
– Godzina jedenasta czterdzieści pięć.
3. A jeszcze jak?
– Za kwadrans dwunasta.
4. Za piętnaście minut która będzie godzina?
– Za piętnaście minut będzie dwunasta godzina, albo południe.
5. O której godzinie pan je obiad?
– Zwykle jem obiad o drugiej godzinie po południu.
6. Albo o której godzinie?
– Innymi słowy o 14 (czternastej) godzinie.
7. Ile czasu trwa pańska konsumpcja?
– Około 25 (dwudziestu pięciu) minut. Wiem, że to jest trochę za długo, ale nigdy się nie śpieszę podczas jedzenia, żeby się nie udławić.
8. To o w poł do trzeciej jest pan już całkowicie wolny?

- Tak, o czternastej trzydzieści jestem wolny.
- 9. Gdybysmy się spotkali za czterdzieści pięć minut?
- Czyli o piętnastej piętnaście?
- 10. Tak, kwadrans po trzeciej.
- Dobrze, będę czekał na ciebie dziesięć po trzeciej.

Словничок (Słowniczek)

zegarek – годинник

inaczej – інакше

południe – південь

konsumpcja – споживання

albo – або

spieszyć się – поспішати

udławić się – подавитися

czyli – тобто

teraz – тепер

godzina – година

obiad – обід

innymi słowy – іншими словами

wiem – знаю

jedzenie – їжа

całkowicie – цілковито

18. ГЕОГРАФІЧНА МАПА СВІТУ (GEOGRAFICZNA MAPA ŚWIATA)

1. Ile mamy części świata?

- Mamy cztery części świata: zachód i wschód, północ i południe.

2. Ile mamy kontynentów?

- Mamy sześć kontynentów: Europejski, Azjatycki, Antarktyczny, Amerykański, Afrykański, Australijski.

3. Gdzie leży Polska?

- Polska, tak jak i Ukraina, leży na Europejskim kontynencie.

4. Czy ma Polska wyście do morza?
– Polska ma wyjście do morza Bałtyckiego.
5. Jakie kraje europejskie nie mają wyjścia do morza?
– Do morza nie mają wyjścia kraje europejskie: Czechy, Węgry, Słowacja, Austria, San Marino, Szwajcaria, Luksemburg, Watykan.
6. Jakie cechy geograficzne ma Amerykański kontynent?
– Amerykański kontynent dzielimy na Północny i Południowy.
7. Jakie największe rzeki płyną przez Amerykański kontynent?
– Największymi rzekami Amerykańskiego kontynentu są Misuri i Amazonka.
8. Na którym z kontynentów znajduje się Algeria?
– Algeria leży na Afrykańskim kontynencie.
9. Jak nazywa się największa pustynia?
– Największa pustynia nazywa się Sahara.
10. Gdzie znajduje się najwyższe miejsce na naszej planecie?
– Najwyższe miejsce na naszej planecie znajduje się na Azjatyckim kontynencie.

Словничок (Słowniczek)

mapa – мапа

świat – світ

wschód – схід

południe – південь

wyście – вихід

cechy – ознаки

pustynia – пустеля

część – частина

zachód – захід

północ – північ

kontynent – континент

kraj – країна, держава

dzielić – ділити

19. У ЛІКАРЯ (U LEKARZA)

1. Dzień dobry panu.
– Dzień dobry. Proszę pana boli mnie brzuch (dolega mi ból brzucha).
2. Czy ma pan temperaturę?
– Mam 37, 7 (trzydzieści siedem i siedem).
3. Niedobrze, proszę zdjąć koszulę, muszę pana zbadać.
– Dobrze.
4. Czy boli pana głowa, serce czy gardło?
– Nie, nie boli.
5. Jak długo boli pana brzuch?
– Od dwóch dni boli mnie brzuch.
6. Czy brał pan jakieś pigułki?
– Tak, wypilem wczoraj dwie pigułki polopiryny, a przedwczoraj tylko jedną.
7. Czy często boli pana brzuch?
– Nie, bardzo rzadko.
A może pan coś sobie złamał lub uszkodzić np. jakiś narząd wewnętrzny?
– Raczej nie.
8. Czy ma pan dobry apetyt?
– Tak, mam dobry apetyt.
9. Może zjadł pan coś, co było już zepsute?
– Nie, zawsze jem świeże obiady i kolacje domowe.
10. Już wiem, zaraz zapiszę panu lekarstwa, będzie brał je pan dwa razy dziennie po posiłkach.
– Dziękuję panu bardzo, do widzenia.

Словничок (Słowniczek)

lekarz – лікар

brzuch – живіт

niebобрze – погано

badać – досліджувати, оглядати

gardło – горло

pigułki – таблетки

wczoraj – вчора

posiłek – страва

złamać – зламати

boleć – боліти, турбувати

temperatura – температура

zdejмować – знімати

głowa – голова

dolegać – турбувати, боліти

przedwczoraj – позавчора

zepsute – зіпсоване

raczej – швидше за все

uszkodzić – пошкодити

20. В МІСЬКОМУ ТРАНСПОРТІ (W ŚRODKACH KOMUNIKACJI MIEJSKIEJ)

1. Czy daleko od miejsca pracy (studiów) pan mieszka?
– Tak, mieszkam dość daleko od miejsca mojej pracy.
2. Jak pan dojeżdża do pracy?
– Najczęściej dojeżdżam trolejbusem.
3. Czy musi pan bardzo wcześnie wstawać?
– Nie, wstaję codziennie o 7 (siódmej) zrana.
4. Ile czasu pan spędza w trolejbusie?
– Średnio około 25 (dwudziestupięciu) minut.
5. Kupuje pan bilet miesięczny czy płaci pan codziennie za przejazd?
– Kupuję comiesięczny za 20 (dwadzieścia) hrywien bilet miesięczny.
6. Czy dużo ludzi jeździ trolejbusami?
– Tak, dużo.
7. Jakie jeszcze środki lokomocji macie w waszym mieście?

– Mamy również autobusy, mikrobusy, kiedyś mieliśmy tramwaje.

8. Ile kosztuje przejazd w środkach komunikacji miejskiej?

– Przejazd w komunikacji miejskiej kosztuje od 40 (czterdziestu) do 75 (siedemdziesięciu pięciu) kopijok.

9. Jak pan uważa czy emeryci i renciści mają mieć prawo do darmowego (nieodpłatnego) przejazdu w środkach komunikacji miejskiej?

– Nie, uważam że emeryci i renciści nie mają posiadać prawo do darmowego przejazdu w środkach komunikacji miejskiej.

10. Co chciałby pan zmienić w komunikacji miejskiej?

– Chciałbym, żeby wszystkie trolejbusy i autobusy w naszym mieście zostały zamienione na nowoczesne z elektrycznie otwieranymi oknami i systemami ABS.

Словничок (Słowniczek)

miejski – міський

miejsce – місце

dojeżdżać – доїжджати

spędzać – проводити

przejazd – проїзд

tramwaj – трамвай

zostały – були

rencista – пенсіонер (за станом здоров'я)

komunikacja – транспорт

daleko – далеко

wczesnie – рано

średnio – в середньому

biilet miesięczny – проїздний квиток

nowoczesne – сучасні

darmowy – безкоштовний

emeryta – пенсіонер (за віком)

ТЕКСТИ ДЛЯ ДОМАШНЬОГО ЧИТАННЯ

1. GENEZA, CELE I CZŁONKOSTWO UNII EUROPEJSKIEJ

1. 1. GENEZA UNII

Pierwsze koncepcje politycznej i gospodarczej integracji Europy formułowane były już w minionych stuleciach. Jednakże dopiero po zakończeniu II wojny światowej powstały warunki dla urzeczywistnienia jej integracji regionalnej w Europie (bardzo długo ograniczanej tylko do jej zachodniej hemisfery), rozumianej jako świadome tworzenie – mechanizmów regulujących procesy gospodarcze i – aczkolwiek w znacznie mniejszym stopniu – współpracę polityczną określonej grupy państw. Te uwarunkowania miały bardzo różnorodny charakter i łączyły w sobie przesłanki tak natury politycznej, jak i gospodarczej oraz społecznej.

W wyniku II wojny światowej ukształtowany został nowy układ sił tak w skali światowej, jak i, przede wszystkim, w Europie. Europa Zachodnia straciła swą pozycję dotychczasowego politycznego i gospodarczego centrum świata na rzecz Stanów Zjednoczonych.

Powojenne zniszczenia gospodarki, a tym samym konieczność jej odbudowy oraz modernizacji, rozpad systemu kolonialnego, postępujący rozwój sił wytwórczych, konieczność pogłębienia międzynarodowego podziału pracy, postawiły przed tymi krajami nowe wyzwania ekonomiczne. Przerastały one, generalnie rzecz biorąc, możliwości pojedynczych krajów i ich podjęcie było możliwe tylko przy połączeniu wysiłków.

Również sytuacja polityczna i społeczna na kontynencie europejskim sprzyjała nasileniu i renesansowi idei integracji gospodarczej i politycznej w Europie. Obserwowana wyraźnie w latach czterdziestych radykalizacja społeczeństw zachodnioeuropejskich, silna pozycja partii komunistycznych, głównie we Francji i Włoszech, obawa przed odrodzeniem się tendencji nacjonalistycznych, powstanie w Europie Wschodniej obozu państw demokracji ludowej, a zwłaszcza obawa przed militarnym zagrożeniem ze strony ZSRR, potęgowały tendencje do gospodarczego i politycznego zjednoczenia krajów Europy Zachodniej. W obliczu zaistniałej sytuacji chciały one stworzyć trzecią równorzędną wobec USA i ZSRR, siłę ekonomiczną i polityczną. W zdecydowanej większości koncepcji zjednoczona gospodarczo i politycznie Europa miała być sojusznikiem USA i zdecydowanym przeciwnikiem Związku Radzieckiego. W tak rozumianej Europie poszczególne państwa zachodnioeuropejskie widziały możliwość realizacji swoich partykularnych, często wykluczających się interesów.

Tendencje do integracji regionalnej w Europie były generalnie akceptowane przez Stany Zjednoczone jako hegemonia politycznego i gospodarczego świata zachodniego, dostrzegającego w nich szansę na realizację własnych interesów.

Tak ukształtowane wszechstronne warunki i motywacje sprawiły, że po II wojnie światowej w Europie Zachodniej nastąpiła prawdziwa eksplozja planów integracji regionalnej, tak ekonomicznej, jak i politycznej. Z czasem okazało się, że plany w odniesieniu do politycznego i militarnego zjednoczenia Europy Zachodniej nie były zgodne z interesami narodowymi i nie znalazły poparcia opinii publicznej, w związku z czym wyraźny priorytet zyskała idea integracji w sferze gospodarki.

W 1947 r. Belgia, Holandia i Luksemburg podpisały porozumienie, przewidujące utworzenie unii celnej (Belgia i Luksemburg już od 1921 r. współpracowały na rzecz utworzenia Ekonomicznej Unii Belgijsko-Luksemburskiej, tzw. Beluksu), które w 1958 r. zostało zastąpione przez układ w sprawie utworzenia Unii Ekonomicznej Beneluksu. W 1948 r. trzy kraje Beneluksu oraz Francja i Wielka Brytania utworzyły tzw. Pakt Brukselski, organizację głównie o charakterze militarnym.

W 1947 r. Stany Zjednoczone wystąpiły z planem udzielenia pomocy krajom Europy Zachodniej w odbudowie ich gospodarki. Przedstawiony Plan Pomocy Europie (European Recovery Program), zwany potocznie planem

Marshalla, przewidywał udzielenie kredytów amerykańskich, pod warunkiem jednak, że państwa uczestniczące w tym planie opracują wspólny program odbudowy i rozwoju swoich gospodarek oraz podziału tych kredytów. Reakcją państw zachodnioeuropejskich było utworzenie 16 kwietnia 1948 r. Organizacji Europejskiej Współpracy Gospodarczej (Organization for European Economic Cooperation – OEEC), która miała być niejako łącznym partnerem Stanów Zjednoczonych w realizacji planu Marshalla. Członkami OEEC było 16 państw Europy Zachodniej, amerykańska, brytyjska i francuska sfera okupacyjna Niemiec (RFN przystąpiła do OEEC w 1949 r.) oraz Triest. Członkami stowarzyszonymi były: Kanada, Stany Zjednoczone (oba te państwa od 1950 r.) i Jugosławia (od 1955 r.). Finlandia od 1957 r. brała udział w pracach OEEC w charakterze obserwatora.

Państwa socjalistyczne, chociaż były zaproszone do udziału w planie Marshalla, nie przystąpiły do OEEC przede wszystkim ze względu na warunki stawiane przez Stany Zjednoczone krajom korzystającym z ich pomocy (kontrola i uzależnienie gospodarcze) oraz presję wywieraną na nie przez ZSRR.

Powstała w tych warunkach OEEC miała do spełnienia dwa zadania:

- 1) stworzenie programu odbudowy i rozwoju współpracy gospodarczej państw członkowskich oraz podziału pomocy amerykańskiej;
- 2) wypracowanie forum rokowań i konsultacji ze Stanami Zjednoczonymi w sprawach dotyczących Europy.

W początkowym okresie w działalności OEEC dominowała kwestia podziału pomocy w ramach planu Marshalla (łącznie wyniosła ona 13,5 mld dol. USA). Natomiast nie udało się stworzyć wspólnego programu odbudowy ekonomicznej Europy Zachodniej.

Na początku lat pięćdziesiątych, kiedy podział pomocy amerykańskiej został zakończony i rozważano kwestię dalszego funkcjonowania OEEC, państwa członkowskie postanowiły kontynuować współpracę, zmieniając jednak kierunki działania organizacji. OEEC została zobowiązana do działań mających na celu liberalizację wymiany towarowej między jej członkami, rozwój współpracy finansowej oraz współpracy w dziedzinie energii atomowej. Tym samym więc OEEC, przekształcona w 1960 r. w Organizację Współpracy i Rozwoju Gospodarczego (Organization for Economic Cooperation and Development – OECD), stała się w latach czterdziestych i pięćdziesiątych głównym forum dyskusji nad przyszłym kształtem gospodarczym krajów Europy Zachodniej.

W połowie lat dziewięćdziesiątych w skład OECD wchodziło 28 najbardziej rozwiniętych krajów świata.

W 1949 r. została utworzona organizacja o kompetencjach ogólnych – Rada Europy, której członkami założycielskimi były: Belgia, Dania, Holandia, Francja, Irlandia, Luksemburg, Norwegia, Szwecja, Wielka Brytania i Włochy. W 1996 r. Rada Europy liczyła 40 państw europejskich.

W 1949 r. z inicjatywy USA powołano do życia Organizację Paktu Północnego Atlantyku – North Atlantic Treaty Organization (NATO), do której weszły: Belgia, Dania, Francja, Holandia, Islandia, Luksemburg, Norwegia, Portugalia, Wielka Brytania, Włochy, Kanada i Stany Zjednoczone. RFN została członkiem NATO w 1955 r. Członkami NATO są także Grecja, Turcja i Hiszpania.

W zarysowanych powyżej okolicznościach R. Schumann, francuski minister spraw zagranicznych, wystąpił w 1950 r. z memorandum dotyczącym utworzenia Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali. Istota zgłoszonego przez R. Schumanna planu, którego autorem w rzeczywistości nie był sam francuski minister spraw zagranicznych (twórcami tego planu byli J. Monnet, P. Reuter, P. Uri i S. Hirsch), sprowadzała się do poddania całości produkcji podstawowych i strategicznych gałęzi przemysłu Francji i RFN – górnictwa węgla oraz hutnictwa żelaza i stali – kontroli międzynarodowej sprawowanej w ramach ponadnarodowej organizacji, do której mogły przystąpić również inne państwa i która stanowić miała początek, a także jeden z elementów integracji europejskiej. W ten sposób Francja chciała zminimalizować niebezpieczeństwo odrodzenia się nieuniknionej ekspansji gospodarczej i militarnej Niemiec.

W czerwcu 1950 r. w Paryżu rozpoczęła się konferencja przedstawicieli sześciu państw: Belgii, Francji, Holandii, Luksemburga, RFN i Włoch. Wstępna faza rokowań zakończyła się w marcu 1951 r. Po uregulowaniu niektórych kwestii spornych traktat o utworzeniu Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali został ostatecznie podpisany 18 kwietnia 1951 r. w Paryżu. Traktat paryski o EWWiS został zawarty na pięćdziesiąt lat. Wymagał ratyfikacji przez parlamenty wszystkich państw sygnatariuszy. Traktat nabrał mocy obowiązującej 25 lipca 1952 r., gdy ostatni dokument ratyfikacyjny złożony został przez Francję.

Celem EWWiS było stworzenie wspólnego rynku węgla, żelaza i stali, a w ten sposób warunków do najbardziej racjonalnej specjalizacji i największej wydajności produkcji w tych gałęziach przemysłu.

Organy EWWiS miały nadzorować pracę przedsiębiorstw węgla i stali, zajmować się ich dofinansowaniem, rozstrzygać spory i odwołania od decyzji. Jedną z głównych zasad miało być zapewnienie wolnej konkurencji między przedsiębiorstwami całej Wspólnoty. Państwa należące do EWWiS zobowiązały się do stopniowego zniesienia wszelkich ceł i kontyngentów, ograniczających swobodny przepływ surowców i produktów przemysłów węglowego i stalowego, kapitału inwestowanego w tych przemysłach oraz siły roboczej, wprowadzenia jednolitych taryf transportowych, zaniechania rządowego subsydiowania przedsiębiorstw i innych ograniczających praktyk.

Utworzenie wspólnego rynku węgla, rud żelaznych i złomu nastąpiło już 10 lutego 1953 r., wspólnego rynku stali – 1 maja 1953 r. Włączenie do wspólnego rynku stali specjalnych nastąpiło 1 sierpnia 1954 r. Cały okres przejściowy zakończył się 9 lutego 1958 r.

EWWiS miała być instytucją wykraczającą swym charakterem poza tradycyjne ramy międzynarodowej organizacji. Zwolennicy federalizmu podkreślają z emfazą jej ponadpaństwowy charakter. Czyni to również sam układ w sprawie EWWiS. Nie ulega wątpliwości że uprawnienia organów administracyjnych tej organizacji: Wysokiej Władzy, a może jeszcze bardziej Trybunału, stanowiły w wielu aspektach zupełne novum, nie spotykane dotychczas w innych organizacjach międzynarodowych. Mamy tu również do czynienia z bardzo dużym ograniczeniem suwerenności państw członkowskich poprzez delegowanie organom Wspólnoty wielu uprawnień właściwych władzy państwowej.

Rzeczywisty charakter Wspólnoty określały jednak w praktyce nie tyle formalne postanowienia układu, ile stopień i sposób wykorzystania przez jej organy, przede wszystkim zaś przez Wysoką Władzę, swych uprawnień. W praktyce bardzo wstrzemięzliwie i ostrożnie korzystała ona ze swych prerogatyw. W rzeczywistości w EWWiS dominował tradycyjny mechanizm koordynacji polityki rządów, typowy dla organizacji międzynarodowej. Starano się unikać arbitralnych decyzji, narzuconych wbrew woli zainteresowanych stron. Okazało się, że podyktowana raczej względami politycznymi niż ekonomicznymi ponadpaństwowa nadbudowa

Wspólnoty była tworem sztucznym, którego istnienie nie było niezbędne do realizacji zadań ekonomicznych.

Okres ważności traktatu paryskiego o EWWiS wygasa w 2002 r. Nie wyklucza się więc, że Konferencja Międzyrządowa państw członkowskich Unii Europejskiej (tzw. Maastricht II), która rozpoczęła swe prace w marcu 1996 r. dla przeprowadzenia rewizji traktatu z Maastricht, może m.in. podjąć decyzję o rozwiązaniu tej organizacji. Pozostałe jeszcze do realizacji cele wyznaczone przez traktat o EWWiS mogą być przekazane Wspólnocie Europejskiej (EWG) jako głównemu ośrodkowi integracyjnemu w ramach Unii Europejskiej.

Pracom nad utworzeniem EWWiS towarzyszyły działania zmierzające do utworzenia dwóch organizacji o charakterze militarnym i politycznym: Europejskiej Wspólnoty Obronnej (EWO) i Europejskiej Wspólnoty Politycznej (EWP). Układ o EWO – chociaż podpisany – nie wszedł jednak w życie ze względu na odmowę jego ratyfikacji przez francuskie Zgromadzenie Narodowe, które jako pierwsze rozpoczęło procedurę ratyfikacyjną. Tym samym oznaczało to zaprzestanie prac nad powołaniem EWP. Bariera interesów narodowych spowodowała tymczasowe zaniechanie planów integracji politycznej i militarnej Europy Zachodniej i skoncentrowanie się na integracji gospodarczej.

Na początku czerwca 1955 r. zebrała się w Messynie konferencja ministrów spraw zagranicznych sześciu państw, członków EWWiS. Osiągnięto na niej porozumienie co do celowości utworzenia wspólnoty gospodarczej (na podstawie tzw. planu Beyena, opracowanego przez rząd holenderski) i podjęto decyzję o rozpoczęciu prac nad przygotowaniem planu ekonomicznej integracji Europy. Wynikiem prac było obszernie sprawozdanie ogłoszone w kwietniu 1956 r. pod nazwą Raportu Spaaka (minister spraw zagranicznych Belgii). W rezultacie dalszych rokowań 25 marca 1957 r. sześć państw podpisało w Rzymie traktat o Europejskiej Wspólnocie Gospodarczej, stosunkowo szybko zaaprobowany przez parlamenty wszystkich państw-sygnatariuszy. Nabrał on mocy obowiązującej 1 stycznia 1958 r., a okres jego ważności jest nieograniczony.

Wraz z traktatem w sprawie EWG został opracowany i zawarty w tym samym składzie członkowskim w Rzymie 25 marca 1957 r. traktat w sprawie trzeciej Wspólnoty: Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej zwanej potocznie Euratomem. Po ratyfikacji przez parlamenty narodów

wszystkich państw-sygnatariuszy wszedł on w życie 1 stycznia 1958. Traktat ten został zawarty na czas nieograniczony.

Powstałe trzy Wspólnoty miały ulec w przyszłości połączeniu w jedną organizację. Proces ujednoczenia organizacyjnego rozpoczął się już w momencie podpisania traktatów rzymskich w 1957 r. Została bowiem jednocześnie podpisana Konwencja o niektórych wspólnych instytucjach Wspólnot Europejskich, w oparciu o postanowienia której Europejski Zgromadzenie Parlamentarne (Parlament Europejski) i Trybunał stały się wspólnymi organami EWWiS, EWG (Wspólnoty Europejskiej) i Euratomu.

W lipcu 1967 r., na podstawie traktatu ustanawiającego jedną Radę i jedną Komisję dla trzech Wspólnot Europejskich (tzw. traktat fuzyjny podpisany w 1965 r.), nastąpiło kolejne ujednoczenie organizacyjne. W traktacie tym przewidziano również opracowanie jednolitego aktu konstytucyjnego Wspólnoty Europejskiej, rozumianej jako jedna organizacja integracyjna o ogólnych uprawnieniach.

Istotną rolę w ewolucji trzech Wspólnot Europejskich spełnił podpisany w 1986 r. Jednolity Akt Europejski (European Single Act), który wszedł w życie 1 lipca 1987 r. W wyniku jego postanowień Wspólnoty otrzymały nowe kompetencje w dziedzinie gospodarczej; przewidywał on realizację do końca 1992 r. jednolitego Rynku Wewnętrznego („Europę 1992”); zmodyfikował proces podejmowania decyzji we Wspólnotach dokonał regulacji prawnej współpracy politycznej państw członkowskich Wspólnot w ramach tzw. Europejskiej Współpracy Politycznej.

Kolejnym i, jak dotychczas, najbardziej dalekosiężnym i o najdalej idących konsekwencjach, wyznaczającym nowy etap w historii Wspólnot Europejskich i w szeroko pojmowanej integracji europejskiej, przedsięwzięciem jest traktat o Unii Europejskiej, określanym jako traktat z Maastricht. Po wieloletnich pracach przygotowawczych tekst traktatu z Maastricht został podpisany przez 12 państw członkowskich Wspólnot w dniu 7 lutego 1992 r. Zgodnie z postanowieniami tego dokumentu miał on wejść w życie, po ratyfikacji przez parlamenty narodowe wszystkich państw-sygnatariuszy, 1 stycznia 1993 r. Jednakże ze względu na przedłużającą się i pełną dramatycznych napięć procedurę ratyfikacyjną zyskał on moc wiążącą z dniem 1 listopada 1993 r. traktat z Maastricht został zawarty na czas nieokreślony.

Traktat o Unii Europejskiej jest bardzo rozbudowaną umową międzynarodową. Jest to jednocześnie dokument bardzo nieprzejrzysty

i trudny do analizy ze względu na specyficzną, skomplikowaną budowę, która jest odzwierciedleniem swoistego rozumienia Unii Europejskiej. Układ składa się z siedmiu części, zwanych tytułami (działami). Tytuł I zawiera postanowienia wspólne (określające m.in. istotę i cel Unii). Tytuły II–IV stanowią modyfikację postanowień traktatów założycielskich trzech Wspólnot, bez włączenia jednakże ich zrewidowanej treści do tekstu traktatu o Unii Europejskiej. W tytułach V–VI została uregulowana współpraca państw członkowskich Unii w zakresie wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa oraz współpracy w dziedzinie sprawiedliwości i spraw wewnętrznych. Tytuł VII dotyczy postanowień końcowych. Integralną część traktatu tworzy 17 protokołów i 32 deklaracje.

Powyższa konstrukcja traktatu o Unii Europejskiej określana jest potocznie jako konstrukcja oparta na trzech filarach. Pierwszy z nich (filar I) to postanowienia traktatu z Maastricht dotyczące trzech Wspólnot EWWiS, Euratom i EWG). Postanowienia te zawierają zarówno modyfikacje celów gospodarczych Wspólnot, jak i zmiany w funkcjonowaniu organów Wspólnot. Zgodnie z postanowieniami art. G traktatu o Unii Europejskiej następuje formalna zmiana nazwy EWG na nazwę Wspólnota Europejska (WE). Na podstawie tego samego artykułu do traktatu rzymskiego EWG (WE) wprowadzono 86 zmian; na podstawie art. H w treści traktatu rzymskiego o EWEA (Euratom) dokonano 29 zmian, a na podstawie art. I do traktatu paryskiego EWWiS wprowadzono 21 zmian. Filar II stanowią przepisy regulujące współpracę w zakresie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, zaś filar III zawiera regulację działań Unii w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych. Zastosowane w traktacie z Maastricht rozwiązania co do konstrukcji układu powodują, że ramy prawno-instytucjonalne Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej wyznacza aż pięć dokumentów prawnych: trzy traktaty założycielskie Wspólnot (traktat paryski i traktaty rzymskie). Jednolity Akt Europejski oraz Układ o Unii Europejskiej.

Завдання:

1. Прочитайте та перекладіть текст українською мовою.
2. Напишіть коротку (8–10 речень) анотацію до тексту.

1. 2. CELE UNII I ŚRODKI ICH REALIZACJI

W art. A traktatu z Maastricht stwierdza się: „Niniejszym Traktatem Wysokie Umawiające się Strony ustanawiają pomiędzy sobą Unię Europejską, zwaną dalej „Unią”. Niniejszy Traktat wyznacza nowy etap w procesie tworzenia coraz ściślejszego związku pomiędzy narodami Europy, w którym decyzje podejmowane są na szczeblu jak najbliższym obywatelowi.

Unię buduje się w oparciu o Wspólnoty Europejskie, uzupełniając polityką i formami współpracy ustanowionymi niniejszym Traktatem. Jej zadaniem jest organizacja, w sposób konsekwentny i solidarny, stosunków pomiędzy Państwami Członkowskimi i ich narodami”.

Natomiast w art. B tego traktatu cele Unii zostały określone następująco:

- „osiąganie trwałego i zrównoważonego postępu gospodarczo-społecznego, zwłaszcza poprzez stworzenie obszaru pozbawionego wewnętrznymi granic, wzmacnianie spójności ekonomicznej i społecznej oraz ustanowienie unii gospodarczo-walutowej, docelowo ze wspólną walutą, zgodnie z postanowieniami niniejszego Traktatu;
- potwierdzenie swojej tożsamości w skali międzynarodowej, w szczególności poprzez realizację wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, obejmującej ostateczne ukształtowanie wspólnej polityki obronnej, mogącej doprowadzić do wspólnej obrony;
- wzmocnienie ochrony praw i interesów obywateli Państw członkowskich poprzez wprowadzenie obywatelstwa Unii;
- rozwijanie bliskiej współpracy w zakresie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych;
- pełne zachowanie i rozbudowywanie tego, co stanowi dorobek (*acquis communautaire*), tak by móc określać, w drodze procedury wymienionej w artykule N ustęp 2, w jakim stopniu polityka i formy współpracy wprowadzone tym Traktatem wymagają skorygowania celem zapewnienia efektywności funkcjonowania mechanizmów i instytucji Wspólnoty.

Cele Unii są osiągnane w oparciu o niniejszy Traktat, zgodnie z przewidzianymi w nim warunkami i harmonogramem, z poszanowaniem zasady subsydiarności określonej w art. 3b Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską”.

Z powyższych postanowień wynika, że trzy Wspólnoty Europejskie i Unia Europejska funkcjonują paralelnie. Bardzo trafne wydaje się spostrzeżenie J. A. Wojciechowskiego, że: „(...) Unia Europejska poprzez kreowanie nowych form współpracy między państwami członkowskimi jest swego rodzaju zinstytucjonalizowaną, polityczną „nadbudową (uzupełnieniem) Wspólnot Europejskich”⁶. „Pakiet gospodarczy” traktat z Maastricht został natomiast odpowiednio „ulożony” w traktatach założycielskich Wspólnot.

Unia Europejska nie jest natomiast odrębną, samodzielną organizacją międzynarodową i nie ma podmiotowości prawną-międzynarodową. Taką podmiotowość mają tylko trzy Wspólnoty Europejskie i korzystają z niej do realizacji swych statutowych zadań. Natomiast zadaniem Unii Europejskiej zgodnie z art. A traktatu z Maastricht, jest organizacja stosunków pomiędzy państwami członkowskimi i ich społeczeństwami.

Cele polityczne Unii (filar II i III traktatu z Maastricht) zostały faktycznie sformułowane po raz pierwszy, aczkolwiek część z nich znalazła już przedtem swoje odzwierciedlenie w postanowieniach Jednolitego Aktu Europejskiego.

Cele gospodarcze Unii Europejskiej obejmują natomiast zarówno cele sformułowane po raz pierwszy przez traktat z Maastricht, bądź te powtórzone w tym układzie, jak też i cele wyznaczone w postanowieniach traktatów założycielskich trzech Wspólnot i Jednolitego Aktu Europejskiego. Ze zrozumiałych względów największe znaczenie mają postanowienia traktatu rzymskiego o EWG (WE), jako ugrupowania gospodarczego ogólnych kompetencjach, mniejszą natomiast rolę odgrywają traktaty EWWiS i Euratomie, jako organizacji ograniczonych do działalności wąskim sektorze gospodarki. Dominująca rola WE w procesie integracji gospodarczej państw w ramach trzech Wspólnot nie jest zresztą przez nikogo kwestionowana i stanowi odbicie rzeczywistego układu stosunków pomiędzy tymi ugrupowaniami integracyjnymi. Dlatego też i w niniejszym artykule zasadniczy nurt rozważań będzie dotyczył rozwiązań zastosowanych w traktacie rzymskim o EWG (WE).

Zgodnie z art. 2 traktatu rzymskiego, zadaniem EWG (WE) jest „przyczynienie się do harmonijnego rozwoju życia gospodarczego w Wspólnocie, stałego i zrównoważonego wzrostu gospodarczego, większej stabilności, szybszego wzrostu stopy życiowej i ściślejszych związków

między państwami członkowskimi”. Inne cele – zarówno ogólne, jak i szczególne – sformułowano w innych postanowieniach traktatu.

Środki, które mają służyć do realizacji zadań nakreślonych w art. 2 traktatu rzymskiego, są następujące:

- 1) stopniowe wyeliminowanie w handlu między państwami członkowskimi opłat celnych i ograniczeń ilościowych oraz wszelkich innych środków o podobnych skutkach;
- 2) ustanowienie wspólnej taryfy celnej i prowadzenie wspólnej polityki handlowej wobec państw trzecich;
- 3) zniesienie między członkami przeszkód w wolnej cyrkulacji osób, usług i kapitału, czyli ustanowienie wspólnego rynku czynników produkcji;
- 4) prowadzenie wspólnej polityki rolnej;
- 5) prowadzenie wspólnej polityki w dziedzinie transportu;
- 6) zapewnienie wolnej konkurencji na wspólnym rynku przez zakaz praktyk ograniczających konkurencję (kartele, subsydia rządowe itp.);
- 7) koordynacja polityki ekonomicznej państw członkowskich w celu ułatwienia im zachowywania równowagi płatniczej, wysokiego poziomu zatrudnienia i stabilności cen;
- 8) ujednoczenie ustawodawstw krajowych w stopniu niezbędnym do funkcjonowania wspólnego rynku;
- 9) utworzenie Europejskiego Funduszu Socjalnego w celu zwiększenia zawodowej i geograficznej mobilności siły roboczej oraz przyczynienia się do wzrostu stopy życiowej;
- 10) utworzenie Europejskiego Banku Inwestycyjnego mającego ułatwić ekonomiczną ekspansję przez stworzenie nowych zasobów finansowych;
- 11) stowarzyszenie krajów i terytoriów zamorskich w celu zwiększenia wymiany oraz przyczynienia się do ekonomicznego i społecznego rozwoju tych krajów i terytoriów.

Każdemu z tych punktów poświęcony jest specjalny rozdział traktatu, zawierający bardziej szczegółowe regulacje. Środki te miały doprowadzić do utworzenia na obszarze państw członkowskich EWG unii celnej, wspólnego rynku oraz pewnych elementów unii ekonomicznej (w traktacie nie używa się jednak terminu „unia ekonomiczna”). W trzech dziedzinach gospodarki, a mianowicie w rolnictwie, transporcie i handlu z krajami trzecimi, traktat rzymski przewidział prowadzenie wspólnej polityki.

Realizacja zadań zawartych w postanowieniach traktatu rzymskiego została rozłożona na etapy. Okres przejściowy (1958-1969), potrzebny do pełnego uruchomienia wspólnego rynku, przewidziano na 12 lat (trzy etapy po 4 lata każdy). Lecz i po jego zakończeniu (ewentualnie mógł on być przedłużony o 3 lata) osiąganie celów w zakresie wspólnej polityki gospodarczej i społecznej mogło mieć tylko charakter długofalowego procesu. W traktacie rzymskim zostały również zawarte liczne tzw. klauzule ochronne oraz wyjątki od ustalonych powszechnie zasad. Część z tych klauzul odnosiła się do realizacji zadań w okresie przejściowym. Miały one głównie za zadanie ochronę poszczególnych gałęzi gospodarki lub regionów krajów członkowskich przed istotnymi perturbacjami, które mogłyby zaistnieć w wyniku liberalizacji handlu na terytorium Wspólnoty. Natomiast stosowanie wyjątków od przyjętych powszechnie reguł miało być uzasadnione przede wszystkim względami bezpieczeństwa, ochrony porządku publicznego oraz przepisów zdrowotnych, a także innymi szczególnymi względami (klęska żywiołowa).

Cele, które zostały postawione przed EWG przez traktat rzymski, zostały uzupełnione postanowieniami Jednolitego Aktu Europejskiego (JAE). Dokument ten stworzył bowiem formalne podstawy prawne dla tych przedsięwzięć, które były realizowane w praktyce, ale nie były formalnie przewidziane przez traktat rzymski [np. współpraca w dziedzinie walutowej, zgodność (spójność) polityki gospodarczej i socjalnej Wspólnoty, badania naukowe i rozwój technologii, ochrona środowiska naturalnego].

JAE stanowił także podstawy prawne dla Jednolitego Rynku Europejskiego, który zaczął funkcjonować od 1 stycznia 1993 r.

Po raz drugi, i to w sposób daleko idący, cele gospodarcze WE zostały rozszerzone przez traktat z Maastricht. Zmienił on przede wszystkim i rozszerzył treść art. 2 traktatu rzymskiego o EWG (WE), który określając cele WE stwierdza: „Zadaniem Wspólnoty jest, poprzez ustanowienie wspólnego rynku i unii gospodarczo-walutowej i prowadzenie wspólnych polityk lub działań określonych w artykułach 3 i 3a, przyczynianie się w całej Wspólnocie do harmonijnego i zrównoważonego rozwoju działań gospodarczych, trwałego i nieinflacyjnego wzrostu, z poszanowaniem środowiska naturalnego, wysokiego stopnia zbieżności funkcjonowania gospodarek, wysokiego poziomu zatrudnienia i opieki społecznej, podnoszenia stopy życiowej

i jakości życia, spójności ekonomicznej i społecznej oraz solidarności pomiędzy państwami członkowskimi”.

Środki, które mają służyć osiągnięciu powyższych celów zostały sprecyzowane w art. 3 i 3a zmodyfikowanego traktatu o WE. Oprócz tych wymienionych w pierwotnym tekście traktatu rzymskiego o WE, są to:

- 1) środki dotyczące wjazdu i poruszania się osób po rynku wewnętrznym, zgodnie z postanowieniami art. 100c (określa on zasady wypracowania jednolitej procedury wizowej);
- 2) wspólna polityka w zakresie rybołówstwa;
- 3) polityka społeczna obejmująca Europejski Fundusz Socjalny;
- 4) wzmocnienie spójności ekonomicznej i społecznej;
- 5) wspólna polityka w zakresie ochrony środowiska naturalnego;
- 6) wzmocnienie konkurencyjności przemysłu Wspólnoty;
- 7) wspieranie badań naukowych i rozwoju techniki;
- 8) działania mające na celu utworzenie i rozwój sieci transeuropejskiej;
- 9) przyczynianie się do osiągnięcia wysokiego poziomu ochrony zdrowia;
- 10) tworzenie warunków do wzrostu poziomu edukacji, szkolenia oraz rozkwitu kultur państw członkowskich;
- 11) polityka dotycząca współpracy w zakresie rozwoju;
- 12) przyczynianie się do wzmocnienia ochrony konsumenta;
- 13) działania w zakresie energii, ochrony obywateli i turystyki.

W dodanym art. 3a ponownie wraca się do kwestii polityki gospodarczej opartej na ścisłej koordynacji polityk gospodarczych państw członkowskich na rynku wewnętrznym i określeniu wspólnych celów oraz prowadzonej zgodnie z zasadą gospodarki wolnorynkowej i wolnej konkurencji. Działania państw członkowskich i Wspólnoty obejmują: nieodwołalne ustalenie kursów wymiany walut, zmierzające do wprowadzenia wspólnej waluty – ECU, określenie i prowadzenie jednolitej polityki walutowej i polityki kursów wymiany walut, których głównym celem jest utrzymanie stabilności cen oraz wspieranie generalnej polityki gospodarczej Wspólnoty. U podstaw powyższych działań państw członkowskich i WE leży poszanowanie następujących kluczowych zasad: stabilności cen, zdrowych finansów publicznych i dogodnych warunków walutowych oraz stabilności bilansu płatniczego.

Wszystkie te działania mają w konsekwencji umożliwić utworzenie Unii Gospodarczej i Walutowej, co przewidziane jest w postanowieniach

traktatu z Maastricht (por. w szczególności art. 109j wprowadzony do tekstu pierwotnego traktatu rzymskiego o WE).

Завдання:

1. Прочитайте та перекладіть текст українською мовою.
2. Напишіть коротку (8–10 речень) анотацію до тексту.
3. Подайте повну назву абrevіатур ECU, WE та EWG та поясніть їхнє значення.

1. 3. CZŁONKOSTWO UNII

Skład członkowski Unii Europejskiej pokrywa się ze składem członkowskim Wspólnot Europejskich. Tak więc od 1 stycznia 1995 r. w skład Unii wchodzi 15 państw: Austria, Belgia, Dania, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Luksemburg, Niemcy, Portugalia, Szwecja, Wielka Brytania i Włochy. Zgodnie z art. 10 traktatu z Maastricht o status członka Unii może ubiegać się każde państwo europejskie. Decyzję w tej sprawie podejmuje jednomyslnie Rada Unii, po zasięgnięciu opinii Komisji i po otrzymaniu zgody Parlamentu Europejskiego, który stanowi bezwzględną większością głosów swoich członków. Warunki przyjęcia nowego państwa na członka Unii i dostosowania traktatów, na których opiera się Unia stanowią przedmiot umowy pomiędzy jej państwami członkowskimi, a państwem ubiegającym się o członkostwo. Umowa ta wymaga ratyfikacji przez wszystkie umawiające się państwa, zgodnie z ich wymogami konstytucyjnymi. Traktat z Maastricht nie zawiera żadnych postanowień w kwestii wykluczenia, wystąpienia państwa członkowskiego z Unii bądź też zawieszenia państwa w jego prawach członkowskich. Dyspozycji takich nie zawierają również traktaty założycielskie trzech Wspólnot.

Według procedury przewidzianej w art. 10 traktatu z Maastricht członkami Unii stały się od 1 stycznia 1995 r. Austria, Finlandia i Szwecja. Natomiast inne państwa członkowskie Unii uzyskały status członka Unii i Wspólnot Europejskich również na podstawie jednomyslnej decyzji Rady, podjętej po uprzednim zasięgnięciu opinii Komisji, ale bez opinii Parlamentu Europejskiego (uchylony przez traktat z Maastricht art. 237

traktatu rzymskiego o WE). Wymóg zgody Parlamentu Europejskiego w tej kwestii wprowadził dopiero Jednolity Akt Europejski.

Członkami założycielami wszystkich trzech Wspólnot było sześć państw zachodnioeuropejskich: Belgia, Francja, Holandia, Luksemburg, Niemcy i Włochy. Inne państwa zachodnioeuropejskie przystąpiły do WE i Euratomu oraz EWWiS (skład członkowski trzech Wspólnot jest ten sam) na podstawie podobnych postanowień jak dyspozycje art. 237 traktatu rzymskiego o WE. Warunki przyjęcia nowego państwa – zgodnie z traktatami tylko europejskiego – do Wspólnot były zawarte w umowie między państwami członkowskimi EWG i państwem kandydującym. W negocjacjach dotyczących umowy ze strony EWG występowała Komisja, działająca zgodnie z mandatem powierzonym jej przez Radę. Umowa musiała być następnie ratyfikowana przez wszystkie umawiające się państwa, zgodnie z postanowieniami ich konstytucji. Przy zachowaniu tej procedury do końca 1986 r. członkami Wspólnot zostało sześć państw od 1 stycznia 1973 r. Dania, Irlandia i Wielka Brytania; od 1 stycznia 1981 r. Grecja; oraz od 1 stycznia 1986 r. Hiszpania i Portugalia.

W trakcie przygotowań do utworzenia EWG Wielka Brytania nie była zainteresowana uczestnictwem w tak rozumianym ugrupowaniu gospodarczym i proponowała bardziej luźną formę współpracy gospodarczej państw zachodnioeuropejskich pod postacią strefy wolnego handlu artykułami przemysłowymi (projekt tzw. Komitetu Maudlinga). Negatywne stanowisko państw założycielskich EWG w tej kwestii spowodowało, że w 1960 r. z inspiracji Wielkiej Brytanii powstało Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu (European Free Trade Association – EFTA), traktowane przez Wielką Brytanię jako przeciwwaga EWG. Obok Wielkiej Brytanii, członkami pierwotnymi EFTA były: Austria, Dania, Norwegia, Portugalia, Szwajcaria; Islandia przystąpiła do EFTA w 1970 r. Po okresie członkostwa stowarzyszonego, od 1986 r. Finlandia stała się pełnoprawnym członkiem EFTA, zaś Liechtenstein od 1991 r. Jednakże już w połowie 1961 r. Wielka Brytania zdecydowała się wystąpić z wnioskiem o przyjęcie jej do EWG (a także Euratomu i EWWiS) w charakterze członka zwyczajnego (pełnego). W październiku 1961 r. rozpoczęły się oficjalne rokowania w sprawie przystąpienia do EWG Wielkiej Brytanii, a następnie również Danii i Irlandii. Rządy innych krajów członkowskich EFTA także wystąpiły z oficjalnym wnioskiem o wszczęcie rokowań w sprawie stowarzyszenia z EWG.

Rokowania między EWG i Wielką Brytanią natrafiły na trudności i zostały przerwane w styczniu 1963 r., głównie z powodu negatywnego stanowiska Francji (gen. de Gaulle'a). W trakcie rokowań ujawniły się trudności o charakterze ekonomicznym, ale o negatywnym wyniku negocjacji zadecydowały względy polityczne. Francja uważała, że przystąpienie Wielkiej Brytanii do EWG (a za nią ewentualnie innych państw) spowodowałoby zasadniczą zmianę układu sił wewnątrz Wspólnoty, osłabiłoby jej zwartość i zdolność do działania, a Wielka Brytania spełniałaby rolę „konia trojańskiego” w polityce Stanów Zjednoczonych wobec tego ugrupowania. Ostre różnice stanowisk rządów państw członkowskich EWG w tej sprawie były przyczyną kryzysu politycznego wewnątrz Wspólnoty. Po zerwaniu rokowań z Wielką Brytanią pozostałe państwa EFTA oraz Irlandia zaprzestały rokowań o przyjęcie do EWG w charakterze członka pełnego lub stowarzyszonego. W maju 1967 r. Wielka Brytania podjęła ponowne działania w tej sprawie, a w ślad za nią Dania, Irlandia i Norwegia. Oficjalne rokowania z Wielką Brytanią nie zostały jednak wznowione ze względu na ciągle negatywne stanowisko rządu francuskiego. W grudniu 1967 r. Rada Ministrów EWG postanowiła zawiesić rozpatrywanie sprawy przystąpienia Wielkiej Brytanii do Wspólnoty na prawach członka zwyczajnego.

W grudniu 1969 r. podczas konferencji szefów państw i rządów krajów członkowskich EWG w Hadze wyrażono warunkową zgodę na wznowienie rokowań z Wielką Brytanią. Rozpoczęte w 1970 r. rokowania doprowadziły do osiągnięcia porozumienia.

Traktat o przystąpieniu do EWG i Euratomu trzech państw członkowskich EFTA – Danii, Norwegii, Wielkiej Brytanii – oraz Irlandii, został podpisany 22 stycznia 1972 r. Równocześnie podpisano traktat o przystąpieniu tych państw do EWWiS. Po zakończeniu procedury ratyfikacyjnej układy o przystąpieniu nowych członków do Wspólnoty weszły w życie 1 stycznia 1973 r. Z tym dniem liczba członków zwyczajnych EWG zwiększyła się o Danię, Irlandię i Wielką Brytanię. Norwegia z powodu negatywnego wyniku (wrzesień 1972 r.) ogólnonarodowego referendum nie złożyła dokumentów ratyfikacyjnych.

Nowo przyjęte państwa zobowiązały się do respektowania postanowień traktatu o EWG i przyjęcia wszystkich wynikających z nich zobowiązań. Wyznaczono okres przejściowy, w ciągu którego państwa te mogły dostosować się do osiągniętego już w ramach Wspólnoty stopnia integracji.

Proces adaptacji nowych członków do zasad obowiązujących w EWG został zakończony 1 stycznia 1978 r.

W wyniku prowadzonych w latach 1976 – 1979 rokowań następnym krajem przyjętym do EWG była Grecja. Od 1 stycznia 1981 r. jest ona na mocy układu podpisanego 28 maja 1979 r. dziesiątym państwem członkowskim Wspólnot, które jako pierwsze z trzech nowych kandydujących do Wspólnot państw śródziemnomorskich zakończyło z wynikiem pozytywnym długoletnie starania o pełne członkostwo w tym ugrupowaniu. Od 1962 r. Grecja miała status członka stowarzyszonego EWG. Oficjalne rokowania EWG-Grecja odbywały się na podstawie akceptacji przez Grecję dotychczasowych przepisów i zasad obowiązujących we Wspólnocie, tj. traktatów i praw z nich wynikających, pod warunkiem dopuszczalności stosowania środków przejściowych mających na celu rozwiązanie problemów, koniecznej w takim wypadku, adaptacji.

Pełna adaptacja Grecji od stycznia 1981 r. do obowiązujących w ramach Wspólnoty praw i obowiązków byłaby niemożliwa, podobnie zresztą jak w wypadku przyjęcia do EWG w 1973 r. Danii, Irlandii i Wielkiej Brytanii. Stąd też założono, że nastąpi to w ciągu pięcioletniego okresu przejściowego. Od tej generalnej zasady ustalono jednak pewne wyjątki, między innymi w odniesieniu do niektórych produktów sektora rolnego okres przejściowy został przedłużony do 7 lat. Również swobodny przepływ siły roboczej nie mógł nastąpić wcześniej, niż po upływie 7 lat.

W ciągu zasadniczego pięcioletniego okresu przejściowego miała być dokonana stopniowa likwidacja ceł obowiązujących jeszcze przy imporcie produktów z krajów EWG oraz ujednoczenie poziomu zewnętrznej taryfy celnej Grecji z taryfą zewnętrzną EWG. Zakonczenie tego procesu, mające oznaczać początek funkcjonowania pełnej unii celnej EWG-Grecja, zaplanowano na 1 stycznia 1986 r. Natomiast ograniczenia ilościowe w handlu między Grecją a krajami Wspólnoty zostały zniesione, z pewnymi wyjątkami, w momencie przystąpienia tego kraju do EWG. Inne ograniczenia w handlu, o podobnych w działaniu skutkach (z niektórymi wyjątkami), zostały zniesione także 1 stycznia 1981 r.

Układ w sprawie przystąpienia Grecji do EWG przewidywał również możliwość zastosowania w określonych sytuacjach środków zabezpieczających. Klauzula ochronna miała charakter ogólny i wzajemny, analogicznie do dyspozycji art. 135 układu o przystąpieniu Danii, Irlandii

i Wielkiej Brytanii. W wypadku wystąpienia poważnych trudności gospodarczych przewidywała ona uruchomienie specjalnego mechanizmu zabezpieczającego.

W okresie przejściowym miała nastąpić stopniowa eliminacja istniejących jeszcze ceł i wyrównanie cen artykułów rolnych. Różnice w cenach produktów greckich i produktów krajów Wspólnoty miały być wyrównane za pomocą systemu opłat kompensacyjnych, podobnie jak przy pierwszym rozszerzeniu EWG. Układ przewidywał także specjalny mechanizm kompensacyjny odnośnie do niektórych świeżych owoców i warzyw. Grecy producenci rolni zostali objęci systemem pomocy finansowej EWG. Negocjacje z dwoma kolejnymi państwami śródziemnomorskimi kandydującymi do EWG trwały znacznie dłużej niż w wypadku Grecji. Szczególnie duże trudności, ze względu na różnice interesów pomiędzy EWG z jednej strony, a Hiszpanią i Portugalią – z drugiej, wystąpiły przy negocjowaniu kwestii rolnych i rybołówczych oraz spraw socjalnych. Po trwających 7 lat rokowaniach (z Hiszpanią od początku 1979 r., a z Portugalią od końca 1979 r.) 12 czerwca 1985 r. w Madrycie i Lizbonie nastąpiło podpisanie traktatów, na mocy których Hiszpania i Portugalia od 1 stycznia 1986 r. stały się pełnoprawnymi państwami członkowskimi EWG i dwóch pozostałych Wspólnot.

W przypadku przystąpienia Hiszpanii i Portugalii do EWG również przewidziano okres przejściowy, umożliwiający tym państwom pełne dostosowanie się do mechanizmów i zasad obowiązujących we Wspólnocie. W zakresie towarów przemysłowych pełna liberalizacja obrotów została przewidziana dopiero na 1993 r., przy czym 50% obniżka taryfy celnej miała nastąpić już od 1989 r. Większość ograniczeń ilościowych we wzajemnych obrotach zniesiono w momencie przystąpienia tych krajów do EWG. Jednakże Hiszpania miała prawo do utrzymania części ograniczeń ilościowych na 2 – 7 lat, a Portugalia skorzystała z trzyletniego okresu przejściowego w celu likwidacji systemu licencji importowych i eksportowych oraz z dwuletniego okresu w celu likwidacji systemu kontyngentowania importu samochodów. W wypadku produktów przemysłów tekstylnego i stalowego, mających istotne znaczenie dla gospodarek obu stron, postanowiono poddać kontroli, w okresie 3-4 lat, eksport do innych krajów EWG hiszpańskich i portugalskich wyrobów stalowych i włókienniczych, subsydując jednocześnie restrukturyzację

przemysłu hutniczego tych krajów. Zrównanie taryf celnych Hiszpanii i Portugalii z zewnętrzną taryfą EWG miało nastąpić w ciągu 7 lat. Oba te kraje dostosowały się, z pewnymi wyjątkami o charakterze przejściowym, do wszystkich umów międzynarodowych zawartych przez EWG.

Integracja rolnictwa hiszpańskiego i portugalskiego w ramach wspólnej polityki rolnej EWG miała dokonywać się stopniowo, przy czym w zależności od poszczególnych grup produktów rolnych został przewidziany różny okres przejściowy. Pełną integrację w tym sektorze gospodarki przewidziano dopiero w 1996 r. Cła na większość eksportowanych przez Hiszpanię i Portugalię produktów rolnych miały być likwidowane w ciągu 7 lat, przy jednoczesnym zastosowaniu dodatkowych mechanizmów wyrównujących ceny (system kwot kompensacyjnych). W odniesieniu do hiszpańskiego eksportu niektórych produktów rolnych, tzw. wrażliwych, jak np. oliwa, wino, a w wypadku importu z EWG – mleka i przetworów mlecznych oraz pszenicy, okres przejściowy został przedłużony do 10 lat.

W przypadku Portugalii dłuższy okres przejściowy (7–10 lat) dotyczył ok. 85% produkcji rolnej tego kraju. Jednocześnie Portugalia mogła korzystać ze specjalnego programu rozwoju swego rolnictwa finansowanego przez EWG (700 mln ECU). Trwanie procesu wyrównywania poziomu cen i likwidacji taryf celnych na produkty rybołówstwa obliczono generalnie na 7 lat. Wzajemny dostęp do wód i zasobów partnerów podlegać miał systemowi nadzoru nad połowami ryb. Ustalono maksymalną liczbę statków, mogących jednocześnie dokonywać połowów w różnych strefach. Przyjęto również wytyczne w sprawie zmiany struktury floty hiszpańskiej i portugalskiej.

W zakresie spraw socjalnych (swobodny przepływ siły roboczej) okres przejściowy określono na 7 lat. Hiszpania i Portugalia nabyły prawo do korzystania z pomocy finansowej EWG, a więc z Funduszu Socjalnego, z pożyczek Europejskiego Banku Inwestycyjnego oraz z innych źródeł. Zostały także częściowo zwolnione z opłat do budżetu Wspólnoty (EWG zobowiązała się niejako do zwracania Hiszpanii i Portugalii części wpływów pochodzących z tych krajów z tytułu podatku VAT).

Na początku lat dziewięćdziesiątych formalne wnioski o przyjęcie do Wspólnot złożyły kolejne państwa: Austria, Finlandia, Norwegia i Szwecja. Negocjacje tych państw z Unią nie były tak długotrwałe, jak w wypadku Hiszpanii, Portugalii czy Grecji. Zbliżony poziom rozwoju gospodarczego

kandydujących do Unii nowych państw, jak też ich dotychczasowa wieloletnia współpraca ze Wspólnotami (w szczególności z WE) w ramach Zachodnioeuropejskiej Strefy Wolnego Handlu, a od 1 stycznia 1994 r. w ramach Europejskiego Obszaru Gospodarczego, pozwoliły na relatywnie szybkie osiągnięcie porozumienia.

Tekst układów o przystąpieniu Austrii, Finlandii, Norwegii i Szwecji do Unii Europejskiej został podpisany 24 czerwca 1994 r. w czasie posiedzenia Rady Europejskiej na Korfu.

W okresie czerwiec-grudzień 1994 r. zostało przeprowadzone we wszystkich czterech kandydujących do Unii Europejskiej krajach ogólnonarodowe referendum w tej kwestii. W Austrii za uczestnictwem w Unii wypowiedziała się większość obywateli – 66,6 %. W Finlandii za członkostwem w Unii głosowało 56,9 % wyborców, – w Szwecji 52,3 %. Natomiast społeczeństwo Norwegii większością 52,8 % wypowiedziało się przeciwko udziałowi w Unii.

Po zakończeniu procedury ratyfikacyjnej do końca 1994 r. traktaty o przystąpieniu do Unii (w oparciu o procedurę określoną w artykule O traktatu z Maastricht) Austrii, Finlandii i Szwecji weszły w życie 1 stycznia 1995 r. Nowo przyjęte państwa zaakceptowały wszystkie postanowienia traktatów i całość dorobku prawnego Wspólnot, tzw. *acquis communautaire*, na podstawie których Unia funkcjonuje.

W odniesieniu do zasad regulujących funkcjonowanie jednolitego rynku europejskiego nowi członkowie przyjęli całość przepisów w sprawie czterech wolności (swobodny przepływ towarów, usług, siły roboczej i kapitału). Jeśli w tych krajach obowiązują wyższe niż w ramach Unii standardy w zakresie wymogów dotyczących zdrowia, bezpieczeństwa lub ochrony środowiska naturalnego, które utrudniają swobodny przepływ towarów, to mogą one zachować te standardy jeszcze przez 4 lata, pod warunkiem zniesienia kontroli celnej. W ciągu czteroletniego okresu przejściowego kraje członkowskie Unii – rozszerzonej do grona piętnastu państw – zweryfikują obowiązującą w tym zakresie legislację.

Austria, Finlandia i Szwecja zaakceptowały również zasady wspólnej polityki rolnej i zobowiązały się do wyrównania cen swoich towarów rolnych do obowiązującego we WE poziomu w zasadzie już od 1 stycznia 1995 r. (inne działania dostosowawcze powinny być zakończone do 1999 r.). W tym celu otrzymały one od UE pomoc finansową. Pewne wyjątki

poczyniono przejściowo w odniesieniu do organizacji rynku oraz legislacji w zakresie weterynarii i środków ochrony roślin.

Austria, ze względu na ochronę swych tradycyjnych farm alpejskich, oraz Finlandia, w której rolnictwo jest również bardzo chronione, zostały upoważnione do utrzymania – maksymalnie przez 5 lat – subwencji dla rolników. Finlandia może również, pod pewnymi warunkami, udzielać pomocy państwowej producentom rolnym pracującym w strefie arktycznej i subarktycznej. Nowo przyjęte kraje zostały również objęte pomocą finansową w ramach polityki regionalnej.

Poza Wspólnotą Europejską (Unią Europejską) stanowiącą największe ugrupowanie gospodarcze nie tylko w Europie, ale i na świecie pozostają – oprócz Norwegii – tylko dwa państwa zachodnioeuropejskie: Szwajcaria i Islandia (pomija się tutaj Maltę i Cypr jako kraje stowarzyszone ze Wspólnotami). Chociaż poziom rozwoju gospodarczego Szwajcarii i stopień powiązań gospodarczych pomiędzy nią a Wspólnotami w pełni umożliwia jej członkostwo w Unii, to jednak decyzja w tej sprawie jest w dużej mierze utrudniona przez status państwa wieszczę neutralnego, jakim jest Szwajcaria. Islandia z kolei swoje członkostwo w Unii uzależnia od osiągnięcia porozumienia z WE w sprawie rybołówstwa, które stanowi podstawę jej gospodarki.

Traktat rzymski ustanawiający EWG (art. 238) oprócz członkostwa pełnoprawnego przewiduje również uczestnictwo we Wspólnocie na zasadach członkostwa stowarzyszonego, a więc nie tworzącego pełnych praw i obowiązków. Członkostwo stowarzyszone w EWG może mieć charakter przejściowy, tzn. być wstępem do uzyskania członkostwa pełnego, lub też może być ostateczną formą instytucjonalnego powiązania państwa trzeciego z EWG. Pierwsza formuła członkostwa stowarzyszonego może się odnosić tylko do państw europejskich. Została ona w pełni wykorzystana w przypadku Grecji, która po prawie dwudziestoletnim „stazu” w charakterze członka stowarzyszonego została pełnoprawnym członkiem EWG i dwóch pozostałych Wspólnot.

Podobne rozwiązania zastosowano w umowie o stowarzyszeniu Turcji z EWG, obowiązującej od grudnia 1964 r. Umowa ta przewiduje długi okres przejściowy, w ciągu którego Turcja ma osiągnąć odpowiedni rozwój gospodarczy. W okresie stowarzyszenia Turcja zostanie włączona do unii celnej (nastąpiło to od 1 stycznia 1996 r.) korzysta z pomocy finansowej

i technicznej ze strony Wspólnoty. Turcja wystąpiła już w 1987 r. z oficjalnym wnioskiem o przyjęcie do Unii na członka zwyczajnego, jednak definitywne rozstrzygnięcie tej kwestii nie nastąpi szybko, tak ze względów ekonomicznych, jak i politycznych.

Dwa inne państwa zachodnioeuropejskie – Malta i Cypr, również są członkami stowarzyszonymi EWG. Wzajemne stosunki między EWG a Malcią są regulowane postanowieniami umowy o stowarzyszeniu, podpisanej w grudniu 1970 r. i obowiązującej od 1971 r. W końcu 1972 r. została podpisana umowa o stowarzyszeniu Cypru ze WE. Założenia tej umowy w dużej mierze są podobne do umowy z Malcią. W 1990 r. oba te kraje złożyły formalne wnioski o pełne członkostwo w UE.

Przyjęcie Malty i Cypru do Unii Europejskiej na członków zwyczajnych będzie wymagać odrębnego uregulowania. Termin rozpoczęcia negocjacji został już jednak określony i mają one rozpocząć się po upływie sześciu miesięcy od daty zakończenia Konferencji Międzyrządowej, która rozpoczęła się w 1996 r. (tzw. Maastricht II). Cypr i Malta, zgodnie z decyzją Rady Europejskiej z czerwca 1995 r., podjętą w czasie spotkania na wyspie Korfu, będą zapewne pierwszymi nowymi państwami członkowskimi.

Członkami stowarzyszonymi Wspólnot Europejskich są także państwa Europy Wschodniej i Środkowej. Umowy o stowarzyszeniu ze Wspólnotami, określane mianem Układów Europejskich, zawarły: Polska (16 grudnia 1991 r.), Węgry (16 grudnia 1991 r.), Czechy i Słowacja (16 grudnia 1991 r.), Rumunia (1 grudnia 1993 r.), Bułgaria (8 marca 1993 r.). Trzy kraje nadbałtyckie: Estonia, Litwa i Łotwa umowy takie podpisały w połowie 1995 r., a Słowenia w połowie 1996 r.

Większość stowarzyszonych ze Wspólnotami państw Europy Wschodniej i Środkowej (Polska i Węgry w 1994 r.) złożyła już oficjalne wnioski o przyjęcie ich na pełnoprawnych członków Unii Europejskiej.

Członkami stowarzyszonymi ze WE w latach sześćdziesiątych i w pierwszej połowie lat siedemdziesiątych były liczne państwa afrykańskie. W tym wypadku członkostwo stowarzyszone było ostateczną formą współpracy ze Wspólnotą, a nie etapem do uzyskania członkostwa pełnego. Taki sam charakter ma trwające obecnie stowarzyszenie kilkudziesięciu krajów Afryki, Karaibów i Pacyfiku, realizowane w ramach tzw. konwencji z Lome.

W XIII w. Ruś została podbita przez Mongołów. Najdłużej zachowała suwerenność Ruś Halicka i Księstwo Moskiewskie. Pod koniec XIV w. duża część Rusi znalazła się pod panowaniem Wielkiego Księstwa Litewskiego, a od 1385 r. Królestwa Polskiego. Po śmierci Wielkiego Księcia Witolda doszło do ciężkich wojen pomiędzy książętami ruskimi, które wygrał Wasyl I Ślepy. Zjednoczenia wszystkich ziem ruskich dokonali książęta moskiewscy: Iwan III, Wasyl III i Iwan IV Groźny. Dynastia moskiewskich Rurykowiczów osiągnęła szczyt potęgi w XVI w. i stworzyła podwaliny pod imperium moskiewskie. Dynastia moskiewska odwołała się do wiekowej tradycji Rusi Kijowskiej, jej historii i potęgi, kultury i wiary. Wielkie Księstwo Moskiewskie stało się, w przekonaniu jego władców, kontynuatorem Rusi Kijowskiej. W wyniku wojen z Polską i Litwą znaczna część Rusi została przez księstwo utracona. W 1569 r. po podpisaniu w Lublinie unii przez Królestwo Polskie i Wielkie Księstwo Litewskie obszary Rusi zostały przyłączone do Korony. Kolejny raz ziemie ruskie złączone zostały z Polską i Litwą na prawie dwa wieki.

Ziemie ruskie położone nad Dnieprem nazywane były Ukrainą. Potwierdza to pochodzący z początków XII w. Latopis Kijowski. Na rękopiśmiennych mapach nazwa pojawiła się dopiero na początku XVII w. Z nazwą Ukraina wiązano początkowo tereny tzw. „Małej Rusi” obejmujące historyczną Ruś Czerwoną, Wołyn i Podole, bez Naddnieprza i późniejszej Sycy Zaporoskiej.

W dziejach Ukrainy szczególną rolę odegrali Kozacy. Byli nimi wolni ludzie, zamieszkujący stopy naddnieprzańskie, zwane także Dzikimi Polami. Pogranicze stepów i osiedli ruskich dało początek Ukrainie. Na przełomie XVI i XVII w. obejmowała ona terytorium między Dniestrem i Dońcem, rzekami płynącymi do Morza Czarnego. Ziemie te były przedmiotem rywalizacji przez stulecia pomiędzy Chanatęm Krymskim, Rzeczypospolitą, Wielkim Księstwem Moskiewskim i Turcją.

Unia Lubelska w 1569 r. przesunęła granice Rzeczypospolitej nad wybrzeża Morza Czarnego. Na terenie Ukrainy powstały ogromne majątki ziemskie magnatów polskich, litewskich i spolszczonych książąt ruskich. Na terenach województwa czernihowskiego, kijowskiego, braclawskiego, podolskiego oraz tzw. Nizu, czyli obszarów nad dolnym Dnieprem i jego licznymi dopływami Kozacy utworzyli w XVI wieku Sicz Zaporoską, której stolicą była ufortyfikowana wyspa Chortyca na Dnieprze. Kozacy założyli

na wyspie obóz wojskowy, ćwiczyli rzemiosło wojenne i wkrótce stworzyli bitne i dobrze wyszkolone oddziały. Napadali na posiadłości tureckie i Chanatu Krymskiego, co wywoływało gniew Turcji. Część wzięta na żołd przez królów Rzeczypospolitej służyła jej wiernie i brała udział w licznych wyprawach wojennych przeciwko Moskwie, gospodarom Mołdawii i Tatarom. W drugiej połowie wieku zaczęły się pierwsze powstania Kozaków przeciwko panowaniu magnaterii polskiej na Ukrainie. Starszyzna i szlachta kozacka zaczęły domagać się przyznania tych samych praw i przywilejów, jakie przysługiwały szlachcie polskiej i litewskiej. Gdy w 1596 r. w Brześciu Litewskim doszło do rozłamu pomiędzy duchownymi prawosławnymi i wyznania rzymskiego, niechęć Kozaków do Rzeczypospolitej gwałtownie wzrosła. Kilka powstań zostało krwawo stłumionych przez wojska magnatów oraz hetmańskie. W 1648 r. doszło do wielkiego powstania Kozaków pod wodzą Bohdana Chmielnickiego, które przerodziło się w krwawą wojnę, trwającą kilka lat. 20 lutego 1649 r. po serii klęsk wojsk hetmanów Rzeczypospolitej król Jan Kazimierz wysłał Chmielnickiemu buławę hetmańską i nadał tytuł Hetmana Starszego Wojska J. K. Ms. Zaporoskiego.

Kolejną fazą wojny było oblężenie Zbaraża (od 30 czerwca do 13 sierpnia) i bitwa pod Zborówem w dn. 15–16 sierpnia 1649 r. 18 sierpnia została podpisana ugoda zborowska pomiędzy królem Janem Kazimierzem i Bohdanem Chmielnickim. Król zobowiązał się wybaczyć Chmielnickiemu i Kozakom wszystkie gwałty popełnione wobec Rzeczypospolitej w latach 1648 – 1649. Obie strony zobowiązały się do zachowania pokoju, przyjaźni i udzielenia pomocy zbrojnej w razie agresji trzeciego państwa. Najważniejszym aktem politycznym była deklaracja łaski królewskiej dana wojsku zaporoskiemu. Zgodnie z umową rejestr Kozaków miał być zwiększony do 40.000. Kozacy rejestrowi mieli zachować dawne prawa i przywileje. Utworzono szesnaście pułków. Dziewięć pułków stacjonowało na Ukrainie prawobrzeżnej. Były to pułki: czechryński, czerkaski, kaniowski, bielocerkiewski, umański, braclawski, kalnicki, kijowski. Na Ukrainie lewobrzeżnej stacjonowały pułki: perejasławski, kropiwiński, mirhorodzki, połtawski, przyłucki, niżyński, czernihowski. Za utrzymanie porządku na terenach objętych władzą hetmana zaporoskiego odpowiedzialny był B. Chmielnicki. Obradujący w 1650 r. Sejm Rzeczypospolitej przyjął postanowienia ugody zborowskiej. Ponadto zobowiązano się oddać prawosławnym „dobra i świątynie dawnych praw cerkiewnych”.

Bohdan Chmielnicki był najwybitniejszym hetmanem Kozaczyzny Zaporoskiej. Szybko stworzył państwo kozackie, z którego potęgą musieli się liczyć wszyscy sąsiedzi. Ukrainę podzielił w 1649 r. na 16 okręgów wojskowych, które spełniały także funkcje i zadania administracyjne. Dowódcy okręgów byli namiestnikami hetmana. Struktura organizacyjna państwa zaporoskiego była nowoczesna i dostosowana do wymogów czasu wojny.

Przełom w historii państwa Chmielnickiego nastąpił w 1651 r. W trzydniowej bitwie pod Beresteczkiem, gdzie została rozgromiona armia kozacko-tatarska, legła w gruzach idea tworzenia trwałej unii państwowej: Polski, Litwy i Rusi. W 1654 r. Chmielnicki podpisał w Perejaśławiu ugodę z Rosją. Był to pierwszy krok uzależnienia Ukrainy od Moskwy na kilka wieków. Lewobrzeżna część Ukrainy została włączona do Księstwa Moskiewskiego.

Po śmierci B. Chmielnickiego (25.10.1657 r.) podjęto kolejną próbę uregulowania stosunków Rzeczypospolitej i Kozaczyzny. Umową w Hadziaczu (16.11.1658 r.) na federacyjnych zasadach zostały włączone do Rzeczypospolitej jako „Księstwo Ruskie” trzy województwa: kijowskie, czernihowskie i braclawskie. Wyznanie prawosławne zostało zrównane z rzymskokatolickim. Umowa hadziacka stworzyła polityczne, społeczne i religijne podstawy do utworzenia Rzeczypospolitej Trojga Narodów, ustabilizowania sytuacji na Ukrainie. Rosja jednak nie dopuściła do utworzenia trwałego związku Rzeczypospolitej z Ukrainą. 17.10.1659 r. w Perejaśławiu hetman zaporoski Jurij Chmielnicki odnowił umowę z Rosją. Wkrótce wprowadziła ona na Ukrainę własne wojska i ustanowiła swoich wojewodów w: Kijowie, Nizynie, Perejaśławiu, Braclawiu i Umaniu. W 1660 r. rozpoczął się proces tworzenia tzw. Słobidskiej Ukrainy, pułków kozackich w Charkowie, Ostrogu, Szumsku, Izjumsku, Achtyrce. Po wojnie Rzeczypospolitej z Rosją w 1660 r. podpisana została umowa cudnowska. Oba kraje podzieliły wpływy na Ukrainie. Część lewobrzeżna (zadnieprzańska) pozostała pod wpływami Rosji, a prawobrzeżna Rzeczypospolitej. Wojsko Zaporoskie uległo podziałowi na lewo i prawobrzeżne. Zaczął się w dziejach Kozaczyzny (Ukrainy) okres określany przez historyków jako „ruina”. Podział Ukrainy utrwalił pokój w Andruszowie zawarty 30.01.1667 r.

Ziemie ukraińskie stały się na kilka dziesięcioleci terenem wojen pomiędzy Rosją a Rzeczypospolitą, Rosją a Turcją, Rzeczypospolitą

na Turcję (Tatarami). Do końca XVIII w. Rzeczypospolita skutecznie odpierała ataki Rosji i Turcji. W wieku następnym nastąpił zmierzch potęgi Rzeczypospolitej i Rosja stopniowo ugruntowała swoje wpływy na Ukrainie. Już w 1686 r. po tzw. pokoju Grzymułtowskiego Rzeczypospolita przekała się na rzecz Rosji Kijowa. W 1709 r. Sicz Zaporoska wystąpiła wspólnie ze Szwedami przeciwko Rosji. Po zwycięstwie pod Połtawą (bitwa 25–27 czerwca / 6–8 lipca) car Piotr I przystąpił do likwidacji Sicz. Część Kozaków wywieziono na roboty do Petersburga. Inni masowo uciekli w stepy czarnomorskie. Przy ujściu Dniepru założyli Sicz (Oleszkową. Szukali schronienia w granicach imperium tureckiego. W 1734 r. Kozacy powrócili pod berło rosyjskie i założyli Nową Sicz (5 km od wyspy Chortycy). Gdy na tron w Petersburgu wstąpiła caryca Katarzyna II w 1762 roku los Kozaczyzny został przesądzony. Krwawej rozprawie z Kozakami sprzyjały ich powstania, tzw. Hajdamaczyzna. Najślynniejszym z nich było powstanie Gonty i Żeleźniaka w 1768 r. Zostało ono stłumione przez wojska carskie i polskie. W tym samym roku wybuchła wojna Rosji z Turcją, na którą caryca wyprawiła 11 tys. Kozaków. Walczyli na Krymie. Walnie przyczynili się do zdobycia Azowa. W tym czasie Rosja budowała umocnienia na tzw. linii naddnieprzańskiej i wprowadzała na Ukrainę własne pułki. 4.06.1775 r. Katarzyna II ogłosiła specjalny manifest „O likwidacji Sicz Zaporoskiej i przyłączeniu jej do guberni noworosyjskiej”. Rozwiązała system ustrój u pułkowego na Ukrainie. Część zbiegłych Kozaków utworzyła Sicz Naddunajską (imperium tureckie). W 1783 r. Rosja wcieliła siłą terytorium Chanatu Krymskiego i wkrótce rozpoczęła deportacje Kozaków czarnomorskich na Kubań.

W wyniku trzech rozbiorów Rzeczypospolitej w 1772 r., 1793 r. i 1795 r. Rosja wcieliła województwo kijowskie, braclawskie, wołyńskie, Podole. Ziemie ukraińskie dostały się na kilkadziesiąt lat pod panowanie Rosji carskiej oraz Austro-Węgier (Galicja Wschodnia i Zachodnia).

W 1796 r. na Ukrainie lewobrzeżnej utworzono gubernię małorosyjską a na Ukrainie Słobodzkiej – gubernię słobodzko-ukraińską (od 1835 r. gubernia charkowska). Wzmocnieniem władzy Rosji na Ukrainie było utworzenie w 1832 r. generałgubernatorstwa kijowskiego. W jego składzie znalazła się: gubernia kijowska, wołyńska i podolska. Część tych regionów (Wołyń i Podole) została włączona do Polski w 1920 r. Ukraina najdłużej związana była z Rzeczypospolitą.

Ziemie ukraińskie swym bogactwem walnie przyczyniły się do rozwoju gospodarczego Rzeczypospolitej, wzrostu jej potęgi politycznej i militarnej. Były kordonem granicznym podczas wojen z Tatarami i Turcją, broniły dostępu do Polski i Europy Zachodniej. Z drugiej strony liczne powstania Kozaków, a zwłaszcza Chmielnickiego doprowadziły do upadku Rzeczypospolitej i jej rozbiorów. Silne związki kulturowe łączyły także przez wieki Ukraińców i Polaków. Tradycje Rusi, Kozaczyzny, historii i kultury narodu ruskiego przetrwały wśród inteligencji i mieszkańców ziem ukraińskich znajdujących się pod zaborami.

Pod koniec XIX w. zaczął budzić się wśród Ukraińców silny ruch narodowy. Zaczęto tworzyć organizacje nacjonalistyczne, których zadaniem było odrodzenie kultury i idei własnego państwa ukraińskiego. Proces ten nasilił się, gdy wybuchła I wojna światowa. Wielu Ukraińców służyło w armii Austro-Węgier. Były także w jej szeregach liczne oddziały narodowości ukraińskiej. Wiedeń zręcznie podsycił nastroje Ukraińców przeciwko Polakom w Galicji Zachodniej.

Po wybuchu rewolucji lutowej w Rosji 4 marca 1917 r. Ukraińcy utworzyli w Kijowie Centralną Radę Ukraińską, która dążyła do utworzenia autonomicznego państwa w ramach monarchii rosyjskiej. Centralna Rada Ukraińska zapoczątkowała odradzanie się państwowości Ukrainy w XX wieku. W ogłoszonym 10 czerwca 1917 r. Uniwersale Rada ogłosiła, że „naród ukraiński, bez oglądania się na państwo rosyjskie, ma prawo na swojej ziemi decydować o sobie. Ład i porządek społeczny na Ukrainie miało zapewnić Ogólnonarodowe Zgromadzenie Ukraińskie”. Rada rozpoczęła tworzenie struktur administracji państwa i sił zbrojnych na czele z generałem Pawłem Skoropadskim. Gdy podporządkowała się Rządowi Tymczasowemu w Rosji straciła poparcie ludności Ukrainy.

Po zwycięstwie rewolucji bolszewickiej w listopadzie 1917 r. Rada Komisarzy Ludowych ogłosiła niepodległość Ukraińskiej Republiki Ludowej. Nie uznali jej ukraińscy żołnierze, którzy w Kijowie w grudniu 1918 r. utworzyli Radę Delegatów Robotniczych i Żołnierskich. W tej sytuacji Centralna Rada Ukraińska zawarła pokój z Niemcami i uzyskała ich poparcie. 9 stycznia 1919 r. proklamowała oficjalnie powstanie Ukraińskiej Republiki Ludowej. Na jej czele stanął hetman Pawło Skoropadski.

1 listopada 1918 r. oddziały ukraińskich Strzelców Siczowych opanowały Lwów. Wkrótce utworzono tam Zachodnio-Ukraińską

Republikę Ludową, kolejny twór państwowy. Na jej czele stanęła Ukraińska Rada Ludowa, złożona z byłych posłów ukraińskich w monarchii austro-węgierskiej. Opracowała ona Tymczasową Ustawę Zasadniczą. Ustanowiła własne godło i flagę Ukrainy. Po wyparciu oddziałów ukraińskich ze Lwowa przez ochotników lwowskich i jednostki Wojska Polskiego, ZURL rozwinęła działalność w Galicji Zachodniej. 22 stycznia 1919 r. połączyła się z URL.

W lipcu 1918 r. do boju o Ukrainę przystąpili bolszewicy, którzy powołali Centralny Komitet Wojskowo-Rewolucyjny, a w listopadzie utworzyli Tymczasowy Rząd Robotniczo-Chłopski. Zniósł on urząd hetmana, przeprowadził powszechną nacjonalizację i przekazał ziemię chłopom. Po zajęciu Charkowa i środkowej Ukrainy 6 stycznia 1919 r. bolszewicy ogłosili powstanie Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Pod koniec 1918 r. funkcjonowały faktycznie cztery ośrodki władzy, które ogłosiły niepodległość Ukrainy. Każdy z nich miał jednak inną wizję polityczną przyszłego państwa. Bolszewicy dążyli do utworzenia z Ukrainy jednej z republik wielkiego związku rad. Centralna Rada popierana przez Niemców była całkowicie od nich zależna politycznie, militarnie i ekonomicznie i dlatego musiała upaść po kapitulacji Niemiec.

14 listopada 1918 r. członkowie Ukraińskiego Związku Narodowo-Państwowego utworzyli nowy rząd, który szukał poparcia państw Ententy. W styczniu 1919 r. oddziały bolszewików wkroczyły do Kijowa. Na południu wspierając białych generałów wylądowały oddziały francuskie, angielskie oraz amerykańskie i opanowały Krym. Oprócz tego na Ukrainie powstało szereg formacji zbrojnych, których dowódcy (atamani) nie chcieli się podporządkować żadnej władzy.

W 1920 r. z wymienionych ośrodków władzy liczyła się Rada Komisarzy Ludowych USRR oraz rząd URL kierowany przez atamana Symona Petlurę, który już 1919 r. zawarł sojusz z Polską. 21 kwietnia 1920 r. zawarto układ, zgodnie z którym S. Petlura zobowiązał się „odstąpić”. Polsce część Galicji Wschodniej, Wołyń, Polesia i Chełmszczyzny (obszar około 100 tys. km², z 7,5 mln ludności, w tym 5,75 mln Ukraińców). W zamian za to Polska miała pomóc militarnie Petlurze, aby stanął na czele państwa utworzonego z ziem ukraińskich leżących na wschód od Dniepru, ze stolicą w Kijowie.

Przed wyprawą wojsk polskich na Kijów Petlura wydał odezwę do Ukraińców. Pisał w niej: „... Naród polski (...) uszanował twe prawo do

stworzenia niepodległej republiki i uznał twoją tożsamość państwową (...). Pomiedzy rządami Republiki Ukrainkiej i Polskiej nastąpiło zgodne porozumienie, na podstawie którego wojska polskie wkroczyły wraz z ukraińskimi na teren Ukrainy, jako sojusznicy przeciwko wspólnemu wrogowi, a po skończonej walce z bolszewikami wojska polskie powrócą do swej ojczyzny”.

Plan ofensywy polskiej na Ukrainie zakładał działania od Starej Uszycy nad Dniestrem do Rzeczycy nad Dnieprem. Lewym skrzydłem uderzając na Korosteń – Żytomierz – Koziatyn zamierzano rozbić bolszewickie armie Frontu Południowo-Zachodniego A. Jegorowa i wkroczyć do Kijowa. Oddziały ukraińskie S. Petlury zostały zgrupowane na południowej flance frontu polskiego.

25 kwietnia ruszyła ofensywa polska. Oddziały polskie i ukraińskie wkroczyły do Kijowa 7 maja. Armie Frontu Południowo-Zachodniego wycofały się stopniowo za Dniepr. Ukraińcy nie poparli jednak masowo S. Petlury.

W Rosji utworzenie samodzielnej Ukrainy połączonej sojuszem z Polską wywołało gwałtowną reakcję. Lenin wezwał cały naród rosyjski do walki z Polską – tym większym wrogiem, który chce zagarnąć Ukrainę z Kijowem i Białorusią ze Smoleńskiem. Trocki stwierdził, że cały naród rosyjski stanie do walki, odrzuci i zmiażdży największego wroga Rosji – Polskę. Utrata Kijowa i powstanie Ukrainy spowodowały, że Rosja rzuciła przeciwko Polsce cały swój potencjał wojskowy. Na Białorusi i Ukrainie armie bolszewickie rozpoczęły w maju i czerwcu ofensywę. Polacy i oddziały S. Petlury opuścili Kijów. W ciężkich bojach wycofały się na zachód. Losy wojny rozstrzygnęły się w bitwie nad Wisłą i pod Komarowem w sierpniu 1920 r., w bitwie nad Niemnem (wrzesień-październik) oraz ofensywie polskiej na Ukrainie kończącej wojnę. Oddziały URL do końca walczyły u boku Wojska Polskiego. Wojnę zakończył podpisany 18 marca 1921 r. pokój w Rydze.

Traktat podpisała także z Polską URR, co było rażącym pogwałceniem porozumienia zawartego 21 kwietnia 1920 r. między URL a Rządem Polskim. Pod naciskiem państw zachodnich Polska musiała zrezygnować z czynnego poparcia dążeń niepodległościowych Ukrainy i internować oddziały URL. Zachodnia część Ukrainy po linię rzeki Zbrucz znalazła się w granicach Polski. Na pozostałych terenach Ukrainy utworzono Ukrainką

Socjalistyczną Republikę Radziecką, wchodzącą w skład RFSRR. W październiku 1920 r. bolszewicy rozbili oddziały gen. P. Wrangla organizatora III wyprawy państw Ententy na Rosję bolszewicką. Tym samym Ukraina znalazła się ponownie pod panowaniem Moskwy aż do 1991 r. (poza latami okupacji przez Niemców w II wojnie światowej).

Początkowo rząd radzieckiej Ukrainy traktowany był przez Moskwę, jak suwerenna władza. Do 1923 r. Ukraina prowadziła niezależną od Moskwy politykę zagraniczną. Sama zawarła 48 traktatów międzynarodowych, zorganizowała w wielu krajach placówki dyplomatyczne, prowadziła działalność na forum międzynarodowych organizacji, prowadziła ożywiony handel z krajami europejskimi, czyniła nawet przygotowania do utworzenia własnych sił zbrojnych.

Po I Ogólnozwiązkowym Zjeździe Rad, który odbył się 30.XII.1922 r. w Moskwie nowo utworzony ZSRR zastrzegł sobie prawnie wiele funkcji ograniczających suwerenność Ukrainy i innych związkowych republik.

Oddziały atamana Symona Petlury kontynuowały wojnę samodzielnie, ale przy czynnym poparciu Polski aż do 1922 r. W Polsce działał rząd URL, początkowo w Tarnowie, a później w Warszawie. Generałowie i oficerowie podjęli pracę, służbę w WP, a także naukę na uczelniach polskich. Żołnierzy internowanych w Pikulicach, pod Krakowem, Szczypiornie, Benjaminowie, Aleksandrowie Kujawskim, zwolniono po kilku miesiącach.

Gdy w 1923 r. władze ZSRR zażądały ekstradycji, S. Petlura wraz z rodziną wyjechał do Paryża, gdzie nadal kierował pracą rządu emigracyjnego UNR i wydawał czasopismo niepodległościowe „Tryzub”. 25 maja 1926 r. agent wywiadu rosyjskiego S. Schwartzbard zamordował skrytobójczo atamana Petlurę. Wraz z jego śmiercią upadła idea odbudowy suwerennej Ukrainy.

Po utworzeniu ZSRR, Moskwa przystąpiła wkrótce do rusyfikacji ludności ukraińskiej, niszczenia jej kultury, tradycji i wiary, masowej kolektywizacji i rabunkowej gospodarki rolnej, stanowiącej podstawę egzystencji dla milionów mieszkańców. Próbowano w ten sposób złamać moralnie naród ukraiński.

Historycy i demografowie oceniają, że na Ukrainie w latach 1932–1933 zmarło około 5 mln ludzi. Międzynarodowa komisja zachodnich prawników powołana przez Światowy Kongres Wolnych Ukraińców stwierdziła, że liczba ofiar głodu na Ukrainie nie może być mniejsza niż

4.5 mln. Historyk brytyjski Robert Congest podał, że zmarło około 5 mln. ludzi. Tę samą liczbę wymienia Stanisław Kulczyckij, a amerykański demograf S. Maksudow ustalił, że zmarło z głodu około 4,5 mln. Niektóre regiony zostały wyludnione całkowicie, a inne do 25–30 % mieszkańców. Wiele narodów poddano krwawym represjom, a tysiące ludzi zesłano w głąb ZSRR, w tym ponad 50 tys. Polaków.

Fala terroru nie ominęła również członków partii zaangażowanych czynnie w utrwalanie władzy radzieckiej na Ukrainie. Między styczniem 1933 roku a styczniem 1934 roku ponad 100 tys. członków Komunistycznej Partii Ukrainy poddanych zostało represjom, rozstrzelanych, zesłanych do łagrow w głąb Rosji i więzień. Ponad 15 tys. osób zajmujących stanowiska we władzach KPU oraz administracji państwowej oskarżonych zostaje o nacjonalizm. Do czerwca 1938 roku prawie wszyscy członkowie Komitetu Centralnego i Biura Politycznego KPU zostali zlikwidowani. Z partii wyrzucono około 170 tysięcy członków (37%).

Represje nasiliły się szczególnie od 1 grudnia 1934 roku, gdy ukazał się dekret o rozpatrywaniu spraw politycznych w trybie przyspieszonym i o natychmiastowym wykonywaniu kary śmierci. Terror spotęgowała także decyzja BP CK WKPb z lipca 1936 roku w sprawie zaostrenia walki klasowej.

W 1939 r. po agresji ZSRR na Polskę, dekretem Rady Najwyższej ZSRR z 1 listopada, włączono do USRR południowe obszary Rzeczypospolitej. Były to województwa: tarnopolskie, wołyńskie, stanisławowskie i wschodnia część lwowskiego. W wyniku układu Ribbentrop - Mołotow, określającego podział stref wpływów pomiędzy Niemcami hitlerowskimi i ZSRR, do USRR przyłączona została także Bukowina należąca do Rumunii.

W latach drugiej wojny światowej Ukraina poniosła ciężkie straty. Działania wojenne toczyły się na Ukrainie od czerwca 1941 r. do lipca 1944 r. 1 sierpnia 1941 r. Galicja Wschodnia została przyłączona do Generalnego Gubernatorstwa jako Dystrykt Galicja o specjalnym statusie, a 19 sierpnia na ziemiach między Dniestrem a Bohem utworzono rumuńską strefę okupacyjną. Z pozostałych ziem Ukrainy wraz z Polesiem do granicy brzeskiej utworzono Komisariat Rzeszy Ukraina, poza którym obszerna strefa przyfrontowa z Charkowem, Sumami oraz południowym Donbasem pozostała pod zarządem wojskowym.

Na ziemiach anektowanych zbrojnie NKWD rozpoczęło terror wobec ludności polskiej i inteligencji ukraińskiej. Tysiące ludzi aresztowano i

deportowano do łagrów. Tuż przed agresją Niemiec w 1941 r. i po rozpoczęciu wojny zamordowano dziesiątki tysięcy uwięzionych. Szczególnym aktem barbarzyństwa był mord około 4 tys. oficerów WP internowanych w 1939 r., których zastrzelono i zakopano w lesie pod Charkowem.

W 1941 r. zadanie obrony południowo-wschodnich rubieży ZSRR, w tym terenów należących do Polski, otrzymał Kijowski Okręg Wojskowy w składzie: 5, 6, 26 i 12 armia. Pas obrony wynosił 800 km. Obronę granic morskich powierzono Odesskiemu Okręgowi Wojskowemu (9A) oraz Flocie Czarnomorskiej i Azowskiej. Po wybuchu wojny okręg przekształcono we Front Południowo-Zachodni. Na południowym kierunku strategicznym Niemcy zesrodkowali Grupę Armii „Południe”, siły Rumunii i Węgier. Grupa Armii „Południe” w składzie 6, 17 i 11 armia niemiecka, 1 Grupa Pancerna, 3 i 4 armia rumuńska i korpus węgierski (ogółem pięćdziesiąt siedem dywizji, w tym pięć pancernych i cztery zmotoryzowane oraz trzynaście brygad) została rozwinięta na froncie 780 km od górnego biegu Prypeci do ujścia Dunaju. Jej zadaniem było rozbicie i zniszczenie wojsk radzieckich na Ukrainie, zajęcie Kijowa, sforsowanie Dniepru, zajęcie Zagłębia Donieckiego i portów czarnomorskich. GA „Południe” wspierała 4 Flota. Od pierwszych chwil agresji Niemcy uchwycili inicjatywę strategiczną i wdarli się w obronę radziecką. Na rozkaz dowódcy frontu gen. M. Kirponosa podjęto przeciwuderzenie siłami 4, 8, 9, 15 i 22 KZmech w rejonie Łuck – Dubno. Korpusy rosyjskie wchodziły do boju z marszu po wielogodzinnym przemieszczaniu się ze strefy tyłowej. Nie miały paliwa. W rejonie Łucka, Brodów i Dubna doszło w dn. 23-29 czerwca 1941 r. do ciężkich walk sił pancernych i zmotoryzowanych. Rosjanom udało się na krótko zahamować marsz Niemców w głąb Ukrainy. Cały front cofał się za Dniepr.

W drugiej połowie lipca Niemcy okrążyli 6 i 12 armię w rejonie Pierwomajśka i Humania. Rosjanom nie udało się utrzymać rubieży Dniepru. 19 września opuścili Kijów. Niemcy dokonali ponownie okrążenia znacznych sił na wschód od Kijowa. Źródła podają, że Niemcy wzięli do niewoli około 1 mln. Rosjan.

Wykonując rozkaz Stalina „ani kroku w tył” poległ walczący w okrążeniu dowódca Frontu Południowo-Zachodniego gen. Kirponos, generałowie i oficerowie z jego sztabu. Nawet ich ciało nie odnaleziono, a w Kijowie znajduje się tylko na cmentarzu Bajkowym jego symboliczna mogiła. Fakt ten był długo skrywany przed opinią publiczną.

Ofensywę GA „Południe” zdołano powstrzymać na krótko pod Charkowem. Ciężkie walki latem 1941 r. miały miejsce na Krymie, gdzie działała Samodzielna Armia Nadmorska. Heroicznie broniła się Odessa. Niemcy w ciągu 5 miesięcy wojny posunęli się w głąb Ukrainy od 900 do 1250 km. Podobnie było na innych kierunkach strategicznych. Zajęcie Ukrainy oznaczało utratę dla ZSRR głównej bazy surowcowo-przemysłowej stanowiącej podstawę gospodarki wojennej.

Na wiosnę 1942 r. nastąpiła reorganizacja frontów radzieckich, broniących południowo-zachodniego obszaru kraju. Od Taganrogu broniły się w kierunku południowym wojska Frontu Południowo-Zachodniego i Frontu Południowego. Utworzony w kwietniu 1942 r. kierunek Kaukaski bronił Front Krymski, Samodzielna Armia Nadmorska, Flota Czarnomorska i Azowska Flotylla Wojenna.

Niemcy w 1942 r. główny wysiłek strategiczny skoncentrowali, aby opanować Krym, Woroneż, Stalingrad i Kaukaz. W maju 1942 r. Front Południowo-Zachodni marszałka Siemiona Timoszenko wykonał uderzenie na Charków. Poniósł jednak ciężkie straty. Rosjanie zmuszeni zostali do ewakuacji Półwyspu Kerczeńskiego i Sewastopola. Latem Grupa Armii „Południe” podzielona na GA „A” i GA „B” rozpoczęła ofensywę w kierunku wielkiego łuku Donu i w kierunku północno-kaukaskim. Przez ponad pół roku trwały ciężkie boje pod Stalingradem. Ważyły się losy całej wojny na froncie wschodnim i w Europie. W lutym 1943 r. Rosjanie siłami trzech frontów dokonali wielkiego przeciwnatarcia i okrążyli 6,4 APanc, 3 A (rumuńska) i 8 A (włoską). Drugą strategiczną klęskę ponieśli Niemcy latem 1943 r. na Łuku Kurskim, w wyniku której utracili bezpowrotnie inicjatywę strategiczną na froncie wschodnim. W drugiej fazie bitwy kurskiej Front Stepowy i Południowo-Zachodni uderzyły na Charków. Front Woroneski uderzył na Biełgorod.

23 sierpnia Rosjanie wyzwolili Charków. Dalsze działania na południowej flance frontu niemiecko-rosyjskiego rozgrywały się na rdzennej Ukrainie.

W połowie sierpnia 1943 r. wojska Frontu Południowego (gen. F. Tołbuchin) i Południowo-Zachodniego (d-ca gen. R. Malinowski) wyzwoliły wschodnią część Zagłębia Donieckiego uporczywie bronionego przez Niemców. Front Centralny i Woroneski podjął ofensywę na Kijów. Rozpoczęła się decydująca faza wojny o wyzwolenie lewobrzeżnej Ukrainy.

Niemcy Linie Dniepru przekształcili w „Wał Wschodni”. Wokół Zagłębia Donieckiego i Zaporozia wybudowali strategiczną rubież obronną „linię żółwia”. Na wymienionych rubieżach zamierzali złamać ofensywę frontów Armii Czerwonej.

Na południowej flance frontu od Siewska do Morza Azowskiego Niemcy mieli jeszcze przeszło 70 dywizji, w tym 15 pancernych i zmotoryzowanych. Do natarcia w kierunku środkowego Dniepru KGND AR wyznaczyła trzy fronty – Centralny, Woroneski i Stepowy. Front Południowo-Zachodni nacierał na Dniepropietrowsk, do serca przemysłowego Ukrainy. Zagłębia Donieckiego zaciekle broniła GA „Południe” siłami 6 A i 1 APanc. Zadanie ich rozbicia otrzymał Front Południowo-Zachodni i Południowy. Po ciężkich bojach 8 września 5 AU wyzwoliła Donieck. Przed frontami rosyjskimi stanął Dniepr, największa rzeka Ukrainy płynąca majestatycznie kilkusetmetrowym korytem, poprzecinany licznymi wyspami i progami wodnymi.

21 września jako pierwsza uchwyciła przyczółek na prawym brzegu Dniepru przy ujściu Prypeci 13 A gen. N. Puchowa. Przy ujściu Teterewu pod samym Kijowem 60 A i 7 KZmech. Gw. zdobyły również przyczółek. W nocy z 21 na 22 września nacierające z marszu armie Frontu Woroneskiego gen. N. Watutina sforsowały Dniepr pod Rżyszczewem i Wielkim Bukrynem. Dniepr spłynął krwią żołnierzy rosyjskich. Bez wsparcia artylerii, lotnictwa, na podręcznych środkach i wplaw forsowali rzekę i ginęli. W bitwie o Dniepr poległo kilkadziesiąt tysięcy żołnierzy. Przyczółki pod Rżyszczewem, Wielkim Bukrynem i Lutieżem miały strategiczne znaczenie dla dalszej ofensywy. Do końca stycznia armie Frontu Woroneskiego uchwyciły dziewięć przyczółków po obu stronach Kijowa. Do Dniepru doszły także wojska Frontu Stepowego gen. I. Koniewa i zdobyły pięć przyczółków. 22 września na południe od Dniepropietrowska sforsowały Dniepr oddziały Frontu Południowo-Zachodniego. Pod Zaporozem uchwyciły przyczółek i rozpoczęły bój o ten wielki ośrodek przemysłowy. Zaporozie osłaniało ważne rejony gospodarcze Krzywego Rogu, Nikopola i Marganca. 10 października w natarciu na Zaporozie wzięły udział 12 A, 8 AGw. z 3 Frontu Ukraińskiego. Cztery dni później miasto wyzwolono. „Wał Wschodni” pękł na odcinku 700 km.

W wyniku ofensywy pięciu frontów na Ukrainie Rosjanie posunęli się na południowy zachód w sierpniu i wrześniu 1943 r. o 250–300 km.

Niemcy ponieśli ciężkie straty. Kolejnym celem była stolica Ukrainy. Utrata Kijowa stwarzała zagrożenie dla ich południowego zgrupowania i otwierała Armii Radzieckiej drogę do zachodnich i południowo-zachodnich rejonów Ukrainy, a następnie w kierunku Karpat i Polski.

Natarcie 1 FU na Kijów rozpoczęło się z przyczółka bukryńskiego 3 listopada siłami 60 i 38 A oraz 5 KPanc gw. Dzień później gen. I. Koniew wprowadził do boju 3 APanc. gw. i 1 KKaw. gw., 1 SBCz. W nocy 6 listopada wojska radzieckie dotarły do Kijowa. W boju o miasto 1 FU stracił kilkadziesiąt czołgów, źródła podają od 400 do 800. Dowódca frontu zdążył jednak zameldować Stalinowi przed świętem Rewolucji Październikowej, że stolica Radiańskiej Ukrainy jest wolna.

Moskwa uczciła wyzwolenie 24 salwami z 324 dział. Rosjanie rozbili pod Kijowem dziewięć dywizji piechoty, dwie pancerne i jedną zmotoryzowaną. Otworzyli drogę na Żytomierz, Berdyczów, Łuck, Równe, Koziatyń i Białą Cerkiew. Rosjanie przerwali strategiczne linie kolejowe łączące Grupy Armii „Środek” i „Południe”. 10 października 1943 r. ustanowiono dla żołnierzy wyzwalających Ukrainę Order Bohdana Chmielnickiego.

Pod koniec grudnia 1943 r. cztery Fronty Ukraińskie i Samodzielna Armia Nadmorska rozpoczęły strategiczną operację w celu wyzwolenia prawobrzeżnej Ukrainy i Krymu. Na początku 1944 r. 1 i 2 Front Ukraiński (d-cy: gen. N. Watutin i I. Koniew) wykonały w rejonie Korsunia Szewczenkowskiego operację okrążającą (klasyczne nowozytne Kanny), w rezultacie której okrążyły i zniszczyły ponad 10 dywizji niemieckich. 1 FU posunął się następnie na linię: Rafałówka, Łuck, Dubno, Jampol. Zaczął wyzwalać Wołyń i Podole. Wojska 3 i 4 Frontu Ukraińskiego (d-cy: gen. R. Malinowski i gen. F. Tołbuchin) uderzyły w rejon Nikopola i Krzywego Rogu.

4 marca na całej Ukrainie, froncie liczącym 1100 km od Łucka do ujścia Dniepru rozpoczęła się ofensywa, której celem było całkowite rozbicie Grupy Armii „Południe” i „A”, wyzwolenie Ukrainy. Główne uderzenie wykonywał 1FU (d-ca marsz. G. Żuków). Przełamał on obronę niemieckiej 1 i 4APanc. i do 17 kwietnia wyszedł na linię: Włodzimierz Wołyński, Beresteczko, Brody, Czortków, Kołomyja, Czerniowce. 2FU opanował Mohylów i do końca kwietnia zbliżył się do Jass i Kiszyniowa (Mołdawia).

Wojska 3FU działające między rzekami Ingulec i Boh przeciwko Grupie Armii „A” wykonały uderzenie na Tyraspol i Odesę, którą wyzwolono 10 kwietnia. Od 8 kwietnia do 12 maja 1944 r. 4FU, Samodzielna Armia Nadmorska (d-ca gen. A. Jeremienko), współdziałając z Flotą Czarnomorską (d-ca adm. F. Oktiabrski), rozbiły na Krymie i zablokowały 17A niemiecką. Latem 1944 r. 2 i 3FU zostały skierowane do uderzenia na Bałkany. 4FU rozpoczął przełamywanie obrony niemieckiej na linii wschodnich Karpat w kierunku na Użhorod.

Zachodnia Ukraina została wyzwolona w wyniku operacji lwowsko-sandomierskiej. Przeciwko Grupie Armii „Północna Ukraina” (4 i 1 APanc oraz 4A węgierska) został skierowany 1 FU marszałka I. Koniewa. Miał on przewagę w sile żywej 1,4:1, w działach i moździerzach 2,2:1, czołgach i działach pancernych 1,8:1 i samolotach 4 razy. Główne uderzenie na kierunku Lwowa wykonywał siłami 60 i 38A oraz 5A gw., 3APanc gw., 4APanc gw. 1 Grupy Konno-Zmechanizowanej. Po raz pierwszy dowódcy frontu oddano do dyspozycji aż trzy armie pancerne. Drugie uderzenie na kierunku Rawy Ruskiej wykonano siłami 3Agw. i 1 APancgw. Front zabezpieczała 2 Armia Lotnicza gen. płk. S. Krasowskiego.

12 lipca 1944 r. rozpoczęła się operacja lwowsko-sandomierska. W dniach 19–21 lipca pod Brodami rozbito osiem dywizji niemieckich. 20 lipca wyzwolono Rawę Ruską. Cztery dni później uderzyły na Lwów dwie armie pancerne (3 i 4APanc) oraz 60A. Stolica Galicji Zachodniej była wolna 27 lipca.

W wyniku pierwszego etapu operacji lwowsko-sandomierskiej siły 1FU rozbiły jedno dowództwo korpusu oraz dziesięć dywizji. Szczególnie ciężkie straty poniosła 4APanc, która musiała cofnąć się aż za Wisłę, gdzie nie była również zdolna do zahamowania ofensywy 1 FU (przyczółek baranowsko-sandomierski).

Znaczący wkład w wyzwolenie Ukrainy wnieśli partyzanci. W maju 1942 r. powstał Ukraiński Sztab Ruchu Partyzanckiego, którym kierował Tymofiej Strokacz. Na Ukrainie utworzono duże, silne zgrupowania partyzantów, które na przełomie lat 1942–43 rozpoczęły działania rajdowe poza linię frontu. W czasie kilkusetkilometrowych przemarszy oddziały w sile dywizji, brygad atakowały zaplecze frontu hitlerowskiego. Najważniejszymi zgrupowaniami dowodzili Sidor Kowpak i Aleksander Saburow. Partyzanci ukraińscy wyeliminowali z walki około 500 tys.

żołnierzy, żandarmów i policjantów hitlerowskich, wysadzili około 5 tys. transportów wojskowych, zniszczyli przeszło 1500 czołgów i około 200 samolotów.

Od 1941 r. do lata 1944 r. na Ukrainie działały potężne zgrupowania strategicznych związków Niemiec i ZSRR. Miliony żołnierzy wyposażonych w dziesiątki tysięcy czołgów, dział, samolotów toczyło heroiczne boje. Kraj i ludność poniosła ciężkie straty. W wyniku działań wojennych zostały zrujnowane duże ośrodki miejskie i przemysłowe. Legły w gruzach: Kijów, Charków, Dnicpropietrowsk, Zaporozże, Tarnopol, Odessa, Sewastopol, Połtawa, Krzemieńczuk. Według najnowszych danych poległo na frontach i zginęło w obozach jenieckich około 1,3 mln Ukraińców (około 10% strat Armii Czerwonej). Bardzo dotkliwe były straty ludności cywilnej – około 3,2 mln mieszkańców Ukrainy, co stanowiło prawie 50% strat ludności cywilnej ZSRR. Nieoficjalne dane mówią ze straty wojskowe wynosiły około 7 mln ludzi. 40% majątku republiki uległo zniszczeniu. Ponad 10 mln ludzi straciło dach nad głową. Żadna z republik ZSRR nie przeżyła tak tragicznie II wojny światowej, jak Ukraina.

W historiografii II wojny światowej z lat ZSRR pomijano działalność ZWZ-AK oraz UPA. Jeżeli wspomniano o wymienionych organizacjach zbrojnych to tylko w kontekście negatywnym. Problemy te odżyły, gdy Ukraina odzyskała suwerenność. Tematy działania AK i UPA należą do drażliwych w stosunkach ukraińsko-polskich. Od 1939 r. w rosyjskiej strefie okupacyjnej działały Siły Zbrojne Podziemnego Państwa Polskiego: SZP, ZWZ, AK. Obszar Lwowski ZWZ-AK był największy. Utworzono w nim trzy okręgi: Lwów, Tarnopol i Stanisławów. Struktury Podziemnego Państwa Polskiego zwalczało do czerwca 1941 r. NKWD, a później gestapo i inne służby hitlerowskiego aparatu bezpieczeństwa. Cały wysiłek bojowy AK ukierunkowany był na wywiad, dywersję kolejową i sabotaż oraz przygotowanie do „Burzy”, powstania przeciwko Niemcom. Wspaniałą kartę bojową zapisały patrole bojowe „Wachlarza”, które dokonały kilkudziesięciu akcji bojowych na Wołyniu, Podolu i Kijowszczyźnie. Atakowano strategiczne magistrale kolejowe, mosty i wiadukty, którymi zdążał na front transport środków bojowych dla armii niemieckiej. W latach 1941–1943 to przede wszystkim oddziały ZWZ-AK walczące z transportem Niemiec, były główną siłą na Ukrainie Zachodniej. Bitwa o szyny wygrana przez rosyjski ruch oporu jest także wielkim wysiłkiem ZWZ-AK. Przed wkroczeniem oddziałów Armii

Czerwonej na Wołyniu i Podolu w granice Rzeczypospolitej z 1939 r. Armia Kijowa dokonała mobilizacji swych oddziałów, które uderzyły na transport Wehrmachtu w rejonie Tarnopola, Czortkowa, Złoczowa (12 DP AK). W wielu miejscach oddziały AK Lwowskiego Obszaru walnie przyczyniły się do wyzwolenia osiedli, miast. Przykładem tego może być Lwów. Oddziały Okręgu Lwowskiego AK „Leszek” rozwinęły 5 DP AK. Okręg Lwowski liczył około 11 tys. ludzi, a broń posiadało 3500 osób. Od 22 lipca oddziały AK walczyły o Lwów. Opanowały gazownię, gmach Politechniki, ratusz, inne obiekty w centrum Lwowa. Po wkroczeniu Armii Radzieckiej oddziały AK były podstępnie rozbrajane. Dowódców i żołnierzy deportowano do łagrów na Sybir. Tysiące akowców, którzy walczyli z hitlerowcami zostało zamordowanych. Historię AK, jej czyn zbrojny i wielki wysiłek bojowy w obronie Wołynia i Podola, Polesia i innych regionów Ukrainy wymazano w epoce komunizmu z pamięci. Miała zginąć na wieki. Odżyła jednak po rozpadzie ZSRR. Drażliwym problemem jest historia UPA i innych formacji nacjonalistycznych walczących o Ukrainę z Niemcami, wspólnie z Niemcami przeciwko Armii Radzieckiej, walczących z Armią Czerwoną i z AK (ludnością polską). Historia UPA jest ważnym rozdziałem najnowszej historii Ukrainy.

Według przedwojennych roczników statystycznych w granicach IIRP żyło około 4,4–5,5 mln Ukraińców. Największe zwarte grupy Ukraińców mieszkaly w województwach: stanisławowskim, tarnopolskim, wołyńskim, lwowskim i poleskim. We Lwowie – stolicy Galicji było około 50 tys. Ukraińców na 312 tys. mieszkańców. W okresie międzywojennym działało legalnie kilka partii, których celem było odbudowanie niepodległego państwa ukraińskiego. Były to: Ukraińskie Nacjonalno-Demokratyczne Objednania – UNDO, Ukraińska Socjalistyczno-Radykalna Partija – USRP, Ukraińska Socjał-Demokratyczna Partija – USDP. Rzecznikiem zbrojnej walki o niepodległość były działające nielegalnie skrajnie nacjonalistyczne partie: Ukraińska Wjjskowa Orhanizacija (UWO) i Orhanizacija Ukraińskich Nacionalistiw (OUN). Komunistyczna Partia Ukrainy działała zgodnie z dyrektywami Moskwy. W latach trzydziestych doszło kilka razy do zaognienia stosunków władz państwowych z ludnością i organizacjami ukraińskimi, aktów terroru, masowych pacyfikacji.

Na stosunki ludności ukraińskiej do władz RP oraz Polaków znaczny wpływ wywierała działalność utworzonej w Pradze w 1920 r.

UWO. Inicjatorami jej powstania byli oficerowie i przedstawiciele rządu emigracyjnego ZURL. Do czołowych jej działaczy należeli: płk A. Melnyk, R. Suszko, W. Horbowyj. UWO dokonała licznych napadów na wysokich przedstawicieli władz państwa polskiego. W latach 1926–1929 z młodej kadry UWO powstała Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów. Obie organizacje działały pod wspólnym kierownictwem Prowodu Ukraińskich Nacjonalistów – PUN. OUN popierana była od początku jej istnienia przez wywiad niemiecki, który szkolił jej kadry, finansował działalność, dostarczał broń i środki walki.

W 1942 r. w październiku OUN utworzyła swą siłę zbrojną Ukraińską Powstańczą Armię – UPA, której zadaniem była walka z ZSRR, Polską i Niemcami o niepodległą Ukrainę. Nazwa UPA została przyjęta z formacji utworzonej w końcu 1941 r. przez T. Bulbę-Borowecia. Komendantem UPA był gen. Roman Szuchewycz („Taras Czupryńka”). UPA miała strukturę zorganizowaną na wzór armii regularnej. W połowie 1943 r. rozpoczęło się organizowanie UPA na terenie dystryktu Galicji Generalnego Gubernatorstwa. W końcu 1942 r. Oddziały UPA rozpoczęły napady na osiedla polskie na Wołyniu, gdzie dokonano masowych mordów Polaków. Do pogromów doszło także na Polesiu, Podolu, w Galicji oraz w tzw. Zakierzańskim Kraju. Były to działania odwetowe za politykę władz RP wobec Ukraińców przed wojną i próba wymuszenia ewakuacji ludności polskiej za Bug. Działania UPA wobec Polaków były także inspirowane przez Niemców oraz władze bezpieczeństwa ZSRR. Istnieją dowody, że NKWD kierowało na Wołyn i Polesie „swoje” sotnie UPA, które wznicały pożar nienawiści. Próby nawiązania współpracy AK i UPA, stworzenia wspólnego frontu walki przeciwko okupantom się nie powiodły. Znaczna część oddziałów AK na Wołyniu i Polesiu ochraniała osady polskie. Przykładem tego jest 27 Wołyńska Dywizja Piechoty AK.

W latach 1945–1947 działała aktywnie na terenach południowo-wschodnich RP. Przeciwko niej władze polskie skierowały regularne oddziały WP i jednostki KBW. Po zabójstwie w 1947 r. wiceministra Obrony Narodowej gen. broni Karola Świerczewskiego utworzona została Grupa Operacyjna „Wisła”, która dokonała likwidacji podziemia ukraińskiego oraz deportacji ludności ukraińskiej z Bieszczad na ziemie zachodnie i północne przyłączone do Polski po II wojnie światowej. Ocena działalności UPA i operacji „Wisła” budzi kontrowersje do obecnej chwili

w społeczeństwie polskim i ukraińskim. W 1991 r. Sejm RP potępił akcję „Wisła” i deportację ludności ukraińskiej z Bieszczad.

Do oceny działalności UPA i AK na Ukrainie Zachodniej utworzono wspólną ukraińsko-polską komisję historyczną. Odbyło się już kilka wspólnych posiedzeń. Wydano w języku ukraińskim i polskim kilka opracowań oraz zbiorów dokumentów. Prace komisji są ważnym krokiem w zbliżeniu narodu ukraińskiego i polskiego. Obie strony zgadzają się co do narodowowyzwoleńczego charakteru UPA. Strona polska negatywnie ocenia jednak politykę i metody UPA stosowane wobec ludności polskiej. Strona ukraińska przyczyn konfliktu upatruje w przedwojennej, nacjonalistycznej polityce Polski przeciwko Ukraińcom oraz w działalności skrajnie nacjonalistycznych środowisk obu narodów. Stan badań nie pozwala na ustalenie liczby ofiar po obu stronach. Polacy podają, że z rąk ukraińskich nacjonalistów zginęło 50 tys. osób, a niektóre opracowania wymieniają liczby 300 i 500 tys.

Według ustaleń historyków z Bieszczad wysiedlono do ZSRR 480 tys. osób i na tereny północno-zachodniej Polski około 140 tys. Strona polska zdecydowanie potępiła wysiedlenia ludności ukraińskiej i zastosowanie wobec niej zbiorowej odpowiedzialności za działalność UPA.

W maju 1997 r. premier Ukrainy powołał specjalną komisję rządową, która miała ocenić działalność UPA. Jak dotąd nie przedstawiono wniosków z prac komisji, której trzon stanowią historycy z Akademii Nauk Ukrainy. W suwerennej Ukrainie dokonano w wielu kręgach społecznych i politycznych, kręgach władz lokalnych pełnej rehabilitacji UPA. Jej członkom przyznano prawa kombatanckie. W Galicji Zachodniej postawiono UPA wiele pomników. Działalność władz lokalnych w Galicji budziła do niedawna zastrzeżenia centrum w Kijowie.

Kontrowersje budzą także oceny działalności innych formacji zbrojnych nacjonalistów obarczanych wielokrotnymi zbrodniami wobec Polaków, Żydów, samych Ukraińców i Rosjan. Dotyczy to przede wszystkim 14 Ochotniczej Dywizji SS Galizien, batalionu specjalnego Abwehry „Roland” im. E. Konowalca i S. Petlury i batalionu „Nachtigall” im. S. Bandery. Społeczność polska, a także i część historyków ukraińskich (W. Poliszczuk, M. Masłowskyj), którzy w swych osądach wzniesli się ponad ideologię i prądy polityczne, zapotrzebowanie władz, uznając je za zbrodnicze.

Racjonalnie ocenia współpracę nacjonalistów z Niemcami w najnowszym „Historii Ukrainy” Jarosław Hrycak. Na ten temat pisze on m.in.: „dobrowolna współpraca przyjmowała jedną z dwóch form: formowanie jednostek wojskowych lub pracy w organach administracji okupacyjnej. Ukraińskie jednostki walczące po stronie Niemiec – bataliony ukraińskich nacjonalistów („Roland” i „Nachtigall”), dywizja SS „Hałyczyna”, Ukraińskie Wojsko Wyzwoleńcze, Ukraińska Armia Narodowa – powstały na bazie umów politycznych między ukraińskimi nacjonalistami i władzą niemiecką”.

Próby przyznawania praw kombatanom tych formacji (decyzje radnych Iwanofrankiwska) budzą sprzeciw w bardzo szerokich kręgach społeczeństwa ukraińskiego. Mimo tego w marcu 2002 r. premier Ukrainy Anatolij Kinach oświadczył, iż „rehabilitacja UPA powinna odbyć się jak najszybciej”. Była to kolejna wypowiedź osoby publicznej, tym razem centralnych władz Ukrainy na temat UPA. Poprzednio mówił o tym szef administracji prezydenta Wołodimir Łytwin. Tym razem premier Kinach stwierdził, że państwo nie może się wypierać swjej przeszłości, a rehabilitacja UPA i zrównanie w prawach dawnych upowców z weteranami Armii Czerwonej będzie sprzyjać konsolidacji społeczeństwa. Wypowiedzi obie uznano za element gry wyborczej przed zbliżającymi się wyborami. Świadczą one jednak, że władze państwa muszą w najbliższej przyszłości dokonać rozliczenia działalności UPA. Badania nad wyjaśnieniem przyczyn konfliktu polsko-ukraińskiego w latach II wojny światowej zorganizowało Forum Europy Środkowo-Wschodniej przy Fundacji Batorego oraz Ośrodek KARTA i stowarzyszenie „Memoriał” w Polsce, Rosji i Ukrainie. Historycy z trzech krajów uważają, że nastął czas obiektywnego zbadania tych drażliwych problemów i napisania historii najnowszych stosunków ukraińsko-polskich. Służy temu także polityka władz Ukrainy i Polski, osobiste zaangażowanie prezydentów L. Kuczmy i A. Kwaśniewskiego, z inicjatywy których doszło do podpisania „Deklaracji o polsko-ukraińskim pojednaniu”.

W wymienionej karcie zawarta została następująca wykładnia omawianych problemów: „Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i Ukrainy, świadomi historycznej odpowiedzialności wobec dzisiejszego i przyszłych pokoleń Polaków i Ukraińców oraz roli Polski i Ukrainy w umacnianiu bezpieczeństwa i stabilności w Europie Środkowo-

Wschodniej, a także doceniając wagę strategicznego partnerstwa obu krajów, kierując się postanowieniami Traktatu o Dobrym Sąsiedztwie, Przyjaznych Stosunkach i Współpracy z dnia 18 maja 1992 roku, pewni, że przyszłość stosunków polsko-ukraińskich należy budować na prawdzie i sprawiedliwości oraz głębokim i szczerym porozumieniu i pojednaniu, pragnąc wspólnie przezwyciężyć skomplikowane dziedzictwo polsko-ukraińskich losów, aby cienie przeszłości nie kładły się na dzisiejsze przyjazne i partnerskie więzi między obydwojma krajami i narodami, niniejszym oświadczają:

„W wielowiekowych dziejach polsko-ukraińskiego sąsiedztwa jest wiele wzruszających przykładów szczerzej przyjaźni, wzajemnej pomocy i współpracy między oboma narodami. Są w niej wątki braterstwa broni, wzajemnych wpływów kulturowych wzbogacających oba narody i sąsiedzka życzliwość.

Nie powinno się jednak pomijać także wątków tragicznych, takich jak dziesięciolecia wojen w wieku XVII i XVIII, przejawy antyukraińskiej polityki władz polskich w latach dwudziestych i trzydziestych XX wieku, przesładowania ludności polskiej na Ukrainie radzieckiej w okresie represji Stalinowskich. Nie można zapomnieć o krwi Polaków przelanej na Wołyniu, zwłaszcza w latach 1942 – 1943, o okrucieństwie polsko-ukraińskich konfliktów w pierwszych latach powojennych. Oddzielną, dramatyczną kartą w historii naszych stosunków była akcja „Wisła”, uderzająca w ogół społeczności ukraińskiej w Polsce. Przemilczanie lub jednostronne naświetlanie tych wszystkich faktów nie łagodzi bólu pokrzywdzonych i ich, bliskich, nie sprzyja pogłębianiu zrozumienia między naszymi narodami.

Droga do autentycznej przyjaźni wiedzie przede wszystkim przez prawdę i wzajemne zrozumienie. Uznajemy, że żaden cel nie może stanowić usprawiedliwienia dla zbrodni, przemocy i zastosowania odpowiedzialności zbiorowej. Pamiętamy jednocześnie, że niekiedy źródła tych konfliktów były poza Polską i Ukrainą, że uwarunkowane były one przez niezależność Polaków i Ukraińców okoliczności oraz przez niedemokratyczne systemy polityczne narzucone naszym narodom wbrew ich woli.

Składamy hołd niewinnym – pomordowanym, poległym i przymusowo przesiedlanym Polakom i Ukraińcom. Potępiamy sprawców ich cierpień. Wyrażamy jednocześnie wdzięczność wszystkim, którzy w ciągu tych trudnych lat działali na rzecz zbliżenia naszych narodów....”

W obu krajach społeczeństwo uważa, że pojednanie między Polakami i Ukraincami jest możliwe. Wskazują to prowadzone regularnie badania społeczne przez CBOS i ISP. Wyniki badań w Polsce ilustruje tabela.

Z badań wynika, że od 1997 r. czterokrotnie zmniejszył się odsetek osób uważających pojednanie z Ukraincami za niemożliwe. Systematycznie zmienia się także deklarowany poziom sympatii i niechęci do tego narodu. Kolejną pozytywną tendencją w świetle prezentowanych badań prze wymienione wydawnictwo jest odchodzenie w polskim myśleniu o Ukrainie od odniesień historycznych na rzecz współczesności. Podobne badania przeprowadzono na Ukrainie.

Według opinii J. Koniecznej „opinie Ukrainców dotyczące pojednania z Polakami dość silnie związane były z postawami sympatii, bądź niechęci w stosunku do tego narodu. Wśród osób odczuwających bardzo dużą sympatię do Polaków, aż 82% wierzyło w pojednanie, a 5% uważało je za niemożliwe. W grupie tych, którzy odnosili się do Polaków z bardzo dużą niechęcią, możliwość pojednania dostrzegało 54%, 28% zaś było przeciwnego zdania”.

W pierwszych latach po II wojnie światowej cały wysiłek władz USRR i społeczeństwa ukierunkowany był na odbudowanie zniszczeń wojennych przemysłu, transportu, systemu energetycznego. W 1950 r. w republice osiągnięto poziom produkcji z 1940 r. W latach 1946–1947 zmarło z głodu na Ukrainie około 300–500 tys. ludzi. Dlatego duży wysiłek skierowano na rozwój rolnictwa. Moskwa pomimo ogromnej ruiny Ukrainy eksploatowała bezwzględnie republikę. Aparat represji krwawo likwidował tendencje narodowe, inteligencję, wyznaniowców. Siłą i represjami kolektywizowano dalej rolnictwo. W kulturze i nauce obowiązywały wzorce realizmu socjalistycznego.

Po śmierci J. Stalina w 1953 r. na I sekretarza KPZR wybrano Nikitę Chruszczowa. Objęcie przez niego władzy w Moskwie podniosło rangę Ukrainy wśród republik związkowych. Nastąpił także wzrost znaczenia ukraińskich komunistów w kierownictwie KPZR i ZSRR. Komuniści ukraińscy przejęli władzę w Kijowie. Doszli do najwyższych stanowisk w dowództwie Armii Radzieckiej i Układu Warszawskiego.

Pierwszym sekretarzem KC KPU został Ołeksij Kryczenko. W połowie lat pięćdziesiątych w centralnych władzach USRR było 68% Ukrainców. Pierwszy okres rządów Chruszczowa nazywany jest „ukrainizacją” Ukrainy

Kadry narodowe w dużym stopniu zaczęły decydować o losach republiki. Urodziła się kultura narodowa, literatura, sztuka, muzyka. Język ojczysty przywrócono jako wykładowy w wielu uczelniach i szkołach. Na scenie twórczej pojawiła się liczna grupa młodych poetów, literatów, artystów, których nazywano pokoleniem „szestydesiatnyków”. Szybko stali się oni elitą narodu ukraińskiego. Do grupy tej należeli: Lina Kostenko, Dmytro Pawłyczko, Iwan Dracz, Mykoła Winhranowsky, Wasyl Symonenko, Hryhor i Iryna Kałyńcowie, Witalij Koronycz, Wasyl Stus, Hryhor Tiutiunyk, Walerij Szewczuk, Iwan Dziuba, Wiaczesław Czornowił, Jewhen Swerstiuk. Intelktualiści nie popierali narzuconego siłą Ukrainie systemu. Szukali w nim dla siebie miejsca do działalności twórczej i narodowej.

W ramach odwilży w epoce Chruszczowa odżyła historia i inne dyscypliny nauk humanistycznych. Przywrócono w historii tradycje Rusi Kijowskiej, Kozaczyzny zaporoskiej, hajdamackiej. Aktywnie rozwinął działalność Związek Pisarzy Ukraińskich i inne towarzystwa naukowe, twórcze, kulturalne. W 1954 r. Chruszczow „podał” Ukrainie Krym. Odwilż i liberalizacja życia politycznego zaczęła być tłumiona już pod koniec epoki Chruszczowa. W 1964 r. został on odsunięty przez górę partyjną i na jego miejsce wybrano Leonida Breżniewa, pochodzącego z Dnieprodzierżyńska. Początek jego epoki charakteryzował się dalszym rozszerzeniem autonomii władz w Kijowie. Dużą samodzielność otrzymał i sekretarz KPU Ukrainiec Petro Szelest. Partyjne elity popierały rozwój ukraińskiej kultury, języka, literatury. Proces liberalizacji życia zahamowały wydarzenia praskiej wiosny i interwencja w Czechosłowacji. Od tego momentu aparat partyjny i KGB zaczęły intensywnie zwalczać tendencje narodowe. W 1973 r. usunięto P. Szelesta i na jego miejsce wybrano Wołodymyra Szczerbyckiego. Szefem KGB Ukrainy został Witalij Fedorczuk. Zaczęła się językowa rusyfikacja narodu ukraińskiego. Język narodowy eliminowano z mediów, uczelni i szkół, w wydawnictwach, literaturze i historii. Odrzucono w cień historii bohaterów świadczących o świetnej przeszłości Rusi Kijowskiej i Kozaczyzny. Wyjątkiem był Bohdan Chmielnicki. Nastąpiło upartyjnienie dzieł literackich. Naród ukraiński miał być narodem radzieckim. W latach 1972–1979 szczególne czystki nastąpiły wśród niewygodnych historyków. W 1972 r. nastąpił wielki pogrom twórców i elit intelektualnych o przekonaniach dysydenckich. Aresztowano i uwięziono w łagrach około 70–100 osób.

Wkrótce represje polityczne dotknęły wielu byłych działaczy KPU, naukowców, twórców, wybitnych przedstawicieli inteligencji ukraińskiej, m.in.: Wołodymyra Hołobuckiego, Fedora Szewczenkę, Olę Apanowicz, Andrija Siniawskiego, Jurija Daniela. Uległe KC KPZR kierownictwo KPU i władze republiki ślepo realizowały politykę rusyfikacji i umacniały wpływy Moskwy we wszystkich dziedzinach życia publicznego, a zwłaszcza w administracji, nauce i szkolnictwie wyższym, kulturze, resortach siłowych.

Dynamicznie rozwijał się natomiast przemysł ciężki i wydobywczy, maszynowy, elektroniczny i chemiczny. Produkowano masowo nowoczesne czołgi i ciężkie rakiety kosmiczne, rakiety międzykontynentalne zdolne przenosić po kilka głowic jądrowych, nowoczesne okręty wojenne, lotniskowce i okręty podwodne, samoloty transportowe. Gospodarka ZSRR w epoce Chruszczowa i Breżniewa była oparta na systemie głębokiego terytorialnego podziału pracy, z wysoko rozbudowaną specjalizacją produkcyjną regionów w skali ogólnozwiązkowej. Poszczególne republiki związkowe i regiony w sensie produkcyjnym wzajemnie się dopełniały i ściśle ze sobą współpracowały.

Gospodarka radziecka wytworzyła też ogólnozwiązkowe systemy infrastruktury w postaci jednolitych sieci transportowych służących do przesyłania paliw i energii, przewozów surowców i gotowych produktów oraz przemieszczania się ludzi. Dlatego żadna z republik związkowych nie była zdolna do samodzielnego funkcjonowania. Produkcja była tak zorganizowana, że bez komponentów produkowanych w innych regionach ZSRR nie można było osiągnąć finalnego -yrobku (czołgu, samolotu). W przemyśle raketowym, pancernym, stoczniowym i lotniczym myśl techniczna naukowców ukraińskich z Dniepropietrowska, Charkowa, Kijowa, Mikołajewa i wielu innych ośrodków była na światowym, najwyższym poziomie. Moskwa prowadziła bezgraniczną eksploatację zasobów naturalnych Ukrainy (ropy, gazu, rud żelaza i metali kolorowych).

W latach siedemdziesiątych nakręcana przez ZSRR i USA spirala zbrojeń spowodowała gwałtowny wzrost produkcji przemysłowej dla potrzeb militarnych. Kompleks wojskowo-przemysłowy zdominował gospodarkę ZSRR i doprowadził stopniowo do jego upadku. Próby zreformowania systemu zarządzania w wielu gałęziach przemysłu ciężkiego i wielkich

zakładach zbrojeniowych zakończyły się niepowodzeniem. Kryzys ekonomiczny narastający lawinowo w całym ZSRR silnie odczuwała Ukraina gdzie zlokalizowano wielkie zagłębia przemysłowo-wydobywcze i zakłady przemysłu zbrojeniowego. Kryzys potęgował wzrost nastrojów antyradzieckich i antykomunistycznych.

Po śmierci L. Breżniewa I-szymi sekretarzami KPZR byli krótko: Jurij Andropow (1982–1984) i Konstantin Czernienko (1984–1985). Ich rządy nie wniosły zasadniczych zmian w funkcjonowaniu ZSRR. Kosmetyczne próby reform centrum państwa nie nadały za oczekiwaniami republik. System nakazowo-rozdzielczy załamał się w epoce Gorbaczowa i doprowadził do głębokiego kryzysu ekonomicznego i upadku ZSRR.

Część społeczeństwa ukraińskiego nie godziła się z polityką Moskwy i władz komunistycznych osadzonych w Kijowie. Szczególnie zniechęcony był wieloletni I sekretarz KPU Wołodymyr Szczerbyčkyj, twardogłowy i bezwzględny wykonawca poleceń KC KPZR.

Tendencje suwerenności narodowej żyły na Ukrainie w latach powojennych. Podskórnie pomimo rozbudowanej przez KGB sieci infiltracyjnej działała opozycja antykomunistyczna, wyznania greko-katolickie i inne.

Przyjęcie w 1975 r. w Helsinkach „Wielkiej Karty Europy” podczas szczytu KBWE zapoczątkowało odradzanie się aspiracji narodowych i sformalizowanego sprzeciwu wobec władz komunistycznych w Moskwie i republikańskich partii komunistycznych realizujących ślepo założenia polityki KPZR. Ruch opozycyjny na Ukrainie ma swoje korzenie w Kijowie i w Galicji Zachodniej, we Lwowie, gdzie tradycyjnie od dziesięcioleci tendencje narodowe i idea suwerennej Ukrainy były żywe. Powstające tajne kręgi opozycji wśród inteligencji ukraińskiej, ludzi nauki, kultury, inspirowane i wspierane moralnie przez diasporę ukraińską z USA, Kanady, RFN, Austrii i z innych krajów zachodnich, podjęły walkę o odnowę moralną narodu ukraińskiego, odrodzenie jego mowy ojczystej i nadanie jej rangi państwowej, odrodzenie literatury ukraińskiej, kultury i sztuki, walkę w obronie praw człowieka i obywatela.

W duchowym odrodzeniu społeczeństwa ukraińskiego szczególnie doniosłą rolę odegrała grupa opozycjonistów, którzy w 1976 r. w Kijowie utworzyli Kijowską Ukraińską Grupę Helsińską. Kierował nią początkowo Mikołaj Rudenko, a później Oksana Meszko. Do grupy należeli m.in.:

Ołes Berdnyk, Petro Hryhorenko, Iwan Kandyba, Łewko Łukianenko, Myrośław Matuszewycz, Mykoła Marynowycz, Nina Stokatowa i Ołeksandr Tychyj. Współpracowało z nią wielu intelektualistów, m.in. Leonid Pluszcz oraz Walentin Moroz. Wielu z tych działaczy aresztowano i skazano na zsyłkę, wielokrotnie więzienia i łagry. Działalność Grupy Helsińskiej nie była szerzej znana poza wąskimi kręgami społeczeństwa ukraińskiego.

W 1988 r. Kijowski Ukraiński Związek Helsiński ogłosił publicznie swoją Deklarację Zasad, w której za cel główny uznano odrodzenie państwowości ukraińskiej, tj. suwerennej Ukrainy wchodzącej w skład konfederacji niezależnych państw utworzonych z radzieckich republik. Z deklaracji jasno wynika, że działacze związku dostrzegali możliwość rozpadu ZSRR znacznie wcześniej niż to faktycznie nastąpiło.

Polska, która w 1980 r. zdołała sama oderwać się na krótko od wpływów i nadzoru Moskwy przebudziła narody republik ZSRR i była także wzorem dla opozycji na Ukrainie. Apel „Do Narodów Wschodu” skierowany jesienią 1980 r. przez I Zjazd NSZZ „Solidarność” nie pozostał bez echa. USSR funkcjonowała jednak na innych zasadach w składzie ZSRR, jak Polska w RWPG i Układzie Warszawskim. Dlatego opozycjoniści ukraińscy, Ukraiński Związek Helsiński oraz Ludowy Ruch na Rzecz Przebudowy, zakładały ewolucyjną drogę do niepodległości. Jej działalność była odczytywana na Kremlu jako szczególnie niebezpieczna. KGB inwigilowało środowiska opozycyjne działające na terenie Ukrainy poza granicami ZSRR. Próbowano neutralizować ich wpływy, rozbijać możliwymi sposobami, w tym także likwidacją fizyczną czołowych opozycjonistów. Opozycja wobec Moskwy i KPZR bazowała na hasłach odrodzenia narodowego Ukraińców i utworzenia suwerennego państwa. Najszerszy zakres jej oddziaływania społecznego miał miejsce na Zachodniej Ukrainie, w byłej Galicji gdzie tendencje niepodległościowe oraz tradycje były bardzo żywe i silnie zakorzenione. Nie bez znaczenia były tu wiadomości napływające z Polski oraz bezpośrednie kontakty z polską Solidarnością.

Znaczący wpływ na odrodzenie narodowe Ukraińców i przebudzenie społeczeństwa miała także katastrofa w dniu 26 kwietnia 1986 r. w elektrowni atomowej w Czarnobylu. Jej tragiczne skutki wywarły wielki wpływ moralny, prawdziwy wstrząs. Utworzone po katastrofie partie ekologiczne propagujące hasła walki ze skutkami katastrofy, ochrony środowiska naturalnego ojczystej ziemi „batkiwszczyzny”, poszerzały stopniowo

program działania o zagadnienia związane z historią Ukrainy, kultury i tradycjami narodu ukraińskiego. Tematy te podejmowały utworzone w połowie lat osiemdziesiątych kluby polityczne i dyskusyjne, towarzystwa ukraïnozawcze, organizacje kulturalne i oświatowe, jak na przykład „Lewa” we Lwowie lub „Spadszczyzna” (Dziedzictwo) w Kijowie.

Jesienią 1988 r. powstał przy partyjnym Komitecie kijowskiej organizacji Związku Pisarzy Ukrainy Narodowy Ruch. Utworzyli go m.in.: I. Dracz, W. Manjaka, J. Muszketyk, O. Musiejenka, B. Olijnyk, D. Pawłyczko, B. Rohozy, M. Słaboszpycky, S. Telnjuk, W. Terena. Ruch stał się wkrótce silną organizacją skupiającą ukraińskich intelektualistów. Jego powstanie świadczyło, że również w kręgach inteligencji partyjnej odżyły tendencje narodowe.

W dn. 8–10 września 1989 r. odbyły się w Kijowie zjazd założycielski Ruchu na Rzecz Przebudowy. Uczestniczyło w nim 1109 delegatów z całej Ukrainy, w tym około 25% było działaczami i członkami KPU. Na przewodniczącego ruchu wybrano znanego opozycjonistę Iwana Dracza. Kierownikiem sekretariatu został Mychajło Horyń. Ruch grupował około 250 tys. członków i miał już rozwinięte swoje struktury organizacyjne. Jak określono to w statucie przyjętym na wymienionym zjeździe miał być „zjednoczeniem wszystkich sił patriotycznych Ukrainy, przepojonych poczuciem odpowiedzialności historycznej, niezależnie od zamieszkania, przynależności, sytuacji społecznej, cenzusu kulturalno-oświatowego, płci i wieku”. Celem Ruchu na Rzecz Przebudowy było: „zbudowanie na Ukrainie demokratycznego i humanitarnego społeczeństwa, w którym zostaną osiągnięte: prawdziwe ludowładztwo, dobrobyt narodu oraz warunki dla godnego życia człowieka, odrodzenie i wszechstronny rozwój narodu ukraińskiego, jak również zabezpieczenie narodów oraz kulturalnych potrzeb wszystkich grup etnicznych w republice, stworzenie suwerennego państwa ukraińskiego”. Deklaracja ruchu wskazywała jednoznacznie, że będzie dążył on do oderwania od ZSRR i ustanowienia nowego systemu władzy.

Pod koniec epoki ZSRR zaczęła się na Ukrainie kształtować przyszła scena polityczna. Oprócz wymienionych już struktur opozycyjnych jesienią 1989 r. powstała Ukraińska Partia Narodowa (Ukrajńska Nacjonalna Partija – UNP), Ukraińska Asocjacja Ekologiczna „Zełenyj Swit”, która w 1990 r. przekształciła się w Partię Zielonych Ukrainy (Partija Zełenych

Ukrainy – PZU). W kwietniu 1990 r. we Lwowie założono Ukrainką Partię Chrześcijańsko-Demokratyczną (Ukraińska Chrystyjańsko-Demokratyczna Partija – UchDP).

Funkcjonujący głównie w Kijowie Ukraiński Związek Helsiński przekształcił się w Ukrainką Partię Republikańską (Ukraińska Chrystyjańsko-Demokratyczna Partija – UChDP). W Charkowie powstała w maju 1990 r. Konfederacja Anarchistów Ukrainy (Konfederacija Anarchistiv Ukrainy – KAU). Środowiska socjaldemokratyczne powołały Zjednoczoną Socjaldemokratyczną Partię Ukrainy (Objednana Sociał-Demokratyczna Partija – USDP).

W czerwcu 1990 r. odbył się zjazd założycielski Ukrainkiej Demokratycznej Partii-Chłopskiej (Ukraińska Selianska Demokratyczna Partija – USDP) oraz Ukrainkiej Partii Ludowo-Demokratycznej (Ukraińska Narodno-Demokratyczna Partija – UNDP). We wrześniu 1990 r. powstała Demokratyczna Partia Ukrainy (Demokratyczna Partija Ukrainy – DPU). 1 grudnia 1990 r. z inicjatywy L. Krawczuka i reformatorskiego skrzydła KPU powstała Partia Demokratycznego Odrodzenia Ukrainy (Partija Demokratycznoho Widrozdennia Ukrainy – PDWU). W wielu jednostkach Armii Radzieckiej oficerowie narodowości ukraińskiej tworzyli własne struktury, w celu utworzenia narodowych sił przyszłego państwa ukraińskiego. Na całej Ukrainie nastąpiło przebudzenie środowisk intelektualnych i twórczych. Masowo powstawały organizacje i stowarzyszenia kulturalne stawiające sobie za cel propagowanie kultury ukraińskiej. Tworząca się dynamicznie opozycja polityczna wobec KPU i zdominowanej przez komunistów Rady Najwyższej Ukrainy nie była zdolna wykreować w krótkim czasie złego przywódcy państwa z kręgu swych działaczy. Doświadczeni w działalności politycznej partyjni liberałowie przejęli w swe ręce inicjatywę w decydującym momencie i oddali ster państwa w ręce Leonida Krawczuka do niedawna kierownika Wydziału Ideologicznego KC KPU. Historia potwierdziła, że wybór ten był trafny i korzystny dla Ukrainy w pierwszych latach istnienia suwerennego państwa.

Ostatnia decydująca faza procesu tworzenia niepodległej Ukrainy zaczęła się latem 1990 r, a jej finałem było podpisanie Aktu Niepodległości Ukrainy i aktywizacja zorganizowanych struktur niepodległościowych. Rozpad ZSRR zapoczątkowały państwa bałtyckie, które już w 1988 i

1989 roku ogłosiły deklaracje suwerenności, a wkrótce proklamowały niepodległość.

Litwa, Łotwa i Estonia były jednak państwami małymi, aby mogły wstrząsnąć potęgą ZSRR. Wydarzenia w grudniu 1990 r. pod wieżą telewizyjną w Wilnie, podczas których oddziały MON i czołgi radzieckie rabiły kilku Litwinów świadczyły, że Moskwa nie cofnie się przed użyciem siły w celu zdławienia separatystów. Jediną republiką, której Moskwa nie mogła zdławić bez wojny na szerszą skalę była Ukraina. USRR była kluczem do rozpadu ZSRR. Z jej znaczenia zdawała sobie doskonale sprawę Moskwa i dlatego aparat partyjny i bezpieczeństwa bezwzględnie próbował opanować sytuację w Kijowie i na Ukrainie.

16 lipca 1990 r. Ukraina przyjęła Deklarację Suwerenności Państwowej. Ideę niepodległości poparli licznie komuniści, co było dużym zaskoczeniem dla Gorbaczowa i kierownictwa KPZR, które miało w Kijowie silnie ugruntowane wpływy. 23 lipca 1990 r. przewodniczącym Rady Najwyższej Ukrainy został wieloletni działacz KPU Leonid Krawczuk. Wkrótce Ukraina zainicjowała podpisywanie układów z innymi państwami utworzonymi z byłych republik ZSRR. Ukraina wbrew Moskwie zaczęła stopniowo odzyskiwać podmiotowość państwową. Kolejnym krokiem do suwerenności było referendum z 17 marca 1991 roku. Nie rozstrzygnęło ono jednak statusu Ukrainy w ramach ZSRR. 17 lipca Rada Najwyższa podjęła decyzję o odłożeniu dyskusji na ten temat do września. Polityków i deputowanych, a w pewnym sensie i cały naród ukraiński, tak samo Europę i świat zaskoczył gwałtowny bieg historii, wydarzenia w Moskwie podczas sierpniowego puczu podjętego przez konserwatywnych działaczy KPZR, dowódców Armii Radzieckiej i KGB przeciwko M. Gorbaczowowi i jego pierestrojce.

Do Kijowa przybył marszałek Wałentin Warennikow, który postawił w stan gotowości bojowej wielotysięczne związki strategiczno-operacyjne Armii Radzieckiej i jednostki resortu spraw wewnętrznych. Dowódcy zachowali jednak spokój i oczekiwali na bieg wydarzeń w Moskwie.

W skomplikowanej sytuacji politycznej, gdy w Moskwie pojawiły się na ulicach czołgi, 22 sierpnia 1991 r. w Kijowie rozpoczęła się nadzwyczajna sesja Rady Najwyższej Ukrainy, która dwa dni później proklamowała niepodległość państwa. Akt Niepodległości miał być potwierdzony w ogólnonarodowym referendum wyznaczonym na 1 grudnia 1991 r.

26 sierpnia M. Gorbaczow stwierdził w wywiadzie dla ukraińskiego dziennika „Mołod Ukrajiny”, że „... nie może być Związku Radzieckiego bez Ukrainy, ale także i Ukrainy bez niego. Te dwa kraje słowiańskie – Rosja i Ukraina – stanowiły przez wieki oś, wokół której toczyły się dzieje i powstało wielkie, wielonarodowe państwo. Tak powinno pozostać. Jestem przekonany”. Wypowiedź jego jednoznacznie świadczyła, że on i skupieni wokół niego reformatorzy nie godzą się z suwerennością Ukrainy, oderwaniem jej od Moskwy. Gorbaczow, tak jak wielcy przywódcy ZSRR i rosyjscy carowie zdawał sobie sprawę, że nie może być imperium bez Ukrainy, która miała wielki potencjał zbrojny (nuklearny), przemysłowy, bogactwa naturalne, 52 mln obywateli. Ukraina dla Moskwy miała i ma wielką wartość moralną, symboliczną. Kijów jest kolebką Rusi. Rosjanie uważają go również za początek całej Rusi, nie tylko Rusi Kijowskiej. Moskwa Rurykowiczów zaanektowała historię Kijowa i uznała Rus Kijowską jako integralną część historii Rosji. Kijowa Stalin rozkazał bronić w lipcu 1941 r. za wszelką cenę bez względu na straty Armii Czerwonej. Oderwanie Ukrainy od Rosji w 1991 r. Rosjanie uznali jako zdradę, jako moralny policzek wobec historii, wobec ZSRR i imperium carów. Dlatego po sierpniowym puczu Michaił Gorbaczow podjął próby uratowania jedności ZSRR i utworzenia nowego tworów państw (republik) skonfederowanych z RSFSR. Nowy układ związkowy miał zapewnić sfederalizowanym republikom znaczną suwerenność. W przekonaniu polityków ta koncepcja Gorbaczowa została załamana przez Ukrainę 1.12.1991 r., która dokonała wyboru prezydenta i przypieczętowała tym samym suwerenność państwową.

Z inicjatywy pierwszego prezydenta Ukrainy Leonida Krawczuka doszło do spotkania 8.12.1991 r. w Puszczy Białowieskiej, w wyniku którego rozwiązano ZSRR i powołano Wspólnotę Niepodległych Państw (Rosja, Białoruś i Ukraina). Pięć dni później w Ałma-Acie dołączyło do WNP dalszych osiem republik. Ałma-Ata oznaczała rozpad ZSRR oraz wzrost samodzielności Ukrainy, państwa inicjującego powstanie WNP. Prezydent Krawczuk zdawał sobie sprawę z pozycji i jaką wśród innych republik miała Ukraina oraz doskonale się orientował, że pełną suwerenność państwową (prawną, polityczną, ekonomiczną i militarną) może uzyskać drogą stopniowej ewolucji. Nagle zerwanie więzi z Moskwą w grudniu 1991 roku nie było możliwe.

L. Krawczuk był inicjatorem spotkania w Puszczy Białowieskiej, gdy ZSRR jako podmiot prawa międzynarodowego przestał istnieć. Powstanie WNP traktował natomiast jako związek przejściowy, odpowiadający jego koncepcjom politycznym, strategii i taktyce rozwoju Kijowa z Moskwą. Dlatego prezydent Ukrainy odmówił 22 stycznia 1993 r. na spotkaniu przywódców państw WNP podpisania dokumentu określającego utworzenie organów koordynujących działalność wspólnoty, co przekreśliło utworzenie nowego ZSRR w innej postaci. Podobnie jak L. Krawczuk nie podpisali statutu WNP przywódcy Mołdawii i Turkmenistanu.

Określany mianem „spokojnego szachisty” L. Krawczuk swą polityką przekreślił plan M. Gorbaczowa przedstawiony w Nowo-Ogariewie ocalenia ZSRR. Jego stanowisko przekreśliło realizację drugiego „Nowo-Ogariewskiego” planu. Jednocześnie L. Krawczuk nie podejmował działań, które by nagle zdestabilizowały sytuacją nie tylko pomiędzy Moskwą a nim, ale w całym byłym ZSRR i Europie Środkowo-Wschodniej. Z perspektywy kilku lat liryka L. Krawczuka stała się bardziej czytelna i jasna. Dziś z uznaniem dla niego odnosi również skrajnie wrogo nastawiona opozycja. Pozytywnie oceniają ten skomplikowany transformacji ustrojowej politycy i politolodzy Zachodu, którzy z wielkimi obawami jasnzyli na dramatyczne wydarzenia związane z rozpadem ZSRR i tworzeniem nowych suwerennych państw.

Obawy Zachodu były potęgowane faktem, że Ukraina posiadała ogromny arsenał broni lej, który w przypadku zbrojnego konfliktu z Moskwą mógł być użyty. Obawiano się także niekontrolowanego biegu wydarzeń przez władze w Kijowie. Ukraina prowadząc łagodną, bardzo skuteczną politykę wobec Rosji nie godziła się na nowe, żadne układy podporządkowujące ją Moskwie. Prezydent L. Krawczuk i skupiona wokół niego ekipa politycznych pragmatyków potrafili zrećcznie zneutralizować nastroje wewnętrzne, wystąpienia skrajnych narodowców głoszących hasła konfrontacji z Moskwą i podgrzewające antyrosyjskie nastroje w społeczeństwie. Dzięki niemu transformacja systemu politycznego i społeczno-gospodarczego miała, uwzględniając warunki Ukrainy, spokojny przebieg. Opozycja nie miała takiego silnego poparcia społeczeństwa, mas, żeby zdolna była gwałtownie przerwać związki Ukrainy z Rosją oraz przejąć władzę od postkomunistycznych władz rodzącej się suwerennej Ukrainy. Silny i rozwijający się żywiołowo w Galicji nacjonalizm objął swym

zasięgiem ten rejon kraju, ale nie zdołał pociągnąć za sobą największych, najbardziej zurbanizowanych i rozwiniętych ośrodków przemysłowych Ukrainy centralnej i południowo-wschodniej.

Według ekspertów niemieckich, którzy w 1991 roku ocenili potencjały gospodarcze i możliwości ekonomiczne państw powstałych z republik radzieckich najwyższe oceny uzyskała Ukraina. Eksperci Deutsche Bank uznali, że ma ona największe szansę do samodzielnego rozwoju gospodarczego. Analizie poddano stan zasobów surowców energetycznych i mineralnych, możliwości przemysłu ciężkiego i lekkiego, poziom zaplecza naukowo-technicznego, zasoby ludzkie, wartości gleb oraz poziom kultury rolnej. Bardzo wysoko oceniono możliwości przemysłu ciężkiego i rolnictwa, zasoby mineralne. W całej klasyfikacji na 123 możliwe punkty Ukraina uzyskała ich 83 (dla porównania krajom bałtyckim przyznano 77 a RFSRR 72 punkty). Wymieniona opinia świadczy, że eksperci zachodni dawali bardzo duże szansę dla utrzymania suwerenności Ukrainy w sferze ekonomicznej, warunkującej o suwerenności politycznej i jej dalszej drodze rozwoju.

Na początku niepodległego bytu państwowego Ukraina znalazła się w bardzo złożonej sytuacji. Wynika ona z faktu, że musiała przeprowadzić proces uwalniania stosunków społeczno-gospodarczych od struktur realnego socjalizmu radzieckiego oraz oddzielić struktury państwowe od władz centralnych w Moskwie, w tym potężne siły zbrojne i resortu spraw wewnętrznych.

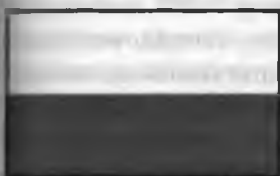
W 1994 r. w niezwykle skomplikowanej sytuacji gospodarczej i trudnej sytuacji w bilateralnych stosunkach Ukrainy z Federacją Rosyjską następcą prezydenta L. Krawczuka został Leonid Kuczma. Zapoczątkował on nowy rozdział w historii Ukrainy, w polityce wewnętrznej i zagranicznej. Utrzymał jednak kurs polityki L. Krawczuka wobec „wielkiego brata”, którego naczelnym założeniem było zachowanie pełnej suwerenności młodego państwa ukraińskiego.

Powstanie suwerennej Ukrainy po rozpadzie ZSRR miało duże znaczenie dla zachowania równowagi sił w Europie. Suwerenna Ukraina redukuje bowiem mocarstwową pozycję Rosji i ogranicza jej imperialną politykę.

Завдання:

1. Прочитайте та перекладіть текст українською мовою.
2. Напишіть коротку (8–10 речень) анотацію до тексту.
3. Подайте повну назву абrevіатур ZSRR, RFSRR, WNP та поясніть їхнє значення.

3. POLSKA

Położenie międzynarodowe

Najważniejszym celem polskiej polityki zagranicznej, któremu została podporządkowana znacząca część aktywności polskiej dyplomacji, było dążenie do integracji z Unią Europejską. Tradycyjne działania dyplomatyczne w tym względzie zostały w 2000 r. wsparte aktywnie realizowaną koncepcją polskiej dyplomacji kulturalnej. Służyło temu celowi między innymi powołanie przez ministrów spraw zagranicznych oraz kultury i dziedzictwa narodowego (Bronisława Geremka i Andrzeja Zakrzewskiego) Instytutu Adama Mickiewicza jako wyspecjalizowanej instytucji koordynującej między innymi akcje promujące Polskę w krajach UE.

Zasadniczym problemem stało się jednak przyspieszenie dostosowywania prawa polskiego do standardów prawnych UE. Polscy politycy wszystkich opcji politycznych zgodnie podtrzymywali chęć wejścia Polski do Unii jak najszybciej, a Gunter Verheugen, komisarz odpowiedzialny za rozszerzenie UE, podczas wizyty w Warszawie w lutym dowodził, że akces Polski jest możliwy na początku 2003 r., oczywiście pod warunkiem znaczącego przyspieszenia w dostosowywaniu prawa. Odpowiedzią polskiej strony na tego rodzaju postulaty strony unijnej było powołanie w parlamencie specjalnej Komisji Prawa Europejskiego, w skład której weszli przedstawiciele wszystkich frakcji parlamentarnych, a na jej

czelę stanął prof. Bronisław Geremek. Komisja, jak się okazało, sprawnie realizowała postawione przed nią cele.

Bardzo ważne było doświadczenie pierwszego roku uczestnictwa Polski w NATO. Podczas uroczystości związanych z pierwszą rocznicą poszerzenia Paktu prezydent zarzucił rządowi zaniedbania w przystosowywaniu się do jego standardów. W niektórych sprawach, takich jak przetarg na zakup dla polskiej armii samolotu wielozadaniowego, rzeczywiście nie udało się zbyt wiele osiągnąć, z drugiej jednak strony członkostwo w NATO znacząco umocniło międzynarodową pozycję Polski, zwłaszcza w Europie Środkowej. Czerwcową wizytą Madeleine Albright, wodowanie amerykańskiego okrętu wojennego – daru armii amerykańskiej, wreszcie przebieg wielkiej konferencji „Ku wspólnocie demokracji”, odbyta się w Warszawie z udziałem amerykańskiej sekretarz stanu i bardzo wielu głów państw i szefów, podkreśliły międzynarodową pozycję Polski jako nowego członka Paktu Północnoatlantyckiego. Należy też odnotować małą porażkę polskiej dyplomacji: deklaracji końcowej „Ku wspólnocie demokracji” nie podpisała delegacja francuska.

Stosunki polsko-rosyjskie na początku roku pozostawały wyraźnie pod wpływem poszerzenia NATO. Wydalenie (w ramach retorsji) polskich dyplomatów z Rosji oraz incydent przed konsulem Federacji Rosyjskiej w Poznaniu kolejnymi akordami w coraz bardziej chłodnych stosunkach dwustronnych. Podczas krótkiego pobytu premiera Jerzego Buzka w Rosji (w drodze powrotnej z wizyty na Dalekim Wschodzie) na początku lipca na lotnisku w Irkucku premier witany był jedynie przez zastępcę gubernatora.

Rok 2000 przyniósł jednak również pewne ocieplenie w dwustronnych stosunkach. Latem jednodniową wizytę w Moskwie złożył prezydent Aleksander Kwaśniewski, spotkał się wówczas na krótko z Władimirem Putinem. Jesienią odbyła się w Warszawie wizyta ministra spraw zagranicznych Rosji Igora Iwanowa oraz pierwsza od kilku lat oficjalna wizyta ministra kultury i dzieci narodowego Kazimierza M. Ujazdowskiego w Rosji.

Bardzo dobrze natomiast rozwijała się współpraca z Ukrainą, Litwą i państwami Grupy Wyszehradzkiej. W kontaktach z tymi krajami aktywni byli zarówno prezydent, jak i premier. Bardzo uroczysto obchodzono tysiąclecie Zjazdu Gnieźnieńskiego. Z tej okazji oprócz międzynarodowych uroczystości kościelnych odbyły się w Gnieźnie kolejno spotkania prezydentów Polski,

Niemiec, Ukrainy, Słowacji, Czech i Węgier, polsko-niemieckie konsultacje międzyrządowe na najwyższym szczeblu, wreszcie rozmowy i debata premierów Polski, Czech, Węgier i Słowacji z kanclerzem Niemiec.

Polska włączyła się też w uroczyste obchody dwutysiąclecia chrześcijaństwa. W 2000 r. Jan Paweł II kanonizował s. Faustynę Kowalską.

Strona polska wspólnie z przedstawicielami Ukrainy, Białorusi, Czech i Rosji była aktywna w negocjacjach odszkodowań za pracę przymusową w III Rzeszy. Pewne komplikacje międzynarodowe i pogorszenie opinii o Polsce spowodowało spektakularne wystąpienie polskich Żydów w Stanach Zjednoczonych, którzy postanowili przed amerykańskimi sądami domagać się od władz polskich zwrotu mienia zagarniętego przez komunistyczny reżim po wojnie.

Wewnętrzna sytuacja polityczna

Początek roku przyniósł wyraźne osłabienie pozycji rządu Jerzego Buzka. Posłowie współtworzącego AWS ZChN złożyli wniosek o głosowanie nad wotum nieufności dla ministra skarbu z AWS Emila Wąsacza. Okazało się, że kolejne decyzje prywatyzacyjne ministra skarbu doprowadziły do powstania silnego lobby jego przeciwników. Czarę niechęci przepełniły spodziewane decyzje w sprawie reorganizacji przemysłu cukierniczego. Za Wąsaczem twardo opowiedzieli się w większości posłowie AWS, która (w zakończonym po myśli rządu głosowaniu sejmowym) udzieliła Wąsaczowi szczególnie mocnego poparcia. Osobiście w jego obronę zaangażował się premier, szef Klubu AWS Marian Krzaklewski i szef koalicyjnej Unii Wolności Leszek Balcerowicz.

Nieustawaty coraz bardziej jałowe, trwające od początku roku, intensywne rozmowy na temat wymiany całego rządu i spekulacje o możliwości objęcia teki premiera przez marszałka Sejmu Macieja Płażyńskiego. W znacznym stopniu przyczyniało się to do erozji programowej gabinetu Buzka, który zaczął raptownie tracić poparcie w swoim klubie parlamentarnym. Gabinet Jerzego Buzka niemal ciągle odnotowywał też spadek poparcia społecznego. Kolejne sondaze opinii publicznej pokazywały, że tylko RS AWS spośród czterech podmiotów tworzących AWS ma szansę na przekroczenie progu 5 % poparcia społecznego.

Autorytet rządu i większości parlamentarnej podrywały nieustające negocjacje, roszady i kłótnie toczone publicznie i chętnie eksponowane, a nawet podsycane przez nieprzychylnie AWS media publiczne. Nie wygasła też jeszcze sprawa byłego wicepremiera Janusza Tomaszewskiego – rzecznik interesu publicznego sędzia Stanisław Niziński rozpoczął wzywianie na przesłuchania świadków w jego sprawie.

Źródłem wstrząsu politycznego okazała się sytuacja w samorządzie warszawskim. Po wyborach samorządowych zarówno UW, jak i AWS w różnych miejscach w Polsce zawarły rozmaite sojusze. Często były to nieoficjalne sojusze nawet z SLD, co było przedmiotem ostrych polemik politycznych między koalicjantami. Najbardziej jednak spektakularny był sojusz UW z SLD (UW nie zdołała dogadać się z AWS) w Warszawie, zwłaszcza w sprawie wyboru burmistrza gminy Centrum, zasłużonego działacza PZPR, Jana Wieteski. Miało to dla AWS podobnie duże znaczenie symboliczne i praktyczne jak sojusz medialny UW z SLD w Krajowej Radzie Radiofonii i Telewizji. Koniec końców wojewoda mazowiecki unieważnił pod formalnymi pretekstami ten wybór, a Jerzy Buzek w nocy z 17 na 18 maja wprowadził w Centrum zarząd komisaryczny z Andrzejem Hermanem na czele. Wywołało to wielką awanturę polityczną w koalicji i ostatecznie zakończyło się powrotem Wieteski na stanowisko. Trwale jednak zburzyło resztę zaufania między UW a AWS.

Pierwsza połowa roku przyniosła bardzo poważny kryzys w stosunkach między koalicjantami. Spory AWS z Unią Wolności dotyczyły bardzo wielu kwestii, między innymi polityki personalnej w regionach, sytuacji w gminie Warszawa – Centrum, polityki gospodarczej, strategii na okres wyborów prezydenckich, uzgodnień co do zmian w rządzie. Po przeciągających się negocjacjach 6 czerwca UW oficjalnie wyszła z rządu po wysunięciu przez AWS kandydatury Mariana Krzaklewskiego na nowego premiera (wcześniej brano pod uwagę w tej roli między innymi kandydaturę członka Rady Polityki Pieniężnej Bogusława Grabowskiego). Pozostawiła jednak na stanowiskach większość swoich wiceministrów, wicewojewodów i licznych urzędników państwowych. Unia Wolności nie wystawiła swojego kandydata na prezydenta, popierała rząd w sejmowych głosowaniach, w tym także w głosowaniu nad budżetem, przez co szybko traciła wyrazistość polityczną i poparcie społeczne. Pod koniec roku na czele Unii z programem jej ratowania stanął sam Bronisław Geremek.

Pozycja AWS i UW w regionach ulegała tymczasem coraz mocniejszej erozji. Niepomyślnie przebiegły na przykład wybory uzupełniające do Senatu. Przegrali nawet tacy kandydaci AWS, jak Adolf Juzwenko (szef Olsolineum) we Wrocławiu.

Doszło do wielu zmian na stanowiskach ministrów. Po śmierci Andrzeja Zakrzewskiego tekę ministra kultury i dziedzictwa narodowego otrzymał Kazimierz M. Ujazdowski. Po wyjściu UW z rządu miejsca unijnych ministrów zajęli: Jarosław Bauc w ministerstwie finansów, Bronisław Komorowski w ministerstwie obrony narodowej, Jerzy Widzyk w ministerstwie transportu, Władysław Bartoszewski w ministerstwie spraw zagranicznych.

Bardzo trafną z punktu widzenia interesów prawicy okazała się kandydatura Lecha Kaczyńskiego na ministra sprawiedliwości. Jego program zmian w kodeksie karnym i bezwzględnej walki z przestępczością spotkał się z bardzo dobrym odbiorem społecznym, Kaczyński wysunął się na czoło w sondażach popularności (wyrzedzając wszystkich liderów prawicy). Jego polityka jednakże napotykała ustawiczny opór w Sejmie, mimo że poszczególne kluby (w tym klub Unii Wolności, którego politycy we wcześniejszym okresie ostro zwalczali pomysły zaostrzenia kar za najgroźniejsze przestępstwa) taktycznie zmuszone były go popierać.

Bodaj najbardziej spektakularnym wydarzeniem politycznym roku 2000 była kampania wyborcza na urząd prezydenta. Marian Krzaklewski miał ambicje być jedynym kandydatem centroprawicy, jego wcześniejsza polityka spowodowała jednak, że nie tylko nie mógł praktycznie liczyć na poparcie UW, ale nawet miał bardzo poważne kłopoty z uzyskaniem mandatu partii prawicowych składających się na AWS. Bardzo zaszkodziło mu też ewidentne polityczne kunktatorstwo w okresie poprzedzającym kampanię i niezdecydowanie w jej początkach. W znacznie lepszej sytuacji znalazł się jego główny konkurent Aleksander Kwaśniewski. Miał stabilne poparcie SLD z jego strukturami w regionach, mir polityka godnie i nad podziw spokojnie sprawującego urząd prezydenta oraz bardzo wielu wyborców zdecydowanych oddać na niego swój głos. Ostatecznie w wyborach wystartowało dwunastu kandydatów, w tym były prezydent Lech Wałęsa. Kampania toczyła się głównie pomiędzy Kwaśniewskim, Krzaklewskim i Andrzejem Olechowskim w atmosferze kolejnych skandali i posądzeń. Sprawa „Alka” na przykład dotyczyła wysuniętego przeciw

urzędującemu prezydentowi pomówienia o współpracę ze służbami specjalnymi. Ostatecznie Sąd Apelacyjny uznał, że prezydent nie skłamał w oświadczeniu lustracyjnym. Podobne pomówienia spotkały Lecha Wałęsę.

Tuż przed głosowaniem (tydzień wcześniej) opublikowano nagranie z kamery VHS, na którym minister w Kancelarii Prezydenta Marek Siwić parodiował Jana Pawła II na oczach i z aprobatą Kwaśniewskiego. Chwilowo zachwiało to pozycją Aleksandra Kwaśniewskiego (bardzo ostro wystąpił w tej sprawie m.in. metropolita lubelski abp Józef Zyciński). Ostatecznie jednak wygrał on wybory w już w I turze i otrzymał ponad 53% głosów. Drugi był Andrzej Olechowski z 17%. Przekraczający 5%, trzeci wynik Krzaklewskiego powszechnie uznano za porażkę.

Wyniki wyborów w zasadzie sparaliżowały obóz prawicy. Tymczasem w parlamencie, i nie tylko, bardzo aktywna była opozycja. Wniosek SLD o odwołanie Biernackiego upadł dzięki poparciu koalicji i części posłów PSL. Kolejne jednak napastliwe wystąpienia antyrządowe i mocna pozycja w sondażach opinii publicznej dawały SLD silne atuty, z których najmocniejszym było niedawne piękne zwycięstwo Kwaśniewskiego w wyborach prezydenckich. W toku politycznych przegrupowań nastąpiło dalsze zbliżenie SLD i Unii Pracy i myśl wspólnego startu w wyborach parlamentarnych w 2001 r. SLD kończył 2000 r. z 46% poparciem ze strony opinii publicznej. Okazało się, że nie przyniosły mu uszczerbku nawet takie afery jak lustracja byłego premiera Józefa Oleksego oraz fakt, że Sąd Apelacyjny orzekł, iż Oleksy był tajnym i świadomym współpracownikiem służb specjalnych.

Jedną z najważniejszych dyskusji w parlamencie była sprawa kilku ustaw dotyczących Polonii i Polaków za granicą. Zabiegającej o stosowne ustawodawstwo w tej kwestii marszałek Senatu prof. Alicji Grześkowiak nie udało się ostatecznie doprowadzić do uchwalenia ustawy o repatriacji, ustawy o Karcie Polaka oraz koniecznych zmian w ustawie o cudzoziemcach.

Bardzo istotnym czynnikiem kształtującym życie polityczne w Polsce roku 2000 było wzrastające niezadowolenie społeczne. Niemał przez cały rok rząd musiał borykać się z kolejnymi protestami prowokowanymi przez Andrzeja Leppera, który traktował je (często w powiązaniu z demonstracyjnym lekceważeniem prawa) jako skuteczną trampolinę polityczną na przyszłość, a ze strony wymiaru sprawiedliwości oraz polityków spotykał się często na

wzrostach społeczeństwa z dość dużą akceptacją i pobłazaniem. Niezadowolenie wzrastało też w wielkich zakładach przemysłowych. Przez Warszawę przetoczyły się wielkie demonstracje pracowników radomskiego „Łuczniaka”, którzy domagali się odpowiednich warunków rozwoju polskiego przemysłu zbrojeniowego. Jesienią związkowcy z „Solidarności” podnieśli bunty w kopalniach. Domagali się między innymi wyrównania plac w sferze budżetowej. W okresie przedświątecznym oraz świąt Bożego Narodzenia służbę zdrowia sparalizowały masowe protesty bardzo słabo zarabiających pielęgniarek i położnych. Doszło nawet do okupacji gmachu Ministerstwa Zdrowia. Podejrzewając podtekst polityczny tych protestów rząd był stosunkowo twardy w negocjacjach (faktyczną stroną sporów płacowych powinny być w tym wypadku samorzady). Wynegocjowane porozumienia nie zostały ostatecznie skonsolidowane.

Gospodarka

Utrzymała się dobra sytuacja gospodarcza. Polska kolejny rok odnotowała spadek inflacji oraz wzrost produktu krajowego brutto, nieco pogorszyła się koniunktura w polskiej gospodarce, stosunkowo sprawnie przeprowadzano akcję prywatyzacji państwowych przedsiębiorstw, co zapewniło odpowiednie wpływy do budżetu. W 2000 r. budżet państwa zarobił na prywatyzacji rekordowo dużo: około 27,2 mld dol. (dla porównania w 1999 r. – 13,3 mld, w 2001 r. – 6,8 mld).

Sprawy gospodarcze, a w zasadzie różnice w programie gospodarczym, były nie tylko przyczyną rozpadu koalicji AWS-UW, ale stały się też faktycznym zarzewiem wielu zadrażnień w ramach AWS. Kwestie podatkowe, szczegóły polityki rolnej (np. dopłaty do paliw), sposoby walki z bezrobociem, obecność polskiego kapitału w akcjach prywatyzacyjnych, wreszcie samo tempo prywatyzacji były stałym powodem sporów. Wielkie zainteresowanie polityków budziły przygotowywane przekształcenia własnościowe w cukrownictwie czy największych przedsiębiorstwach państwowych. Coraz głośniej mówiło się o zataczającej szersze niż wcześniej kręgi korupcji wśród urzędników państwowych i samorządowych odpowiedzialnych za podejmowanie decyzji ekonomicznych.

Rok 2000 obfitował w niebezpieczne przykłady wiązania wielu znaczących decyzji ekonomicznych z polityką. Sprzyjały temu z jednej

strony (bezpośrednio) wybory prezydenckie, z drugiej (pośrednio) perspektywa wyborów parlamentarnych w roku 2001. Rząd zwlekał początkowo z przedstawieniem w parlamencie projektu budżetu w konstytucyjnym terminie, po jego zaś zaprezentowaniu, przekonując byłego partnera koalicyjnego do głosowania „za”, faktycznie uciekł się do taktycznej argumentacji politycznej związanej z niebezpieczeństwem rozpisania przedterminowych wyborów parlamentarnych w sytuacji złych notowań przedwyborczych wszystkich niemal partii i stronnictw postsolidarnościowych. „Unia Wolności” dała sobie narzucić całkowicie niemerytoryczny charakter debaty budżetowej i faktycznie w zamian za rozmaite koncesje polityczne przyjęła większość rozwiązań zaproponowanych przez ministra finansów Jarosława Bauca. Ostatecznie okazało się, że przedłożony budżet ma znacząco przeszacowane wpływy i nieoszacowane wydatki.

Również polityka okazała się tłem do negocjacji, a potem głosowań nad propagandowo sztandarową dla AWS ustawą uwłaszczeniową, która miała stać się rimpoliną wyborczą Mariana Krzaklewskiego. Debata na ten temat w dużym stopniu toczyła się w cieniu kampanii prezydenckiej. Ostatecznie 12 września prezydent Kwaśniewski odmówił podpisania ustawy uwłaszczeniowej, nie przeszkodziło mu to w wyborach prezydenckich.

Bardzo często wskazywano na niekompetencję i zbyt wysokie zarobki menedżerów państwowych przedsiębiorstw, takich jak KGHM Polska Miedź czy PZU. Dodatkowo pod koniec roku pojawiły się podejrzenia, że niektóre z nich brały udział w finansowaniu kampanii prezydenckiej.

Najwyższa Izba Kontroli oskarżyła byłych szefów Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Annę Bańkowską z SLD i Stanisława Alota z AWS, o poważne błędy komputeryzacji ZUS, na którą przetarg wygrała firma Prokom. Skutki zaniedbań i niekompetencji w tej sprawie mogły być bardzo dotkliwe ze względów zarówno społecznych, jak i finansowych.

Wypłynęła też sprawa EuRoPol Gazu i zasad współpracy gospodarczej z Rosją w sektorze energetycznym. Oceniano, że powołanie odrębnej spółki do zarządzania kablem światłowodowym biegnącym wzdłuż gazociągu jamalskiego może oznaczać chęć odebrania PGNiG kontroli nad tym kablem i potencjalnymi dochodami z jego eksploatacji. Nacisk prasy („Gazety Wyborczej”) spowodował duże zainteresowanie tymi sprawami ze strony rządu (wymuszone) i opinii publicznej. Naruszone zostały w ten sposób prawdopodobnie interesy jednego z

najbardziej znaczących biznesmenów w Polsce, wspierającego SLD Aleksandra Gudzowatego. Rząd AWS okazał się jednak bezradny w zakresie możliwości zagwarantowania respektowania polskich interesów w kontaktach polsko-rosyjskich w sektorze energetycznym.

23 grudnia, po odejściu Hanny Gronkiewicz-Waltz, nowym szefem Narodowego Banku Polskiego został Leszek Balcerowicz, stanął też na czele Rady Polityki Pieniężnej. Decyzja ta była efektem konsensusu dość różnych sił politycznych i oznaczała, że kurs na obniżenie inflacji i umocnienie złotego ma szansę zostać utrzymany w Polsce niezależnie od różnych fluktuacji politycznych.

Spoleczeństwo i kultura

Koalicja okazała się kompletnie nieprzygotowana do przeprowadzenia według przygotowanej przez siebie skomplikowanej procedury wyboru szefa Instytutu Pamięci Narodowej. Wobec rezygnacji prof. Wojciecha Roszkowskiego z ubiegania się o to stanowisko oraz wycofania w ostatniej chwili przez Klub AWS poparcia dla prof. Andrzeja Chwalby podejmowano też próbę zastąpienia klucza ściśle politycznego, co o mało nie doprowadziło do kompletnego fiaska całego przedsięwzięcia. Chaos w wyłanianiu kandydatów i niezdecydowanie koalicjantów spowodowały, że procedura się przeciągała. Odpadali lub rezygnowali kolejno z różnych powodów: Bogdan Borusewicz, prof. Andrzej Zoll, Marek Biernacki i Jerzy Polaczek. Ostatecznie szefem IPN został prof. Leon Kieres, senator AWS z Wrocławia. IPN pod jego kierownictwem przystąpił do pracy. Rozpoczęto wydawanie zainteresowanym wniosków o udostępnienie dokumentów Służby Bezpieczeństwa. Rozpoczęto śledztwo w sprawie mordu dokonanego na Żydach w Jedwabnem w lipcu 1941 r. Powołano dyrektorów poszczególnych pionów IPN.

Przy okazji UW i AWS ustaliły, że nowym rzecznikiem praw obywatelski, ma zostać prof. Andrzej Zoll.

Polska uzyskała możliwość godnego uczczenia ofiar z Katynia, po latach zabiegów otwarto polskie cmentarze wojenne, między innymi w Miednoje i Charkowie. Był to niewątpliwie sukces Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. Mimo bardzo usilnych prób nie udało się jednak doprowadzić do otwarcia Cmentarza Orłąt Lwowskich.

Z okazji dwutysięcznego jubileuszu chrześcijaństwa odbył się w Lublinie Międzynarodowy Kongres Kultury Chrześcijańskiej, w którym wzięli udział między innymi Leszek Kołakowski, Andrzej Wajda, kard. Paul Poupard, przewodniczący Papieskiej Rady Kultury.

Po śmierci Andrzeja Zakrzewskiego 10 marca nowym ministrem kultury został Kazimierz M. Ujazdowski ze Stronnictwa Konserwatywno-Ludowego (AWS). Jednym z ważnych kierunków jego działań było ożywienie międzynarodowej wymiany kulturalnej i stworzenie szerokiego programu promocji polskiej kultury w Europie (zwłaszcza w ramach przygotowań do wstąpienia Polski do UE), Rosji i Ameryce. Wielkim sukcesem okazał się udział Polski jako gościa honorowego na Międzynarodowych Targach Książki we Frankfurcie. Polska ekspozycja odbiła się szerokim echem w Europie. Polska bardzo dobrze zaprezentowała się na wystawie Expo 2000.

Bardzo spektakularny był konflikt wokół kontrowersyjnej wystawy „Naziści”, którą w Zachęcie zorganizowała Anda Rottenberg.

Rok 2000 przyniósł też wielkie wydarzenie filmowe, jakim była premiera Pana Tadeusza i wyróżnienie Andrzeja Wajdy Oscarem za całokształt twórczości.

Polska kultura poniosła jednak w tym roku dwie wielkie straty. Umarli: jeden z najwybitniejszych współczesnych filozofów ks. prof. Józef Tischner oraz twórca i wieloletni redaktor paryskiej „Kultury” Jerzy Giedroyc, w związku z czym po ponad pół wieku „Kultura” przestała wychodzić.

Senatorowie AWS podjęli próbę wprowadzenia całkowitego ustawowego zakazu pornografii. Okazało się, że dyskusja na ten temat nie budzi spodziewanego zainteresowania społecznego, a ostatecznie w marcu prezydent Aleksander Kwaśniewski odmówił podpisania ustawy zakazującej wszelkiego rodzaju pornografii.

Завдання:

1. Прочитайте та перекладіть текст українською мовою.
2. Напишіть коротку (8–10 речень) анотацію до тексту.
3. Подайте повну назву аббревіатур UE, AWS, PZPR, SLD та поясніть їхнє значення.

4. PARLAMENTARYZM POLSKI W XV I XVI W.

1. Powstanie polskiego sejmku. Początki polskiego parlamentaryzmu sięgają czasów Kazimierza Wielkiego. Od tego momentu, mniej lub bardziej regularnie, zbierają się sejmiki ziemskie i dzielnicowe: dla Wielkopolski w Piotrkowie Trybunalskim, dla Małopolski w Wiślicy. Powstaje pierwszy polski kodeks praw – statuty wiślicko-piotrkowskie.

Wielu historyków uważa rok 1505 i uchwalenie konstytucji *Nihil novi* za pełne rozwinięcie polskiego parlamentaryzmu oraz początki nowożytnego państwa polskiego, zwanego od tego czasu Rzeczpospolitą szlachecką. Choć sejmy walne (dwuizbowe) w swym typowym składzie zbierały się stale poczynając już od roku 1492, to jednak dopiero od konstytucji *Nihil novi* stały się organem władzy ustawodawczej, we wszystkich ważniejszych dziedzinach. O stanowieniu prawa decyduje od tego momentu zgoda trzech stanów sejmujących – króla, senatu i izby poselskiej.

Polski system sprawowania władzy ukształtowała konieczność zwoływania (od XIV w.) sejmików ziemskich, które decydowały w sprawach podatkowych, a od 1454 r. także w sprawach polityki zagranicznej. Pociągnęło to za sobą stałą potrzebę kontaktowania się i szukania porozumienia króla ze szlachtą. Szlachta wykorzystywała natomiast każdy z tych kontaktów, aby powiększyć zakres swej władzy i nadawanych przywilejów. Jest to szczególnie widoczne w okresie panowania Władysława Jagiełły i jego synów. Narastające konflikty szlachty z możnowładztwem, europejska polityka Jagiellonów w drugiej połowie XV w., zmuszały do usprawnienia tych kontaktów.

W XV w. obok sejmików ziemskich zwoływano sejmiki generalne Małopolski i Wielkopolski, na które szlachta wysyłała już tylko swoich przedstawicieli (posłów) zaopatrzonych w instrukcje sejmików ziemskich. W drugiej połowie XV w. posłowie szlacheccy zjeżdżali na te sejmiki łącznie z radą królewską. W ten sposób powstał sejm walny. Po pewnym czasie posłowie wyodrębnili się i stworzyli osobną izbę poselską. Początek sejmku walnego, który zbierał się w swym typowym składzie datuje się na rok 1492. Datę tę możemy przyjąć za początek polskiego parlamentaryzmu.

2. Skład sejmku i jego organizacja. Sejm walny, który ukształtował się pod koniec XV w, składał się z trzech stanów sejmujących: króla, senatu

i izby poselskiej. Sejm był zwoływany przez króla (król przewodniczył senatowi) i było to jedno z jego najwyższych uprawnień. W okresie bezkrólewia czynił to prymas jako interrex. W skład senatu, który powstał z dawnej rady królewskiej wchodził dożywno dygnitarze duchowni i świeccy: arcybiskupi i biskupi katolicki, wojewodowie, kasztelanowie i dostojnicy piastujący urzędy centralne (czyli ministrowie) marszałek, kanclerz, podkanclerzy, podskarbi i hetmani wielki i polny (po unii lubelskiej w 1569 r. także ich litewscy odpowiednicy).

W skład izby poselskiej wchodził posłowie szlacheccy wybrani na sejmikach ziemskich, zaopatrzeni przez wyborców w wiążące instrukcje. Instrukcje te ograniczały i utrudniały rolę posłów ponieważ mogli w ten sposób reprezentować w sejmie tylko tę ziemię, która ich wysłała, a nie całe państwo. Na czele izby poselskiej stał marszałek wybierany każdorazowo przez szlachtę. Po unii litewskiej liczba senatorów wynosiła około stu czterdziestu, posłów około stu siedemdziesięciu. reselska obradowała osobno pod kierunkiem marszałka, senatowi przewodniczył król. Na początku i na końcu obrad obie izby spotykały się wspólnie. Zbiór uchwał każdego sejmu stanowił całość i nosił nazwę konstytucji sejmowej, w trakcie obrad sejmu obowiązywała nietykalność poselska (poseł nie mógł być zatrzymany ani sądzony bez zgody izby poselskiej).

Niestety, do końca Rzeczypospolitej nie było ustalonego regulaminu obrad sejmowych, na skutek tego praca sejmowa bardzo cierpiała. W podejmowaniu uchwał obowiązywała zasada jednomyslności, często jednak w XVI w. udawało się nakłaniać opozycję (na skutek tzw. ucierania) do podporządkowania się woli większości. Sejm zwykły zwoływany był co dwa lata na sześć tygodni, nadzwyczajny na dwa tygodnie.

Początkowo miejsce obrad nie było stałe, od połowy XVI w. została nim Warszawa. Sejm walny był wyłącznie stanowym sejmem szlacheckim, zarówno bowiem mieszczaństwo (z małymi wyjątkami np. Kraków), jak i chłopci pozbawieni byli praw politycznych i nie mieli do niego dostępu.

3. Uprawnienia sejmu. Od 1505 r, czyli od konstytucji Nihil novi, sejmy stały się organami władzy ustawodawczej. Do uprawnień sejmu należały: 1) prace ustawodawcze (tworzenie prawa), 2) polityka zagraniczna (decydowanie o stanie wojny i pokoju, wysyłanie poselstw), 3) uchwalanie podatków (wysokość podatków, wydatki i dochody państwa,

liczebność wojska), 4) nadawanie szlachectwa (nobilitacja i indygenat) i jego pozbawianie, 5) sądownictwo szlacheckie w sprawach gardłowych, (tj. w sprawach, w których szlachcicowi groziła kara śmierci lub infamii (pozbawienia czci).

4. Rodzaje sejmów.

- 1) Sejm walny – zwyczajny i nadzwyczajny.
- 2) Sejm konwokacyjny (powołujący) – poczynając od 1573 r. był zwoływany w okresie bezkrólewia przez interrexa, ustalał czas i miejsce elekcji króla.
- 3) Sejm elekcyjny – dokonywał wyboru króla.
- 4) Sejm koronacyjny -kończył okres bezkrólewia, był zwoływany do Krakowa. Elekt zaprzysięgał artykuły henrykowskie i pacta conventa, po czym odbywała się koronacja.
- 5) Sejm obozowy – zbierał się w miejscach i czasie pospolitego ruszenia np. Nieszawa (1454 r).
- 6) Sejm rokoszowy -wypowiadał posłuszeństwo królowi np. Rokosz Zebrzydowskiego (1606 r.).

5. Uprawnienia sejmików ziemskich w XVI w.

- 1) Sejmik przedsejmowy – wysłuchiwał instrukcji królewskich. Legaci przedstawiali aktualne kwestie wymagające rozstrzygnięcia. Wybierał posłów na sejm walny i ustalał instrukcje dla posłów.
- 2) Sejmik relacyjny – był zwoływany po zakończeniu obrad sejmu walnego. Zdawano na nim relacje z obrad sejmu i podejmowano uchwałę związaną z wykonywaniem ustaw sejmowych.
- 3) Sejmik elekcyjny – wybierał czterech kandydatów, z których król dokonywał nominacji na sędziego ziemskiego.
- 4) Sejmik kapturowy (od 1572 r.) – wybierał władze konfederacji i sąd kapturowy na okres bezkrólewia.
- 5) Sejmik deputacki (od 1578 r.) -wybierał co rok deputata do Trybunału Konstytucyjnego.

6. Status posła. Technika obradowania. Po Unii Lubelskiej (1569 r.) sejmy zbierały się w Warszawie. Na czas obrad posłowi przysługiwali immunitet poselski (nietykalność osobista). Podróż do Warszawy i sześciotygodniowy pobyt wymagały dość znacznych wydatków, na które

nie było stać przeciętnego szlachcica. Dlatego też posłowie otrzymywali ze skarbu diety poselskie zwane strawnym. Senatorowie nie otrzymywali diet. Obrady zaczynały się od wyboru marszałka izby poselskiej. Następnie na wspólnym posiedzeniu trzech stanów sejmujących, kanclerz lub podkanclerzy przedstawiał tzw. propozycje od tronu, po czym senatorzy wygłaszali swe opinie. Po tzw. wotach senatorskich następowała przerwa. Następnie do obrad przystępowała izba poselska, która w celu usprawnienia obrad wybierała komisje zwane deputacjami. Pod koniec sejmu walnego posłowie spotykali się z senatem i królem przedstawiając do aprobaty uzgodnione konstytucje(ustawy). Ich ilość zależała od kompromisu poszczególnych posłów i ziem Rzeczypospolitej oraz poszczególnych stron sejmujących. Sztuka zawierania kompromisów nie była najmocniejszą stroną posłów szlacheckiej Rzeczypospolitej.

Sejm Rzeczypospolitej nie opracował nigdy precyzyjnego regulaminu, jego prace przedstawiały wiele do życzenia (burdy, awantury). Do największych niedomogów należało spóźnianie się na obrady (czasem o parę tygodni!), przyjeżdżanie na ich koniec, obstrukcja parlamentarna (powracanie do spraw już przedyskutowanych), czekanie z uchwałami na ostatni moment.

Завдання:

1. Прочитайте та перекладіть текст українською мовою.
2. Напишіть коротке (7–10 речень) резюме до тексту.

ТЕКСТИ ДЛЯ ЧИТАНИЯ НА ЗАНЯТИЯХ

1. WARSZAWA

To jest Polska.

To jest Warszawa.

Co to jest? To jest pomnik.

Kto to jest? To jest Kopernik.
To jest pomnik Kopernika.

Co to? To pomnik.
Kto to? To Chopin.

Czyj to pomnik? To pomnik Chopina.

Co to jest? To jest ulica
Co to za ulica? To jest ulica Kopernika.

Co to za budynek? To jest teatr.
Co to za teatr? To Teatr Narodowy.

To jest kino, a to szkoła. To jest uniwersytet.
To jest student. To jest studentka.
To jest tramwaj, a to autobus. To jest auto.

To jest Zamek. To plac Zamkowy.
Co to za pomnik? To jest kolumna króla Zygmunta

Słowniczek

a	Kopernik	teatr
auto	król	to
autobus	kto	tramwaj
budynek	narodow/y, ~a, ~e	ulica
Chopin*	plac	uniwersytet
co	Polska	Warszawa
czyj	pomnik	zamek
jest	student	zamkow/y, ~a, ~e
kino	studentka	Zygmunt
kolumna	szkoła	

Związki frazeologiczne

co to za...?

* Polacy wymawiają to nazwisko: Šopen, forma Gen. Šopena.

2. KTO TO JEST?

1. A: Kto to jest?
B: To jest pan Nowak, a to pan Kowalski.
A: A to kto?
B: To jest pani Nowakowa, żona pana Nowaka. A to pani Kowalska.

2. A: Czy to jest pan Kowalski? B: Tak, to pan Jan Kowalski.
3. A: Czy to pan Kowalski?
B: Nie. To nie jest pan Kowalski.
A: A kto to?
B: To pan Lech Nowak.
4. A: Jaki jest pan Nowak?
B: Pan Nowak jest wysoki.
A: A pan Kowalski?
B: Pan Kowalski jest niski.
5. A: Jaka jest pani Nowakowa?
B: Pani Nowakowa jest młoda i ładna.
A: A pani Kowalska? Czy jest stara i brzydka?
B: Nie! Pani Kowalska nie jest stara i brzydka, też jest młoda, ładna i zgrabna.

6. A: Czy ten niski pan to Jan Kowalski?

B: Tak, to pan Jan.

A: A czy ta młoda pani to Anna Kowalska?

B: Nie, to nie pani Anna, to jest Danuta Nowakowa.

A: Czy pani Anna jest wysoka?

B: Nie, nie bardzo wysoka.

7. A: Jaki jest pan Leszek Nowak?

B: Jest wysoki i przystojny.

A: A pan Jan?

B: Pan Kowalski jest niski. Nie jest przystojny, ale jest bardzo sympatyczny i wesoły.

Słowniczek

ale	młód/y, ~a, ~e	sympatyczn/y, ~a,
bardzo	nie	tak
brzyd/ki, ~ka, ~kie	nis/ki, ~ka, ~kie	ten, ta, to
czy	pan	tez
i	pani	wesoł/y, ~a, ~e
jaki, jaka, jakie	przystojn/y, ~a, ~e	wyso/ki, ~ka, ~kie
ładn/y, ~a, ~e	star/y, ~a, ~e	zgrabn/y, ~a, ~e

3. JACEK CHORUJE

1. To jest Jacek Kowalski. Jacek to syn pana Jana. Dlaczego Jacek leży? Leży, bo nie jest zdrowy. Ma katar i kaszel. Jacek jest chory. Leży i czyta.

2. Co robi pani Kowalska? Pani Anna telefonuje. Pan Nowak słucha. Pan Nowak to lekarz.

3. Pan Nowak jest już tutaj. Ogląda gardło. Mówi: – Gardło jest czerwone.

4. Pan Nowak pisze. Zapisuje lekarstwo: syrop na kaszel.

5. Pani Anna kupuje lekarstwo. Płaci i wychodzi.

6. Jacek pije lekarstwo. Jakie jest to lekarstwo? Jest słodkie, ale nie jest smaczne. Kto lubi lekarstwo?

Słowniczek

bo	lekarstwo	robi
choruje	lekarz	słod/ki, ~ka, ~kie
chor/y, ~a, ~e	leży	słucha
czerwon/y, ~a, ~e	lubi	smaczny/y, ~a, ~e
czyta	ma	syn
dłaczego	mówi	syrop
gardło	na (+Acc. na kaszel)	telefonuje
juz	ogląda	tutaj
kaszel	pije	wychodzi
katar	pisze	zapisuje
kupuje	płaci	zdrow/y, ~a, ~e

4. JAK MIESZKA PAN NOWAK?

A: Czy tu mieszka pan Lech Nowak?

B: Tak, to jest mieszkanie pana Nowaka. To jest przedpokój, tu wisi lustro, a tam stoi szafa. A to jest pokój pana Nowaka. Pokój jest duży i słoneczny. Są tu krzesła, stół, tapczan i fotel.

A: A co tam stoi?

B: To jest nowe biurko. Tu stoi lampa, leżą książki i gazety. Jest tu także radio. A tam jest okno i balkon.

A: Czy pan Nowak tu pracuje?

B: Tak, tu pracuje i odpoczywa.

A: A to co?

B: To kuchnia. Jest tutaj mała lodówka, są także białe szafki kuchenne.

A: A co jest tam?

B: Tam jest łazienka i toaleta.

A: A tam?

B: Pokój pani Nowak i pokój syna.

A: To mieszkanie jest bardzo ładne i wygodne.

Słowniczek

balkon	lustro	stoi
biały/y, ~a, ~e	łazienka	stół
biurko	mały/y, ~a, ~e	szafa
duży/y, ~a, ~e	mieszka	szafka
fotel	mieszkanie	ściana
gazeta jak?	now/y, ~a, ~e	także
krzesło	odpoczywa	tam
książka	okno	tapczan
kuchenn/y, ~a, ~e	pokój	toaleta
kuchnia	pracuje	tu
lampa	przedpokój	wisi
leżą	radio	wygodn/y, ~a, ~e
lodówka	są	
	słoneczn/y, ~a, ~e	

Plansza 1

MIESZKANIE

balkon		podłoga			
drzwi		POKÓJ			
KUCHNIA		PRZEDPOKÓJ			
łazienka		sufit			
okno		ściana			
		toaleta			
KUCHNIA		POKÓJ		PRZEDPOKÓJ	
kran	biurko	stół	lustro		
kuchenka	fotel	tapczan	stolik		
lodówka	krzesło	telefon	szafa		
półka	lampa	telewizor	walizka		
szafka	radio	zegar	wieszak		

5. GDZIE MIESZKA PAN NOWAK?

Mamy adres pana Nowaka: ulica Prosta dwa, parter, mieszkanie numer jeden.

Pan Nowak mieszka w centrum. Ulica Prosta jest bardzo ładna: szeroka i spokojna. Rosną tu drzewa i są duże, zielone trawniki. Niedaleko jest piękny park – Ogród Saski.

Dom numer dwa to wysoki, długi, nowy blok. Otwieramy drzwi. Na prawo jest winda, na lewo schody. A tu mieszkanie numer jeden.

Tabliczka:

Lech Nowak

i dzwonek. Dzwonimy. Otwiera wysoki, przystojny pan.

- Dzień dobry! Czy pan doktor Nowak?
- Dzień dobry! Tak, to ja.
- Mamy dla pana list: proszę!

Pan

Dr Lech Nowak

Warszawa

ul. Prosta 2 m. 1

przez grzeczność

- Dziękuję bardzo!
- Dowidzenia!
- Dowidzenia!

Wychodzimy. Teraz mamy wolny czas. Idziemy na spacer. Ogród Saski jest niedaleko.

Słowniczek

adres	grzeczność	prost/y, ~a, ~e
blok	idziemy	proszę
centrum	ja	rosną
czas	jeden	schody
daleko	list	spacer
dla (+ Gen. – dla pana)	mamy	spokojn/y, ~a, ~e
doktor	na lewo	szero/ki, ~ka, ~kie
dowidzenia	na prawo	tabliczka
drzewo	niedaleko	trawnik
drzwi	numer	ul. = ulica (skrót stosowany przy adresowaniu listów)
dwa	ogród	w
dzień dobry	Ogród Saski	winda
dziękuję	otwiera	woln/y, ~a, ~e
dzwonek	park	zielon/y, ~a, ~e
dzwonimy	parter	
gdzie?	piękn/y, ~a, ~e	

Związki frazeologiczne

mam czas
przez grzeczność
wolny czas

6. KIM JEST TEN PAN?

A: Kim jest pan Kowalski?

B: Pan Kowalski jest inżynierem.

A: A kim jest pan Nowak?

B: Pan Nowak jest lekarzem.

A: Kto to jest?

B: To jest pani Anna. Pani Anna jest mężatką. Jest żona pana Jana.

A: Kim jest pani Anna?

B: Jest dentystką.

A: A kto to jest?

B: To jest pani Danuta Nowak.

A: Jak się pan nazywa?

B: Nazywam się Nowak

A: To pan Nowak jest żonaty?

B: Tak, jest żonaty. Pani Danuta jest żoną pana Nowaka. Pani Nowak jest nauczycielką.

Hotel • Recepcja

A: Już piszę: nazwisko – Nowak. A jak ma pan na imię?

B: Mam na imię Lech.

A: Jaki jest pana zawód?

B: Jestem lekarzem.

A: Stan cywilny?

- B: Żonaty.
 A: Narodowość?
 B: Jestem Polakiem.
 A: Obywatelstwo?
 B: Polskie.
 A: Miejsce zamieszkania?
 B: Warszawa, ulica Prosta dwa, mieszkania jeden.

Słowniczek

dentystka	narodowość	Polka
hotel	nauczycielka	pols/ki, -ka, -kie
imię	nazwisko	recepcja
inżynier	nazywa się	zawód
mężatka	obywatelstwo	żonaty
miejsce	Polak	

Związki frazeologiczne

ma na imię miejsce zamieszkania stan cywilny
--

Plansza 2

ZAWODY I FUNKCJE

aktor	kierowca	nauczyciel	rolnik
aktorka	lekarka	nauczycielka	student
artysta	lekarz	ogrodniczka	studentka
artystka	lektor	ogrodnik	spiewaczka
dentysta	lektorka	pisarka	spiewak
dentystka	lotnik	pisarz	urzędniczka
górnik	malarka	poeta/poetka	urzędnik
inżynier	malarz	przedsiębiorca	

Plansza 3

NAZWY NARODOWOŚCI

Amerikanin – Amerykanka	Kubańczyk – Kubanka
Anglik – Angielka	Murzyn – Murzynka
Arab – Arabka	Niemiec – Niemka
Belg – Belgijka	Norweg – Norweżka
Bułgar – Bułgarka	Polak – Polka
Chińczyk – Chinka	Portugalczyk – Portugalka
Czech – Czeszka	Rosjanin – Rosjanka
Duńczyk – Dunka	Rumun – Rumunka
Fin – Finka	Słowak – Słowaczka
Francuz – Francuzka	Szkot – Szkotka
Hindus – Hinduska	Szwajcar – Szwajcarka
Hiszpan – Hiszpanka	Szwed – Szwedka
Holender – Holenderka	Węgier – Węgierka
Irlandczyk – Irlandka	Włoch – Włoszka
Japończyk – Japonka	Żyd – Żydówka

7. RODZINA

ojciec + matka = rodzice

syn + córka = dzieci

mąż + żona = małżeństwo

brat + siostra = rodzeństwo

Państwo Nowakowie są małżeństwem. Pani Danuta jest żoną pana Lecha. Jest także matką Jurka i Kasi.

Jurek jest bratem Kasi, a Kasia siostrą Jurka. Jurek i Kasia są rodzeństwem. Ojciec Kasi i Jurka jest lekarzem, a matka nauczycielką. Kasia jest jeszcze małą i jest uczennicą. Jurek jest już dużym i jest studentem.

Kasia jest koleżanką Jacka. Jacek jest synem pani Anny i pana Jana. Pan Jan Kowalski jest mężem pani Anny i ojcem Jacka. Jacek jest jeszcze uczniem. Jest kolegą Kasi.

Słowniczek

brat	małżeństwo	rodzice
córka	matka	rodzina
dziecko (lm. dzieci)	mąż	siostra
jeszcze	ojciec	student
kolega	panstwo	uczennica
koleżanka	rodzeństwo	uczeń

8. STARE FOTOGRAFIE

Cała rodzina ogląda stare fotografie.

Jurek: Kto to jest?

Pani Nowakowa: To mój ojciec, a wasz dziadek.

Kasia: A kim był nasz dziadek?

Pani Nowakowa: Inżynierem.

Kasia: A to kto?

Pani Nowakowa: Ten pan z wąsami?

Kasia: Nie, tamten z brodą.

Pani Nowakowa: To wasz ojciec.

Pan Nowak: Byłem wtedy studentem.

Jurek: Kto to?

Pan Nowak: To moja matka.

Kasia: Nasza babcia? Jaka ładna!

Pan Nowak: Tak. Była wtedy młoda. A to moja siostra.

Kasia: Nasza ciotka?

Jurek: Tak, to twoja kochana ciocia Ewa.

- Kasia:* A ten wysoki młody człowiek?
Pani Nowakowa: To mój brat, a wasz wuj.
Jurek: Chyba znam z widzenia tę dziewczynę.
Kasia: Tę tęgą brunetkę?
Jurek: Nie, tę szczupłą blondynkę.
Pan Nowak: Tę blondynkę znasz nie tylko z widzenia, ale i osobiscie.
Kasia: To pewnie mama?
Pani Nowakowa: Byłam wtedy uczennicą liceum.

Słowniczek

babcia	ciocia	pewnie
blondyn	ciotka	szczupły, ~a, ~e
blondynka	człowiek	tę/gi, ~ga, ~gie
broda	dziadek	twój, twoja, twoje
brunet	dziewczyna	wasz, ~a, ~e
brunetka	fotografia	wąs (lm. wąsy)
był	kochan/y, ~a, ~e	wtedy
była	liceum	wuj
byłam	mama	wujek
bytem	mój, moja, moje	zna
cały, ~a, ~e	nasz, ~a, ~e	znam
chyba	nie tylko.... ale i...	znasz

Związki frazeologiczne

młody człowiek
znam osobiscie
znam z widzenia

9. PANI KOWALSKA ROBI ZAKUPY

Pani Kowalska idzie do sklepu spożywczego po zakupy. Co kupuje pani Kowalska na śniadanie? Kupuje: mleko, cukier, chleb, bulki, masło, jajka.

A co na obiad? – Kartofle, pomidory, ryż, sałatę i śmietanę. Pani Kowalska idzie też do sklepu mięsnego po mięso i po kielbasę na kolację.

Wraca do domu. Spotyka panią Danutę:

- Dzień dobry, pani Danuto!
- Dzień dobry pani.
- Dokąd pani idzie?
- Idę do pracy.
- A ja do domu. Mąż czeka na śniadanie. Dowidzenia!
- Dowidzenia

Słowniczek

bulka	kartofel (1m kartofle = ziemniaki)	praca
chleb	kielbasa	ryż
cukier	kolacja	sałata
czeka	masło	sklep
do (+ Gen. - do sklepu)	mięsn/y, ~a, ~e	spotyka
dokąd?	mięso	spożywczy/y, ~a, ~e
dom	mleko	śmietana
idę	obiad	śniadanie
ja	po (+ Acc. - po mięso)	wraca
jajko	pomidor	zakupy

Związki frazeologiczne

sklep mięsny
sklep spożywczy

10. PANI KOWALSKA JEST DOBRĄ GOSPODYNIĄ

Pani Kowalska przygotowuje śniadanie. Nakrywa stół obrusem. Na śniadanie jest kawa z mlekiem, są też bułki z masłem i jajecznicą.

A co będzie na obiad?

Pani Kowalska gotuje zupę pomidorową z ryżem. Pan Kowalski bardzo lubi tę zupę. Na drugie danie będą kotlety, kartofle i sałata ze śmietaną. Pan Kowalski uważa, że zielona sałata jest smaczna i zdrowa. Na deser będzie kawa i ciastka z kremem.

A na kolację? Na kolację pani Kowalska robi kanapki z masłem i szynką. Podaje herbatę z cytryną. Co jeszcze? – Aha, jeszcze owoce!

Słowniczek

aha!	gospodyni	obrus
będą	gotuje	owoc
będzie	herbata	podaje
ciastko	jajecznicą	pomidorowy
cytryna	kanapka	przygotowuje
danie	kawa	szynka
deser	kotlet krem	uważa
dobr/y, a	nakrywa	z, ze (+ Instr.)
dru/gi, ~ga, ~gie	ze	zupa

Związki frazeologiczne

drugie danie

Jarzyny i potrawy

burak	cebula	fasola
jajecznicą	marchew	sałata
kartofle	mięso	warzywa
kompot	ogórek	włoszczyzna
kotlet	owoce	zupa
	groch	

Nakrycia

kluzanka	łyżka	talerz
teliszek	nóż	talerz głęboki
knibek	spodek	talerz płytki
łyżeczka	szklanka	talerzyk
		widelec

11. JUREK MA DZIEWCZYNĘ

Jurek Nowak, syn pani Danuty i pana Leszka, jest studentem. Studiuje historię sztuki w Toruniu. Mieszka w domu akademickim. Szkolny kolega Jurka, Romek, studiuje prawo w Krakowie. Jurek pisze list do Romka:

List pierwszy

Maj

Mój drogi Romku!

Mam dziewczynę. Jest wspaniała! Ma na imię Zofia. Żenię się! Nie wierzysz? To poważna sprawa!

Zofia jest śliczna: jest wysoką blondynką (ty wiesz, że lubię tylko blondynki), ma krótkie i bardzo jasne włosy, jest bardzo zgrabna i ma długie, szczupłe nogi.

A jaka twarz! – Rysy regularne, nos grecki, piękne zęby i usta, a oczy duże, niebieskie. Co jeszcze mogę dodać? Zofia jest elegancka, bardzo miła i ma przyjemny głos. Po prostu ideal! Po co się zastanawiać? Żenię się i już! Na ślub oczywiście zapraszam. Dokładną datę podam jeszcze. Wiwat stan małżeński!

*Serdecznie Cię pozdrawiam –
Twój Jurek*

Słowniczek

data	niebieski, ~ka, ~kie	sztuka
długo, ~ga, ~gie	noga	śliczny, ~a, ~e
do (+ Gen.)	nos	ślub
do/dać (dk), ~dam, ~dasz	oko (lm oczy)	Toruń
dokładny, ~a, ~e	oczywiście	twarz

dro/gi, ~ga, ~gie
eleganc/ki, ~ka, ~kie
głos
grec/ki, ~ka, -kie
historia
ideał
jasn/y, ~a, ~e
Kraków
krót/ki, ~ka, -kie
maj
małżeński
mieć, mam, masz
mił/y, ~a, ~e
móc, mogę, możesz

bok
brew (Im.brwi)
broda
brzuch
czoło
dłoń
głowa
kark
kolano
łokieć

pierwsz/y, ~a, ~e	ty (Acc. cię)
po co	tylko
po/dać (dk), ~dam, ~dasz	usta
po prostu	w (+ Loc. - w domu)
poważn/y, ~a, ~e	wiedzieć, wiem, wiesz
pozdrawi/ać, ~am, ~asz	wierz/yć, ~ę, ~ysz
prawo	wiwat!
przyjemn/y, ~a, ~e	włos
regularn/y, ~a, ~e	wspaniał/y, ~a, ~e
rysy	zaprasz/ać, ~am, ~asz
serdecznie	zastanawi/ać się, ~am, ~asz
sprawa	zab (lm. zęby)
studi/ować, ~uję, ~ujesz	zeni/c się, ~ę, ~sz
szkolny	

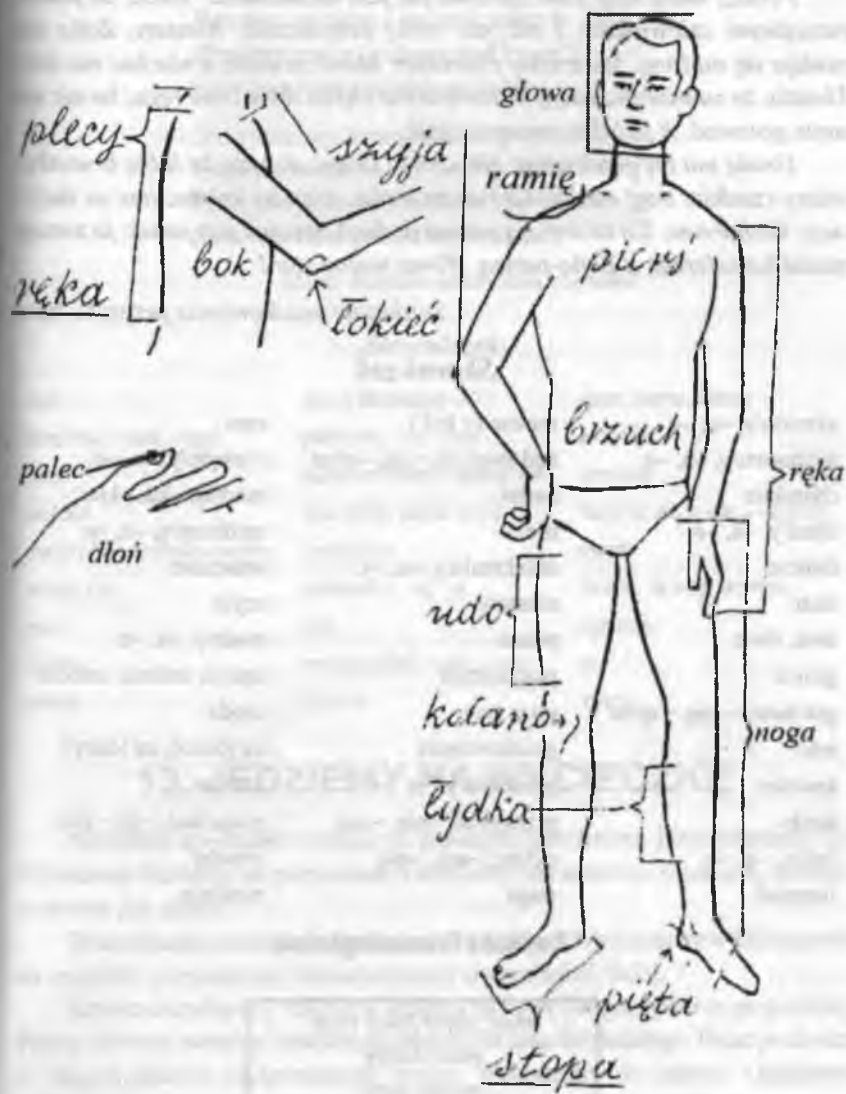
Związki frazeologiczne

dom akademicki
stan małżeński

CZĘŚCI CIAŁA

łydka	ramię (lm. ramiona)
noga	ręka (lm. ręce)
nos	rzęsa (lm. rzęsy)
oko (lm. oczy)	stopa
palec (lm. palce)	szyja
paznokieć (lm. paznokcie)	ucho (lm. uszy)
piers	udo
pięta	usta
plecy	wąsy
policzek (lm. policzki)	włosy
	zab (lm. zęby)

12. DRUGIEST JURKA

12. DRUGI LIST JURKA

Pytasz, kiedy mój ślub. Sprawa już jest nieaktualna. Wiesz, że jestem rozsądnym człowiekiem i nic nie robię pośpiesznie. Niestety, Zofia nie nadaje się na żonę. Ma trudny charakter. Mówi za dużo, a słuchać nie lubi. Uważa, że zawsze ma rację. Poza tym ma chyba dwie lewe ręce, bo nic nie umie gotować. A ja lubię smacznie jeść.

Urodę ma też przeciętną: blondynka (wiesz dobrze, że lubię brunetki), włosy rzadkie, nogi chude. Głowa za mała, szyja za krótka, nos za duży i oczy bezbarwne. Co tu zresztą można dodać? Sprawa jest jasna: ja zostaję nadal kawalerem, a Zofia-panną. Wiwat wolny stan!

Serdeczne pozdrowienia przesyła Jurka

Słowniczek

aktualn/y, ~a, ~e	można (+ Inf.)	ręce
bezbarwn/y, ~a, ~e	nad/awać się, ~aję, ~ajesz	rozsądn/y, ~a, ~e
charakter	nadal	rzad/ki, ~ka, ~kie
chud/y, ~a, ~e	nic	serdeczn/y, ~a, ~e
dobrze	nieaktualn/y, ~a, ~e	smacznie
dużo	niestety	szyja
dwa, dwie	panna	trudn/y, ~a, ~e
głowa	pośpiesznie	umieć, umiem, umiesz
got/ować, ~uję, ~ujesz	poza tym	uroda
jeść	pozdrowienia	za (dużo), za (duży)
kawaler	przeciętn/y, ~a, ~e	zawsze
kiedy	przesył/ać, ~am, ~asz	zosta/wać, ~ję, ~jesz
lew/y, ~a, ~e	pyt/ać, ~am, ~asz	zresztą
listopad	racja	zupełnie

Związki frazeologiczne

mieć dwie lewe ręce
mieć rację
wolny stan

Miłość

Wciąż rozmyślasz. Uparcie i skrycie.
Patrzysz w okno i smutek masz w oku...
Przecież mnie kochasz nad życie?
Sam mówiłeś przeszłego roku...

Śmiejesz się, lecz coś tkwi poza tem.
Patrzysz w niebo, na rzeźby obłoków...
Przecież ja jestem niebem i światem?
Sam mówiłeś przeszłego roku...

Maria Pawlikowska-Jasnorzewska

Słowniczek

coś	oko (1m oczy)	sam, sama, samo
koch/ać, ~am, ~asz	patrz/eć, ~ę, ~ysz	skrycie
lecz	poza tem (tem – dawna forma, dziś: poza tym)	smutek
miłość	przecież	śmi/ać się, ~eję, ~ejesz
mnie (Acc. zaimka osobowego <i>ja</i>)	przeszł/y, ~a, ~e	świat
nad	rok	tkwić, tkwię, tkwisz
niebo	rozmyśl/ać, ~am, ~asz	uparcie
obłok	rzeźba	w
		życie

13. JEDZIEMY NA WYCIECZKĘ

Niedzielę spędzamy zawsze na świeżym powietrzu. Dziś jedziemy do Wilanowa. Idziemy na przystanek i czekamy, na autobus. Czekamy krótko. Autobus już jedzie.

W autobusie jest tłok. Jedziemy niezbyt długo. Wsiadamy w Wilanowie na ostatnim przystanku i zastanawiamy się, co robić dalej.

Szybko decydujemy: najpierw idziemy na kawę i odpoczywamy po podróży. Potem idziemy zwiedzać barokowy pałac króla Jana Sobieskiego. Pałac pochodzi z drugiej połowy siedemnastego wieku. Wchodzimy do pałacu. Oglądamy wspaniałe komnaty, zabytkowe meble i galerie portretu staropolskiego.

Wreszcie wychodzimy z pałacu i idziemy do parku. Spacerujemy po alejkach. Wieczorem wracamy do domu. Wychodzimy z parku i idziemy na przystanek. Wsiadamy do autobusu i jedziemy.

Słowniczek

alejka	odpoczyw/ać, ~am, ~asz	spędz/ać, ~am, ~asz
barokowy, ~a, ~e	ostatni, ~a, ~e	staropolski, ~ka, ~kie
dalej	pałac	szybko
decyd/ować, ~uję, ~ujesz	po (+ Lok: - po alejkach)	świeży, ~a, ~e
długo	po (podróży)	tłok
dziś	pocho/dzić, ~dzę, ~dzisz	wieczorem
galeria	podróż	wiek
iść, idę, idziesz	połowa	wreszcie
jechać, jadę, jedziesz	portret	wsiad/ać, ~am, ~asz
komnata	potem	wycieczka
krótko	powietrze	wysiad/ać, ~am, ~asz
meble	przystanek	z (+ Gen. -z. pałacu)
najpierw	siedemnast/y, ~a, ~e	zabytkowy, ~a, ~e
niedziela	Sobieski	zaczyn/ać, ~am, ~asz
niezbyt	spacer/ować, ~uję, ~ujesz	zwiedz/ać, ~am, ~asz

Związki frazeologiczne

świeże powietrze

14. U LEKARZA

Do gabinetu pana Leszka Nowaka przychodzi pacjent.

Pacjent: Dzień dobry, panie doktorze.

Lekarz: Dzień dobry panu. Jak się pan czuje?

P: Niedobrze. Chyba jestem chory.

L.: Nie wygląda pan źle. Przeciwnie, wygląda pan bardzo dobrze.

P: Nie jestem jednak zdrowy.

L.: Ma pan temperaturę?

P: Nie. Nie mam temperatury,

L.: Puls ma pan normalny. A co panu dolega? Czy ma pan apetyt?

P: Nie mam apetytu. I nie mogę spać wieczorem.

L.: Czy często boli pana głowa?

P: Nie. Bardzo rzadko.

L.: Żołądek?

P: Też nie.

L.: A co pana boli? Serce? Wątroba? Gardło?

P: Nic nie boli. Ale nie czuję się dobrze. Nie mam apetytu.

L.: A ile razy dziennie pan jada?

P: Jem: śniadanie, drugie śniadanie, obiad, podwieczorek i kolację. Tylko pięć razy.

L.: Aż pięć? To dużo. A czy zawsze chodzi pan spać wcześniej?

P: Zwykle oglądam cały program telewizyjny, jem kolację i idę spać.

L.: A kiedy pan wstaje?

P: Nie lubię wstawać wcześniej. Lubię długo spać. Rano śpię bardzo dobrze.

L.: Już wiem, jak pana leczyć. Za długo ogląda pan telewizję i za długo spi.

Za dużo pan waży, bo za często pan je. Wystarczy śniadanie, obiad i kolacja – trzy posiłki dziennie. Proszę wcześniej jeść kolację i potem chodzić na długie spacery. Zapisuję panu lekarstwo. Recepta:

apetyt
az (partykuła)
boleć, 3. os. boli
chodzić, ~dzą, ~dzisz
często
czuć się, czuję się,
czujesz się
dolegać, -am, -asz
dolega
drugi
dziennie
gabinet
ile
jad/ać, ~ am, --asz
jednak
leczyć, ~ę, ~ysz
niedobrze
normaln/y, ~ a, ~ e

Słowniczek

pacjent	telewizja
pięć	telewizyjn/y, ~ a, ~ e
podwieczorek	temperatura
posiłek	trzy
program	u (+ Gen. - u lekarza)
przeciwnie	waż/yć, ~ ę, ~ ysz
przycho/dzić, ~ dzę, ~ dzisz	wątroba
puls	wcześniej
rano	woda
raz	wstawać ~ aję, ajesz
recepta	wyglądać ~ am, ~ asz
ruch	wystarczyć ~ ę, ~ ysz,
rzadko	zaraz
serce	zwykle
stonce	złe
spać, śpię, śpisz	żołądek
śniadanie	

Związki frazeologiczne

chodzić (chodzę) spać
co panu (pani) dolega?
drugie śniadanie
ile razy?
iść (idę) spać
jak się pan (pani) czuje?
mieć apetyt
mieć temperaturę

15. ŻABA

Pewna żaba była słaba. Więc przychodzi do doktora i powiada, że jest chora. Doktor włożył okulary, Bo już był cokolwiek stary, Potem ją dokładnie zbadał, No, i wreszcie tak powiada:

“Pani zanadto się poci,
Niech pani unika wilgoci,
Niech pani się czasem nie kąpie,
Niech pani nie siada przy pompie,
Niech pani deszczu unika,
Niech pani nie pływa w strumykach,
Niech pani wody nie pija,
Niech pani kałuże omija,
Niech pani nie myje się z rana,

Niech pani, pani kochana,
Na siebie chucha i dmucha,
Bo pani musi być sucha!”

Wraca żaba od doktora,
Myśli sobie „Jestem chora,
A doktora chora słucha,
Mam być sucha-będę sucha!”

Leczyła się zaba, leczyła.
 Suszyła się długo, suszyła,
 Aż wyschła tak, że po troszku
 Została z niej garstka proszku...

Jan Brzechwa

Słowniczek

az (spójnik)	myć się myję się, myjesz się	myśleć, myślę, myślisz
być		niech
chuch/ać, ~ am, ~ asz		no
cokolwiek		okulary
czasem		powien, pewna, pewne
deszcz		pływ/ać ~ am, ~ asz
dmuchać, ~ am, ~ asz	pocić się, pocę się. pocisz się	wysch/nąć, ~ nę, ~ niesz
dokładnie		pompa
garstka		powiad/ać, ~ am, ~ asz
ja (Acc zaimka os. ona)		przy (+ Lok: - przy pompie)
kałuża		siad/ać, ~ am, ~ asz
kąpać się, kąpię się,		siebie, sobie
kąpiesz się		słab/y, ~ a, ~ e
musieć, muszę, musisz		stuch/ać, ~ am, ~ asz
strumyk	wilgoć	zost/ać, ~ anę, - aniesz
such/y, ~ a, ~ e	włóż/yć, ~ ę, ~ ysz	z rana
susz/yć się, ~ ę, ~ ysz	zanadto	zaba
unik/ać, ~ am, ~ asz	zbad/ać, ~ am, ~ asz	

Związki frazeologiczne

<p><i>chuchać i dmuchać na siebie po troszku</i></p>

16. W RESTAURACJI

Pan Nowak je obiad w restauracji. Siada przy wolnym stoliku. Zamawia zupę owocową, drugie danie i kompot. Kelner podaje zupę.

- Nie mogę jeść tej zupy – mówi pan Nowak.
Kelner zabiera talerz i po chwili przynosi inną zupę, ogórkową.
- Nie mogę jeść zupy – powtarza pan Nowak.
- Dlaczego? Nie lubi pan zupy? – pyta kelner.
- Lubię zupę, ale nie mam łyżki – odpowiada pan Nowak.
Po chwili pan Nowak woła znów kelnera:
- Proszę pana. w zupie jest mucha! Kelner wyjmuje muchę z zupy.
- Już nie ma muchy, proszę pana!
- Gdzie jest kierownik? Proszę zawołać kierownika! – denerwuje się pan Nowak.
- Nie ma kierownika, jada obiady w domu – odpowiada kelner.
- Dlaczego Kain zabił Abła?
- Bo Abel opowiadał stare dowcipy.

Słowniczek

chwila, po chwili	mucha	stolik
denerw/ować się, ~uję, ~ujesz	nie ma	talerz
dowcip	odpowiad/ać, ~am, ~asz	cof/ać, ~am, ~asz
inn/y, ~a, ~e	ogórkowy, ~a, ~e	wyjm/ować, ~uję, ~ujesz
kelner	opowiad/ać, ~am, ~asz	zabier/ać, ~am, ~asz
kierownik	owocow/y, ~a, ~e	zabici (dk), zabiję, zabijesz
kompot	powtarzać, ~am, ~asz	zamawia/ać, ~am, ~asz
łyżka	przynosić, ~noszę, ~nosisz	zawoła/ać (dk) ~am, ~asz
	restauracja	znów

17. SĄSIAD I SĄSIADKA

- Pani Kowalska:* Czy znasz już naszego nowego sąsiada?
- Pan Kowalski:* Nie znam go jeszcze. Mieszka tu od niedawna. Dlaczego pytasz?
- Pani:* To dziwny człowiek.
- Pan:* Dlaczego dziwny?
- Pani:* Zawsze roztargniony. Spotykam go często, kiedy jedziemy windą, ale nigdy mi się nie kłania.
- Pan:* Pewnie jest zaspany.
- Pani:* Może być zaspany rano, ale wieczorem?
- Pan:* Podobno on codziennie wraca po południu z biura i przez cały wieczór śpi.
- Pani:* Codziennie?
- Pan:* Prawie codziennie. Bardzo lubi spać. *Pani:* Skąd wiesz?
- Pan:* Tak mówi sąsiadka.
- Pani:* Nie znam jej. A skąd ona wie?
- Pan:* Ona wie wszystko.
- Pani:* Naszego sąsiada nie znasz, ale sąsiadkę znasz już bardzo dobrze.
- Pan:* Zawsze ją spotykam przed naszymi drzwiami, kiedy wychodzę z domu!

Słowniczek

biuro	od niedawna	roztargnion/y, ~ a, ~ e
codziennie	on, ona, ono	sąsiad
dziwn/y, ~ a, ~ e	podobno	sąsiadka
może być	południe	skąd?
nigdy	po południu	wszystko
od (+ Gen.)	przed (drzwiami)	zaspan/y, ~ a, ~ e
	przez (cały wieczór)	

18. CHCĘ BYĆ JEDYNACZKĄ

Rozmowa Jacka Kowalskiego z Kasią Nowakówną

Jacek: Czy masz rodzeństwo?

Kasia: Mam brata, ale nie mam siostry.

Jacek: A ja nie mam ani brata, ani siostry.

Kasia: Nie masz rodzeństwa? Tobie to dobrze. Jesteś jedynakiem.

Jacek: Wcale nie jest mi dobrze. Mój tatuś uważa, że dobrze jest mieć córkę. Nie ma córki, więc myśli, że córki są posłuszne, grzeczne, a z synami jest ciągle kłopot.

Kasia: A co na to mówi twoja mama?

Jacek: Moja mama twierdzi, że mężczyzna jest jak dziecko – sam nie wie, czego chce.

Kasia: Twoja mama nic ma racji! Jestem jeszcze dzieckiem, a już wiem, czego chcę: chcę być jedynaczką!

Jacek: Nie możesz być jedynaczką – masz już brata.

Kasia: Mogę, ale muszę poczekać – mój brat jest już dorosły – ożeni się z jakąś młodą kobietą, wyprowadzi się z domu, a ja będę jedynaczką.

Słowniczek

ani	jedynak	rozmowa
chcieć, chcę, chcesz	kłopot	sam, sama, samo tatuś
ciągle	kobieta	twier/dzić, ~dzieć, ~dzisz wcale
dorosl/y ~a, ~e	mężczyzna	więc
dziecko (lm dzieci)	ożeni/ć się (dk), ~ę, ~esz	wyprowa/dzić się (dk), ~dzieć, ~dzisz
grzeczny/y, ~a, ~e	poczek/ać (dk), ~am, ~asz	
jedynaczka	posłuszny/y, ~a, ~e	

Związki frazeologiczne

co na to (mówi mama)
sam (sama, samo)
nie wie

19. DZIEŃ PANA ADAMA

Codziennie rano wstaję bardzo wcześnie. Szybko gimnastykuję się i myję. Później piję kawę z mlekiem lub ze śmietanką. Całuję żonę i idę do biura. Kiedy jest brzydka pogoda, jadę autobusem lub tramwajem. Chętnie obserwuję ludzi, którzy podróżują razem ze mną.

Pracuję dużo. Piszę listy i telefonuję. Czasem dyskutuję z dyrektorem. Wtedy śmiejemy się i żartujemy. Razem planujemy pracę i razem kierujemy biurem. Pan dyrektor bardzo mnie szanuje.

Dlaczego więc nie czuję się dobrze? Dlaczego tak szybko się denerwuję? Może brakuje mi urlopu? Chyba żyję za monotannie. Już tak dłużej nie mogę. Potrzebuję słońca, spokoju, śpiewu ptaków.

Proszę odpowiedzieć na pytania dotyczące tekstu

- Co pan Adam robi codziennie rano?
- Kiedy pan Adam jedzie autobusem lub tramwajem?
- Co pan Adam robi w biurze?
- Z kim pan Adam dyskutuje?
- Czy życie pana Adama jest monotonne?
- Czego potrzebuje pan Adam?
- Czy pan Adam jest dyrektorem?

20. CZY BOISZ SIĘ MYSZY?

- Anno, dlaczego stoisz na krześle?
- Ponieważ bardzo boję się myszy.
- Czy to z tego powodu krzyczysz?
- Tak, wrzeszczę z tego powodu. Przecież słyszysz.
- Chyba musisz prosić mnie o pomoc.
- Nigdy o nic cię nie proszę, ale teraz...
- Teraz to robisz?
- Robię, bo muszę.
- Może wolisz zadzwonić po policję?
- Dlaczego kpisz?
- Nie kpię. Tylko trochę śmiesz mnie ta cała sytuacja.
- Piotrze, czy lubisz patrzeć, jak cierpię?
- Przecież nie patrzę.
- Więc zrobisz coś wreszcie?
- Właśnie o tym myślę.
- Widzę, że doskonale się bawisz.
- Chyba nie mówisz tego poważnie?
- To dlaczego nic nie robisz?
- Dlatego, że...
- Dlatego, że ty też boisz się myszy. Prawda?
- Czemu milczysz?
- Wstydę się.

Proszę odpowiedzieć na pytania dotyczące tekstu

Czy Anna siedzi na stołku?

Czy Anna boi się Piotra?

W jakich sytuacjach Anna prosi Piotra o pomoc?

Czy Anna będzie dzwonić na policję?

O czym myśli Piotr?

Czy Anna jest odważna?

Dlaczego Piotr nie pomaga Annie?

21. TAK CZY NIE?

Tak bardzo Cię kocham! Przecież możesz to czytać w moich oczach. Jesteś Krystyno pierwszą kobietą, przed którą klękam. Dlatego teraz i tutaj pytam: Czy mam szansę na wspólne życie z Tobą? Znasz mnie już tyle lat. Masz więc świadomość, że tylko ja dam Ci prawdziwą miłość, spokojne życie i dobrobyt. Do tego wszystkiego świetnie gram na akordeonie. W domu sam bez trudu naprawiam instalacje elektryczne i hydrauliczne.

Sprzątam bardzo dokładnie. Kiedy mam kłopoty, nie sięgam jak inni mężczyźni po alkohol. Nie uciekam od trudności, lecz odważnie stawiam im czoło. Przyznasz też, że bardzo dbam o swój wgląd. Ubieram się modnie i elegancko. Uprawiam sport. Gram w szachy i doskonale pływam. Znam się również na sztuce i literaturze. Czytam tylko klasykę. Zachwycam się malarstwem i rzeźbą awangardową. Ale bardzo dokucza mi samotność. Znam wprawdzie wiele kobiet i czasem nawet z kims się spotykam. To jednak nie ma znaczenia, bo ja- Roman Nowak, czekam na Ciebie, Krystyno Kowalska! A Ty zmuszasz mnie, bym czekał bez końca. Zawsze oziębło mnie witasz i zawsze zbyt szybko żegnasz. Nie odpowiadasz na moje listy. Chętnie sprzeczasz się ze mną. Teraz też bardziej zachwycasz się tym prezentem niż mną. Po prostu zamykasz mi drogę do szczęścia. Ale nie możesz zamknąć mi ust. Dlatego uparcie powtarzam, że Cię kocham. Przyznasz, że stawiam sprawę jasno i otwarcie. Więc tak, czy nie?

Proszę odpowiedzieć na pytania dotyczące tekstu

Czy Roman często kłęka przed kobietami?

Czy Roman jest muzykalny?

Co robi Roman, kiedy ma kłopoty?

Jakimi dyscyplinami sportu interesuje się Roman?

Czy Krystyna interesuje się Romanem?

Czym zachwyca się Krystyna?

Czy Krystyna i Roman są dobrą parą?

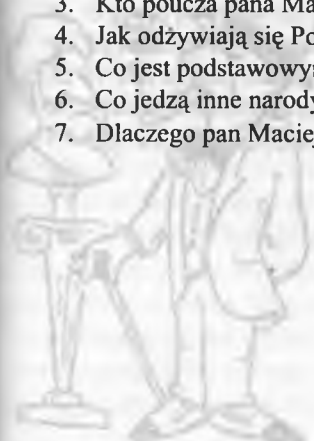
22. CZEGOŚ NIE ROZUMIEM

Dlaczego pan tak dużo je, panie Macieju?
Wiem, że ma pan apetyt, ale...
Ach, nie umie pan sobie odmówić.
A czy wie pan, jakie są tego konsekwencje?
To zbędne kilogramy!
Jak śmiej pana pouczać?
Przepraszam, ale wiem, co robię.
Nie rozumiem jednak pańskiego zachowania.
Ja też jem obfite posiłki.
My, Polacy, jemy smacznie, ale często zbyt dużo.
Później nie umiemy poradzić sobie z nadwagą.
Doskonale wiem, że to i pański podstawowy problem.
Sam pan rozumie, że powinniśmy z tym walczyć.
Śmiej twierdzić, że to konieczność.
Jestem lekarzem i umiem panu pomóc.
Niech pan je tylko raz dziennie.
Czy umie pan gotować?
My z żoną jemy wyłącznie gotowane rzeczy.
Polacy nie wiedzą, jakie to ważne.
Nie rozumieją zasad dietyki.
Jedzą za tłusto, za słodko i zbyt kalorycznie.
I nikt nie śmie im tego głośno powiedzieć.
Inne narody wiedzą, jak się odżywiać.
Jedzą ryby, warzywa, owoce.
Myjemy mięsa, wędliny, tłuszcze i słodczyce.
Czy nie umiemy tego zmienić?
Czas pójść po rozum do głowy.
Nie rozumiem, dlaczego jest pan zdenerwowany.
Co? Jest pan głodny?

Proszę odpowiedzieć na pytania dotyczące tekstu

1. Dlaczego pan Maciej dużo je?
2. Czy pan Maciej ma nadwagę?
3. Kto poucza pana Macieja?
4. Jak odżywiają się Polacy?
5. Co jest podstawowym problemem pana Macieja?
6. Co jedzą inne narody?
7. Dlaczego pan Maciej jest zdenerwowany?

21. CHCIEĆ TO MÓC

Zeby być kimś ważnym, trzeba dużo pracować. Trzeba uczyć się, a później gruntownie studiować. Czytać poważne książki i artykuły. Należy jeździć na konferencje i sympozja naukowe. Rozmawiać z mądrymi ludźmi i kontaktować się z najlepszymi specjalistami. Nigdy nie gadać o bzdurach, lecz dyskutować o istotnych problemach. Stawiać pytania i szukać na nie odpowiedzi. To ważne, zeby nie wstydzić się pytać. Trzeba pilnie obserwować ludzi. Często próbować, eksperymentować, a nawet ryzykować. Tylko w ten sposób można poznawać i starać się rozumieć świat. Należy wybrać własną drogę i umieć nią iść do celu.

Należy pamiętać, by nie marnować czasu. Oczywiście, można zająć się sportem i trochę pływać czy grać w tenisa. Ale nie trzeba zaraz biec codziennie kilka kilometrów.

Można też czasem spotykać znajomych, iść razem do restauracji. Zjeść coś smacznego i wypić trochę dobrego wina. Miło jest wtedy posłuchać muzyki lub potańczyć.

Nie wolno unikać teatru czy kina. Należy pamiętać o spacerach i pieszych wycieczkach.

Do łóżka należy jednak kłaść się wcześniej, zeby móc długo spać i dobrze odpoczywać. Wtedy można robić wszystko i osiągać sukcesy, doskonale pracować i funkcjonować.

Dobrze jest też mieć bogatych rodziców.

Proszę odpowiedzieć na pytania dotyczące tekstu

1. Dlaczego trzeba dużo pracować?
2. Z kim należy rozmawiać?
3. O czym powinno się dyskutować?
4. Czy należy zajmować się sportem?
5. W jaki sposób należy spędzać wolny czas?
6. Dlaczego należy wcześniej kłaść się do łóżka?
7. Czy ważna jest sytuacja materialna rodziców?

24. SZCZĘŚLIWE DZIECIŃSTWO JANKA

Mogę powiedzieć, że miałem szczęśliwe dzieciństwo. Moi rodzice doskonale mnie rozumieli. I chyba ja też ich rozumiałem. Szczególnie tata stosował wobec mnie dość nowatorskie metody wychowawcze. Takie, jakich nie stosowali inni ojcowie. Może oni nie byli tak cierpliwi i konsekwentni, jak był mój ojciec. Miał dla mnie zawsze dużo czasu. A wiem, że rodzice moich kolegów tego czasu tak wiele nie mieli. I chyba nie pracowali więcej. Pamiętam, że ojciec też ciągle pracował. Ale za to kiedy wracał do domu, byliśmy razem. Razem siadaliśmy do stołu, a ja siadałem zawsze obok niego. Mama prawie wcale nie siadała. Ona chyba nigdy nie

usiadła na dłużej niż na kilka minut.

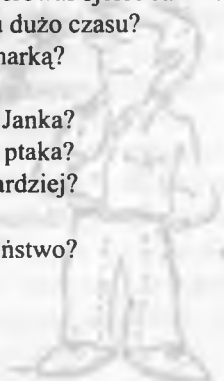
Mama świetnie gotowała. Dlatego jedliśmy codziennie coś innego. Ja nie jadłem tylko buraków i zupy szczawiowej. Mama nigdy na mnie za tonię krzyknęła. Tata raczej też nie. Oni nie krzyczeli, ale kiedy byłem niegrzeczny, często stałem w kącie. Po paru minutach rodzicom było mnie żal, więc stali razem ze mną. Staliśmy sobie razem i żartowaliśmy. Było fajnie.

Pamiętam, że raz znaleźliśmy w lesie chorego ptaka. A w zasadzie to znalazł go tata. Niósł go delikatnie zawiniętego w sweter. Ja chyba nie niosłem, bo bałem się. Po jakimś czasie ptak wyzdrowiał i pofrunął sobie. Wtedy nie rozumiałem, dlaczego nie frunęliśmy razem z nim, tylko krzyknęliśmy coś na pożegnanie. Wieczorami chętnie bawiliśmy się. Nikt nie bawił się ze mną tak ciekawie, jak tata. Dzisiaj już wiem, że uczyłem się wtedy czegoś. A może obaj się uczyliśmy? Ja naprawdę miałem szczęśliwe dzieciństwo. Wy też mieliście?

Proszę odpowiedzieć na pytania dotyczące tekstu

1. Czy Janek rozumiał się dobrze ze swoimi rodzicami?
2. Jakie metody wychowawcze preferował ojciec Janka?
3. Czy rodzice Janka poświęcali mu dużo czasu?
4. Czy mama Janka była dobrą kucharką?
5. Co Janek jadł niechętnie?
6. Jak rodzice karali niegrzecznego Janka?
7. Gdzie tata Janka znalazł chorego ptaka?
8. Z kim Janek lubił bawić się najbardziej?
9. Jakim dzieckiem był Janek?
10. Czy Janek miał szczęśliwe dzieciństwo?

25. DOBRA WRÓŻKA

- Marku, ty nigdy już nie będziesz decydować o własnym losie!
- A kto będzie to robić?
- Ja! Dlatego będziesz musiał dużo pracować i mało odpoczywać. Dlatego nie będziesz mieć satysfakcji z tego, co będziesz robił. W tym czasie twoi koledzy będą szybko awansować. Będą jeździli dobrymi samochodami i żenili się z pięknymi kobietami. Oni będą bogaci i szczęśliwi. Ty nie!
- A czy przynajmniej nie będę mieć kłopotów finansowych?
- Będziesz, będziesz! Całe życie będziesz siedzieć w kieszeni u innych. Będziesz brać kredyty i pożyczki, które potem latami będziesz spłacać.
- To niesprawiedliwe! Będę z tobą walczył!
- I będziesz przegrywał! Będzie cię prześladował pech. Nigdzie nie będziesz mógł zdążyć. Ani niczego zrealizować,
- Czy nic dobrego nie będzie mnie spotykać?
- Będziesz mieć piękne marzenia. Będziesz śnić o sukcesach, zaszczytach i popularności. Będziesz pragnąć władzy i bogactwa. I niczego nie będziesz mógł urzeczywistnić. Ja osobiście będę pilnowała tego wszystkiego. I tylko ty jeden nigdy nie będziesz mógł powiedzieć o mnie, że jestem dobrą wróżką. A wiesz dlaczego? Boja cię, Marku, po prostu nie lubię!!!

Proszę odpowiedzieć na pytania dotyczące tekstu

1. Kto będzie decydować o życiu Marka?
2. Czy życie Marka będzie beztrudne?
3. Jak będzie wyglądało życie kolegów Marka?
4. Czy Marek ożeni się z piękną kobietą?
5. Jak Marek będzie sobie radzić finansowo?
6. Czy Markowi uda się coś zrealizować?
7. O czym będzie marzyć Marek?
8. Jaki jest stosunek wroźki do Marka?
9. Czy Marek kupi sobie dobry samochód?
10. Czy Marek spotkał dobrą wrożkę?

26. GDYBY STAŁ SIĘ CUD

Gdyby stał się cud i mógłbym być tak wysoki i przystojny jak Krzysztof! Miałbym wtedy wspaniałe życie. Wyglądałbym przecież znacznie atrakcyjniej. W pracy koleżanki wreszcie zainteresowałyby się moją osobą. Szczególnie zależałoby mi na tym, żeby Maria zwróciła na mnie uwagę. Za jedno jej spojrzenie oddałbym wszystko. Och Mariol! Pomyślałabyś choć raz o mnie! Dla Ciebie zmieniałbym się nie do poznania. Przestałbym palić i grać w bingo. Zająłbym się czymś pożytecznym. No i oczywiście przedstawiłbym Cię moim rodzicom. Gdyby Cię zobaczyli, przestaliby mówić, że ich Paweł do niczego się nie nadaje.

Jeśli byłbym tak elegancki i wykształcony, jak Krzysztof, zapraszano by mnie wtedy częściej na przyjęcia i prywatki. Rozmawiano by ze mną i pito by za moje zdrowie. Po prostu wiedziano by, że żyję. Nie śmiano by się ze mnie za moim plecami. Lubiano by mnie i szanowano by za mój wdzięk i urok osobisty. A w firmie? Pewnie widziano by mnie na innym stanowisku. Zaproponowano by mi jakąś kierowniczą funkcję. Dano by mi własny gabinet. Może by nawet zatrudniono dla mnie osobistą sekretarkę. Mogłoby być tak pięknie. Zarabiałbym wtedy znacznie więcej niż teraz. Mógłbym sobie pozwolić na większe wydatki, a może i na małe inwestycje. Kupiłbym kilka modnych garniturów. Wynająłbym małe mieszkanie. I kto wie, czy nie zdobyłbym się nawet na samochód. A już na pewno cały czas posyłałbym Marii kwiaty. W końcu zrozumiałaby, co do niej czuję. Może nawet zgodziłaby się zostać moją żoną. Tylko wcześniej musiałyby stać się cud. A gdybym tak teraz do niej zadzwonił, nie czekając na cud?

Proszę odpowiedzieć na pytania dotyczące tekstu

1. Czy w życiu Pawła stał się cud?
2. Jakim mężczyzną jest Krzysztof?
3. Czy kobiety interesują się Pawłem?
4. Czy rodzice Pawła mają o nim dobre zdanie?
5. Czy Paweł często bywa na przyjęciach i prywatkach?
6. Czy Maria interesuje się Pawłem?
7. Czy Paweł ma swoją sekretarkę?
8. Czy Maria jest żoną Pawła?
9. Co zrobiłby Paweł, gdyby miał dużo pieniędzy?
10. Czy Paweł jest szczęśliwy?

27. ZRÓBMY TO!

- Jolu, nie czytaj już tych książek!
- Daj mi spokój! Przecież muszę.
 - Wcale nie. Lepiej chodźmy gdzieś! Zróbmy coś sympatycznego!
 - Poddajmy się nastrojowi chwili!
 - Jakiemu nastrojowi? Zwariowałeś? Włącz sobie telewizor!
 - Proszę Cię! Miejmy wreszcie trochę czasu dla siebie!
 - Nie proś o nic, kiedy się uczę! Nie marnuj mojego zapachu! A najlepiej, zaparz kawę!
 - Tak! Zaparz kawę! Idź po zakupy! Sprzątnij mieszkanie! Ugotuj coś na obiad! Tylko to od ciebie słyszę, odkąd zaczęłaś studiować.
 - Nie przesadzaj, Darku! I zajmij się czymś ciekawym!
 - Proszę, nie mów do mnie jak do małego dziecka!
 - A ja proszę – nie pal tutaj! I nie podnoś na mnie głosu!
 - Przepraszam! Nie złość się! Jestem trochę rozdrażniony.
 - Może weź psa i idźcie na spacer!
 - Psa? Ja sam czuję się jak pies!
 - Przestań! Rób sobie, co chcesz, ale mi nie przeszkadzaj!
 - Ale jest już prawie noc.
 - Niech będzie!
 - Połóżmy się spać! – Kładź się sam!
 - Sam? O nie! Mam żonę.
 - Bój się Boga, Darku! Po wiedz, o co ci chodzi!
 - Domyśl się!
 - Poczekaj chwilę! Już kończę.
 - Czy mogę włączyć muzykę? – Zrób to!
 - Nie, lepiej zróbmy to razem!

Proszę odpowiedzieć na pytania dotyczące tekstu

1. Dlaczego Jola czyta tak dużo wieczorami?
2. Co Darek chciałby robić wieczorem?
3. Czy Jola i Darek mają kota, czy papugę?
4. Czy Darek przeszkadza Joli?
5. Dlaczego Darek nie chce iść sam spać?
6. Czy Darek pali papierosy?
7. Czy Jola sprząta i gotuje?
8. Czy Jola lubi pić herbatę?
9. Czy Jola i Darek są zdenerwowani?
10. Co Darek proponuje Joli?

28. LIST SENTYMENTALNY

Pani!

Piszę do Ciebie kolejny już raz, z nadzieją, że może chociaż jeden z moich listów zostanie przeczytany. Z nadzieją, że będę przez Ciebie znów zauważony. Twoja uroda i czar, które są powszechnie podziwiane, czynią mnie Twoim niewolnikiem. Ale mój żal do Ciebie jest niewypowiedziany. Bo jak zrozumieć to, że moja miłość została tak nagle odrzucona? A wszystkie nasze spotkania i miejsca, w których się widywaliśmy, zapomniane? Zostawiłaś mnie nagle, z tysiącem słów, które nie zostały wypowiedziane i tysiącem obietnic, które nie zostały spełnione. To ból, z którego nigdy chyba nie będę wyleczony.

Czy popełniłem grzech, który nie może mi zostać wybaczony? Czy może pojawił się ktoś inny, kto został przez Ciebie wybrany? Czy kochałaś mnie? Czy tylko myślałem, iż jestem kochany? Czy całowałaś mnie wtedy w ogrodzie? Czy tylko śniłem, że jestem całowany? Odpowiedz na te pytania! Odpowiedz, czy to była tylko gra, która właśnie została skończona?

Nie, Pani! To nie było złudzenie, które zostało stracone. To nie był sen, z którego zostałem brutalnie obudzony. Więc się nie dziw, że czuję się przez Ciebie oszukany.

Jutro wieczorem spotkamy się na balu, który jak zawsze jest organizowany o tej porze roku. Jutro muszę być przez Ciebie wysłuchany i rozumiany. Wiem, że będziesz oblegana przez tłumy adoratorów, ale... Niech to będzie czas dla mnie. Ostatni już może raz dany mi przez Ciebie.

Oddany przyjaciel

Proszę odpowiedzieć na pytania dotyczące tekstu

1. Czy bohaterka tekstu czyta listy od autora?
2. Co autor listów czuje do ich adresatki?
3. Gdzie nasi bohaterowie spotykali się wcześniej?
4. Czy bohaterka tekstu kogoś całowała?
5. Gdzie i kiedy nadawca listów proponuje ostatnie spotkanie?
6. Czy adresatka ma wielu adoratorów?
7. Czy adresatka oszukała nadawcę listów?
8. Czy czas, który bohaterowie tekstu spędzili ze sobą, był stracony?
9. Czy w życiu bohaterki pojawił się inny mężczyzna?
10. Co boli autora listów?

29. TRUDNO SIĘ ZDECYDOWAĆ

Kiedys trzeba wreszcie spytać samego siebie o to, co chciałoby się robić w życiu. Ja pytałem siebie już wiele razy. I chyba zrobiłem też niejedno. Najpierw śpiewałem w operze, a dokładniej w chórze operowym. Nigdy nie miałem więc takiej szansy, by zaśpiewać coś samodzielnie. Po roku zrezygnowałem. Ja, niestety, często rezygnuję. Pomyślałem sobie wtedy, że to nie dla mnie, ale dziś już myślę trochę inaczej.

Później pojechałem za ocean. Nie jechałem zresztą sam. W tym czasie wiele młodych osób decydowało się na taki krok. Czemu więc ja nie miałbym się zdecydować. Już w trakcie podróży ktoś mi poradził, żebym otworzył polską restaurację. Ludzie lubią radzić innym. Zacząłem więc gotować. Ugotowałem setki naprawdę dobrych obiadów i kolacji. Ale i sam się przy tym ugotowałem. Dlaczego? To oczywiste. Amerykanie boją się utuć. A tyje tam wiele osób i wcale nie potrzebują do tego polskiej kuchni.

To kolejne niepowodzenie bardzo mnie zmartwiło. Na szczęście nie umiem martwić się zbyt długo. Po jakimś czasie wróciłem do kraju i nauczyłem się nowego zawodu. Ciągle jeszcze uczę się szybko. Zostałem

fryzjerem. Cesałem i strzygłem ludzi całymi dniami. Czasem miałem okazję uczesać lub ostrzyć kogoś znanego -jakiegoś sportowca czy aktora. Ale i to szybko się skończyło. Bo wszystko przecież kiedyś się kończy. Jak to było? Goliłem znanego polityka. Spieszył się. Ja też, niestety. Więc nie ogoliłem go zupełnie tak, jak sobie życzył.

Przez pewien czas pisałem opowiadania i nowele. Napisałem ich kilkanaście. Były całkiem interesujące. Wiem, bo przeczytałem je parę razy. Problem w tym, że nikt inny ich nie czytał.

Teraz żyję z dnia na dzień. Oczywiście nie chcę przeżyć tak całego życia. Muszę zdecydować się na coś nowego. Lubię decydować. Ale tym razem...

Proszę odpowiedzieć na pytania dotyczące tekstu

1. Czy Adam był artystą operowym?
2. Czy Adam wyjechał do Australii?
3. Jaką pracę wykonywał na obczyźnie?
4. Czy Adam jest dobrym kucharzem?
5. Czy Amerykanie mają problemy z nadwagą?
6. Kogo najchętniej strzygł Adam?
7. Kto był niezadowolony z jego fryzjerskich usług?
8. Jakim rodzajem literatury zajmował się Adam?
9. Jakie plany na przyszłość ma Adam?
10. W jakiej sytuacji finansowej jest obecnie Adam?

30. MÓW SOBIE, CO CHCESZ!

To prawda, że nie mówisz jeszcze zbyt dobrze po polsku. Ale nie w mówisz mi, że właśnie dlatego jesteś taki smutny. Czeka! Tylko zamówię kawę i wtedy spokojnie wszystko omówimy. Jesteś moim studentem już od trzech lat. Możemy więc pomówić szczerze. Masz trudności. Nie potrafisz czasem czegoś poprawnie wymówić. A deklinacja? Umówmy się, że jest trudna – zgoda. Studiujesz nieco długo, dłużej niż inni. Ale i to prawdę mówiąc niczemu nie przeszkadza. W końcu to nie ja namówiłem cię, byś uczył się mojego języka. Pamiętam, że powodem tej decyzji była Basia.

To nie pierwszy przypadek, kiedy Polka zawróciła w głowie cudzoziemcowi. Chciałeś się z nią umówić. Zresztą Basia jest piękna, nie można jej tego odmówić.

Ja jestem świetnym lektorem i nie ma tu o czym mówić. Dlatego właśnie ja powinienem przemówić ci do rozsądku. Nie chciałbym, żeby były między nami jakieś niedomówienia. Ty sam przymawiałeś się o dodatkowe lekcje i konsultacje. Często słyszałem, jak inni studenci protestowali i, wierz mi, nie raz obmówili cię za plecami. Nie zachowuj się więc teraz tak, jakby wszystko zmówiło się przeciwko tobie. Tępiej daj namówić się na małą kawę. To pomaga. Łatwiej się wtedy rozmówić. Jest mi niewymownie przykro, że masz takie stresy¹. Dlatego nigdy nie

odmówię ci pomocy. Każdy problem gramatyczny możemy omówić jeszcze raz. Tylko nie próbuj w mówić sobie, że jesteś za stary i za mało zdolny. Myśl raczej o Basi. Jak będzie szczęśliwa i zaskoczona, kiedy wreszcie przemówisz do niej poprawnie, w jej ojczystym języku. A kiedy będziesz chciał umówić się z nią na kolację, spacer czy do kina, nie odmówi ci jak trzy lata temu. Mów sobie, co chcesz! Ale mów po polsku!

Proszę odpowiedzieć na pytania dotyczące tekstu

1. Czy student Adama mówi dobrze po polsku?
2. Od jak dawna Adam uczy swojego studenta?
3. Dlaczego student Adama postanowił uczyć się języka polskiego?
4. Czy Polki uwierają duże wrażenie na cudzoziemcach?
5. Czym zajmuje się zawodowo Adam?
6. Co student Adama myśli o polskiej deklinacji?
7. Czy student Adama jest młodym człowiekiem?
8. Co można powiedzieć o urodzie Basi?
9. Kto zamówił kawę?
10. Czy Adam i jego student przyjaźnią się?

31. POJADĘ JESZCZE DALEJ

Nazywam się Stanisław Wróblewski. Pochodzę z biednej rodziny. Dlatego długo dochodziłem do tej pozycji społecznej, którą mam teraz. Nie jestem już bardzo młody. Można powiedzieć, że dobiegam czterdziestki. Młodość przeleciała mi szybko i chyba głupiej. Teraz dopiero przychodzi czas na refleksje i czas na realizację marzeń. A zawsze miałem tylko jedno – podróże.

Doskonale pamiętam, kiedy pierwszy raz pojechałem za granicę. W zasadzie nie tyle pojechałem, co poleciałem. I to od razu na inny kontynent, do Australii. To było coś wspaniałego. Tym bardziej, że w drogę powrotną popłynąłem statkiem. Czy może być coś równie fascynującego? Przez kilka tygodni obserwowałem albo jak przepływają obok nas ławice ryb, albo jak przelatują nad moją głową gromady ptaków.

Ile to już razy byłem na szczytach takich gór, na które wchodzili i z których schodzili tylko najodważniejsi. Nie bałem się pójść w świat śniegów ani świat piasków. Przepłynąłem niejedno morze. Raz nawet pobiegłem samotnie kilka kilometrów przez pustynię w poszukiwaniu wody. Ale zawsze kiedy widzę, jak odlatuje z lotniska samolot albo odjeżdża z dworca pociąg, budzi się we mnie chęć nowej przygody. Bo przecież ciągle są brzegi, do których jak do tej pory nie dopłynąłem. Dlatego wierzę, że przejadę jeszcze przez niejeden kraj. Może nawet przelecę się kiedyś balonem. Albo przejdę przez tropikalny las. Tak, to pewne, że jeszcze sobie trochę pospaceruję po tej naszej pięknej i pełnej tajemnic planecie. Polatam samolotami wśród chmur. Pojeżdżę samochodami wśród niedostępnych pustkowi. Popływam na wspaniałych, ale i drogich transatlantykach. Zawsze przecież znajdzie się takie miejsce, w którym się jeszcze nie było.

Proszę odpowiedzieć na pytania dotyczące tekstu

1. Czy pan Wróblewski przekroczył już czterdziesty rok życia?
2. W jakiej sytuacji materialnej byli rodzice pana Stanisława?
3. Czy marzenia pana Stanisława są bardzo różnorodne?
4. Co wiemy o pierwszej zagranicznej podróży Stanisława Wróblewskiego?
5. Czy pan Stanisław odbywał podróże morskie?
6. Jak często latał balonem?
7. Co robił na pustyni?
8. Czy pan Stanisław zajmował się wspinaczką górską?
9. Jakie odczucia ma pan Wróblewski, kiedy znajduje się na dworcu lub lotnisku?
10. Czy pan Stanisław był już w lesie tropikalnym?

32. LUBIĘ BYWAĆ

Lubię bywać w dobrych restauracjach, barach i klubach. Taki już jestem. Pijam tylko drogie i uznane alkohole. Jadam wyszukane potrawy. To naprawdę może dawać wiele zadowolenia. Oczywiście spotykam tam tylu wspaniałych ludzi. Mój ojciec często mawiał, że należ}' przebywać w dobrym towarzystwie. A pozwalam sobie na to tylko dlatego, że zarabiam dość dobrze. I jeszcze z dużym szczęściem grywam na giełdzie.

Czasem miewam jednak chwile refleksji. Chodzę wtedy samotnie po parku. Lub wieczorami czytuję literaturę piękną. Sam nawet trochę pisuję. Nie jeżdżę wtedy nigdzie. Nie widuję przyjaciół. Za to dość regularnie pływam i grywam bądź w tenisa, bądź w koszykówkę. Lubię też siadywać w ogrodzie moich rodziców i sypiać na świeżym powietrzu.

Kiedy bywam u rodziców, nie muszę ubierać się elegancko. Wolno mi wylegiwać się przez cały dzień w pidżamie. Pozwalam sobie też na to, żeby odpoczywać bez gazet i telewizji. Bo tylko tam mogę nie zajmować się niczym ważnym.

Ale kiedy nadchodzą niedzielne popołudnia, wracam do swojego mieszkania. I nie będę nikogo oszukiwać, że wtedy... pijam dużo dobrego alkoholu. Jadam dużo smacznych potraw. I bywam wśród ludzi takich jak ja. Bo ja czasem miewam swoje potrzeby i rozrywki. Jeśli takie życie jest tylko grą, to i tak chętnie w nią grywam. Tylko że tacy jak ja nie bywają wzorem do naśladowania – o tym nie zapominajcie!

Proszę odpowiedzieć na pytania dotyczące tekstu

1. Czy bohater opowiadania, Wojtek, jest domatorem?
2. Czy Wojtek raczej unika alkoholu?
3. Jakie poglądy na życie towarzyskie miał ojciec Wojtka?
4. W jakiej sytuacji finansowej znajduje się Wojtek?
5. Czy Wojtek bywa niekiedy skłonny do refleksji?
6. W jaki sposób Wojtek najchętniej odpoczywa?
7. Dlaczego Wojtek lubi bywać u rodziców?
8. Co stanowi dla Wojtka najlepszą rozrywkę?
9. Czy życie Wojtka jest grą?
10. Czy Wojtek uważa, że jest wzorem do naśladowania?

33. ZAWÓD JAK KAŻDY INNY

To prawda, że okradam ludzi. Dlaczego? Mam pięcioro dzieci i muszę otoczyć je należyłą opieką. A do tego los obdarował mnie bardzo wymagającą żoną. Dla niej to za mało, że mamy dom i ogród. Musimy je jeszcze ogrodzić i obsadzić drzewami. A kiedy się już z tym uporam, żona obmyśli dla mnie nowe zadania. Nikogo nie okłamię, jeśli powiem, że moja rodzina opływa w dostatki.

W pracy – że tak to nazwę – opracowałem własną metodę działania. Chętnie ją tutaj opiszę. Najpierw objeżdżam miasto rowerem. Obserwuję dworce i przystanki autobusowe. Później, kiedy już widzę odpowiednią osobę, obchodzę ją kilka razy. Wtedy oceniam sytuację i bacznie oglądam bagaże. Obmyślam szczegółowy plan.

Ważny jest też wygląd. Dlatego krótko obcinam włosy. A przed wyjściem do pracy nie zapominam starannie się ogolić. Następnie piję mocną kawę, bo ona zawsze mnie orzeźwia. A twarz obmywam zimną wodą. Na śniadanie raczej nie objadam się. Gdyż nie chcę się niepotrzebnie obciążać.

Często jednak muszę obejść się smakiem. Ludzie dzisiaj potrafią oszukać samego diabła. Nie zawsze więc mogę obdarowywać moją rodzinę prezentami. Co robić? Zawód jak każdy inny. Tyle że kiedyś może obrócić się przeciwko mnie.

Proszę odpowiedzieć na pytania dotyczące tekstu

1. Czy rodzina Wiktora, bohatera opowiadania, jest wielodzietna?
2. Co można powiedzieć o żonie Wiktora?
3. Czy Wiktor mieszka w dużym wieżowcu w centrum miasta?
4. Co wiemy o metodach pracy Wiktora?
5. Czy Wiktor pracuje sam, czy w zespole?
6. Czy Wiktor jest mężczyzną dbającym o wygląd?
7. Czy Wiktor jada obfite śniadania?
8. Czy Wiktor zawsze odnosi sukcesy zawodowe?
9. Jaki Wiktor ma stosunek do swojej pracy?
10. Czy wykonywany przez Wiktora zawód jest popularny na świecie?

34. WYSTARCZY POPATRZEĆ

Postanowiłem tutaj trochę posiedzieć. To w końcu mój dom i moje pieniądze. Potrzebowałem wielu lat, żeby wreszcie je mieć. I teraz już nikt nie powie, że nie potrafiłem poradzić sobie w życiu. Moi przyjaciele dużo podróżują. Ja nie. Nie muszę się z nimi porównywać. Świat pokazuje w interesujący sposób, również w telewizji.

Wystarczy tylko popatrzeć. Nie trzeba zaraz pojechać na drugi koniec świata ani popłynąć w rejs, który pochłania z reguły kilka miesięcy. Dlatego czasem przeczytam sobie coś o innych kontynentach. To mi absolutnie wystarczy. Może i chciałbym poznawać bliżej obce cywilizacje, ale to jeszcze nie powód, żeby pozbywać się własnych pieniędzy. Pomyślcie pewnie państwo, że jestem skąpy? Powiem, iż raczej oszczędny. Mężczyzna powinien myśleć o kwestiach materialnych. Musi więc posiadać dobrą posadę i pozycję społeczną. A w tym wszystkim najlepiej, jeśli pomaga mu kobieta. Wiele lat temu poznałem i pokochałem Teresę. Polubiłem też szybko jej zamożnego ojca. To on pokazał mi, jak powinienem żyć i pracować. Teresa popiera oszczędny styl życia. Już w dniu, kiedy pocałowała mnie pierwszy raz, pojąłem, że to właśnie ta kobieta. Prędko poprosiłem o jej rękę. A gdy powiedziała – TAK!, poprowadziłem ją przed ołtarz i poślubiłem bez wahania. Ona sama postanowiła, że przez cały nasz miesiąc miodowy pozostaniemy w domu. Sami państwo powiedzcie, jaka to wspaniała partnerka. Ona poświęci dla mnie wszystko. Wieczorami lubimy z Teresą pogadać o głupocie i rozrzutności naszych sąsiadów lub policzyć aktualnie oszczędzone pieniądze. Nigdy nikomu ich nie pożyczamy. Dlatego powodzi nam się dobrze. Wystarcza nam świadomość, że możemy pozwolić sobie na wszystko. No, może kiedyś, kiedy moje włosy do reszty już posiwieją, a Teresa nie będzie mogła pokryć kosmetykami zmarszczek na twarzy – może wtedy trochę poszalejemy. Pojedziemy sobie na urlop. Albo pospacerujemy po parku. Na razie niech pozostanie tak, jak jest.

Proszę odpowiedzieć na pytania dotyczące tekstu

1. Co stanowi dla Mirosława, bohatera opowiadania, cel życia?
2. Co zdaniem Mirosława powinien robić każdy mężczyzna?
3. Czy Mirosław interesuje się geografią?
4. Co Mirosław myśli o podróżach zagranicznych?
5. Jakie cechy charakteru Teresy podobają się Mirosławowi najbardziej?
6. Dlaczego Mirosław tak szybko zaakceptował swojego teścia?
7. Czy Teresa i Mirosław wzięli ślub kościelny?
8. Jak Mirosław i jego żona najchętniej spędzają wieczory?
9. Dokąd Teresa i jej mąż wybrali się w podróż poślubną?
10. Czy Teresa i Mirosław są dobraną parą?

35. KOGO CI PRZYPOMINAM?

Czy kogoś Ci przypominam?
No, śmiało! Przypatrz mi się dobrze. Nie przyleciałem przecież z księżycy. Nie przypłynąłem z oceanu, ani nawet nie przyjechałem z innego kraju. Przyszedłem tutaj piechotą. I przyprowadziłem moich bliskich. Jeśli dobrze nam się przysłuchujesz, to już wiesz, że mówimy po polsku.

Ta kobieta, która nieśmiało przytrzymuje mnie za ramię, to Anna. Dwadzieścia pięć lat temu to właśnie ona przysłoniła mi cały świat. Teraz chętnie przypomina mi o tym fakcie. Sam nie wiem, co wtedy przyszło mi do głowy. Nie przypuszczam, że był to zdrowy rozsądek.

Za moimi plecami przyczał się Roman, nasz syn. On zawsze przychodzi na ostatnią chwilę. Prosiłem go, żeby przystrzygł trochę włosy. Ale czy on mnie słucha?

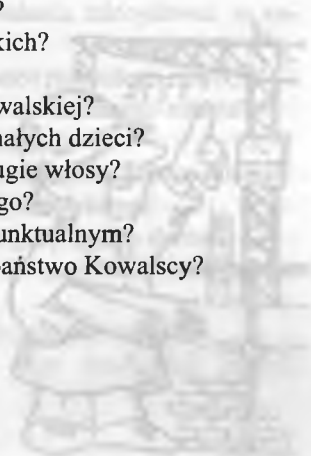
Atrakcyjna blondynka, która przytula do piersi małe dziecko, to nasza synowa Krystyna. A tuż obok niej stoi mężczyzna, który przygryza wąsy – to nasz drugi syn Czesław. On właśnie przywiózł tutaj te niegrzeczne dzieci. Jajuz przyzwyczaiłem się do ich zachowania. W końcu to moje wnuki. Przysparzają nam wielu zmartwień, ale i przynoszą wiele radości. Jak to dzieci.

Przynaję, że miałem na dzisiejsze spotkanie z Tobą przygotować specjalne przemówienie. W planach był też tradycyjny bigos. Ale Anna oczywiście go przypaliła. Muszę więc przywitać Cię nieco skromniej. Będzie nam bardzo miło, jeśli przyłączysz się do nas. Nie wiem, czy ta informacja do czegoś Ci się przyda, ale musisz wiedzieć, że jesteśmy bardzo gościnni. Dlatego przychodź do nas, kiedy tylko chcesz.

Czy już przypominałeś sobie, skąd mnie znasz? Jestem w każdym podręczniku do nauki języka polskiego dla cudzoziemców. To ja, Kowalski – statystyczny Polak.

Proszę odpowiedzieć na pytania dotyczące tekstu

- Jak liczna jest rodzina pana Kowalskiego?
- Czy Krystyna jest córką państwa Kowalskich?
- Od jak dawna pan Kowalski jest żonaty?
- Co wiemy o talencie kulinarnym pani Kowalskiej?
- Jaki jest stosunek pana Kowalskiego do małych dzieci?
- Który z synów pana Kowalskiego nosi długie włosy?
- Jak zachowują się wnuki pana Kowalskiego?
- Czy Roman Kowalski jest człowiekiem punktualnym?
- Co na dzisiejsze spotkanie przygotowali państwo Kowalscy?
- Do kogo zwraca się pan Kowalski?

36. WCIĄGAJĄCY ZAWÓD

Jestem architektem. Ten zawód wciągnął mnie wiele lat temu. Włożyłem w niego całe moje serce i umiejętności. Już jako student wczytywałem się w trudną literaturę fachową. I z pasją wpatrywałem w skomplikowane rysunki techniczne i projekty. A nocami wbijałem sobie do głowy wzory matematyczne i wiedzę teoretyczną. Teraz wcielam w życie własne pomysły. Próbuję wdrożyć nowe technologie. A do tego wszystkiego kocham moje miasto. Wsłuchuję się w jego rytm. Obserwuję, jak rośnie i wchłania nowe tereny. I tam, gdzie tylko jest miejsce, wbudowuję nowoczesne obiekty. I nie ukrywam, że czasem wpadam na całkiem dobre rozwiązania. Kiedyś ktoś

pewnie wpisze i moje nazwisko do tutejszych kronik.

Zawsze, kiedy wstaję rano, kiedy wkładam pośpiesznie ubranie, kiedy wsiadam do samochodu, kiedy wchodzę do biura – zawsze wtedy czuję się potrzebny. Może nie mam zbyt wiele wolnego czasu. Rzadko wpadam

do znajomych. Ale takie jest już moje życie. Wracam późno z pracy. Wślizguję się cicho do domu, żeby nie obudzić żony i dzieci. I pragnę już tylko wtulić się w miękką poduszkę i wsunąć bezszelestnie pod kołdrę. Pewnie czasem wzdycham za innym życiem, ale... Wstrząsam się na samą myśl, że miałbym coś zmienić. Przecież w firmie współpracuję z najlepszymi specjalistami. I nawet wzeniłem się w rodzinę z architektonicznymi tradycjami. Moim dzieciom też staram się wpajać miłość do tego pięknego zawodu. Zawodu, w którym trzeba tak wiele umieć, i projektować, i budować, i wbijać gwoździe.

Proszę odpowiedzieć na pytania dotyczące tekstu

1. Kiedy pan Przybyszewski, bohater opowiadania, zdecydował, że zostanie architektem?
2. Ile czasu pan Przybyszewski poświęcał nauce przyszłego zawodu?
3. Jaki jest stosunek pana Przybyszewskiego do rodzinnego miasta?
4. Jak wyglądają poranki pana Przybyszewskiego?
5. Czy pan Przybyszewski chciałby przejść do historii swojego miasta?
6. Jak wygląda życie towarzyskie pana Przybyszewskiego?
7. O jakiej porze pan Przybyszewski wraca najczęściej do domu?
8. Jakie zmiany chciałby pan Przybyszewski wprowadzić do swojego życia?
9. Co wiemy o rodzinnych tradycjach żony Przybyszewskiego?
10. Czy pan Przybyszewski chce, żeby jego dzieci też zostały architektami?

37. DLACZEGO ZAPOMINAMY?

Dlaczego zapominamy o bajkach? Może dlatego, że stajemy się dorośli. Zaczynamy uczyć się i pracować. Zakładamy własne rodziny. I marzymy już tylko, żeby zjechać własnym samochodem przed własny dom. Pragniemy zamieszkać wygodnie. Zastawić mieszkanie pięknymi meblami. Na ścianach zawiesić gustowne obrazy. Już nie zastanawiamy się nad tym, że za to wszystko musimy zapłacić nie tylko pieniędzmi, ale też naszym czasem, spokojem i zdrowiem. Nie zaglądamy do znajomych. I najchętniej nie zapraszamy nikogo do siebie. A wieczorem, kiedy już zasłonimy okna, zwykle zasiadamy wygodnie przed telewizorem. Patrzymy godzinami na filmy, w których ludzie zabijają się. I wcale nie zalewamy się przy tym łzami. W nocy zasypiamy wiedząc, że następny dzień nie zaskoczy nas niczym nowym. Do bajek zaczynamy wracać dopiero, kiedy czytamy lub opowiadamy je własnym dzieciom. Na nowo zachwycamy się bajkową urodą i prostotą. Chętnie dajemy zabrać się w dalekie kraje, w świat zza siedmiu gór i zza siedmiu rzek. Pozwalamy zaczarować się dobrej wróżce. Możemy wtedy zamieszkać na szczycie lodowej góry lub na moment zabłądzić w lesie pełnym krasnali. Przed naszymi oczami, kiedy tylko chcemy, zakwitają łąki. Zapalają się światła gwiazd. A słońce nigdy nie zachodzi, jeśli sobie tego nie zażyczymy. Aż szkoda, że to tylko bajki. Bajki?

Proszę odpowiedzieć na pytania dotyczące tekstu

1. Kiedy ludzie zapominają o bajkach?
2. Czy kiedy ludzie dorastają, zmieniają się ich marzenia?
3. Czy realizacja marzeń bywa kosztowna i trudna?
4. O jakich filmach mówi autor tekstu?
5. Czy autor opisuje z optymizmem dorosłe życie?
6. Kiedy najczęściej powracamy do świata bajek?
7. Co najbardziej podoba się nam w bajkach?
8. Czy bajki są przeznaczone wyłącznie dla dzieci?
9. Czy bez bajek świat byłby smutniejszy?
10. Czy ludzie dorośli chętnie uciekają w Świat bajek?

Джерело

1. Тексти взяті з підручника Bartnicka B., Uczymy się języka polskiego. Podręcznik języka polskiego dla cudzoziemców. – Cz. I, II. – Warszawa, 1984 зі сторінок 11–43.
2. Тексти взяті з підручника Garnsarek P., Czas na czasownik. – Kraków: UNIVERSITAS, 2006 зі сторінок 9–176.

ΦΑΧΟΒΙ ΤΕΚΣΤΗ

1. POJĘCIE „ZIMNEJ WOJNY”

Termin międzynarodowy wprowadzony przez amerykańskiego polityka B. Barucha w mowie wygłoszonej w Columbii (Karolina Południowa USA) w dniu 16 IV 1947 r. Spopularyzowany został w tym samym roku przez amerykańskiego publicystę W. Lippmana, który wydał książkę pt. *Cold War* (zimna wojna). Autor twierdził w niej, że zakończył się okres sojuszu antyfaszystowskiego, a rozpoczął stan napięcia między mocarstwami kapitalistycznymi i ZSRR. Początek „zimnej wojny” wiąże się z mową W. Churchilla w Fulton (5 III 1946) oraz z przemówieniem J. Bymesa w Stuttgardzie (6 IX 1946 r.). Globalny charakter nadała polityce tej Doktryna Trumana (12 III 1947 r.). Ogłosił ją w orędziu do Kongresu, w którym domagał się zgody i pieniędzy dla planu udzielania „pomocy wojskowej i ekonomicznej państwom zagrożonym przez komunizm”. Kongres zatwierdził ją 22 kwietnia 1947 r. w odniesieniu do dwu państw: Grecji i Turcji. W 1949 r. Doktryna Trumana została rozwinięta przez ideologa partii republikańskiej – J.F. Dullesa (późniejszy w latach 1952-1959 sekretarz stanu USA) tzw. Doktryną Dullesa. Głosiła ona konieczność wypierania (roll back) ZSRR pozycji zdobytych w wyniku II wojny światowej pod groźbą znalezienia się „na krawędzi wojny”. Obydwie doktryny dały asumpt ośrodkom politologicznym w USA do lansowania „doktryny ograniczonej suwerenności”. Motywowano ją następująco: skoro USA przejęły patronat nad całym światem niekomunistycznym i gotowe są interweniować wszędzie tam „gdzie, wolnemu światu zagrażałaby bezpośrednia lub pośrednia agresja z zewnątrz lub wewnątrz”, państwa objęte tym patronatem powinny uznać hegemonię USA (podporządkować swą politykę zagraniczną temu posłannictwu). Doktrynie tej przeciwstawiła się Francja w czasach rządów gen. de Gaulle'a. Do twórców "zimnej wojny" można też zaliczyć G. Kennana (ambasadora USA w ZSRR w latach 1952-1953), który w 1947 r. opublikował cykl artykułów pod pseudonimem w miesięczniku „Foreign Affairs”. Głosił w nich iż: „naczelną zasadą polityki zagranicznej USA wobec ZSRR winno być cierpliwe i obliczone na długi okres czasu powstrzymywanie rosyjskich tendencji ekspansywnych” (tzw. doktryna powstrzymywania).

ZSRR zareagował na Doktrynę Trumana i „zimną wojnę” powołaniem do życia Kominformu (inna nazwa Informbiuro) – Biura Informacyjnego Partii Komunistycznych i Robotniczych. Powołano je do życia w Szklarskiej Porębie w dniach 22 IX – 5 X 1947 r. Przystąpiły do niego partie z Bułgarii, Czechosłowacji, Francji, Jugosławii, Polski, Rumunii, Węgier, Włoch i ZSRR (partia komunistów Jugosławii wycofała się z niego w 1948 r.). Biuro, oprócz wymiany doświadczeń, miało upowszechniać rosyjskie doświadczenia w budowie socjalizmu, przeciwstawiając się próbom poszukiwania narodowych dróg do niego. W rezultacie Biuro Informacyjne przyspieszyło w krajach demokracji ludowej proces, który zgodnie ze stalinowską koncepcją opierał się na:

1. systemie monopartyjnym,
2. kierowniczej roli partii komunistycznej wobec społeczeństwa i państwa,
3. centralnym planowaniu w gospodarce, industrializacji,
4. kolektywizacji rolnictwa.

W konsekwencji „zimna wojna” zintensyfikowała proces kształtowania się dwu przeciwstawnych sobie bloków, a za jej zakończenie można uznać dopiero lata 1956-1957.

Словничок (Słowniczek)

międzynarodowy – міжнародний	liczyć – рахувати
wyglaszać – виголошувати, проголошувати	artykuł – стаття
książka – книжка	zasada – правило, засада
napięcie – напруга	obliczony – вирахований
mocarstwo – наддержава	powstrzymywać – затримувати
przemówienie – промова	oprócz – крім
pieniądze – гроші	doświadczenie – досвід
udzielenie – приділення	upowszechniać – розповсюджувати
zagrożenie – загроза	przyspieszyć – прискорювати
odniesienie – відношення	demokracja ludowa – народна демократія
państwo – держава	gospodarka – економіка
wypierać – витіснити	rolnictwo – сільське господарство
	konsekwencja – наслідок, результат

ФАХОБИ ТЕКСТИ

1. POJĘCIE „ZIMNEJ WOJNY”

Termin międzynarodowy wprowadzony przez amerykańskiego polityka B. Barucha w mowie wygłoszonej w Columbii (Karolina Południowa – USA) w dniu 16 IV 1947 r. Spopularyzowany został w tym samym roku przez amerykańskiego publicystę W. Lippmana, który wydał książkę pt. *Cold War* (zimna wojna). Autor twierdził w niej, że zakończył się okres sojuszu antyfaszystowskiego, a rozpoczął stan napięcia między mocarstwami kapitalistycznymi i ZSRR. Początek „zimnej wojny” wiąże się z mową W. Churchilla w Fulton (5 III 1946) oraz z przemówieniem J. Byrnesa w Stuttgardzie (6 IX 1946 r.). Globalny charakter nadała polityce tej Doktryna Trumana (12 III 1947 r.). Ogłosił ją w orędziu do Kongresu, w którym domagał się zgody i pieniędzy dla planu udzielania „pomocy wojskowej i ekonomicznej państwom zagrożonym przez komunizm”. Kongres zatwierdził ją 22 kwietnia 1947 r. w odniesieniu do dwu państw: Grecji i Turcji. W 1949 r. Doktryna Trumana została rozwinięta przez ideologa partii republikańskiej – J.F. Dullesa (późniejszy w latach 1952-1959 sekretarz stanu USA) tzw. Doktryną Dullesa. Głosiła ona konieczność wypierania (roll back) ZSRR pozycji zdobytych w wyniku II wojny światowej pod groźbą znalezienia się „na krawędzi wojny”. Obydwie doktryny dały asumpt ośrodkom politologicznym w USA do lansowania „doktryny ograniczonej suwerenności”. Motywowano ją następująco: skoro USA przejęły patronat nad całym światem niekomunistycznym i gotowe są interweniować wszędzie tam „gdzie, wolnemu światu zagrażałaby bezpośrednia lub pośrednia agresja z zewnątrz lub wewnątrz”, państwa objęte tym patronatem powinny uznać hegemonię USA (podporządkować swą politykę zagraniczną temu posłannictwu). Doktrynie tej przeciwstawiła się Francja w czasach rządów gen. de Gaulle'a. Do twórców "zimnej wojny" można też zaliczyć G. Kennana (ambasadora USA w ZSRR w latach 1952-1953), który w 1947 r. opublikował cykl artykułów pod pseudonimem w miesięczniku „Foreign Affairs”. Głosił w nich iż: „naczelną zasadą polityki zagranicznej USA wobec ZSRR winno być cierpliwe i obliczone na długi okres czasu powstrzymywanie rosyjskich tendencji ekspansywnych” (tzw. doktryna powstrzymywania).

ZSRR zareagował na Doktrynę Trumana i „zimną wojnę” powołaniem do życia Kominformu (inna nazwa Informbiuro) – Biura Informacyjnego Partii Komunistycznych i Robotniczych. Powołano je do życia w Szklarskiej Porębie w dniach 22 IX – 5 X 1947 r. Przystąpiły do niego partie z Bułgarii, Czechosłowacji, Francji, Jugosławii, Polski, Rumunii, Węgier, Włoch i ZSRR (partia komunistów Jugosławii wycofała się z niego w 1948 r.). Biuro, oprócz wymiany doświadczeń, miało upowszechnić rosyjskie doświadczenia w budowie socjalizmu, przeciwstawiając się próbom poszukiwania narodowych dróg do niego. W rezultacie Biuro Informacyjne przyspieszyło w krajach demokracji ludowej proces, który zgodnie ze stalinowską koncepcją opierał się na:

1. systemie monopartyjnym,
2. kierowniczej roli partii komunistycznej wobec społeczeństwa i państwa,
3. centralnym planowaniu w gospodarce, industrializacji,
4. kolektywizacji rolnictwa.

W konsekwencji „zimna wojna” zintensyfikowała proces kształtowania się dwu przeciwstawnych sobie bloków, a za jej zakończenie można uznać dopiero lata 1956-1957.

Словничок (Słowniczek)

międzynarodowy – міжнародний	liczyć – рахувати
wyglaszać – виголошувати, проголошувати	artykuł – стаття
książka – книжка	zasada – правило, засада
napięcie – напруга	obliczony – вирахований
mocarstwo – наддержава	powstrzymywać – затримувати
przemówienie – промова	oprócz – крім
pieniądze – гроші	doświadczenie – досвід
udzielenie – приділення	upowszechniac – розповсюджувати
zagrożenie – загроза	przyspieszyć – прискорювати
odniesienie – відношення	demokracja ludowa – народна демократія
państwo – держава	gospodarka – економіка
wypierać – витісняти	rolnictwo – сільське господарство
	konsekwencja – наслідок, результат

znaleźć – знаходити

ośrodek – осередок

świat – світ

wewnętrzny – внутрішній

zewewnętrzny – зовнішній

kształtować – формувати

dopiero – аж

zimna – холодна

rząd – уряд

zakończenie – закінчення

2. POWSTANIE DWÓCH PAŃSTW NIEMIECKICH, ICH MIEJSCE NA POLITYCZNEJ MAPIE ŚWIATA PO II WOJNIE ŚWIATOWEJ

W dniach od 23 II do 1 VI 1948 r. obradowała w Londynie konferencja ministrów spraw zagranicznych Francji, W. Brytanii, USA, Belgii, Holandii i Luksemburga. ZSRR, Polska, Czechosłowacja i Jugosławia nie zostały zaproszone na jej obrady, mimo że zgodnie z Umową Poczdamską miały one prawo współdecydowania o przyszłości Niemiec. Protest tych państw został odrzucony. W tej sytuacji w marcu 1948 r. nastąpiło zerwanie działalności Sojuszniczej Rady Kontroli. W dniu 8 kwietnia 1948 r. USA ogłosiły plan utworzenia w ciągu roku państwa zachodnioniemieckiego. W dniu 18 czerwca 1948 r. wprowadzono w zachodnich strefach okupacyjnych nową walutę – markę. Okupacyjne władze ZSRR w ramach sankcji zarządziły zamknięcie granic strefy wschodnioniemieckiej i wschodnio-berlińskiej. Strona amerykańska odpowiedziała na to posunięcie zorganizowaniem „mostu powietrznego” między Niemcami Zachodnimi a Berlinem Zachodnim. Zaopatrywano dzięki niemu Berlin Zachodni (jego dwumilionową ludność) w żywność, towary i węgiel. W dniach 23–24 czerwca 1948 r. obradowała w Warszawie konferencja ministrów spraw zagranicznych Albanii, Bułgarii, Czechosłowacji, Jugosławii, Polski, Rumunii, Węgier i ZSRR, które w tzw. Deklaracji Warszawskiej stwierdziły, że posunięcia Zachodu zmierzają do ostatecznego podziału Niemiec w wyniku którego nie zostanie podpisany

traktat pokojowy, a Niemcy Zachodnie staną się bazą w której odrodzi się militarizm i niemiecki szowinizm.

Poproszenie się stosunków międzyalianckich skłoniło Francję do wyrażenia zgody na utworzenie „Trizonii” (VIII 1948 r.). W dniu 1 lipca 1948 r. gubernatorzy trzech stref zachodnich wręczyli premierom 11 krajów położonych w ich strefach tzw. Dokumenty Frankfurckie. Upoważniały one Niemców do zwołania Zgromadzenia Konstytucyjnego. Pierwsze posiedzenie Rady Parlamentarnej miało miejsce w Bonn 1 września 1948 r. Podjęła ona prace nad przygotowaniem konstytucji. Została ona uchwalona 8 maja 1949 r. Sankcjonowała powstanie Republiki Federalnej Niemiec i ustalała podstawy jej politycznego, gospodarczego i społecznego porządku. Stolicą nowego państwa zostało Bonn, co miało podkreślać tymczasowy charakter nowego państwa dążącego do zjednoczenia się ze strefą okupowaną przez ZSRR. Pierwszym Prezydentem został wybrany Theodor Heuss, a kanclerzem Konrad Adenauer – przywódca Chrześcijańskiej Demokracji (CDU/CSU). Partia ta zdobyła 31% głosów i wspólnie z liberałami (FDP-12%) sprawowała rządy w RFN. Największą partią opozycyjną byli Socjaldemokraci (SPD-29% głosów).

We wrześniu 1950 r. na konferencji w Nowym Jorku przyznano RFN prawo prowadzenia własnej polityki zagranicznej, a podpisane w X 1954 r. traktaty paryskie, dały podstawę do stworzenia podporządkowanej NATO półmilionowej armii niemieckiej.

Podobne procesy zachodziły w radzieckiej strefie okupacyjnej. W lutym 1948 r. została utworzona Niemiecka Komisja Gospodarcza (DWK) spełniająca niektóre funkcje rządu centralnego. W maju 1949 r. Niemiecki Kongres Ludowy wybrał tymczasowy parlament (Niemiecką Radę Ludową) i zaaprobował projekt Konstytucji ogólnoniemieckiej. W równy miesiąc po proklamowaniu RFN, ogłoszono 7 października powstanie Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Niemiecka Rada Ludowa przekształciła się wówczas w Tymczasową Izbę Ludową. Pierwszym Prezydentem został Wilhelm Pieck, a premierem Otto Grotewohl.

W czerwcu i lipcu 1950 r. NRD podpisała z Czechosłowacją i Polską układy uznające nienaruszalność granic ustalonych na konferencji poczdamskiej. Pomimo zrzeczenia się przez ZSRR, Polskę i Czechosłowację reparacji wojennych, zlikwidowania blokady Berlina Zachodniego (maj 1949) NRD przeżywała poważne trudności gospodarcze i polityczne.

Doprowadziły one w czerwcu 1953 r. do rozruchów w Berlinie Wschodnim. Kredyty od ZSRR doprowadziły w latach 1954-1955 do stabilizacji sytuacji gospodarczej, a następnie szybkiego rozwoju tej części Niemiec. W 1951 r. kolejno W. Brytania (9 VII), Francja (13 VII) i USA (19 X) uznały „stan wojny z Niemcami” za zakończony. W maju 1952 r. państwa te uznały RFN za państwo niepodległe „reprezentujące wolę całego narodu niemieckiego”. Traktaty Paryskie (z X 1954 r.) obowiązujące od 5 V 1955 r. zniosły Statut Okupacyjny i przyznały KFN status państwa suwerennego. Zgodnie z tzw. Doktryną Hallsteina (XII 1955) RFN uważała się za jedynego reprezentanta Niemiec i uznawała, że wszystkie kraje, które uznają NRD, nie mogą utrzymywać stosunków dyplomatycznych z RFN. Zgodnie z kolei ze swą własną Konstytucją RFN uznawało się za spadkobiercę całych Niemiec w granicach z 31 XII 1937 r. NRD uzyskała suwerenność od 25 III 1954 r. po fiasku berlińskiej konferencji w sprawie zjednoczenia Niemiec.

W 1955 r. obydwa państwa niemieckie stały się członkami dwu przeciwstawnych sobie bloków militarnych (NATO i Układu Warszawskiego). Stan wzajemnego nieuznawania się trwał do 1972 r. Wówczas to najpierw parafowano, a następnie podpisano układ NRD – RFN o podstawach normalizacji stosunków między obu krajami. Wszedł on w życie 21 V 1973 r. Dotąd obydwa kraje niemieckie były połączone tylko klauzulą wzajemnego najwyższego uprzywilejowania (wynikającą z układu frankfurckiego z 8 X 1949 r.). Dopiero w 1974 r. w Bonn podpisano protokół w sprawie otwarcia stałych przedstawicielstw NRD w Bonn i RFN w Berlinie. Odtąd mimo pozostawania obydwu krajów we wrogich sobie obozach, następował proces coraz bliższej współpracy (głównie na polu gospodarczym) obu państw niemieckich. Zakończyło go „obalenie muru berlińskiego”.

Словничок (Słowniczek)

powstanie – утворення

obrada – нарада

sprawy zagraniczne – закордонні справи

odrzucać – відкидати, відхиляти

dążyć – прагнути, намагатися

zrękać się – зрікатися

przekształcać się – переформовуватися

przeciwstawne – протилежне

decydować – вирішувати

przyszłość – майбутнє

działalność – діяльність

w ciągu – на протязі

strefa – зона (впливу)

zamknięcie – закриття

żywność – продовольчі товари

upoważnienie – доручення

zjednoczenie – об'єднання

klauzula – лист (дипломатичний)

reprezentować – представляти

otwarcie – відкриття

przedstawicielstwo – представництво

obalenie – скидати, руйнувати

mur berliński – берлінська стіна

3. WOJNA KOREAŃSKA – ZAOSTRZENIE SYTUACJI MIĘDZYNARODOWEJ

W wyniku porozumienia USA z ZSRR 2 IX 1945 r. wojska japońskie w Korei kapitulowały na północ od 38 równoleżnika przed Armią Czerwoną, a na południe od niego przed US Army. W Układzie Poczdamskim postanowiono, że zostaną wprowadzone w życie postanowienia tzw. deklaracji kairskiej (z 26 XI 1943 r.) zgodnie z którymi naród koreański miał odzyskać „we właściwym czasie swą wolność i niezawisłość”. Rada Ministrów Spraw Zagranicznych wielkich mocarstw powołała 27 XII 1945 r. komisję mieszaną (amerykańsko-radziecką) z zadaniem „odbudowania niezależnego państwa Korei” drogą powołania tymczasowego rządu, reprezentującego koreańskie demokratyczne partie i organizacje społeczne. Komisja obradowała od 20 III do 8 V 1946 r. i zawiesiła swe spotkania, ponieważ nie potrafiła uzgodnić jakie partie i organizacje powinny być reprezentowane w rządzie. Ponieważ także w 1947 r. obydwie strony nie potrafiły porozumieć się ze sobą w tej sprawie, kwestię koreańską przekazano Zgromadzeniu Ogólnemu ONZ. Powołało ono Komisję Tymczasową złożoną z Australii, Chin, Filipin, Francji, Indii, Kanady, Salwadoru, Syrii i Ukraińskiej SRR. Ta ostatnia odmówiła udziału w jej pracach twierdząc, iż likwidacja skutków II wojny światowej jest zastrzeżona wyłącznie do decyzji wielkich mocarstw. W rezultacie w Korei Południowej odbyły się pod nadzorem Komisji wybory (10 V 1948 r.), które przyniosły większość ugrupowaniom pod przewodnictwem Li-Syngmana. Parlament Pół.Korei

proklamował powstanie Republiki Koreańskiej, a Komisja ONZ uznała rząd Li-Syngmana „za jedyny rząd narodowy” Republiki Korei. W tej sytuacji w Korei Północnej odbyły się wybory bez nadzoru Komisji i 25 VIII 1948 r. została proklamowana Koreańska Republika Ludowo-Demokratyczna. ONZ pod wpływem Stanów Zjednoczonych uchwaliło rezolucję (12 XII 1948 r.) uznającą rząd Li-Syngmana za „jedyny legalny rząd Korei”. Powołano także Stałą Komisję do spraw Korei (UNCOK) z zadaniem „obserwowania wycofania się wojsk okupacyjnych”. Armia Czerwona opuściła Koreę, a US Army pozostała. UNCOK została rozwiązana pięć dni po wybuchu wojny koreańskiej (25 VI 1950 r.). Po agresji wojsk Płn. Korei na południe, Rada Bezpieczeństwa ONZ pod nieobecność ZSRR, który bojkotował posiedzenia Rady na znak protestu przeciwko niedopuszczeniu Chin Ludowych do Rady, powołała Siły Zbrojne ONZ do udziału w wojnie koreańskiej. W rezultacie do sił zbrojnych USA dołączyły nieliczne kontyngenty wojsk Australii, Belgii, Etiopii, Filipin, Francji, Grecji, Holandii, Kanady, Kolumbii, Luksemburga. W dniu 6 XI 1950 r. do wojny włączyła się armia „ochotników chińskich”. Działania wojenne trwały do 27 VII 1953 r. i zakończyły się powrotem do stanu sprzed wojny. Wzdłuż 38 równoleżnika została utworzona strefa zdemilitaryzowana. W wojnie zginęło, zostało rannych i uznanych za zaginionych około 4 mln osób (z tego około 1 mln Chińczyków i 140 tys. żołnierzy US Army). Konferencja Genewska (26 IV–15 VI 1954 r.) z udziałem 5 mocarstw i państw, które brały udział w wojnie nie dała żadnego wyniku. Obydwa kraje dopiero od 1970 r., prowadzą ze sobą rozmowy na temat warunków zjednoczenia. Jak dotąd nie przyniosły one konkretnych rezultatów.

Словничок (Słowniczek)

zaostwienie – загостріння

wynik – результат

północ – північ

równoleżnik – меридіан

który – який, котрий

skutek – наслідок, результат

przewodnictwo – головування

nadzór – нагляд

uznawać – визнавати

obserwować – наглядати

odzyskiwać – повертати
wolność – свобода
powoływać – скликати,
затверджувати
zawieszać – відкладати
spotkanie – зустріч
potrafić – могли, вміти
kwestia – справа
udział – участь

wycofywać – виводити
opuszczać – залишати
obecność – присутність
przynosić – приносити
Chiny – Китай
Włochy – Італія
warunki – умови
zjednoczenie – об'єднання

4. POWSTANIE NATO – STRUKTURY WEWNĘTRZNE I ZNACZENIE DLA ROZWOJU STOSUNKÓW MIĘDZYNARODOWYCH

Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego (NATO) została powołana do życia (4 IV 1949 r.) w Waszyngtonie (USA) przez rządy Francji, USA, W. Brytanii, Belgii, Holandii, Islandii, Kanady, Luksemburga, Norwegii, Portugalii i Włoch. W 1952 r. do NATO przystąpiły Grecja i Turcja, a w maju 1955 r. przyjęto do niej RFN. Siedzibą NATO był początkowo Londyn (1949–1952), następnie Paryż (1952–1966), a od 26 X 1966 jest Bruksela.

Naczelnym organem jest Rada Atlantycka złożona z ministrów obrony, spraw zagranicznych i finansów (lub ich zastępców) państw członkowskich – stąd określa się ją często popularnie jako Radę Ministerialną. W okresie między sesjami Rady działa Rada Stałych Przedstawicieli, złożona z ambasadorów państw członkowskich akredytowanych w Waszyngtonie. Organizatorem sesji i koordynatorem prac jest stały organ – Międzynarodowy Sekretariat, na którego czele stoi Sekretarz Generalny NATO. Pierwszym sekretarzem generalnym NATO był gen. Hastings L. Ismay (Wielka Brytania). Od 1952 r. funkcjonuje Stały Komitet Wojskowy, składający się z szefów sztabów armii państw członkowskich.

Od 1952 r. NATO wypracowywało wspólną strategię wojskową. Początkowo obowiązywała tzw. doktryna „tarczy” i „miecza”. Tarczę miały stanowić lądowe wojska konwencjonalne (około 50 dywizji), lotnictwo taktyczne i marynarka wojenna stacjonujące na kontynencie europejskim i podporządkowane Dowództwu Połączonych Sił Zbrojnych NATO w Europie (ACE). Funkcję miecza spełniać miało lotnictwo bombowe USA. Nie podlegało ono ACE. Jego zadaniem było przeprowadzanie uderzeń jądrowych na terytorium przeciwnika. W 1957 r. państwa NATO przyjęły jako doktrynę „strategię zmasowanego odwetu”, przewidującą zmasowane uderzenie jądrowe przy użyciu strategicznego lotnictwa bombowego USA. „Tarcza” została równocześnie wzmocniona o taktyczną broń jądrową. Już od chwili wystrzelenia Sputnika (4 X 1957 r.) Amerykanie zaczęli sobie zdawać sprawę, że doktryna zmasowanego odwetu traci rację bytu, ponieważ nie zapobiegnie radzieckiemu uderzeniu odwetowemu. Nową doktrynę „elastycznego reagowania” sformułował John F. Kennedy (28 III 1961 r.). Zakładała ona, że należy ustalić hierarchię celów amerykańskiego ataku atomowego, by odwet mógł być stopniowany w zależności od charakteru agresji. Drogą do realizacji tego celu była rozbudowa środków przenoszenia broni nuklearnych (lotnictwa i rakiet strategicznych wystrzeliwanych z lądu i z okrętów podwodnych). W 1967 r. idea ta stała się oficjalną doktryną wojenną NATO. Została zmodyfikowana za prezydentury Ronalda Reagana – Inicjatywa Obrony Strategicznej (23 III 1983 r.).

Utworzenie NATO, a przede wszystkim przyjęcie do niego RFN, doprowadziło do powołania przez ZSRR i państwa Europy Środkowo-Wschodniej przeciwstawnego mu sojuszu polityczno-wojskowego – Układu Warszawskiego.

NATO kilkakrotnie przechodziło kryzys wewnętrzny (Francja opuściła NATO – jego struktury wojskowe w 1966 r., Grecja w 1974 r.), ale wykazało przez cały okres od swego powstania gotowość do powstrzymania ZSRR w razie jego agresji na Europę Zachodnią. Upadek ZSRR i rozwiązanie Układu Warszawskiego nie doprowadziło do likwidacji NATO. Trwający od 1991 r. proces transformacji NATO spowodował m.in. odejście od koncepcji „strategicznej obrony na wysuniętych rubieżach” na rzecz „wysuniętej obecności wojskowej”. Kraje Europy Środkowej i Wschodniej w większości podjęły starania o przyjęcie ich do NATO. Było to niemożliwe

ze względu na strategiczne interesy Zachodu i jego stosunki z Rosją. W 1993 r. (20 X) USA wystąpiły z inicjatywą „Partnerstwa dla Pokoju”. Przewidywała ona współpracę polityczną i wojskową z państwami postkomunistycznymi, ale bez gwarancji bezpieczeństwa i oczywiście członkostwa w NATO. Z państw, które uprzednio należały do Układu Warszawskiego, intensywne starania o przyjęcie do NATO i pozytywną dla nich decyzję w Brukseli w grudniu 1997 r. uzyskały Polska, Węgry i Czechy. W 1998 r. trwać będzie proces ratyfikowania zmian w Traktacie Waszyngtońskim przez władze ustawodawcze krajów członkowskich (w pierwszych miesiącach 1998 r. zgodę na poszerzenie NATO wyraziły Dania, Kanada i Norwegia). Interesy Rosji zostały zabezpieczone przez zawarcie specjalnego porozumienia NATO-Rosja. W razie przyjęcia wspomnianych trzech państw do NATO, będą one musiały intensywnie dostosowywać swe siły zbrojne do wymogów tej organizacji. Ocenia się, że proces ten trwać może około 10 lat.

Словничок (Słowniczek)

powstanie – покликання, створення	uderzenie – удар
naczelný – головний, керівний	jądno – ядро
zastępa – заступник	chwila – момент
stały – постійний	odwet – відповідь
członek – член	kryzys – криза
wspólna – спільна	oczywiście – звичайно
tarcza – щит	członkowsstwo – членство
miecz – меч	zawarcie – укладення, підписання
ąd – суша	wspomniany – згаданий
lotnictwo – повітряний флот	wymóg – вимога
marynarka – морський флот	trwać – тривати
przeprowadzać – проводити	organizacja – організація

5. TOTALITARYZM

Totalitaryzm – jest formą państwa dyktatorskiego, które współcześnie występuje również w postaci monarchii absolutnej (np. Katar, Bhutan, Kuwejt) lub dyktatury autorytarnej (część państw Ameryki Łacińskiej).

Formą totalitarnej dyktatury nacjonalistycznej był faszyzm wprowadzony w 1922 r. we Włoszech przez Benito Mussoliniego; ta forma państwa funkcjonowała również w Niemczech hitlerowskich (1933-1945), w Hiszpanii gen. Bahamonde Franco, Portugalii Antonio de Oliveira Salazara.

Dyktaturę totalitarną reprezentowały również państwa komunistyczne (współcześnie występuje ona w Chinach, Korei Północnej oraz na Kubie).

Wyżej wymienione państwa, w praktyce życia politycznego wcielały wypracowane przez doktrynę zasady, sprowadzające się do skrajnego centralizmu, wszechwładności władzy państwowej, naruszaniu podstawowych praw i wolności obywatelskich, likwidowaniu form samorządności, praw mniejszości, wolności słowa i prasy, wolności zrzeszania się itp. Dyktatorska władza w tych państwach spoczywała w rękach jednostki lub określonej partii politycznej (w komunizmie w rękach partii marksistowsko-leninowskiej), której bezwzględnie podporządkowany był cały aparat władzy; wyraźnie dawała się zauważyć dominacja aparatu bezpośredniego przymusu (wojska, policji, służby bezpieczeństwa) oraz lekceważenie podstawowych zasad i gwarancji praworządności (teorię uzasadniającą powyższy system stworzył m.in. Giovanni Gentile (1875-1944) głoszący totalitarną koncepcję państwa i będący głównym teoretykiem faszyzmu).

W praktyce, w dyktaturze totalitarnej władza skupiona jest w rękach partii bądź też masowego ruchu politycznego, które wyłaniają elitę wodzów (typowy przykład stanowi tzw. totalitaryzm brunatny, reprezentowany przez hitlerowskie Niemcy i komunizm stalinowski). Faktyczne władztwo jednej partii powoduje represyjne eliminowanie wszelkiej opozycji politycznej (w komunizmie istniał zakaz tworzenia opozycyjnych partii politycznych) oraz kontrolę postaw obywatelskich (w tym również i członków własnej partii) przez tworzenie określonych mitów (np. komunistyczny mit o światowej rewolucji robotniczej lub faszystowski mit rasy panującej). Owa kontrola dokonywana była przede wszystkim za pośrednictwem policji politycznej

(Gestapo, KGB, UB) i monopolu informacyjnego posługującego się cenzurą prewencyjną.

Państwa o dyktaturze totalitarnej dążą do objęcia wszelkiej władzy, nie tylko politycznej i ideologicznej lecz także ekonomicznej (np. państwa komunistyczne przejmują własność podstawowych środków produkcji w odróżnieniu od państw faszystowskich, które jedynie centralnie kontrolują gospodarkę kraju); ingerują również we wszelkie formy życia społecznego. W polityce zagranicznej państwa totalitarne cechują się ekspansjonizmem, dokonywaniu zbrojnych podbojów i rozszerzaniu swej strefy wpływów (doprowadziły do II wojny światowej oraz były jednym z czynników utrzymujących tzw. zimną wojnę).

Interesujące rozważania na temat państw dyktatorskich oraz przyczyn upadku państw komunistycznych zawiera praca W. Lamentowicza, *Państwo współczesne*, Warszawa 1993.

Словничок (Słowniczek)

współczesny – сучасний

również – також

wprowadzony – впроваджений

reprezentować – представляти

wymieniać – перераховувати

sprowadzać – спrowadжувати

naruszenie – порушення

zrzeszenie – об'єднання

określa – визначає

bezwzględny – безпощадний

skupiać się – зосереджуватись

zawierać – вмішувати

brunatny – бурий

zakaz – заборона

mit – міф

wyłaniać – обирати

przede wszystkim – передусім

posługiwać się – користатися

objęcie – зайняття

gospodarka – економіка

podbój – підкорення

rozszerzenie – розширення

czynnik – чинник

rozważania – роздуми

6. NORMY PRAWNE A NORMY MORALNE

Norma prawna – jest ogólną regułą zachowania ludzi, ustanowioną lub usankcjonowaną przez kompetentny organ państwowy, stosowanie której zabezpieczone jest możliwością użycia przymusu państwowego.

Normy moralne – są historycznie ukształtowanym zespołem reguł postępowania, według których ocenia się zachowanie ludzi wobec siebie, wobec społeczeństwa, wobec państwa i innych organizacji jako dobre, bądź jako złe. U podłoża norm moralnych spoczywa zatem ocena, że określone zachowanie zasługuje na aprobatę, inne zaś jest społecznie naganne i wywołuje wzgardę jako odpychające i niepożądane.

Ze względu na fakt, że warunki życia ludzi ulegają systematycznej ewolucji, ewoluuje również i ich psychika, doprowadzając do zmian kryteriów działań uznawanych uprzednio za niemoralne. Ponieważ jednak ludzie zawsze mają jakąś moralność, to tym samym w każdym społeczeństwie istnieje pewien zespół norm moralnych wspólnych dla wszystkich jego członków. Są to elementarne normy moralne danego społeczeństwa.

Podkreślić należy, że pomiędzy normami prawnymi i moralnymi mogą zachodzić różne relacje. Z punktu widzenia skuteczności działania prawa najkorzystniejsza sytuacja występuje wówczas, gdy nakazy kierowane do adresatów tych norm są identyczne (zabójstwa, kradzieże, rozboje, gwałty, oszczerstwa itp. potępiane są jednoznacznie zarówno przez normy prawne, jak i moralne). Sytuacja konfliktowa, zmuszająca adresata do dokonywania często dramatycznego wyboru występuje wówczas, gdy polecenia wynikające z norm prawnych i moralnych są rozbieżne (np. do niedawna normy prawne zezwalały na nieskrępowane dokonywanie aborcji do czego normy moralne odnosiły się z dezaprobatą). Może wystąpić również taka sytuacja, że określona sfera aktywności zostanie objęta unormowaniami prawnymi, natomiast normy moralne w ogóle na ten temat milczą; jest to tzw. obojętność systemów (np. prawo kosmiczne nie podlega ocenie norm moralnych).

Pomiędzy normami prawnymi i moralnymi zachodzą następujące różnice:

– W państwie unitarnym obowiązuje jeden system prawny (wyjątkiem są państwa federacyjne, gdzie obowiązuje zarówno system prawa pochodzący od organów federacji, jak i od tworzących ją części składowych). Nie ma natomiast jednego systemu norm moralnych, które

w jednakowym stopniu obowiązywałyby całe społeczeństwo (podobnie sprawa się przedstawia z systemem ocen moralnych). System ten ma charakter grupowy z wyjątkiem pewnej liczby podstawowych norm moralnych o ogólnoludzkim charakterze.

– Normy prawne mają charakter sformalizowany, podejmowane są w ściśle określony sposób, przy zastosowaniu przysługującej im formy – np. ustawy, rozporządzenia, uchwały itd. (a wypowiedzi w nich zawarte charakteryzują się dużą precyzyjnością nawet wówczas, gdy mają charakter dość ogólny np. normy zawarte w Konstytucji). Są one także w znacznej mierze skodyfikowane. Natomiast normy moralne nie będące tworem państwa (tzn. uprawnionego organu państwowego) lecz wynikiem świadomości społecznej kształtującej się w codziennej praktyce życiowej ludzi, powstają żywiołowo, nie odpowiadając formalnej strukturze norm prawnych; są również mniej precyzyjne (mają charakter dyrektywny).

Normy prawne opatrzone są sankcją przymusu państwowego. Za naruszenie zawartego w nich nakazu lub zakazu określonego zachowania się, należy spodziewać się reakcji organu państwowego, który zastosuje określoną dolegliwość (więzienie, grzywnę, przepadek mienia itd.). Inaczej jest w przypadku naruszenia reguły postępowania zawartej w normie moralnej – brak tutaj reakcji państwa. Strażnikiem przestrzegania norm moralnych jest bowiem opinia publiczna lub określona reakcja grupy społecznej. Mowi się w takiej sytuacji o sankcji zewnętrznej normy moralnej. Sankcja wewnętrzna ma miejsce wówczas, gdy łamiący regule postępowania przeżywa to, co określa się jako wyrzuty sumienia.

Словничок (Słowniczek)

reguła – правило

zachowanie – поводження

zabezpieczenie – забезпечення

użycie – вживання

kształtować – формувати

zespół – об'єднання

wobec – щодо

milczeć – мовчати

różnice – різниці

liczba – число

zawarte – вміщені

precyzja – точність

wynik – результат

naruszenie – порушення

aprobata – погодження

naganna – догана

doprowadzać – доводити

zabójstwo – вбивство

oszczerstwo – наклеп

polecenie – завдання

krępować się – ніяковіти

grzywna – штраф

strażnik – охоронець

bowiem – тому що

lub – чи

wówczas – тоді

lamać – ламати

wyrzuty sumienia – докори сумління

7. IMMUNITET DYPLOMATYCZNY

Personelowi misji dyplomatycznej oraz pewnym funkcjonariuszom międzynarodowym przysługują szczególne uprawnienia, mające na celu umożliwienie im wykonywania funkcji z całkowitym poczuciem osobistego bezpieczeństwa oraz swobody i niezależności od władz miejscowych. Uprzywilejowana sytuacja prawna przedstawicieli państw obcych opiera się na międzynarodowym prawie zwyczajowym oraz na postanowieniach umów międzynarodowych (Konwencja wiedeńska z 1961 r. o stosunkach dyplomatycznych).

Owa grupa uprawnień (przywilejów) bywa określana bądź to jako **“eksterytorialność”** (czyli wyłączenie przedstawiciela dyplomatycznego z podlegania prawu wewnętrznemu państwa przyjmującego), bądź to jako **immunitet dyplomatyczny oznaczający wyłączenie czy też zwolnienie przedstawiciela dyplomatycznego spod jurysdykcji sądowej i administracyjnej państwu przyjmującemu.**

W istocie, termin immunitet dyplomatyczny obejmuje niejedną lecz kilka przywilejów dyplomatycznych.

A. Przywilej nietykalności osobistej przedstawiciela dyplomatycznego – nie może być zatrzymany ani aresztowany. Nietykalność obejmuje również pomieszczenia siedziby urzędowej, środki transportu, korespondencję, archiwum i dokumentację oraz środki łączności z własnym państwem. Na państwie pobytu ciąży z tytułu przywileju nietykalności nie tylko obowiązek powstrzymywania się od jej naruszenia, ale również zapewnienia szczególnej ochrony przedwszelkimi zamachami na nią ze

strony osób trzecich, a w razie jej naruszenia obowiązek surowego ukarania sprawców.

B. Przywilej sądowy (tzw. immunitet jurysdykcyjny) – wyrażający się w niepodleganiu jurysdykcji karnej, cywilnej i administracyjnej państwa przyjmującego.

Należy podkreślić, że przywilej ten nie oznacza zwolnienia od obowiązku poszanowania prawa państwa, w którym się przebywa. Osobom korzystającym z tego immunitetu nie wolno ingerować w sprawy wewnętrzne państwa przyjmującego ani czynić czegokolwiek, co mogłoby stanowić wyraz braku poszanowania do tego prawa. W przypadku naruszenia tych zakazów państwo pobytu nie może co prawda pociągnąć sprawcy do odpowiedzialności przed własnymi organami sądowymi lub administracyjnymi, może natomiast uznać, że naruszający te obowiązki stał się osobą niepożądaną (**persona non grata**) i może żądać odwołania lub – w przypadku ciężkiego naruszenia prawa lub obowiązków wobec państwa pobytu – nakazać opuszczenie terytorium w określonym terminie.

C. Przywileje skarbowe – polegają na zwolnieniu z podatku wszelkich opłat za czynności urzędowe misji dyplomatycznej oraz zwolnienie z podatków i opłat skarbowych, państwowych i komunalnych, z wyjątkiem okoliczności ściśle określonych.

D. Przywilej celny – wyraża się w zakazie rewizji osobistej i rewizji bagażu osobistego przy przekraczaniu granicy.

Z wyżej wymienionych przywilejów korzystają:

- głowy państw, jeżeli przebywają oficjalnie na terytorium obcego państwa oraz członkowie ich rodzin i towarzyszące im osoby – przez cały czas pobytu na tym terytorium,
- dyplomatyczni przedstawiciele państw obcych oraz członkowie misji dyplomatycznych czasowych i stałych oraz przebywające z nimi ich rodziny, jak również kurierzy dyplomatyczni przewożący pocztę dyplomatyczną,
- ci funkcjonariusze międzynarodowi, którym specjalne postanowienia konwencyjne przyznają prawo do przywilejów dyplomatycznych.

Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że przedstawiciel dyplomatyczny korzysta ze szczególnej pozycji prawnej i przywilejów nie ze względu na wagę własnej osoby, lecz ze względu na państwo, którego jest reprezentantem. Przywileje te funkcjonują więc w interesie państwa, a nie w interesie jednostki z nich korzystającej.

Słowniczok (Słowniczek)

personel – персонал

funkcjonariusz – працівник

szczególny – особливий

postanowienie – постанова

wyłączyć – виключити

przyjmować – приймати

obciążać – обтяжувати

surowy – суворий

sprawcy – виконавець

reprezentant – представник

czegokolwiek – чого-небудь

natomiast – натомість

nieporządany – небажаний

przywilej – привілей

zwolnienie – звільнення

również – також

kurierzy – кур'єри

przewozić – перевозити

zasługiwać – заслуговувати

8. INSTYTUCJA AZYLU POLITYCZNEGO I DYPLOMATYCZNEGO

Prawo azylu jest szczególną formą przyjęcia cudzoziemca na terytorium państwa. Generalnie w doktrynie przyjmuje się, że **azyl polityczny lub terytorialny** polega na udzieleniu schronienia, tj. prawa wjazdu i osiedlenia się na terytorium danego państwa, cudzoziemcowi przesladowanemu w państwie ojczystym lub w państwie trzecim ze względów politycznych, światopoglądowych lub religijnych. Z udzieleniem azylu wiąże się odmowa wydania (ekstradycja).

Z art. 56 ust. 1 Konstytucji RP z 1997 r. wynika, że „Cudzoziemcy mogą korzystać z prawa azylu w Rzeczypospolitej Polskiej zasadach określonych w ustawie”. Z odnosnej ustawy (art. 50 ustawy z dnia 25 czerwca 1997 r. – o cudzoziemcach (Dz. U. Nr 114, poz. 739) dowiadujemy się, że cudzoziemiec może, na swój wniosek, otrzymać azyl w Rzeczypospolitej Polskiej, **gdy jest to niezbędne dla zapewnienia mu ochrony oraz gdy przemawia za tym ważny interes**

Rzeczypospolitej Polskiej. Cudzoziemcowi, któremu udzielono azylu, wydaje się zezwolenie na osiedlenie się.

Cudzoziemca można pozbawić azylu, jeżeli: a) ustały przyczyny, dla których azyl został udzielony, b) prowadzi on działalność skierowaną przeciwko obronności, bezpieczeństwu państwa lub porządkowi publicznemu. Decyzja o pozbawieniu azylu powoduje wygaśnięcie zezwolenia na osiedlenie się. W decyzji tej należy określić termin opuszczenia przez cudzoziemca terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Decyzje w sprawach udzielania i pozbawiania azylu w RP wydaje Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji w porozumieniu z Ministrem Spraw Zagranicznych.

Nadmienić również należy, że w myśl art. 56 ust. 2 Konstytucji cudzoziemcowi, który w RP poszukuje ochrony przed prześladowaniem, może być przyznany status uchodźcy zgodnie z wiążącymi RP umowami międzynarodowymi.

Z art. 32 ustawy o cudzoziemcach wynika, że cudzoziemcowi może być nadany w RP status uchodźcy w rozumieniu Konwencji Genewskiej (chodzi o Konwencję dotyczącą statusu uchodźców, sporządzoną w Genewie dnia 28 lipca 1951 r. – Dz.U. z 1991 r. Nr 119, poz. 515 i 516) i Protokołu Nowojorskiego (chodzi o Protokół dotyczący statusu uchodźców, sporządzony w Nowym Jorku dnia 31 stycznia 1967 r. – Dz.U. z 1991 r. Nr 119, poz. 517 i 518) o ile nie uzyskał on tego statusu w innym państwie, które zapewnia mu rzeczywistą ochronę.

Odmawia się wszczęcia postępowania o nadanie statusu uchodźcy, jeżeli cudzoziemiec przybył na terytorium RP z bezpiecznego kraju pochodzenia lub bezpiecznego kraju trzeciego, a złożony przez niego wniosek jest oczywiście bezzasadny.

Organem właściwym w sprawach o nadanie lub cofnięcie statusu uchodźcy jest Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Azyl dyplomatyczny – jest pojęciem ukształtowanym po raz pierwszy między państwami Ameryki Południowej. Polega on na udzieleniu prawa azylu (czyli schronienia) w budynku przedstawicielstwa dyplomatycznego obcego państwa korzystającego z tzw. eksterytorialności. W tym przypadku korzystającym z prawa azylu jest na ogół (w praktyce nie musi to być regułą) obywatel tego państwa, na którego terytorium znajduje się siedziba przedstawicielstwa dyplomatycznego obcego państwa.

Словничок (Słowniczek)

szczególny – особливий	ustaly – закінчений
przyjęcie – прийняття	decyzja – рішення
cudzoziemiec – іноземець	opuszczać – залишати
udzielać – приділяти	pozbawić – позбавити
schronienie – притулок	nadmienić – перерахувати
wjazd – в'їзд	uchodźca – біженець
osiedlenie – заселення	rzeczywisty – справжній, правдивий
prześladowanie – переслідування	odmawiać – відмовляти
ze względu – з огляду	cofać – повертати назад
światopogląd – світогляд	oby – щоби
wniosek – внесок	korzystać – користуватись
niezbędny – необхідний	siedziba – штаб-квартира
przemawiać – говорити, промовляти	państwo – держава

9. IMMUNITET PARLAMENTARNY

Stanowi szczególne uprawnienie posłów i senatorów przyznane im na okres kadencji izb z uwagi na charakter wykonywanych przez nich funkcji.

Przepisy obowiązującego prawa (Konstytucja z 1997 r. oraz ustawy z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora (Dz.U. Nr 73, poz. 350 z późn. zm.) pozwalają na stwierdzenie, że na to, co powszechnie nazywamy immunitetem parlamentarnym, składają się **dwa uprawnienia**:

- nietykalność – oznaczająca zakaz zatrzymywania lub aresztowania posła lub senatora bez zgody Sejmu lub Senatu, z wyjątkiem ujęcia ich na gorącym uczynku przestępstwa i jeżeli ich zatrzymanie jest niezbędne dla zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu niezwłocznie zawiadamia się Marszałka Sejmu lub Senatu, którzy mogą nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanych (art. 105 ust. 5 Konstytucji);

b) immunitet właściwy, który występuje w dwóch formach:

– jako **immunitet materialny**, polegający na tym, że poseł i senator nie może być pociągnięty do odpowiedzialności za swoją działalność wchodzącą w zakres sprawowania mandatu ani w czasie jego trwania, ani po jego wygaśnięciu. Za taką działalność ponosi odpowiedzialność tylko przed Sejmem i Senatem, a w przypadku naruszenia praw osób trzecich może być pociągnięty do odpowiedzialności sądowej tylko za zgodą Sejmu lub Senatu.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 ustawy z 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora, do działalności wchodzącej w zakres sprawowania mandatu zaliczyć należy: zgłaszanie wniosków, wystąpienia lub głosowania na posiedzeniach Sejmu, Senatu lub Zgromadzenia Narodowego oraz ich organów, na posiedzeniach klubów, kół i zespołów poselskich, senackich lub parlamentu i nich, a także inne działania związane nieodłącznie z wykonywaniem mandatu posła lub senatora;

– jako **immunitet formalny**, polegający nie na wyłączeniu odpowiedzialności karnosądowej i karnoadministracyjnej, lecz jedynie na wprowadzeniu określonych utrudnień (czyli uprzywilejowanego dla parlamentarzystów trybu) dotyczących pociągania tych osób do określonego rodzaju odpowiedzialności.

Zgodnie z art. 105 ust. 2 Konstytucji, **od dnia ogłoszenia wyników wyborów do dnia wygaśnięcia mandatu poseł lub senator nie może być pociągnięty bez zgody Sejmu lub Senatu do odpowiedzialności karnej** (art. 7 ustawy o wykonywaniu mandatu posła i senatora rozszerza odpowiedzialność również na karnoadministracyjną).

Zakaz pociągania posła lub senatora do odpowiedzialności karnej i karnoadministracyjnej bez zgody Sejmu lub Senatu **dotyczy również czynów popełnionych przed uzyskaniem mandatu**. Postępowanie karne wszczęte wobec osoby przed dniem wyboru jej na posła lub senatora ulega na żądanie Sejmu lub Senatu zawieszeniu do czasu wygaśnięcia mandatu. W takim przypadku ulega również zawieszeniu na ten czas bieg przedawnienia w postępowaniu karnym (art. 105 ust. 3 Konstytucji).

Konstytucja w art. 105 ust. 4 wprowadziła **możliwość zrzeczenia się przez deputowanego immunitetu formalnego**. Wprowadzenie tej możliwości spowodowane zostało zapewnieniem, że dla parlamentarzystów dość często większą dolegliwością było toczące się postępowanie parlamentarne nad wnioskiem o

uchylenie immunitetu, niż samo postępowanie sądowe. Aktualnie zatem, poseł lub senator będzie mógł wyrazić zgodę na pociągnięcie go do odpowiedzialności w ściśle określonej sprawie, z uwzględnieniem tożsamości czynu. Ponadto, takie zrzeczenie się musi dokonać się w sposób nie budzący wątpliwości, tak co do dobrowolności, jak i świadomego aktu woli, ukierunkowanego na uchylenie immunitetu (M. Zubik, *Immunitet parlamentarny w nowej Konstytucji RP*, "Państwo i Prawo", 1997, s. 9).

Tryb postępowania z wnioskami w sprawie wyrażenia zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej i karnoadministracyjnej, aresztowanie lub zatrzymanie posła lub senatora określają regulaminy Sejmu i Senatu.

W sprawie o przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego oraz w sprawie o wykroczenie, wniosek o wyrażenie zgody na pociągnięcie posła lub senatora do odpowiedzialności karnej lub karnoadministracyjnej wnoszony jest **za pośrednictwem Prokuratora Generalnego**. Z kolei, wniosek w sprawie o przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego powinien być sporządzony i podpisany przez adwokata.

Uchylając immunitet parlamentarny Sejm lub Senat mogą wskazać, iż sądem właściwym do rozpoznania sprawy o przestępstwo jest sąd właściwy dla dzielnicy Śródmieście gminy Warszawa-Centrum.

Словничок (Słowniczek)

przyznawać – признавати, визнавати	dotyczyć – відноситись
okres – період	wygaśnięcie – закінчення
izba – палата	wszczęć – розпочати
przepisy – приписи	zrzekać się – зрікатися
uprawnienia – вповноваження	dolegać – дошкуляти
nietykalność – недоторканість	uchylić – ухилити
zakres – обсяг	ścisły – стислий
działalność – діяльність	postępowanie – розслідування
odpowiedzialność – відповідальність	z kolei – а
pociągnięty – притягнутий	dzielnica – дільниця

10. KONFEDERACJA

Jest to związek państw powstały dla realizacji określonych celów; związek ten jest znacznie luźniejszy niż w przypadku federacji gdyż nie ogranicza on suwerenności państw wchodzących w jej skład. Nie możemy również w tym przypadku mówić o istnieniu wspólnego terytorium, ponieważ każde z państw posiada pełną suwerenność nie tylko wewnętrzną, lecz także zewnętrzną.

Odmienne niż w przypadku federacji, organy konfederacji wykonują władzę za pośrednictwem organów państw członkowskich. Jednakże, ze względu na konieczność realizowania wspólnych celów, powołuje się wspólny organ w postaci zgromadzenia parlamentarnego, w którym poszczególne państwa, z uwagi na fakt, że są równoprawne, posiadają równą liczbę głosów niezależnie od wielkości państwa i liczby mieszkańców.

Warto również zaznaczyć, że konfederacja może być formą przejściową przed utworzeniem federacji. W przeszłości konfederacjami były: Niemcy (Związek Niemiecki) – w latach 1815–1866, Szwajcaria – w latach 1291–1798 i 1815–1848, Stany Zjednoczone – w latach 1776–1787 i 1861–1865.

Były również propozycje utworzenia po II wojnie światowej konfederacji złożonej z Polski i Czechosłowacji. Rozmowy w tej sprawie toczyły się między Sikorskim i Beneszem; prace były już bardzo zaawansowane, lecz zakończyły się niepowodzeniem.

Словничок (Słowniczek)

związek – зв'язок, організація

luźny – вільний

posiadać – володіти

odmienny – відмінний

pośrednictwo – посередництво

ze zględu – з огляду

wielkość – величина

równoprawny – рівноправний

przejściowy – перехідний

złożony – складний

toczyć się – проходити

zaawansowany – прогресивний

niepowodzenie – невдача

5. nadzór nad strażami gminnymi (miejskimi) powołanymi przez organy samorządu terytorialnego, a także nadzór nad innymi specjalistycznymi uzbrojonymi formacjami ochronnymi, w zakresie określonym w odrębnych przepisach,
6. kontrola przestrzegania przepisów porządkowych i administracyjnych związanych z działalnością publiczną lub obowiązujących w miejscach publicznych,
7. współdziałanie z policjami innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi na podstawie umów i porozumień międzynarodowych oraz odrębnych przepisów.

Policja składa się z:

1. policji kryminalnej, obejmującej służby: dochodzeniowo – śledczą, operacyjno – rozpoznawczą, techniki kryminalistycznej, techniki operacyjnej,
2. policji ruchu drogowego i prewencji,
3. oddziałów prewencji i pododdziałów antyterrorystycznych,
4. policji specjalistycznej, w tym kolejowej, wodnej i lotniczej,
5. policji lokalnej,
6. policji sądowej.

Centralnym organem administracji państwowej, właściwym w sprawach ochrony bezpieczeństwa obywateli oraz utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego, jest Komendant Główny Policji, podległy Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Komendanta Głównego Policji mianuje i odwołuje prezes Rady Ministrów na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych, po zasięgnięciu opinii Politycznego Komitetu Doradczego przy Ministrze Spraw Wewnętrznych.

Terenowymi organami Policji są:

1. komendanci wojewódzcy Policji,
2. komendanci rejonowi Policji,
3. komendanci komisariatów Policji.

Komendantów wojewódzkich Policji mianuje i odwołuje Minister Spraw Wewnętrznych na wniosek Komendanta Głównego Policji, zaopiniowany przez wojewodę oraz Sejmik Samorządowy.

Komendantów rejonowych Policji mianuje i odwołuje Komendant Główny Policji na wniosek komendanta wojewódzkiego, zaopiniowany przez wojewodę oraz Sejmik Samorządowy.

Komendantów komisariatów Policji mianuje i odwołuje komendant wojewódzki Policji na wniosek komendanta rejonowego Policji, zaopiniowany przez właściwą radę gminną.

Komendant wojewódzki Policji po uzgodnieniu z Głównym tworzy, w razie potrzeby, specjalistyczne komisariaty kolejowe, wodne, lotnicze i inne, podlegające terenowo właściwym komendom wojewódzkim lub rejonowym.

Komendanta komisariatu specjalistycznego Policji mianuje i odwołuje komendant wojewódzki Policji.

Komendanta komisariatu policji lotniczej mianuje i odwołuje komendant wojewódzki Policji, po uzgodnieniu z kierownictwem portu lotniczego.

Jednostkami organizacyjnymi Policji lokalnej są posterunki Policji lokalnej działające na terenie gmin.

Komendanci wojewódzcy i rejonowi Policji są przełożonymi wszystkich policjantów na terenie swojego działania.

Komendant rejonowy Policji na wniosek właściwego organu samorządu terytorialnego tworzy i likwiduje posterunki Policji lokalnej, a także mianuje i odwołuje kierowników posterunków Policji lokalnej.

Słowничок (Słowniczek)

regulować – регулювати

podstawowy – основний

mienie – майно

publiczny – суспільний

zamach – замах, переворот

zjawisko – явище

wykrywanie – викриття

straż – стаж

powoływać – скликати, утворювати

odrębny – окремий

przestrzeganie – дотримання

obejmuje – вміщує

dochodzenie – розслідування

droga – дорога

prewencyjna – запобігавча

zaopiniowany – затверджений

gmina – район

właściwy – властивий, характерний

uzgodnienie – погодження

jednostka – одиниця

posterunek – відділок

przełożony – керівник

13. DEMOKRACJA BEZPOŚREDNIA I POŚREDNIA ORAZ JEJ INSTYTUCJE

Suweren może wykonywać władzę bezpośrednio albo za pośrednictwem swoich przedstawicieli.

Z greckiego określenia *demos kratos* powstał używany powszechnie w różnych językach termin "demokracja", oznaczający władzę ludu (narodu, ludu pracującego). **Ogólnie akceptowaną istotą demokracji jest równe uczestnictwo wszystkich członków podmiotu suwerenności w podejmowaniu wspólnych decyzji.**

Biorąc pod uwagę te elementy procesu rządzenia, co do których można sensownie stwierdzić o udziale narodu (ludu) jako podmiotu władzy państwowej, należy wyróżnić **demokrację bezpośrednią i pośrednią, zwaną inaczej przedstawicielską.**

Wyraźne rozróżnienie terminologiczne na demokrację przedstawicielską i bezpośrednią datuje się dopiero na przełom XVIII i XIX w. Wcześniej uważano, że demokracja obejmuje swoim zasięgiem tylko instytucje rządów bezpośrednich.

Demokracja bezpośrednia, to **bezpośredni udział członków zbiorowego podmiotu suwerenności (narodu, ludu, ludu pracującego) w wypełnianiu przez nich funkcji publicznych.** Ta forma znana była już w starożytności i klasycznym jej przykładem jest zbierające się periodycznie w Atenach w V i IV w. p.n.e. zgromadzenie ludowe.

W czasach nowożytnych wykształciło się kilka instytucji demokracji bezpośredniej. Należy do nich zaliczyć: inicjatywę ludową, veto ludowe, konsultację (które mają charakter tylko proceduralny) oraz referendum i zgromadzenie ludowe (które zazwyczaj mają charakter władczy).

Zgromadzenie ludowe

Pod pojęciem tym rozumiemy **zebranie ogółu uprawnionych do podejmowania decyzji.** Ze względu na rozmiary współczesnych państw instytucja ta jest jedynie wyjątkowo stosowana, w kantonach szwajcarskich, tzw. Landsgemeinde, a w szczególności: dotyczących zmian konstytucji, powołania organu władzy wykonawczej, uchwalenia budżetu.

Inicjatywa ludowa

Uprawnia określoną prawnie liczbę członków zbiorowego podmiotu suwerenności (ludu, narodu) do wszczęcia postępowania

ustawodawczego. Ze względu na podmiot wyróżniamy inicjatywę konstytucyjną, jeżeli dotyczy Konstytucji, oraz prawodawczą, jeżeli dotyczy ustawodawstwa zwykłego.

Referendum

Z reguły rozumie się je jako **sposób bezpośredniego decydowania przez osoby uprawnione w drodze głosowania o ważnych sprawach życia państwowego lub określonego terytorium, będących przedmiotem głosowania.**

Uprawnionym do zainicjowania referendum może być prawnie wskazana liczba uprawnionych obywateli, obywatele występujący z inicjatywą ludową, parlament.

Wyróżniamy:

1. **referendum obligatoryjne**, Konstytucja wyraźnie zastrzega, że decyzje określonego rodzaju, aby stały się prawomocne, muszą zostać przyjęte w referendum,
2. **referendum fakultatywne**, akty prawne określonego typu mogą, ale nie muszą zostać dla swej ważności zatwierdzone w referendum,
3. **referendum ogólnokrajowe i lokalne**,
4. **referendum konstytucyjne**, gdy jego przedmiotem jest uchwalenie lub zmiana Konstytucji,
5. **referendum ustawodawcze**, dotyczące podjęcia ustawy, czy też referendum w sprawie samoopodatkowania się mieszkańców gminy, występujące w prawie polskim,
6. **referendum ratyfikacyjne**, kiedy akt prawny, przyjęty przez organ państwowy, nie jest jeszcze prawomocny, a staje się takim po przyjęciu w referendum,
7. **referendum opiniodawcze (konsultatywne)**, gdy organ państwa, uprawniony do podejmowania aktów prawnych, pragnie przed ich wydaniem zapoznać się z opinią społeczeństwa.

Plebiscyt, w prawie międzynarodowym termin ten oznacza oświadczenie woli wyrażone w głosowaniu ludności związanej z pewnym obszarem, tj. mieszkającej na nim lub tam urządzonej, w kwestii przyłączenia tego obszaru do określonego istniejącego państwa lub utworzenia z tego obszaru odrębne go państwa.

Veto ludowe, instytucja ta stosowana jest przeciwko uchwalonemu aktowi prawnemu i oznacza, że określona prawnie liczb obywateli ma

uprawnienie do zgłoszenia we wskazanym czy się po podjęciu aktu protestu w stosunku do niego.

Konsultacja ludowa

Pod pojęciem tym rozumieć należy wyrażenie przez zbiorowy podmiot suwerenności, w drodze głosowania, opinii w jakiegokolwiek sprawie. W odróżnieniu od rezultatów referendum wyniki konsultacji ludowej nie mają charakteru wiążącego. Mają jednak (nazwy duże) znaczenie polityczne.

Sловничок (Słowniczek)

bezpośredni – bezpośredній

oznaczać – відзначати

powstał – утворився

ogólne – загальне

decyzja – рішення

zasięg – обсяг

udział – участь

człowiek – людина

mieć – мати

zgrupowanie – об'єднання

szczególny – особливий

uprawnienie – уповноваження

kompetencja – компетенція

wszczęć – розпочати

zwykły – звичайний

decydować – вирішувати

ludowe – народне

wyróżniać – розрізняти

zastrzegać – зістерігати

ratyfikacja – ратифікація

przyjęcie – прийняття

uprawniony – вповноважений

pragnąć – прагнути

plebiscyt – розіграш

międzynarodowy – міжнародний

obszar – поверхня

wskazany – заборонений

znaczenie – значення

14. SEJM

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej jest organem państwa w zakresie władzy ustawodawczej. W jego skład wchodzi 460 posłów wybieranych w głosowaniu tajnym w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednich i proporcjonalnych. **Kadencja Sejmu trwa cztery lata. Rozpoczyna**

się w dniu pierwszego posiedzenia i trwa do dnia poprzedzającego dzień zebrania się posłów na pierwszym posiedzeniu Sejmu następnej kadencji. Wybory do Sejmu i Senatu zarządza Prezydent Rzeczypospolitej nie później niż na 90 dni przed upływem 4 lat od rozpoczęcia kadencji Sejmu i Senatu, wyznaczając wybory na dzień wolny od pracy, przypadający w ciągu 30 dni przed upływem 4 lat od rozpoczęcia kadencji Sejmu i Senatu.

Kadencja Sejmu może ulec skróceniu mocą uchwały Sejmu lub zarządzeniem Prezydenta.

Sejm może skrócić swoją kadencję uchwałą podjętą większością co najmniej $\frac{2}{3}$ ustawowej liczby posłów. Skrócenie kadencji Sejmu oznacza jednocześnie skrócenie kadencji Senatu.

Jeżeli Prezydent zarządza skrócenie kadencji Sejmu to zgodnie z art. 98 ust. 4 zasięga opinii Marszałka Sejmu i Senatu.

Zarządzając skrócenie kadencji Sejmu Prezydent zarządza jednocześnie wybory do Sejmu i Senatu i wyznacza ich datę na dzień przypadający nie później niż w ciągu 45 dni od dnia zarządzenia skrócenia kadencji Sejmu.

Prezydent zwołuje pierwsze posiedzenie nowo wybranego Sejmu nie później niż na 15 dni po dniu przeprowadzenia wyborów.

Wybrany do Sejmu może być tylko obywatel polski, mający prawo wybierania, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 21 lat (do Senatu 30 lat). Termin ustala Prezydent na dzień wolny od pracy, przypadający w miesiącu poprzedzającym upływ kadencji.

Posłowie są reprezentantami całego narodu. Nie wiążą ich instrukcje wyborców ani nie mogą być przez nich odwołani. Oznacza to, że ich odpowiedzialność wobec wyborców czy partii politycznych nie ma charakteru prawnego, jedynie polityczny lub moralny.

Przysługujący posłom immunitet parlamentarny gwarantuje, że nie mogą być oni pociągani do odpowiedzialności za działania związane z pełnieniem funkcji, zarówno w czasie sprawowania mandatu, jak i po jego wygaśnięciu, chyba że zostanie naruszone przez to dobro osobiste innych osób wtedy może być pociągnięty do odpowiedzialności sądowej za zgodą Sejmu.

Poseł może wyrazić zgodę na pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej. Nie może być jednak zatrzymany lub aresztowany bez zgody Sejmu, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku i jeżeli jego zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O

zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się Marszałka Sejmu, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego.

Konstytucja w art. 103 wyraźnie wskazuje, że mandatu posła nie można łączyć z funkcją Prezesa NBP, Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka i ich zastępców, członka Rady Polityki Pieniężnej, członka Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, ambasadora oraz zatrudnieniem w Kancelariach Prezydenta, Sejmu, Senatu lub zatrudnieniem w administracji rządowej. Zakaz ten nie dotyczy członków Rady Ministrów i sekretarzy Stanu w administracji rządowej.

Również sędzia, prokurator, urzędnik służby cywilnej, żołnierz pozostający w czynnej służbie wojskowej, funkcjonariusz policji oraz funkcjonariusz służby ochrony państwa nie mogą sprawować mandatu posła.

Konstytucja zwraca także uwagę na fakt, iż poseł nie może prowadzić działalności gospodarczej z osiągnięciem korzyści z majątku Skarbu Państwa lub samorządu terytorialnego ani nabywać i tego majątku.

Jeśli poseł naruszy te zakazy może uchwałą Sejmu podjętą na wniosek Marszałka Sejmu być pociągnięty do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu, który orzeka w przedmiocie pozbawienia mandatu.

Przepisy te stosuje się odpowiednio do senatorów.

Struktura i kompetencje

Sejm obraduje w czasie jawnych posiedzeń. Może jednak uchwalić tajność obrad bezwzględną większością głosów, jeżeli wymaga tego dobro państwa. Szczegółową organizację i tryb pracy określa Sejm w regulaminie uchwalonym przez siebie (w 1992 r.), znowelizowanym w październiku 1997 roku.

Organami Sejmu są: Marszałek Sejmu, Prezydium Sejmu, Konwent Seniorów, komisje sejmowe.

I. Marszałek Sejmu:

1. stoi na straży praw i godności Sejmu,
2. reprezentuje Sejm,
3. zwołuje posiedzenie Sejmu,
4. przewodniczy obradom Sejmu,

5. czuwa nad tokiem i terminowością prac Sejmu i jego organów,
6. kieruje pracami Prezydium Sejmu i przewodniczy jego obradom,
7. zwołuje Konwent Seniorów i przewodniczy jego obradom,
8. nadaje bieg inicjatywom ustawodawczym i uchwałodawczym oraz wnioskom organów państwa skierowanym do Sejmu, po zasięgnięciu opinii Prezydium Sejmu,
9. prowadzi sprawy z zakresu stosunków z Senatem,
10. prowadzi sprawy z zakresu stosunków Sejmu z parlamentami innych krajów,
11. przedstawia okresowe oceny wykonania przez organy administracji państwowej obowiązków wobec Sejmu i jego organów oraz posłów; wnioski w tym zakresie przekazuje Prezesowi Rady Ministrów, prezydiom komisji sejmowych oraz posłom,
12. udziela posłom niezbędnej pomocy w ich pracy, w tym czuwa nad wykonaniem wobec posłów przez organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego oraz inne jednostki organizacyjne obowiązków określonych w ustawie o wykonywaniu mandatu posła i senatora,
13. sprawuje pieczęć nad spokojem i porządkiem na całym obszarze należącym do Sejmu oraz wydaje stosowne zarządzenia porządkowe,
14. nadaje w drodze zarządzenia statut Kancelarii Sejmu,
15. ustala projekt budżetu Kancelarii Sejmu po zasięgnięciu opinii Komisji Regulaminowej i Spraw Poselskich i Prezydium Sejmu oraz nadzoruje jego wykonanie,
16. powołuje i odwołuje Szefa Kancelarii Sejmu, po zasięgnięciu opinii Komisji Regulaminowej i Spraw Poselskich,
17. powołuje i odwołuje zastępców Szefa Kancelarii Sejmu po zasięgnięciu opinii Szefa Kancelarii Sejmu;

I. Prezydium Sejmu:

1. ustala plan prac Sejmu, po zasięgnięciu opinii Konwentu Seniorów,
2. ustala tak zwane tygodnie posiedzeń z wyprzedzeniem conajmniej 3-miesięcznym,
3. dokonuje wykładni Regulaminu Sejmu po zasięgnięciu opinii Komisji Regulaminowej i Spraw Poselskich,

4. opiniuje sprawy wniesione przez Marszałka Sejmu,
5. organizuje współpracę między komisjami sejmowymi i koordynuje ich działania,
6. ustala zasady organizowania doradztwa naukowego na rzecz Sejmu i jego organów, powoływania doradców sejmowych oraz korzystania z opinii i ekspertyz, podejmuje inne czynności wynikające z Regulaminu Sejmu;

III. Konwent Seniorów zapewnia współdziałanie klubów poselskich w sprawach związanych z działalnością i tokiem prac Sejmu.

IV. Komisje sejmowe rozpatrują i przygotowują sprawy będące przedmiotem prac Sejmu, wyrażają opinie w kwestiach przekazanych pod ich obrady przez Sejm lub Prezydium Sejmu.

Ze swego grona Sejm wybiera marszałka, wicemarszałków (aktualnie 4) oraz komisje. Marszałek i wicemarszałkowie tworzą Prezydium Sejmu.

W Sejmie działają stale komisje (w liczbie 27). Zaś do zbadania określonej sprawy może on powołać i odwołać komisje nadzwyczajne. Mają one prawo przesłuchiwania osób przez siebie wezwanych.

Do istotnych uprawnień w izbie należy prawo do zrzeszania się w koła i kluby.

Posłowie mogą tworzyć w Sejmie kluby lub koła oparte na zasadzie politycznej.

Kluby tworzy co najmniej 15 posłów.

Koła tworzy co najmniej 3 posłów.

Poseł może należeć tylko do jednego klubu lub koła.

Kluby lub koła mogą na zasadzie wzajemnych porozumień ustanawiać wspólną reprezentację w Konwencie Seniorów.

Funkcja ustawodawcza

Efektom prac legislacyjnych są ustawy i uchwały. **Sejm podejmuje ustawy większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów, chyba że Konstytucja stanowi inaczej.** W tym samym trybie podejmowane są uchwały.

Prawo inicjatywy ustawodawczej – czyli prawo wniesieniu do Sejmu projektu ustawy, tak aby stał się przedmiotem prac – przysługuje **posłom, Senatowi, Prezydentowi i Radzie Ministrów oraz 100 tys. obywateli.**

Poselskie projekty ustaw mogą być wnoszone przez komisją sejmową lub grupę co najmniej piętnastu posłów.

W sprawie projektu ustawy budżetowej Konstytucja przyznaje wyłączną inicjatywę Radzie Ministrów. Uprzywilejowanie projektów rządowych polega też na tym, że Rada Ministrów może określić wniesiony przez siebie projekt jako pilny, co powoduje przyspieszenie prac nad nim w Sejmie i w Senacie.

Projekt ustaw i uchwał składa się w formie pisemnej na ręki Marszałka Sejmu. **Projekty ustaw rozpatrywane są podczas trzech czytań, a uchwał w czasie dwóch.** Regulamin Sejmu określa odrębność postępowania ustawodawczego w sprawie projektu wniesionego i przez Radę Ministrów określonego jako pilny.

Ustawę uchwaloną przez Sejm Marszałek Sejmu przekazuje Senatowi, który może ustawę przyjmując, odrzucić lub wprowadzić do niej poprawki. Uchwałę Senatu, odrzucającą ustawę lub wnoszącą do niej poprawki, uważa się za przyjętą, jeżeli **Sejm nie odrzuci ją bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.**

Przyjętą przez Sejm i Senat ustawę marszałek Sejmu przedkłada do podpisu Prezydentowi. **Prezydent ma 21 dni od dnia przedstawienia jej na złożenie podpisu, a następnie zarządza ogłoszenie jej w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.**

Przed podpisaniem ustawy Prezydent może wystąpić do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie zgodności ustawy z Konstytucją. Może też przekazać ustawę Sejmowi z umotywowanym wnioskiem do ponownego rozpatrzenia. **Po ponownym uchwaleniu ustawy przez Sejm większością $\frac{3}{5}$ głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów Prezydent podpisuje ustawę w ciągu 7 dni i zarządza jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw.**

W razie ponownego uchwalenia ustawy przez Sejm Prezydentowi nie przysługuje prawo występowania do Trybunału Konstytucyjnego.

Projekty ustaw z inicjatywy Rady Ministrów mogą być przez Radę Ministrów uznane za pilne, z wyjątkiem projektów ustaw podatkowych, ustaw dotyczących wyboru Prezydenta RP, Sejmu, Senatu oraz organów samorządu terytorialnego, ustaw regulujących ustrój i właściwości władz publicznych, a także kodeksów.

W postępowaniu ustawodawczym z projektem pilnym Senat ma tylko 14 dni na rozpatrzenie ustawy, a termin podpisania ustawy przez Prezydenta wynosi 7 dni.

Ustawy mogą być uchwalone również w referendum.

Art. 125 Konstytucji stanowi, że w sprawach o szczególnym unaczeniu dla państwa może być przeprowadzone referendum ogólnokrajowe.

Referendum zarządza Sejm bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów lub Prezydent za zgodą Senatu wyrażoną bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.

Jeżeli w referendum ogólnokrajowym wzięło udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania, wynik referendum jest wiążący. Ważność referendum ogólnokrajowego stwierdza Sąd Najwyższy.

Funkcja kontrolna

Drugą, oprócz ustawodawczej, jest funkcja kontrolna Sejmu. Polega ona na prawie kontrolowania poczynań rządu, czasem także innych organów państwa.

Może ona mieć różny tryb i formę. Sejm sprawuje tę funkcję na posiedzeniach plenarnych, odbywając debaty w danej sprawie i podejmując stosowne uchwały, np. kierujące pracą rządu. Rozpatruje także sprawozdania składane przez określone podmioty, np. Rzecznika Praw Obywatelskich, prezesa Najwyższej Izby Kontroli.

Organami pomocniczymi Sejmu w wykonywaniu tej funkcji są komisje sejmowe. Mogą one m.in. żądać obecności określonych osób i udzielania wskazanych informacji oraz podejmować stosowne uchwały w formie opinii i dezyderatów komisji.

Szczególnym rodzajem kontroli jest sprawowanie kontroli wykonywania ustawy budżetowej. Efektem tego może być udzielenie rządowi absolutorium.

Od indywidualnej aktywności posłów zależy częstotliwość skinania **zapytań i interpelacji poselskich, które mogą być kirowane do całego rządu lub poszczególnych ministrów.**

Sejm może uchwalić **votum nieufności dla Rady Ministrów** większością ustawowej liczby posłów **na wniosek 46 posłów** i jednocześnie dokonać wyboru jej nowego prezesa, powierzając mu misję utworzenia

rządu. Sejm może także uchwalić **votum nieufności dla poszczególnych ministrów**. Wniosek o wyrażenie **votum nieufności może być zgłoszony przez co najmniej 69 posłów**, a Prezydent odwołuje ministra, gdy Sejm wyraził mu votum nieufności większością głosów ustawowej liczby posłów.

Funkcja kreacyjna Sejmu

Sejm uchwalić może bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów **votum zaufania dla Rady Ministrów** powołanej przez Prezydenta. W przypadku gdy nie zostanie ona powołana we wcześniej opisany sposób, prezesa Rady Ministrów i proponowany przez niego skład rządu wybiera Sejm bezwzględną większością głosów. Tak wybrany rząd powoływany jest przez Prezydenta.

Sejm wybiera sędziów Trybunału Konstytucyjnego spośród osób wyróżniających się wiedzą prawniczą oraz posiadających kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska sędziego Sądu Najwyższego oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego, członków Trybunału Stanu oraz posłów – 4 członków Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, również 4 członków Krajowej Rady Sądownictwa.

Ponadto Sejm za zgodą Senatu powołuje i odwołuje prezesa Najwyższej Izby Kontroli. W przypadkach określonych w ustawie również prawo powołać i odwołać Rzecznika Praw Obywatelskich przed upływem jego kadencji.

Na wniosek Prezydenta Sejm powołuje i odwołuje także prezesa Narodowego Banku Polskiego oraz powołuje członków Rady Polityki Pieniężnej.

Sejm uchwałą wyraża zgodę na przedłużenie stanu wyjątkowego wprowadzonego przez Prezydenta oraz stanu klęski żywiołowej wprowadzonego przez Radę Ministrów.

Sejm rozpatruje także rozporządzenia Prezydenta o wprowadzenie stanu wojennego lub wyjątkowego w ciągu 48 godzin od podpisania rozporządzenia. Sejm może je uchylić bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. Sejm zatwierdza również rozporządzenia z mocą ustawy, które wydaje Prezydent na wniosek Rady Ministrów w czasie stanu Wojennego, kiedy Sejm nie może zebrać się na posiedzenie (art. 234 Konstytucji).

Sprawy zagraniczne

Sejm w ustawie udziela Prezydentowi upoważnienia na ratyfikację i wprowadzenie umów międzynarodowych dotyczących granic państwa, sojuszków obronnych oraz umów międzynarodowych pociągających za sobą obciążenia finansowe państwa lub konieczność zmian w ustawodawstwie.

Do wykonywania zadań organizacyjno-technicznych i doradczych związanych z działalnością Sejmu i jego organów powołana jest Kancelaria Sejmu. Kieruje nią szef Kancelarii powoływany i odwoływany przez Marszałka Sejmu, po zasięgnięciu opinii Komisji Regulaminowej i Spraw Poselskich. Organizację Kancelarii określa Statut Kancelarii.

Словничок (Słowniczek)

zakres – обсяг

władza – влада

ustawodawczy – законодавчий

bezpośredni – безпосередній

proporcjonalny – пропорційний

sprawozdanie – звіт

posiedzenie – засідання

zarządzenie – розпорядження

skrócenie – скорочення

moc – сила

poseł – деп. нижньої палати

jednocześnie – одночасно

opinia – думка

zwoływać – скликати

obywatel – громадянин

poprzedzać – попереджувати

upływ – закінчення

odpowiedzialność – відповідальність

pociągni – притягнені

rzecznik – речник

osiągnięcie – досягнення

korzyść – користь

samorząd – рада

mandat – штраф

okres – період

opieka – опіка

ustalać – визначати

tydzień – тиждень

współpraca – співпраця

zapewniać – запевняти, забезпечувати

grono – коло

badać – досліджувати

powołać – скликати

odwołać – відкликати

reprezentant – представник

tryb – спосіб

izba – палата

rozpatrywać – розглядати

wygaśnięcie – закінчення

sąd – суд

niezbędne – необхідні

niezwłoczne – без очікування

wyjątek – виняток

kreować – формувати

szczególny – особливий

nieufność – недовіра

15. SENAT

Senat jest drugim oprócz Sejmu organem władzy ustawodawczej. W jego skład wchodzi stu senatorów wybieranych w okręgach wojewódzkich na okres kadencji Sejmu w wyborach powszechnych, bezpośrednich, w głosowaniu tajnym wg zasady większości względnej. Kadencja Senatu trwa 4 lata. W przypadku rozwiązania Sejmu na mocy własnej uchwały lub w drodze zarządzenia Prezydenta kończy się kadencja Senatu.

Senatorowie są reprezentantami całego narodu, nie są związani instrukcjami wyborców i nie mogą być odwołani. Nio mogą prowadzić działalności nie dającej się pogodzić ze sprawowaniem mandatu. Mają obowiązek złożyć oświadczenie o swoim stanie majątkowym na początku i na końcu kadencji.

Senatorom, podobnie jak posłom immunitet parlamentarny gwarantuje, iż nie mogą być pociągani do odpowiedzialności za działania wynikające z pełnienia funkcji w czasie jego trwania, ani po jego wygaśnięciu, chyba że naruszą dobra innych osób. Senatorowie nie mogą być również karani, aresztowani lub zatrzymani bez zgody Senatu wyrażonej większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ogólnej liczby senatorów.

Szczegółowe uprawnienia senatorów reguluje ustawa o obowiązkach i prawach posłów i senatorów oraz regulamin Senatu. Senatorowie są zobowiązani do obecności i brania czynnego udziału w posiedzeniach Senatu oraz organów Senatu, do których zostali wybrani. W przeciwieństwie do uprawnień posłów, senatorowie nie mają prawa występować z interpelacjami i zapytaniem do rządu lub członków Rady Ministrów. Nie mogą także występować ze wstępnym wnioskiem o pociągnięcie do odpowiedzialności konstytucyjnej przed Trybunałem Stanu. Senatorów obowiązują te same co posłów przepisy dotyczące niemożności łączenia określonych funkcji z mandatem senatorskim.

Senat uchwała regulamin, w którym określa szczegółową organizację i tryb swojej pracy. Regulamin Senatu uchwalony z w 1990 r., znowelizowany 6 listopada 1997 r. Nowelizacja regulaminu przyniosła zwiększenie kompetencji Marszałka Senatu kosztem Prezydium Senatu.

Organami Senatu są: Marszałek Senatu, Prezydium Senatu, Konwent Seniorów, komisje senackie.

I. Marszałek Senatu:

1. stoi na straży praw i godności Senatu,
2. reprezentuje Senat,
3. prowadzi sprawy z zakresu stosunków z Sejmem,
4. zwołuje posiedzenia Senatu,
5. ustala projekt porządku obrad po zasięgnięciu opinii Konwentu Seniorów,
6. przewodniczy obradom Senatu i czuwa nad ich przebiegiem,
7. sprawuje nadzór nad terminowością prac Senatu i jego organów,
8. sprawuje nadzór nad pracami komisji senackich i zleca rozpatrzenie określonych spraw,
9. zwołuje posiedzenia Prezydium Senatu, przewodniczy obradom i kieruje jego pracami,
10. zwołuje Konwent Seniorów i przewodniczy jego obradom,
11. czuwa nad wykonywaniem wobec Senatu i senatorów ustawowych obowiązków przez organy państwowe i samorządu terytorialnego oraz podporządkowane im jednostki,
12. dokonuje okresowych ocen wykonywania przez organy państwowe i samorządu terytorialnego obowiązków wobec Senatu, organów Senatu i senatorów oraz przedstawia te oceny senatorom,
13. udziela senatorom pomocy w wykonywaniu mandatu i podejmuje, na ich wniosek, odpowiednie środki zmierzające do załatwienia przedłożonych spraw,
14. sprawuje pieczę nad spokojem i porządkiem na całym obszarze należącym do Senatu,
15. ustala projekt budżetu Kancelarii Senatu po zasięgnięciu opinii Prezydium Senatu, Komisji Regulaminowej i Spraw Senatorskich oraz nadzoruje jego wykonanie,

16. nadaje, w drodze zarządzenia, statut Kancelarii Senatu po zasięgnięciu opinii Prezydium Senatu oraz Komisji Regulaminowej i Spraw Senatorskich,
17. powołuje i odwołuje Szefa Kancelarii Senatu po zasięgnięciu opinii Prezydium Senatu oraz Komisji Regulaminowej i Spraw Senatorskich,
18. powołuje i odwołuje zastępcę Szefa Kancelarii Senatu na wniosek Szefa Kancelarii Senatu, po zasięgnięciu opinii Prezydium Senatu oraz Komisji Regulaminowej i Spraw Senatorskich, podejmuje inne czynności wynikające z Regulaminu Senatu;

II. Prezydium Senatu tworzą: marszałek i trzech wicemarszałkowie:

1. ustala plan pracy Senatu, po zasięgnięciu opinii Konwentu Seniorów,
2. przedstawia wnioski dotyczące porządku obrad,
3. dokonuje wykładni Regulaminu Senatu po zasięgnięciu opinii Komisji Regulaminowej i Spraw Senatorskich,
4. zleca komisjom rozpatrzenie spraw w określonym zakresie,
5. ustala zasady organizowania doradztwa naukowego na rzecz Senatu i jego organów powoływania doradców oraz korzystania z opinii i ekspertyz,
6. czuwa nad wykonywaniem przez senatorów ich obowiązków,
7. opiniuje sprawy wniesione przez Marszałka Senatu,
8. podejmuje inne czynności wynikające z Regulaminu Senatu,

III. Konwent Seniorów tworzą: marszałek, wicemarszałkowie oraz senatorowie – przedstawiciele działających w Senacie klubów parlamentarnych, które skupiają co najmniej siedmiu senatorów. Konwent Seniorów zapewnia współdziałanie klubów parlamentarnych w sprawach związanych z działalnością i tokiem prac Senatu.

IV. Komisje senackie są powoływane do rozważania i opracowania spraw przekazanych im przez Senat, marszałka lub Prezydium Senatu oraz własnych inicjatyw ustawodawczych. Komisje rozpatrują i przedstawiają Senatowi stanowisko wobec ustaw uchwalonych przez Sejm, a także co do prawidłowości ich wprowadzania w życie i sposobu wykonywania. Senat powołuje i rozwiązuje komisje stałe oraz komisje nadzwyczajne do realizacji konkretnych zadań (aktualnie w Senacie jest 14 komisji stałych).

Funkcja ustawodawcza:

Senatowi przysługuje prawo inicjatywy ustawodawczej.

Tryb postępowania w sprawie inicjatywy ustawodawczej określa szczegółowo regulamin Senatu.

Inicjatorem senackiego projektu ustawy może być grupa dziesięciu senatorów lub komisja senacka. Senat podejmuje inicjatywy ustawodawczą tylko w składzie całej izby. Wnioski i propozycje w sprawie inicjatywy ustawodawczej rozpatrywane są przez Komisję Inicjatyw i Prac Ustawodawczych oraz odpowiednie komisje. Sprawozdanie komisji przedstawiane jest podczas debaty plenarnej, zakończonej podjęciem stosownej uchwały zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy ogólnej liczby senatorów. Przyjętą przez Senat uchwałę marszałek Senatu przekazuje marszałkowi Sejmu. O podjęciu inicjatywy ustawodawczej marszałek Senatu zawiadamia Prezesa Rady Ministrów.

Senat rozpatruje uchwalone przez Sejm ustawy przekazy mu przez Marszałka Sejmu. **W ciągu 30 dni – a w przypadku ustaw pilnych – 14 dni może proponowaną ustawę przyjąć, nie wprowadzając do niej poprawek, wprowadzić poprawki lub też ją odrzucić. Uchwałę Senatu odrzucającą ustawę lub wprowadzającą do jej tekstu poprawki uważa się za przyjętą, jeżeli Sejm nie odrzuci jej bezwzględną większością głosów.** Poprawki Senatu pociągające za sobą obciążenie budżetu państwa wymagają wskazania źródeł pokrycia.

Odmiennej procedura obowiązuje w przypadku uchwalania budżetu państwa. W ciągu 20 dni od przekazania ustawy budżetowej Senat może podjąć uchwałę o przyjęciu lub wprowadzeniu poprawek, nie może natomiast tej ustawy odrzucić.

Funkcja kreacyjna

Rola kreacyjna Senatu przejawia się w tym, iż Senat wyraża zgodę na powołanie i odwołanie prezesa Najwyższej Izby Kontroli oraz na powołanie Rzecznika Praw Obywatelskich. Wybiera też dwóch senatorów do Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji oraz dwóch do Krajowej Rady Sądownictwa, a także 3 członków Rady Polityki Pieniężnej.

Inne kompetencje

Marszałkowi Senatu oraz trzydziestu senatorom przysługuje prawo wystąpienia z wnioskiem do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie

zgodności z Konstytucją aktu ustawodawczego albo innego aktu normatywnego z Konstytucją lub aktem ustawodawczym.

Senat wyraża zgodę – podjętą bezwzględnią większością głosów – na zarządzenie przez Prezydenta referendum.

Zagadnieniami organizacyjno-technicznymi związanymi z działalnością Senatu i jego organów zajmuje się Kancelaria Senatu. Udziela ona również pomocy senatorom w wykonywaniu mandatu. Kancelarią Senatu kieruje Szef kancelarii powoływany przez Marszałka po zasięgnięciu opinii Prezydium Senatu oraz Komisji Regulaminowej i Spraw Senatorskich.

Marszałek Senatu może też wystąpić do Trybunału Konstytucyjnego o rozstrzygnięcie spraw kompetencji między konstytucyjnymi centralnymi organami państwa.

Słowничок (Słowniczek)

oprócz – крім	rozpatrywać – розглядати
senator – деп. верхньої палати	marszałek – спікер
kadencja – термін повноважень	wicemarszałek – віце-спікер
sprawozdanie – звіт	skupiać – зосереджувати
czynny – актуальний	rozwiązywać – розв’язувати
godność – гідність	projekt – проект
zwoływać – скликати	inicjatywa – ініціатива
porządek – порядок	zwykła – звичайна
nadzór – нагляд	wprowadzać – запроваджувати
czuć – піклуватись	odrzucać – відкидати
zastępca – заступник	ziecać – доручати
czynność – дія	rozstrzygać – розглядати
wynikać – виникати	przysługiwać – прислужувати, мати право

Використана література

1. Bartnicka B., Uczymy się języka polskiego. Podręcznik języka polskiego dla cudzoziemców. – Cz. I, II. – Warszawa, 1984.
2. Bonusiak W., Buczkowski J., Zięba-Załucka H., Zagadnienia egzaminacyjne z wiadomości o Polsce i świecie współczesnym. – Rzeszów, 1998. – 304 s.
3. Ciamaga L., Latoszek E., Michałowska-Gorywoda K., Oręziak L., Teichmann E. Unia Europejska. Podręcznik akademicki. – Warszawa: PWN, 1997. – 338 s.
4. Garncarek P., Czas na czasownik. – Kraków: UNIVERSITAS, 2006. – 221 c.
5. Jurkowski M., Nazaruk B., Mały słownik ukraińsko-polski, polsko-ukraiński. – Warszawa, 1998. – 935 s.
6. Kowal P., Europa Środkowo-Wschodnia 2000. – Warszawa 2002. – 368 s.
7. Konopka B., Podręcznik do nauczania języka polskiego dla środowisk rosyjskojęzycznych. – Cz. I. – Warszawa, 2001. – 186 s.
8. Krząstek T., Ukraina, Warszawa: MON 2002. – 347 s.
9. Makarski A., Słownik ortograficzny języka polskiego. – Warszawa, 2001. – 1113 s.
10. Польська мова: Навчальний посібник. Укл. Бабич Н. Д., Бучко Д. Г., Скаб М. С., Чеховський І. Г., Чернівці: ЧДУ 1998. – 72 с.
11. Польська мова: Посібник для студентів-міжнародників. Укл. Макар Ю. І., Макар В. Ю., Слюсар О. Ф., Струтинський В. Є. – Чернівці: Рута. – 246 с.
12. Практикум з польської мови. Укл. Івасютин Т. Д., Слюсар О. Ф., Чернівці: Рута 2009. – 52 с.
13. Redkwa J., Gramatyka polska: Morfologia. – Чернівці: ЧНУ 2000. – 64 с.

Відомості про автора-упорядника

Слюсар Олег Федорович – кандидат філологічних наук, асистент кафедри сучасних іноземних мов та перекладу факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича.

02165 03 11
50,00

Навчальне видання

СЛЮСАР Олег Федорович

Польська мова

Навчальний посібник

Відповідальний за випуск *О. Ф. Слюсар*

Коректор *Л. С. Корчева*

Комп'ютерна верстка *В. В. Моцкін*

Підписано до друку 26.08.09. Формат 60x84/16.
Ум. друк. арк. 17,67. Обл.-вид. арк. 18,60. Наклад 500 прим.
Вид. № 227. Зам. № 522.

видавничий дім
publishing house

Свідцтво про внесення
до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ЧЦ №1 від 10.07.2000 р.

телефони
[0372]

Приймальня 552 943

Друкарня 526 353

Реалізація 526 956

Бухгалтерія 527 049

адреса
58000, м. Чернівці,
вул. Радичева, 10

e-mail
info@bukrek.net

факс
[0372] 552 943

web-сайт
www.bukrek.net